

ANKARA ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI NO: 938
A.Ü. SİYASAL BİLGİLER FAKÜLTESİ YAYINLARI NO: 665

IX. MÜLKİYE ULUSLARARASI İLİŞKİLER KONGRESİ

1789'dan Bugüne
Uluslararası Sistemin
İnşası ve Dönüşümü

BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI

Yayına Hazırlayan:
Dr. Öğr. Gör. Oğuzhan Yener

Ankara Üniversitesi
Siyasal Bilgiler Fakültesi
Uluslararası İlişkiler Bölümü

Ankara, 2026

e-ISBN: 978-605-136-967-9

© Copyright: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi 2026

ANKARA ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI NO: 938
A.Ü. SİYASAL BİLGİLER FAKÜLTESİ YAYINLARI NO: 665

IX. MÜLKİYE ULUSLARARASI İLİŞKİLER KONGRESİ

1789'DAN BUGÜNE ULUSLARARASI SİSTEMİN İNŞASI VE DÖNÜŞÜMÜ

16 - 17 EKİM 2025

BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI

Yayına Hazırlayan:
Dr. Öğr. Gör. Oğuzhan Yener

Ankara Üniversitesi
Siyasal Bilgiler Fakültesi
Uluslararası İlişkiler Bölümü

Ankara, 2026

DÜZENLEME KURULU

Özge ÖZKOÇ (Kongre Sorumlusu)
Ahmet AKÇAM
Ahmet Berat GÖR
Betül DOĞAN AKKAŞ
Çağdaş SÜMER
Esra AKGEMCİ
Esra ALTINOVA TELATAR
Hazal Melike ÇOBAN
Mehmet Sait DİLEK
Merve YAVUZ
Oğuzhan YENER
Sami EKER
Selim ÖTERBÜLBÜL
Sinan BARAN
Tamer KAŞIKCI

BİLİM KURULU

Atay AKDEVELİOĞLU, Ankara Üniversitesi
Ayşe Ömür ATMACA, Hacettepe Üniversitesi
Başaran AYAR, Ankara Üniversitesi
Cengiz AYTUN, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi
Çınar ÖZEN, Ankara Üniversitesi
Erdem DENK, Ankara Üniversitesi
Erel TELLAL, Ankara Üniversitesi
Ferhat DURMAZ, Ankara Üniversitesi
Funda KESKİN ATA, Ankara Üniversitesi
Gencer ÖZCAN, İstanbul Bilgi Üniversitesi
Gökçen ALPKAYA, Ankara Üniversitesi
Gökhan ERDEM, Ankara Üniversitesi
Hasan Ali KARASAR, Kapadokya Üniversitesi
Klevis KOLASI, Ankara Üniversitesi
Melek FIRAT, Ankara Üniversitesi
Meliha ALTUNIŞIK, Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Nuri YEŞİLYURT, Ankara Üniversitesi
Onur İŞÇİ, Kadir Has Üniversitesi
Özlem KAYGUSUZ, Ankara Üniversitesi
Özlem TÜR, Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Ünal ARSLAN, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi

İÇİNDEKİLER

Kongre Programı	11
Katılımcı Listesi	27

Bildiri Özetleri

İngiliz Barışı mı, İngiltere'nin Barışı mı? Küresel Bir Sistem Olarak "Pax Britannica"	35
Terra Incognita: 19. Yüzyılda Uzak Doğu'da Büyük Güç Rekabeti ve "Medeniyetler Karşılaşması"	37
"Güç Dengesi mi, Politik Denklik mi? – Paul Schroeder'in Argümanları Üzerinden 19. Yüzyıl Avrupa Sisteminin Yapısını Tartışmak"	39
<i>Jus Publicum Europaeum</i> 'un Çözülüşünden Yeni Bir Nomos Arayışına Carl Schmitt Düşüncesinde Dünya ve Hukuk Düzeninin Dönüşümü.....	41
Paris Devrime Hazırlanıyor: Turgot Reformlarından İngiliz-Fransız Ticaret Antlaşması'na Devrimin Sistemik ve Kentsel Kökenleri.....	43
Paris Komünü'nün Ayak İzinde Demokrasiyi Bulmak.....	46
Karşı Devrim Çağı: Alman, Rus ve Osmanlı İmparatorlukları'nda (Jeo)Politik Birikim Krizleri ve Karşı Devrimci Stratejiler (1880-1905)	48
Uluslararası Liberal Ekonomik Düzenin Yol Ayrımı: 1945 Sonrası Kurulştan Güncel Gerilemeye	50
Nasır'dan Sedat'a: Mısır'da Neo-liberalizme Geçiş	52

Küreselleşme Sonrası Dünya: Siyasi Kapitalizm ve Otoriter Rejimlerin Yükselişi	54
Neomerkantilizm Perspektifinde Amerika Birleşik Devletleri'nin Kritik Madenler Güvenliği Politikaları	56
İnsancıl Müdahale ve Şiddetin Meşrulaştırılması: Uluslararası Hukukta Kültürel Şiddet Dinamikleri.....	58
Uluslararası Hukukun Normatif Ufku ile Siyasal Gerçeklik Arasındaki Gerilim: Birleşmiş Milletler Gelecek Paktı.....	60
Yeni Uluslararası Düzendeki Dönüşen Uluslararası Hukuk Anlayışı: Trump ve Biden Dönemlerinde Amerikan Yaklaşımı	62
Tartışmalı Küçük Devletlerin Uluslararası Tanınma Stratejileri: Kosova ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Örnekleri.....	64
Uluslararası Sistemin Süreklilik ve Değişim Dinamiklerini Anlamak: BM Genel Kurulu Konuşmalarında Barış Söyleminin Dönüşümüne Konu Modelleme Temelli Bir Yaklaşım	65
Yeni Dünya Düzeninde Balkanlar: Yugoslavya Krizinin Uluslararası İlişkilere Etkileri.....	67
Otoriterizmin 21. Yüzyılda Yükselişi Karşısında Demokratik Yurttaşlığın Erozyonu.....	69
Yükselen Donörler ve Dış Yardım Mimarisinin Dönüşümü	71
Japonya-Afrika İlişkilerinde Bir Yumuşak Güç Aracı Olarak Animeler.....	73
Rusya'nın BRICS+ İçindeki Stratejik Konumlanması: Katmanlı Hegemonya'dan "Büyük Avrasya'ya Alternatif Yönetişim Arayışları.....	75
MERCOSUR'dan BRICS+'a: Brezilya'nın Çok Taraflılık Üzerinden Yükselişi	76
Çin'in Bölgeselleşme Stratejileri: Yarı-Çevre'den Merkez'e Yükselme Arayışı ve Güney'in "Kuzeyleşme"si	78

BRICS Ülkeleri Arasında Savunma Sanayi Ticareti: Rusya ve Çin'in Grup İçi İhracatı.....	80
İkinci Soğuk Savaş, Dijital Teknolojiler ve Çin-Suudi Arabistan İş Birliği.....	82
ABD-Çin Ayrışmasında Sektörel Farklılıklar: Elektrikli Araçlar Bataryası Sektörüne Dair Bir Tartışma	84
AB-Çin İşbirliği-Rekabet Ekseninin Yeniden Değerlendirilmesi: Ekonomi, Jeopolitik ve Yeşil Teknoloji Dinamikleri	86
Soğuk Savaş Dönemi Türkiye-ABD İlişkilerinde “Barış Gönüllüleri” Meselesi	88
Gecikmiş Bir Dönüşüm: Türkiye'de Yeni Toplumsal Hareketlerin 1980 Sonrası Yükselişi ve Batı ile Zamanlama Farkının Siyasal-Toplumsal Nedenleri.....	90
Bir Husumetin Temsili: Soğuk Savaş Dönemi Türkiye'sinde Yunan İmgesi	92
Türk Dış Politikası Batıcı olmak yerine Üçüncü Dünyacı Bir Dış Politika İzleyebilir miydi: Bandung Konferansı Örneğiyle Türk Dış Politikasının Konumlanışını Tartışmak	94
68 Hareketi'nin Türkiye ve Yunanistan'daki Etkileri	96
Westphalia 2.0: Yapay Zekâ ile Egemenlik ve Uluslararası Sistemdeki Dönüşüm	98
Algoritmik Güç Olarak Yapay Zekânın Uluslararası Sistemdeki Konumu ve Sistemsel Yeniden İnşa Sürecindeki Rolü.....	100
Enfokrasi Çağında Tekno-jeopolitik Rekabetin Bir Unsuru Olarak Dijital Egemenlik: Devletin Teknolojik Dönüşümü ve Uluslararası Sistem.....	102
Son İmparator: 1789'dan İki Savaş Arası Döneme İngiliz Hegemonyasının Dönüşümü	104

Parlamento, Diplomasi ve Uyumsuzluk: 1815 Viyana Kongresi'ne Britanya'nın Tepkileri	106
1815'in Ruhunu 2025'te Aramak: Metternich Sistemi'nden Günümüz Otokrasi Promosyonuna İlliberal Uluslararası Düzen Arayışı.....	108
'Suudiliği' Yeniden Yapılandırmak: Suudi Arabistan'da Mekân, Söylem ve Güvenlikleştirme	110
Küçük Devlet mi Yükselen Güç mü? BAE'nin Libya Politikası Çerçevesinde Statü Arayışı.....	111
İran-Körfez İlişkilerinin Dönüşen Doğası: Rekabet, Arabuluculuk ve Stratejik Esneklik.....	113
Tanınma ve Ontolojik Güvenlik Arayışı: Soğuk Savaş Döneminde Sovyet Dış Politikasını Anlamak	115
Avrupa'da Locke'çu Anarşi Kültüründen Hobbes'çu Anarşi Kültürüne Geçiş: Rusya-Ukrayna Savaşı'nın Almanya'nın Sivil Güç Kimliğini Tahribi.....	117
Milliyetçiliğe Karşı Yurtseverlik: Sosyalist Yurtseverliği Geri Çağırarak.....	119
1789'dan Günümüze Uluslararası Sistemin Dönüm Noktalarında Kadınlar: Görünmez Emegün ve Dışlanmış Katkının Tarihsel Seyri.....	121
1968'in Uluslararası Bağlamı: Soğuk Savaş Uluslararası Sisteminde Toplumsal Cinsiyet ve Sistem Karşıtı Direnişler.....	123
"Yeşil Dönüşüm"e Direniş: Latin Amerika'da Yerli Öznellikler, Toplumsal Hareketler ve Ekolojik Adalet Mücadeleleri	125
İklim Değişikliği Krizi ve Uluslararası Yargı: Devletlerin Sorumluluklarının Belirlenmesi.....	127
İki Kutuplu Sistemde Algıların Savaşı: Soğuk Savaş Döneminde Bir Etki Aracı Olarak Propaganda.....	129

Post-11 Eylül Döneminde Devlet-Dışı Aktörlerin Güvenlik Alanındaki Rolünün Dönüşümü: Meşruiyet, Etki ve Karar Alma Mekanizmalarındaki Yükseliş.....	131
Fahiş Ayrıcalıktan Paylaşılmış Ayrıcalığa Hegemonyanın Dönüşümü	133
Dönüşen Dünyada Düzenleyici Güç Olarak AB?: Kısıtlar, Sonuçlar ve Türkiye ile İlişkiler Üzerine Etkiler	135
Dünya Düzen(sizlik)lerinde Avrupa ve Türkiye	137
Yeşil Mutabakatın AB-Türkiye İlişkilerine Etkileri.....	139
Uluslararası Sistem Dönüşümün Güvenlik Alanına Yansımaları	141
Kantçı Barıştan BRICS+'a Uluslararası Kurumsallaşmanın Dönüşümü ve Alternatif Düzen Arayışları.....	143
Savaşın Değişen Doğası: Clausewitz'ten Siber-Hibrit Çatışmalara.....	145
Uluslararası Hukukun Gelişimi: Uluslararası İlişkilerdeki Norm Değişimleri Işığında Bir İnceleme	147
Üçüncü Dünyacılığın Kazanımları ve Neoliberalleşme	149
Neo-Liberal Ekonomik Sistemin Pasifik Tezahürü: Soğuk Savaş Dönemi ABD-Japonya İlişkileri	151
Devlet, Sermaye ve Toprak: Küresel Güney'de Neoliberalizm Altında Tarım Politikaları ve Sınıf İlişkilerindeki Dönüşüm.....	153
İkinci Trump Döneminde ABD-Güney Afrika İlişkileri: Tamamlanamayan Neo-liberal Dönüşüm.....	155
21. Yüzyıl Uluslararası Sisteminde Dijital Otoriterlik: İran'da Protesto Yönetimi Üzerinden Yeni Bir Güç Mekanizması.....	157
Yeni Orta Doğu Düzeninde İran'ın Bölgesel Politikası	158
Modern İran'da Siyasal Milliyetçiliğin Tarihsel Sürekliliği: Bir Batı-Dışı Milliyetçilik Örneği.....	160

Berlin Sefareti ve Ren Krizi.....	162
Roma Sefareti ve Ren Krizi	164
Londra Sefareti ve Ren Krizi	166
Paris Sefareti ve Ren Krizi.....	168
Uluslararası Sisteme Çin Merkezli Bakmak: Tianxia.....	170
Uluslararası Sistemin Dönüşümünde Kalkınma Temelli Güç Yansımaları: Çin'in Orta Asya'daki Altyapı Yatırımları Üzerinden Bir Değerlendirme	172
Doğu Asya'da Bölgesel Düzenin İnşası: ABD, Çin ve Orta Büyüklükteki Devletler Arasında Güç Rekabeti, Normatif ve Kurumsal Girişimler.....	174
ABD ve Çin Arasında Derinleşen Hegemonya Rekabeti: Trump'ın İkinci Dönemi ve Xi Jinping'in Küresel Vizyonu Ekseninde Ekonomi-Politik Bir Değerlendirme	176
Uzay Hukuku Bağlamında Uluslararası Sistemde Bloklaşma Dinamikleri.....	178
Birleşmiş Milletlerin (BM) Barışı Koruma Misyolları Çerçevesinde Özel Askeri ve Güvenlik Şirketlerinin Kullanımının Analizi	180
Avrupa Uyumunun Yıkılması Sürecinde 'Doğu Sorunu' ve Uyumsuzluğun İçinde Yakalanan Uyum: Kolektif Emperyalist Bölüşüm Süreci Üzerine Bir İnceleme	182
Körfez Merkezli Bölgesel Düzen Arayışı: 7 Ekim Sonrası Zorluklar ve Stratejik İkilemler	184
İsrail'in Bölgesel Düzen Tasavvurunda Süreklilikler ve Kırılmalar – 1967'den 7 Ekim'e.....	186
7 Ekim sonrası değişen Bölgesel Güç Denklemi Çerçevesinde Ürdün Krallığı: Bölgesel İş Birliği Adımları ve Sınırlılıklar.....	187

7 Ekim Sonrası Ortadoğu Bölgesel Düzeninde İran Dış Politikası: Direniş mi Uyum mu?	189
Çin'in Mao Zedong döneminde Tanzanya'daki Kalkınma Faaliyetleri ve Üçüncü Dünyacılık Deneyimi	191
Çin'in BRICS Yaklaşımı: Uluslararası Sistemde Çok Taraflılık ve Reform Arayışı	193
İki Kutuplu Dünyaya Karşı Üçüncü Yol: Yugoslavya ve Bağılantısızlar Hareketi	195
Ekonomik Krizler ve Devletlerin Değişmeyen Otoriter Görünümleri: Almanya ve İtalya Örnekleri	196
Demokrasi ile Otoriterlik Arasında: Rekabetçi Otoriterliğin Sırbistan'daki Yükselişi	198
İki Deniz Arasında Bütünleşme ve Ayrışma: Karadeniz-Hazar Havzasının Jeopolitik Dönüşümü	200
Soğuk Savaş Döneminde Avrupa Toplulukları'nın Ortak Dış ve Güvenlik Politikası Arayışı ve Ortadoğu Yaklaşımı	202
Uluslararası Sistemde Küçük Devlet Davranışlarını Anlamak: Geleneksel İttifak Teorileri ile Barınak Teorisinin Karşılaştırmalı Analizi	204
Yurttaş-Ordudan Paralı Askerlere: 1789'un Mirası ve Güvenliğin Özelleştirilmesi	206
Dünya Değişirken Diplomasi ve Diplomatlar: Osmanlı Hariciyesinden Cumhuriyet Hariciyesine Geçişte Galip Kemali Bey	208
Erken Cumhuriyet Döneminde Paris Büyükelçiliği'nin Sosyal Tarihi	210
Ulusçuluk ve Uluslararasıılık Arasında: Milletler Cemiyeti'nde Türk Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras	211
"Emret Başbakanım" ya da Ötesi? Türk Diplomasisinde Dışişleri Bakanlarının Rolü Üzerine Düşünmek	212

Küreselleşmeden Sonra: Büyüme Sonrasına Geçiş, Küçülme ve Uluslararası İlişkiler	214
Batı-Dışı Uluslararası İlişkiler Teorilerinde Sistem Anlayışı: Rusya Perspektifi	215
Uluslararası Sistemde Yapısal Değişim ve Esnek Bağımlılıklar: Kolombiya Örneğinde Patron–Yanaşma Devlet Dinamikleri	217
Bretton Woods’tan 2008 Krizine Uluslararası Sistemin Kurumları ve Mekanizmaları	219
NATO’nun Dönüşen Rolünde Devamlılık ve Değişim	221
AB’nin Uluslararası Düzen İçerisindeki Konumu ve Gücünün Niteliği: Stratejik Ortaklıktan Küresel Rekabete?	223
Soğuk Savaş Döneminden Günümüze Üçüncü Dünya Kavramı	225
İkinci Dünya Savaşı Sonrası ABD’nin Küresel Hegemonyasını İnşaasında Askeri Üslerin Rolü	227
ABD Hegemonyasında Rıza’nın Çözülüşü: Trump’ın İlk Döneminde Uluslararası Rejimlerden Geri Çekiliş	229
Amerikan Dış Politika Yaklaşımlarından Jacksoncılığın Trump Dönemlerine ve Uluslararası Sisteme Etkisi	231
1991-2024 Arasında ABD’nin Resmi ve Pratik Jeopolitik Metinlerinde Değişen Türkiye Jeopolitik Algısı	233
Yapay Zeka Rekabetinin Transatlantik Politik Düzen Üzerindeki Etkileri: ABD-AB İlişkilerinde Yeni Bir Kırılma Noktası mı?	235
Buluttan Yönetilen Savaşlar: Tekno-feodalizm Üzerine Bir İnceleme	237
Yapay Zekanın Ortadoğu Uluslararası İlişkiler ve Diplomasisi Üzerindeki Risk ve Yararları	239
Uluslararası Sistem Çökerken: 1789'dan Günümüze Uluslararası Düzen ve Anlatı Krizi	241

Uluslararası İlişkiler’de Materyalizmler, Doğa ve Sistemin Dönüşümü Sorunu.....	243
Uluslararası Sistemin Psikopolitik Dönüşümü: Popülist Paradigma, Gölge Arketipi ve Bilinçdışının Politikası	244
BRICS: Yükselen Güçleri Sosyalleştirme Platformu mu? Alternatif Düzen Arayışı mı?	246
Uluslararası Sistemde Kolonyal Süreklilikler: Filistin Bağlamında Değişen Aktörler, Değişmeyen Koşullar	248
İsrail’in Hamas’a Karşı Düzensiz Savaşının Tarihsel-Mukayeseli Analizi: Savaşın Evrimi ve Yeni Dinamikleri.....	250
Sistem Karşıtı mı Sistemik mi? Filistin’de Terörizmin Politik Anlamı	252
ABD-Çin Rekabeti Karşısında Mercosur’daki Küçük Devletlerin Konumu: Uruguay ve Paraguay Örnekleri	254
Stratejik Yolsuzluk ve Hegemonya Mücadelesi: Rusya ve Çin’in Uluslararası Sistemi Yeniden Şekillendirme Stratejileri.....	256
Hegemonik Dönüşüm ve Asimetrik İttifaklar: Pakistan’ın ABD Düzeninden Uzaklaşması ve Çin ile Stratejik Derinleşme	258
1989: Doğu Avrupa’da Sistem Değişimini Yeniden Düşünmek.....	260
Soğuk Savaş’ın Bitiminde Bölgesel Güçlerin Yükselişi ve Düşüşü	262
Hegemonyanın Krizi: Trump, Sermaye Fraksiyonları ve Uluslararası Düzen Tartışmaları	264
Sovyet Sonrası Uluslararası Düzendeki Rusya’nın Dönüşen Konumu ve Savaş Sanayiinin Rolü.....	266
Rusya Federasyonu’nun Alternatif Küresel Düzen Ajandası.....	268
Rusya’nın Alternatif Küresel Düzen Ajandasının Yeni Cumhuriyetçilerde Bulduğu Karşılık	270

Sistem Karşıtlığının “Üçüncü Dünyacı” Suretleri: Bağlantısızlar Hareketi ve Avrasyacılık Üzerine Eleştirel Bir Karşılaştırma	272
Trump Yönetiminin Avrasya Yaklaşımı ve Rusya’nın Çok Kutuplu Dünya Vizyonu: Karşılaştırmalı Bir Analiz	274
Rusya'nın Avrasya Ekonomik Birliği Aracılığıyla Bölgesel Etki Alanı İnşası	276
Avrasya’da Kurumsal Dış Politika Arayışı: Türk Devletleri Teşkilatı Örneğinde Normatif Güç Eksikliği Sorunu	278
Eskiçağ Tarihi Disiplini ve Akademik Açılımlar	280
İki Savaş Arası Balkan Siyasetinde Güç Dengesini Sağlama Çabası: Balkan Antantı'nın Kuruluşu, İşlevi ve Sonuçları	282
Afrika Tarih Yazımı Deneyimi Üzerinden Merkezci Olmayan Bir Tarih Yazınının İmkânları	284
Yağlı Boya Tablolarından Fosil Yakıtlara Dayalı Sermayeye Uzanan Protestolar: İklim Aktivizmi ve Uluslararası Sistem Üzerine Tarihsel Materyalist Bir Değerlendirme	286
Uluslararası Sistemin Dönüşümüne Alternatif Bir Bakış: Küresel Elektrikli Araç Sektörü ve Teknolojik Devrimin Sistemik Etkileri	288

KONGRE PROGRAMI

BİRİNCİ GÜN
16 EKİM 2025 PERŞEMBE

Açılış Konuşmaları	10:00-10:30	Aziz Köklü Salonu
Özge Özkoç Kongre Sorumlusu		
Melek Fırat Uluslararası İlişkiler Bölümü Başkanı		
Orhan Çelik Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanı		
Necdet Ünüvar Ankara Üniversitesi Rektörü		

Açılış Oturumu	10:30-12:00	Aziz Köklü Salonu
Oturum Başkanı: Melek Fırat		
Bilsay Kuruç Ankara Üniversitesi A.Ü. S.B.F. İktisat Bölümü Emekli Öğretim Üyesi		

Oturum 1	13:00-14:30	Aziz Köklü Salonu
Avrupa ve Ötesi: 19. Yüzyılın Uluslararası Sisteminin Yapısı ve Evrimi Üzerine Analizler (Düzenleyen: Burak Samih Gülboy)		
Oturum Başkanı: Haldun Yalçınkaya		
Burak Hacıoğlu	İngiliz Barışı mı, İngiltere'nin Barışı mı? Küresel Bir Sistem Olarak "Pax Britannica"	
Yeliz Yazan Koç	Terra Incognita: 19. Yüzyılda Uzak Doğu'da Büyük Güç Rekabeti ve "Medeniyetler Karşılaşması"	
Burak Samih Gülboy	"Güç Dengesi mi, Politik Denklik mi? – Paul Schroeder'in Argümanları Üzerinden 19. Yüzyıl Avrupa Sisteminin Yapısını Tartışmak"	
M. Ertan Kardeş	<i>Jus Publicum Europaeum</i> 'un Çözülüşünden Yeni Bir <i>Nomos</i> Arayışına Carl Schmitt Düşüncesinde Dünya ve Hukuk Düzeninin Dönüşümü	

Oturum 2	13:00-14:30	Salon 217
Oturum Başkanı: Melek Fırat		
Haldun Osman Yürümez	Paris Devrime Hazırlanıyor: Turgot Reformlarından İngiliz-Fransız Ticaret Antlaşması'na Devrimin Sistemik ve Kentsel Kökenleri	
Seda Özkan	Paris Komünü'nün Ayak İzinde Demokrasiyi Bulmak	
Çağdaş Sümer	Karşı Devrim Çağı: Alman, Rus ve Osmanlı İmparatorlukları'nda (Jeo)Politik Birikim Krizleri ve Karşı Devrimci Stratejiler (1880-1905)	

Oturum 3	13:00-14:30	Salon 218
Oturum Başkanı: Abdullah Torun		
Merve Yavuz	Uluslararası Liberal Ekonomik Düzenin Yol Ayrımı: 1945 Sonrası Kurulardan Güncel Gerilemeye	
Büşra Barın	Nasır'dan Sedat'a: Mısır'da Neo-liberalizme Geçiş	
Ahmet Murat Aytaç	Küreselleşme Sonrası Dünya: Siyasi Kapitalizm ve Otoriter Rejimlerin Yükselişi	
İbrahim Kürşat Tuna	Neomerkantilizm Perspektifinde Amerika Birleşik Devletleri'nin Kritik Madenler Güvenliği Politikaları	

Oturum 4	13:00-14:30	Salon 219
Oturum Başkanı: Funda Keskin Ata		
Merve Acar	İnsancıl Müdahale ve Şiddetin Meşrulaştırılması: Uluslararası Hukukta Kültürel Şiddet Dinamikleri	
Tolga Çıkrıkçı	Uluslararası Hukukun Normatif Ufku ile Siyasal Gerçeklik Arasındaki Gerilim: Birleşmiş Milletler Gelecek Paketi	
Vildan Meydan	Yeni Uluslararası Düzende Dönüşen Uluslararası Hukuk Anlayışı: Trump ve Biden Dönemlerinde Amerikan Yaklaşımı	
Blinera Hajdari, Altuğ Günal	Küçük Devletlerin Uluslararası Tanınma Stratejileri: Kosova ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Örnekleri	

Oturum 5	13:00-14:30	Salon 221
Oturum Başkanı: Klevis Kolasi		
Ali Onur Tepeciklioğlu	Uluslararası Sistemin Süreklilik ve Değişim Dinamiklerini Anlamak: BM Genel Kurulu Konuşmalarında Barış Söyleminin Dönüşümüne Konu Modelleme Temelli Bir Yaklaşım	
Özgenur Çaputlu	Yeni Dünya Düzeninde Balkanlar: Yugoslavya Krizinin Uluslararası İlişkilere Etkileri	
Arzu Demirel	Uluslararası Düzensizlik ve Uluslararası Sistemin Yeniden İnşası: İki Savaş Arası Dönem ile 2001-2025 Arası Dönemin Karşılaştırılması	

Oturum 6	13:00-14:30	Salon 220-A
Oturum Başkanı: Başaran Ayar		
A. Aslı Şimşek Öner	Otoriteryanizmin 21. Yüzyılda Yükselişi Karşısında Demokratik Yurttaşlığın Erozyonu	
Anıl Çetintoprak	Yükselen Donörler ve Dış Yardım Mimarisinin Dönüşümü	
Meryem Temiz	Japonya-Afrika İlişkilerinde Bir Yumuşak Güç Aracı Olarak Animeler	

Oturum 7	15:00-16:30	Aziz Köklü Salonu
Uluslararası Sistemin Dönüşümünde Post-Hegemonik Arayış ve Meydan Okumalar: Brezilya, Çin, Rusya Örneği (Düzenleyen: Galatasaray Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü)		
Oturum Başkanı: Feride Selcan Serdaroğlu Polatay		
Osman Ergül	Rusya'nın BRICS+ İçindeki Stratejik Konumlanışı: Katmanlı Hegemonya'dan "Büyük Avrasya"ya Alternatif Yönetişim Arayışları	
Feride Selcan Serdaroğlu Polatay	MERCOSUR'dan BRICS+'a: Brezilya'nın Çok Taraflılık Üzerinden Yükselişi	
Barış Ahmet Yentür	Çin'in Bölgeselleşme Stratejileri: Yarı-Çevre'den Merkez'e Yükselme Arayışı ve Güney'in "Kuzeyleşme"si	
Emirhan Altunkaya	BRICS Ülkeleri Arasında Savunma Sanayi Ticareti: Rusya ve Çin'in Grup İçi İhracatı	

Oturum 8	15:00-16:30	Salon 217
Yeni Teknolojiler ve Ekonomik Küreselleşmenin Dönüşümü: Rekabet ve İşbirliği Dinamikleri (Düzenleyen: Emre Demir)		
Oturum Başkanı: Emre Demir		
Emre Demir	İkinci Soğuk Savaş, Dijital Teknolojiler ve Çin-Suudi Arabistan İş Birliği	
Veysel Tekdal	ABD-Çin Ayrışmasında Sektörel Farklılıklar: Elektrikli Araçlar Bataryası Sektörüne Dair Bir Tartışma	
Sırma Altun, Ceren Ergenç	AB-Çin İşbirliği-Rekabet Ekseninin Yeniden Değerlendirilmesi: Ekonomi, Jeopolitik ve Yeşil Teknoloji Dinamikleri	

Oturum 9	15:00-16:30	Salon 218
Oturum Başkanı: Erel Tellal		
Ali Servet Öncü	Soğuk Savaş'ta Farklı Bir Bakış: "Barış İçinde Bir Arada Yaşama"	
Çağrı Erhan	Soğuk Savaş Dönemi Türkiye-ABD İlişkilerinde "Barış Gönüllüleri" Meselesi	
İsmail Erkam Sula, Çağla Lülecı Sula	Değişen Bölgesel Siyaset ve Türkiye'nin Orta Doğu Politikası: "Mazlumların Hâmisi"	
Şeyda Çevikel	Gecikmiş Bir Dönüşüm: Türkiye'de Yeni Toplumsal Hareketlerin 1980 Sonrası Yükselişi ve Batı ile Zamanlama Farkının Siyasal-Toplumsal Nedenleri	

Oturum 10	15:00-16:30	Salon 219
Oturum Başkanı: Gökhan Erdem		
Ayşegül Kars Kaynar	Türkiye'nin Wilsoncu Momenti ve Milletler Cemiyeti ile İlişkisi	
Evren Ahmet Demir	Bir Husumetin Temsili: Soğuk Savaş Dönemi Türkiye'sinde Yunan İmgesi	
Ömer Faruk Çingır	Türk Dış Politikası Batıcı olmak Yerine Üçüncü Dünyacı Bir Dış Politika İzleyebilir miydi: Bandung Konferansı Örneğiyle Türk Dış Politikasının Konumlanışını Tartışmak	
Ali Can Efe, Yaren Özgül	68 Hareketi'nin Türkiye ve Yunanistan'daki Etkileri	

Oturum 11	15:00-16:30	Salon 221
Oturum Başkanı: Erdem Denk		
Haydar Karaman	Westphalia 2.0: Yapay Zekâ ile Egemenlik ve Uluslararası Sistemdeki Dönüşüm	
Nihal Kırkpınar Özsoy	Algoritmik Güç Olarak Yapay Zekânın Uluslararası Sistemdeki Konumu ve Sistemsel Yeniden İnşa Sürecindeki Rolü	
Cansu Ulu	Algoritmaların Gölgesinde Demokrasi: İnternetin Netokrasi ve Panoptikon Arasında Sıkışan Geleceği	
Osman Açar, Müge Yüce	Enfokrasi Çağında Tekno-jeopolitik Rekabetin Bir Unsuru Olarak Dijital Egemenlik: Devletin Teknolojik Dönüşümü ve Uluslararası Sistem	

Oturum 12	15:00-16:30	Salon 220-A
Oturum Başkanı: Uğur Tekiner		
Ahmet Melih Aşan	1789'dan İki Savaş Arası Döneme İngiliz Hegemonyasının Dönüşümü	
Pınar Uz Hançarlı	Parlamento, Diplomasi ve Uyumsuzluk: 1815 Viyana Kongresi'ne Britanya'nın Tepkileri	
Hakan Erdagöz	1815'in Ruhunu 2025'te Aramak: Metternich Sistemi'nden Günümüz Otokrasi Promosyonuna İlliberal Uluslararası Düzen Arayışı	

16:30-17:00 Çay/Kahve Molası

Oturum 13	17:00-18:30	Aziz Köklü Salonu
Dış Politika ve Liderlik Denkleminde Körfez Politikasında Dönüşüm ve Reform (Düzenleyen: Betül Doğan Akkaş)		
Oturum Başkanı: Gökhan Erel		
Betül Doğan Akkaş	'Suudiliği' Yeniden Yapılandırmak: Suudi Arabistan'da Mekân, Söylem ve Güvenlikleştirme	
Muhammed Ahmet Rüşen	Küçük Devlet mi Yükselen Güç mü? BAE'nin Libya Politikası Çerçevesinde Statü Arayışı	
Hamdullah Baycar	İran-Körfez İlişkilerinin Dönüşen Doğası: Rekabet, Arabuluculuk ve Stratejik Esneklik	
Yücel Bulut	Körfez-Hindistan İlişkilerinde Diasporanın Rolü: Ekonomi, Siyaset ve Karşılıklı Bağımlılık	

1789'DAN BUGÜNE ULUSLARARASI SİSTEMİN İNŞASI VE DÖNÜŞÜMÜ

Oturum 14	17:00-18:30	Salon 217
Oturum Başkanı: Orhan Gafarlı		
Güzel Yıldız	Tanınma ve Ontolojik Güvenlik Arayışı: Soğuk Savaş Döneminde Sovyet Dış Politikasını Anlamak	
Beyza Çağatay Tekin, Yusuf Gökhan Atak	Avrupa'da Locke'çu Anarşi Kültüründen Hobbes'çu Anarşi Kültürüne Geçiş: Rusya-Ukrayna Savaşı'nın Almanya'nın Sivil Güç Kimliğini Tahribi	
Nisa Nur Ateş	Milliyetçiliğe Karşı Yurtseverlik: Sosyalist Yurtseverliği Geri Çağırarak	

Oturum 15	17:00-18:30	Salon 218
Oturum Başkanı: Hazal Melike Çoban		
Sinem Yüksel Çendek	1789'dan Günümüze Uluslararası Sistemin Dönüm Noktalarında Kadınlar: Görünmez Emeğin ve Dışlanmış Katkının Tarihsel Seyri	
İdil Ece Çınarlı	1968'in Uluslararası Bağlamı: Soğuk Savaş Uluslararası Sisteminde Toplumsal Cinsiyet ve Sistem Karşısı Direnişler	
Esra Akgemci	"Yeşil Dönüşüm"e Direniş: Latin Amerika'da Yerli Öznellikler, Toplumsal Hareketler ve Ekolojik Adalet Mücadeleleri	
Semra Aksu	İklim Değişikliği Krizi ve Uluslararası Yargı: Devletlerin Sorumluluklarının Belirlenmesi	

Oturum 16	17:00-18:30	Salon 219
Oturum Başkanı: Nuri Yeşilyurt		
Cansu Güleç Aras	İki Kutuplu Sistemde Algıların Savaşı: Soğuk Savaş Döneminde Bir Etki Aracı Olarak Propaganda	
Melahat Burcu Köse	11 Eylül Sonrası Ortadoğu'da Devlet Dışı Aktörlerin Güvenlik Alanındaki Rolünün Dönüşümü: Meşruiyet, Etki ve Karar Alma Mekanizmalarındaki Değişim	
Ali Karahan Kaya	Fahiş Ayrıcalıktan Paylaşılmış Ayrıcalığa Hegemonyanın Dönüşümü	

Oturum 17	17:00-18:30	Salon 221
Dönüşen Avrupa’da Türkiye’nin Yeri (Düzenleyen: Çiğdem Nas – İktisadi Kalkınma Vakfı)		
Oturum Başkanı: Sinem Akgül Açıkmeşe		
Sanem Baykal	Dönüşen Dünyada Düzenleyici Güç Olarak AB?: Kısıtlar, Sonuçlar ve Türkiye ile İlişkiler Üzerine Etkiler	
İnan Rüma	Dünya Düzen(sizlik)lerinde Avrupa ve Türkiye	
Çiğdem Nas	Yeşil Mutabakatın AB-Türkiye İlişkilerine Etkileri	
Özgehan Şenyuva	Türkiye-AB İlişkilerinin Dönüşümünde Kamuoyunun Yeri: Kalıcı Bir Üyelik Arzusu mu?	

İKİNCİ GÜN
17 EKİM 2025 CUMA

Oturum 18	10:30-12:00	Aziz Köklü Salonu
18. Yüzyıldan Günümüze Uluslararası İlişkilerin Dönüşümü: Olgular, Tehditler, Normlar ve Kurumlar (Düzenleyen: H. Burç Aka)		
Oturum Başkanı: H. Burç Aka		
H. Burç Aka, Sezin İba Gürsoy	Uluslararası Sistem Dönüşümünün Güvenlik Alanına Yansımaları	
Tolga Bilener	Kantçı Barıştan BRICS+’a Uluslararası Kurumsallaşmanın Dönüşümü ve Alternatif Düzen Arayışları	
Can Donduran	Savaşın Değişen Doğası: Clausewitz’ten Siber-Hibrit Çatışmalara	
Gülâyşe Ülgen Türedi	Uluslararası Hukukun Gelişimi: Uluslararası İlişkilerdeki Norm Değişimleri Işığında Bir İnceleme	

Oturum 19	10:30-12:00	Salon 217
Oturum Başkanı: Esra Akgemci		
Tuğba Yürük Ekşioğlu	Üçüncü Dünyacılığın Kazanımları ve Neoliberalleşme	
Osman Raşid Beyhan	Neo-Liberal Ekonomik Sistemin Pasifik Tezahürü: Soğuk Savaş Dönemi ABD-Japonya İlişkileri	
Özge Demirel	Devlet, Sermaye ve Toprak: Küresel Güney’de Neoliberalizm Altında Tarım Politikaları ve Sınıf İlişkilerindeki Dönüşüm	
Sinan Baran	İkinci Trump Döneminde ABD-Güney Afrika İlişkileri: Tamamlanamayan Neo-liberal Dönüşüm	

Oturum 20	10:30-12:00	Salon 218
Oturum Başkanı: Atay Akdevelioğlu		
Ahmet Furkan Özyakar	21. Yüzyıl Uluslararası Sisteminde Dijital Otoriterlik: İran'da Protesto Yönetimi Üzerinden Yeni Bir Güç Mekanizması	
Bayram Sinkaya	Yeni Orta Doğu Düzeninde İran'ın Bölgesel Politikası	
Pınar Arıkan Sinkaya	Modern İran'da Siyasal Milliyetçiliğin Tarihsel Sürekliliği: Bir Batı- Dışı Milliyetçilik Örneği	

Oturum 21	10:30-12:00	Salon 219
Bir Kriz, Dört Sefaret: Nazi Almanyası'nın Ren Bölgesini Askerileştirmesi ve Türkiye'nin Berlin, Roma, Londra ve Paris Elçilikleri (Düzenleyen: Ankara Üniversitesi-Hacı Bayram Veli Üniversitesi-Hacettepe Üniversitesi)		
Oturum Başkanı: Türel Yılmaz Şahin		
Gökhan Erdem	Berlin Sefareti ve Ren Krizi	
Çiğdem Kılıçoğlu Cihangir	Roma Sefareti ve Ren Krizi	
İrşad Sarıaloğlu	Londra Sefareti ve Ren Krizi	
Ayşe Ömür Atmaca	Paris Sefareti ve Ren Krizi	

Oturum 22	10:30-12:00	Salon 221
Oturum Başkanı: Ferhat Durmaz		
Özkan Gökcan	Uluslararası Sisteme Çin Merkezli Bakmak: Tianxia	
Yavuz Çelik	Uluslararası Sistemin Dönüşümünde Kalkınma Temelli Güç Yansımaları: Çin'in Orta Asya'daki Altyapı Yatırımları Üzerinden Bir Değerlendirme	
Nurcan Ceyhan	Doğu Asya'da Bölgesel Düzenin İnşası: ABD, Çin ve Orta Büyüklükteki Devletler Arasında Güç Rekabeti, Normatif ve Kurumsal Girişimler	
Tahsin Yamak, Tuba İlkin Demir	ABD ve Çin Arasında Derinleşen Hegemonya Rekabeti: Trump'ın İkinci Dönemi ve Xi Jinping'in Küresel Vizyonu Ekseninde Ekonomi-Politik Bir Değerlendirme	

Oturum 23	10:30-12:00	Salon 220-A
Oturum Başkanı: Gökçen Alpkaya		
Berna Akbay	Uzay Hukuku Bağlamında Uluslararası Sistemde Bloklaşma Dinamikleri	
Mehmet Turan Çağlar	Birleşmiş Milletlerin (BM) Barışı Koruma Misyonları Çerçevesinde Özel Askeri ve Güvenlik Şirketlerinin Kullanımının Analizi	
Renk Özdemir	Avrupa Uyumunun Yıkılması Sürecinde Doğu Sorunu ve Uyumsuzluğun İçinde Yakalanan Uyum: Kolektif Emperyalist Bölüşüm Süreci Üzerine Bir İnceleme	
Dilara Öneş	Terörizmin Mizah Yolu ile Normleştirilmesi: Psikopolitik Bir İnceleme	

12:00-13:00 Öğle Arası

Oturum 24	13:00-14:30	Aziz Köklü Salonu
7 Ekim Sonrası Ortadoğu Bölgesel Düzenini Yeniden Düşünmek (Düzenleyen: Özlem Tür)		
Oturum Başkanı: Özlem Tür		
Meliha Altunışık	Körfez Merkezli Bölgesel Düzen Arayışı: 7 Ekim Sonrası Zorluklar ve Stratejik İkilemler	
Tuğçe Ersoy Ceylan	İsrail'in Bölgesel Düzen Tasavvurunda Süreklilikler ve Kırılmalar – 1967'den 7 Ekim'e	
Nur Köprülü	7 Ekim Sonrası Değişen Bölgesel Güç Denklemi Çerçevesinde Ürdün Krallığı: Bölgesel İş birliği Adımları ve Sınırlılıklar	
Gülriş Şen	7 Ekim Sonrası Ortadoğu Bölgesel Düzeninde İran Dış Politikası: Direniş mi Uyum mu?	

Oturum 25	13:00-14:30	Salon 217
Oturum Başkanı: Hazal Melike Çoban		
Cengiz Mert Bulut	Çin'in Mao Zedong Döneminde Tanzanya'daki Kalkınma Faaliyetleri ve Üçüncü Dünyacılık Deneyimi	
İlkay Ata Yıldız	Yerin Siyaseti ve Sessiz Hegemonya: Çin'in Mekânsal Yerleşme Stratejileriyle Uluslararası Düzenin Yeniden Tesisi	
Ferhat Durmaz	Çin'in BRICS Yaklaşımı: Çok Taraflılık Arayışı ve Uluslararası Sistemde Sessiz Reformculuk	

1789'DAN BUGÜNE ULUSLARARASI SİSTEMİN İNŞASI VE DÖNÜŞÜMÜ

Oturum 26	13:00-14:30	Salon 218
Oturum Başkanı: Klevis Kolasi		
Günay Filiz Ordu	İki Kutuplu Dünyaya Karşı Üçüncü Yol: Yugoslavya ve Bağlantısızlar Hareketi	
Samet Zenginoğlu	Ekonomik Krizler ve Devletlerin Değişmeyen Otoriter Görünümleri: Almanya ve İtalya Örnekleri	
Simge Pelit	Demokrasi ile Otoriterlik Arasında: Rekabetçi Otoriterliğin Sırbistan'daki Yükselişi	

Oturum 27	13:00-14:30	Salon 219
Oturum Başkanı: Betül Doğan Akkaş		
Ali Faik Demir, Doğuş Sönmez	İki Deniz Arasında Bütünleşme ve Ayrışma: Karadeniz-Hazar Havzasının Jeopolitik Dönüşümü	
Pırl Akın Ocak	Soğuk Savaş Döneminde Avrupa Toplulukları'nın Ortak Dış ve Güvenlik Politikası Arayışı ve Ortadoğu Yaklaşımı	
Doğan Demirkıran	Uluslararası Sistemde Küçük Devlet Davranışlarını Anlamak: Geleneksel İttifak Teorileri ile Barınak Teorisinin Karşılaştırmalı Analizi	
Mehmet Yaşar Kaya	Yurttaş-Ordudan Paralı Askerlere: 1789'un Mirası ve Güvenliğin Özelleştirilmesi	

Oturum 28	13:00-14:30	Salon 221
Uluslararası Sistemin Dönüştüğü Dönemlerde Türk Dış Politikası: Yeni Diplomasi Tarihi Perspektifinden Türk Diplomasisini İnsanlaştırmak (Düzenleyen: Hazal Papuççular)		
Oturum Başkanı: Hazal Papuççular		
Hüseyin Sert	Dünya Değişirken Diplomasi ve Diplomatlar: Osmanlı Hariciyesinden Cumhuriyet Hariciyesine Geçişte Galip Kemali Bey	
Müzeyyen Ezel Ünal Özdemir	Erken Cumhuriyet Döneminde Paris Büyükelçiliği'nin Sosyal Tarihi	
Hazal Papuççular	Ulusçuluk ve Uluslararasıılık Arasında: Milletler Cemiyeti'nde Türk Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras	
Radiye Funda Karadeniz	“Emret Başbakanım” ya da Ötesi? Türk Diplomasisinde Dışişleri Bakanlarının Rolü Üzerine Düşünmek	

Oturum 29	13:00-14:30	Salon 220-A
Oturum Başkanı: Sinan Baran		
Uğur Arslan	Çift Kutupluluktan Hegemonya ve Çok Kutupluluğa: Birleşik Krallık Strateji Belgelerinde Sistemik Dönüşüm	
Özlem Kaygusuz	Büyüme Sonrasında Geçiş, Küçülme ve Uluslararası İlişkiler	
Kamala Valiyeva	Batı-Dışı Uluslararası İlişkiler Teorilerinde Sistem Anlayışı: Rusya Perspektifi	
Canan Kışlalıoğlu, Özgür Yılmaz	Uluslararası Sistemde Yapısal Değişim ve Esnek Bağımlılıklar: Kolombiya Örneğinde Patron-Yanasma Devlet Dinamikleri	

14:30-15:00 Çay/Kahve Molası

Oturum 30	15:00-16:30	Aziz Köklü Salonu
Soğuk Savaş ve Sonrası Dönemde Uluslararası Sistem/Düzenin İnşası ve Krizleri I (Düzenleyen: Mustafa Türkeş)		
Oturum Başkanı: Coşkun Soysal		
Yahya Gülseven	Bretton Woods'tan 2008 Krizine Uluslararası Sistemin Kurumları ve Mekanizmaları	
Mustafa Türkeş	NATO'nun Dönüşen Rolünde Devamlılık ve Değişim	
Elif Uzgören	AB'nin Uluslararası Düzen İçerisindeki Konumu ve Gücünün Niteliği: Stratejik Ortaklıktan Küresel Rekabete?	
Çağdaş Özeniş	Soğuk Savaş Döneminden Günümüze Üçüncü Dünya Kavramı	

Oturum 31	15:00-16:30	Salon 217
Oturum Başkanı: Çınar Özen		
Selin M. Bölme	İkinci Dünya Savaşı Sonrası ABD'nin Küresel Hegemonyasını İnşasında Askeri Üslerin Rolü	
Rabia Sare Aslıyüksek	ABD Hegemonyasında Rıza'nın Çözülüşü: Trump'ın İlk Döneminde Uluslararası Rejimlerden Geri Çekiliş	
Mehmet Sait Dilek	Amerikan Dış Politika Yaklaşımlarından Jacksoncılığın Trump Dönemlerine ve Uluslararası Sisteme Etkisi	
Alime Vildan Karakaş, Mutlu Yılmaz	1991-2024 Arasında ABD'nin Resmi ve Pratik Jeopolitik Metinlerinde Değişen Türkiye Jeopolitik Algısı	

1789'DAN BUGÜNE ULUSLARARASI SİSTEMİN İNŞASI VE DÖNÜŞÜMÜ

Oturum 32	15:00-16:30	Salon 218
Oturum Başkanı: Erdem Denk		
Tamer Kaşıkçı	Yapay Zeka Rekabetinin Transatlantik Politik Düzen Üzerindeki Etkileri: ABD-AB İlişkilerinde Yeni Bir Kırılma Noktası mı?	
Yıldırım Turan, Süeda Uzun Türker	Bulutlan Yönetilen Savaşlar: Tekno-feodalizm Üzerine Bir İnceleme	
Ahmet Efe, Yunus Yıldırım	Yapay Zekanın Ortadoğu uluslararası ilişkiler ve diplomasisi üzerindeki risk ve yararları	

Oturum 33	15:00-16:30	Salon 219
Oturum Başkanı: Serdal Bahçe		
Şevin Fırat	Uluslararası Sistem Çökerken: 1789'dan Günümüze Uluslararası Düzen ve Anlatı Krizi	
Yelda Erçandırılı	Uluslararası İlişkiler'de Materyalizmler, Doğa ve Sistemin Dönüşümü Sorunu	
Tayfun Yıldırım	Uluslararası Sistemin Psikopolitik Dönüşümü: Popülist Paradigma, Gölge Arketipi ve Bilinçdışının Politikası	
Halit Hamzaoglu	BRICS: Yükselen Güçleri Sosyalleştirme Platformu mu? Alternatif Düzen Arayışı mı?	

Oturum 34	15:00-16:30	Salon 221
Filistin Üzerinden Uluslararası Sistemi Okumak: Kolonyal Süreklilikler, Düzensiz Savaş ve Terörizm (Düzenleyen: Tuğçe Kelleci)		
Oturum Başkanı: Harun Arıkan		
Tuğçe Kelleci, Aslı E. Çomu	Uluslararası Sistemde Kolonyal Süreklilikler: Filistin Bağlamında Değişen Aktörler, Değişmeyen Koşullar	
Ali Gök, Harun Arıkan	İsrail'in Hamas'a Karşı Düzensiz Savaşının Tarihsel-Mukayeseli Analizi: Savaşın Evrimi ve Yeni Dinamikleri	
Kasım Timur	Sistem Karşıtı mı Sistemik mi? Filistin'de Terörizmin Politik Anlamı	

Oturum 35	15:00-16:30	Salon 220-A
Oturum Başkanı: Kazım Ateş		
Hazal Melike Çoban	ABD-Çin Rekabeti Karşısında Mercosur'daki Küçük Devletlerin Konumu: Uruguay ve Paraguay Örnekleri	
Selim Öterbülbul	Xi Jinping Döneminde Çin-ABD İlişkileri: Hegemonik Mücadele mi Uluslararası Sistemin Fırsatı mı?	
Soner Tauscher, Yiğit Cem Eskicioğlu	Stratejik Yolsuzluk ve Hegemonya Mücadelesi: Rusya ve Çin'in Uluslararası Sistemi Yeniden Şekillendirme Stratejileri	
Dilek Küçükboz	Hegemonik Dönüşüm ve Asimetrik İttifaklar: Pakistan'ın ABD Düzeninden Uzaklaşması ve Çin ile Stratejik Derinleşme	

16:30-17:00 Çay/Kahve Molası

Oturum 36	17:00-18:30	Aziz Köklü Salonu
Soğuk Savaş ve Sonrası Dönemde Uluslararası Sistem/Düzenin İnşası ve Krizleri II (Düzenleyen: Mustafa Türkeş)		
Oturum Başkanı: Klevis Kolasi		
Klevis Kolasi	1989: Doğu Avrupa'da Sistem Değişimini Yeniden Düşünmek	
Coşkun Soysal	Soğuk Savaş'ın Bitiminde Bölgesel Güçlerin Yükselişi ve Düşüşü	
Tolgahan Akdan	Hegemonyanın Krizi: Trump, Sermaye Fraksiyonları ve Uluslararası Düzen Tartışmaları	
Gözde Somel	Sovyet Sonrası Uluslararası Düzenle Rusya'nın Dönüşen Konumu ve Savaş Sanayiinin Rolü	

Oturum 37	17:00-18:30	Salon 217
Rusya Federasyonu'nun Alternatif Küresel Ajandasının Batı'da Bulduğu Karşılık (Düzenleyen: Başaran Ayar)		
Oturum Başkanı: Başaran Ayar		
Osman Tekin	Rusya Federasyonu'nun Alternatif Küresel Düzen Ajandası	
Orkun Arslan	Rusya'nın Küresel Ajandası ve Avrupa Aşırı Sağ: Batı Liberal Düzenine Yönelik Medeniyet Temelli Eleştirinin İdeolojik Yankıları	
Başaran Ayar	Rusya'nın Alternatif Küresel Düzen Ajandasının Yeni Cumhuriyetçilerde Bulduğu Karşılık	

Oturum 38	17:00-18:30	Salon 218
Oturum Başkanı: Erel Tellal		
İhsan Ömer Atagenç	Sistem Karşıtlığının “Üçüncü Dünyacı” Suretleri: Bağlantısızlar Hareketi ve Avrasyacılık Üzerine Eleştirel Bir Karşılaştırma	
Murat Güneylüoğlu	Trump Yönetiminin Avrasya Yaklaşımı ve Rusya’nın Çok Kutuplu Dünya Vizyonu: Karşılaştırmalı bir Analiz	
Sibel Turan, Hulusi Ekber Kaya	Rusya’nın Avrasya Ekonomik Birliği Aracılığıyla Bölgesel Etki Alanı İnşası	
Ergün Mamedov	Avrasya’da Kurumsal Dış Politika Arayışı: Türk Devletleri Teşkilatı Örneğinde Normatif Güç Eksikliği Sorunu	

Oturum 39	17:00-18:30	Salon 219
Oturum Başkanı: Gökhan Erdem		
Sultan Deniz Küçükler	Eskiçağ Tarihi Disiplini ve Akademik Açılımlar	
Muhsin Ertürk Budak	İki Savaş Arası Balkan Siyasetinde Güç Dengesini Sağlama Çabası: Balkan Antantı’nın Kuruluşu, İşlevi ve Sonuçları	
Ela Özkan	Afrika Tarih Yazımı Deneyimi Üzerinden Merkezci Olmayan bir Tarih Yazınının İmkânları	

Oturum 40	17:00-18:30	Salon 221
Sistem Karşıtı Hareketler* (Düzenleyen: Oğuzhan Yener)		
Oturum Başkanı: Oğuzhan Yener		
Ömer Faruk Hoşgör	Ejderhanın İç Kalesi: Çin’de Otoriter Dirençlilik ve Toplumsal Paktın Dönüşümü	
Hanife Sude Afşar	Zapatista Hareketi: Neoliberalizme Karşı Yerel Direniş ve Küresel Etkileri	
Zeynep Çınar	Bir Umut Hikayesi: Syriza, Dayanışma Ağları ve Yunanistan’ın Yeniden Doğuşu	
Haydar Mustafa Yılmaz	And Dağlarından Dünyaya Meydan Okuma: Evo Morales	

* Bu oturum, lisans öğrencilerinin Mülkiye Uluslararası İlişkiler Bölümü ve USEİM tarafından düzenlenen “Sistem Karşıtı Hareketler” temalı çalıştayda hazırladıkları çalışmalar arasında seçilen sunumlardan oluşmaktadır.

Oturum 41	17:00-18:30	Salon 220-A
Oturum Başkanı: Özlem Kaygusuz		
Azime Telli	İklim Milliyetçiliğinin Küresel İklim Politikaları Üzerindeki Etkisi	
Özlem Özcan	Yağlı Boya Tablolarından Fosil Yakıtlara Dayalı Sermayeye Uzanan Protestolar: İklim Aktivizmi ve Uluslararası Sistem Üzerine Tarihsel Materyalist Bir Değerlendirme	
Fatih Bilal Gökpınar, Özgür Aktaş	Uluslararası Sistemin Dönüşümüne Alternatif Bir Bakış: Küresel Elektrikli Araç Sektörü ve Teknolojik Devinimin Sistemik Etkileri	

KATILIMCI LİSTESİ

Abdullah Torun, Doç. Dr., *İnönü Üniversitesi*
 Ahmet Efe, Doç. Dr., *Bağımsız Araştırmacı*
 Ahmet Furkan Özyakar, Öğr. Gör. Dr., *Atatürk Üniversitesi*
 Ahmet Melih Aşan, Dr., *Fırat Üniversitesi*
 Ahmet Murat Aytaç, Dr. Öğr. Üyesi, *Ankara Üniversitesi*
 Ali Can Efe, Lisansüstü Öğrencisi, *Kocaeli Üniversitesi*.
 Ali Faik Demir, Doç. Dr., *Galatasaray Üniversitesi*
 Ali Gök, Doç. Dr., *Gaziantep Üniversitesi*
 Ali Karahan Kaya, Lisansüstü Öğrencisi, *Koç Üniversitesi*
 Ali Onur Tepeciklioğlu, Doç. Dr., *Ege Üniversitesi*
 Ali Servet Öncü, Prof. Dr., *Atatürk Üniversitesi*
 Alime Vildan Karakaş, Lisansüstü Öğrencisi, *Ankara Üniversitesi*
 Altuğ Günel, Doç. Dr., *Ege Üniversitesi*
 Anıl Çetintoprak, Lisansüstü Öğrencisi, *Ankara Üniversitesi*
 Arzu Demirel, Arş. Gör. Dr., *Hacettepe Üniversitesi*
 Aslı E. Çomu, Doç. Dr., *Çukurova Üniversitesi*
 Atay Akdevelioğlu, Doç. Dr., *Ankara Üniversitesi*
 Ayşe Ömür Atmaca, Doç. Dr., *Hacettepe Üniversitesi*
 Ayşegül Kars Kaynar, Doç. Dr., *Türkiye Büyük Millet Meclisi*
 Azime Telli, Doç. Dr., *Mersin Üniversitesi*
 A. Aslı Şimşek Öner, Dr. Öğr. Üyesi, *Yozgat Bozok Üniversitesi*
 Barış Ahmet Yentür, Arş. Gör., *Galatasaray Üniversitesi*
 Başaran Ayar, Dr. Öğr. Üyesi, *Ankara Üniversitesi*
 Bayram Sinkaya, Doç.Dr., *Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi*
 Berna Akbay, Arş. Gör., *Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi*
 Betül Doğan Akkaş, Dr. Öğr. Üyesi, *Ankara Üniversitesi*
 Beyza Çağatay Tekin, Prof. Dr., *Galatasaray Üniversitesi*
 Blinera Hajdari, Lisansüstü Öğrencisi, *Ege Üniversitesi*
 Burak Hacıoğlu, Arş. Gör., *İstanbul Üniversitesi*
 Burak Samih Gülboy, Prof.Dr., *İstanbul Üniversitesi*
 Büşra Barın, Arş. Gör., *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi*
 Bilsay Kuruç, Prof. Dr., *Ankara Üniversitesi (Emekli Öğretim Üyesi)*
 Can Donduran, Dr. Öğr. Üyesi, *İstinye Üniversitesi*
 Canan Kışlalıoğlu, Dr. Öğr. Üyesi, *Bitlis Eren Üniversitesi*
 Cansu Güleç Aras, Dr., *MEF Üniversitesi*
 Cansu Ulu, Öğr. Gör. Dr., *Polis Akademisi Rüştü Ünsal Polis Meslek Yüksekokulu*

Ceren Ergenç, Doç. Dr., *CEPS (Centre for European Policy Studies)*
Cengiz Mert Bulut, Dr. Öğr. Üyesi, *Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi*
Coşkun Soysal, Dr. Öğr. Üyesi, *Gaziantep Üniversitesi*
Çağdaş Özeniş, Öğr. Gör. Dr., *Atılım Üniversitesi*
Çağdaş Sümer, Dr. Öğr. Üyesi, *Kapadokya Üniversitesi*
Çağla Lüleci Sula, Dr. Öğr. Üyesi, *TED Üniversitesi*
Çağrı Erhan, Prof. Dr., *Altınbaş Üniversitesi*
Çiğdem Kılıçoğlu Cihangir, Doç. Dr., *Ankara Üniversitesi*
Çınar Özen, Prof. Dr., *Ankara Üniversitesi*
Çiğdem Nas, Doç. Dr., *Yıldız Teknik Üniversitesi/ İktisadi Kalkınma Vakfı*
Doğan Demirkıran, Arş. Gör., *Üsküdar Üniversitesi*
Doğuş Sönmez, Arş. Gör., *Kadir Has Üniversitesi*
Dilara Öneş, Lisansüstü Öğrenci, *Niğde Ömer Halis Demir Üniversitesi*
Dilek Küçükboz, Arş. Gör. Dr., *Hitit Üniversitesi*
Ela Özkan, Arş. Gör., *İstanbul Gedik Üniversitesi*
Elif Uzgören, Doç. Dr., *Dokuz Eylül Üniversitesi*
Emirhan Altunkaya, Arş. Gör. Dr., *Galatasaray Üniversitesi*
Emre Demir, Doç. Dr., *TED Üniversitesi*
Erdem Denk, Prof. Dr., *Ankara Üniversitesi*
Erel Tellal, Prof. Dr., *Ankara Üniversitesi*
Ergün Mamedov, Lisansüstü Öğrenci, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi*
Esra Akgemci, Doç. Dr., *Selçuk Üniversitesi*
Evren Ahmet Demir, Arş. Gör., *Ankara Üniversitesi*
Fatih Bilal Gökpınar, Arş. Gör., *Bursa Uludağ Üniversitesi*
Ferhat Durmaz, Dr. Öğr. Üyesi, *Ankara Üniversitesi*
Feride Selcan Serdaroğlu Polatay, Doç. Dr., *Galatasaray Üniversitesi*
Funda Keskin Ata, Prof. Dr., *Ankara Üniversitesi*
Gökçen Alpkaya, Prof. Dr., *Ankara Üniversitesi*
Gökhan Ereli, Dr., *ORSAM*
Gökhan Erdem, Doç. Dr., *Ankara Üniversitesi*
Gözde Somel, Dr. Öğr. Üyesi, *Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi*
Gülayşe Ülgen Türedi, Dr. Öğr. Üyesi, *Kırklareli Üniversitesi*
Gülriş Şen, Dr. Öğr. Üyesi, *TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi*
Günay Filiz Ordu, Lisansüstü Öğrenci, *Ege Üniversitesi*
Güzel Yıldız, Lisansüstü Öğrenci, *Ankara Üniversitesi*
Hakan Erdagöz, Dr. Öğr. Üyesi, *İstanbul Medeniyet Üniversitesi*
Haldun Osman Yürümez, *Bağımsız Araştırmacı*
Haldun Yalçınkaya, Prof. Dr., *TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi*
Halit Hamzaoğlu, Doç. Dr., *Kars Kafkas Üniversitesi*
Hamdullah Baycar, Dr. Öğr. Üyesi, *Karadeniz Teknik Üniversitesi*
Hanife Sude Afşar, Lisans öğrencisi, *Ankara Üniversitesi*
Harun Arıkan, Prof. Dr., *Çukurova Üniversitesi*
Haydar Karaman, Doç.Dr., *Kilis 7 Aralık Üniversitesi*
Haydar Mustafa Yılmaz, Lisans öğrencisi, *Ankara Üniversitesi*

KATILIMCI LİSTESİ

Hazal Melike Çoban, Dr. Öğr. Üyesi, *Ankara Üniversitesi*
Hazal Papuççular, Doç. Dr., *Fenerbahçe Üniversitesi*
Hulusi Ekber Kaya, Dr. Öğr. Üyesi, *Trakya Üniversitesi*
Hüseyin Sert, Dr., *Bağımsız Araştırmacı*
H. Burç Aka, Prof. Dr., *Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi*
İbrahim Kürşat Tuna, Dr., *Çanakkale 18 Mart Üniversitesi*
İdil Ece Çınarlı, Arş. Gör., *İstanbul Rumeli Üniversitesi*
İhsan Ömer Atagenç, Doç. Dr., *Kırklareli Üniversitesi*
İlkay Ata Yıldız, Arş. Gör. Dr., *Aksaray Üniversitesi*
İnan Rüma, Doç. Dr., *İstanbul Bilgi Üniversitesi*
İrşad Sarıaloğlu, Doç. Dr., *Hacı Bayram Veli Üniversitesi*
İsmail Erkam Sula, Doç. Dr., *Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi*
Kamala Valiyeva, Dr. Öğr. Üyesi, *İstanbul Ticaret Üniversitesi*
Kasım Timur, Arş. Gör. Dr., *Çukurova Üniversitesi*
Kazım Ateş, Doç. Dr., *Ankara Üniversitesi*
Klevis Kolasi, Doç. Dr., *Ankara Üniversitesi*
Mehmet Sait Dilek, Prof. Dr., *Atatürk Üniversitesi*
Mehmet Turan Çağlar, Dr. Öğr. Üyesi, *Altınbaş Üniversitesi*
Mehmet Yaşar Kaya, Arş. Gör., *Başkent Üniversitesi*
Melahat Burcu Köse, Lisansüstü Öğrencisi, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi*
Melek Fırat, Prof. Dr., *Ankara Üniversitesi*
Meliha Altunışık, Prof. Dr., *Orta Doğu Teknik Üniversitesi*
Merve Acar, Lisansüstü Öğrencisi, *Marmara Üniversitesi*
Merve Yavuz, Arş. Gör., *Ankara Üniversitesi*
Meryem Temiz, Arş. Gör., *Başkent Üniversitesi*
Muhammed Ahmet Rüşen, Arş. Gör., *Çankırı Karatekin Üniversitesi*
Muhsin Ertürk Budak, Öğr. Gör. Dr., *Kafkas Üniversitesi*
Murat Güneşlioğlu, Doç. Dr., *Kırklareli Üniversitesi*
Mustafa Türkeş, Prof. Dr., *Orta Doğu Teknik Üniversitesi*
Mutlu Yılmaz, Prof. Dr., *Ankara Üniversitesi*
Müge Yüce, Doç. Dr., *Atatürk Üniversitesi*
Müzeyyen Ezel Ünal Özdemir, Arş. Gör. Dr., *Kocaeli Üniversitesi*
M. Ertan Kardeş, Prof. Dr., *İstanbul Üniversitesi*
Nihal Kırkpınar Özsoy, Doç. Dr., *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi*
Nisa Nur Ateş, Lisansüstü Öğrenci, *Ankara Üniversitesi*
Nur Köprülü, Prof. Dr., *Yakın Doğu Üniversitesi*
Nurcan Ceyhan, Arş. Gör. Dr., *Batman Üniversitesi*
Nuri Yeşilyurt, Doç. Dr., *Ankara Üniversitesi*
Orhan Gafarlı, Dr. Öğr. Üyesi, *Ankara Üniversitesi*
Orkun Arslan, Lisansüstü Öğrenci, *Viyana Üniversitesi*
Osman Açar, Öğr. Gör., *Kütahya Dumlupınar Üniversitesi*
Osman Ergül, Arş. Gör. Dr., *Galatasaray Üniversitesi*
Osman Raşid Beyhan, Arş. Gör., *Marmara Üniversitesi*
Osman Tekin, Dr. Öğr. Üyesi, *Milli Savunma Üniversitesi*

Ömer Faruk Çingir, Öğr. Gör. Dr., *Ankara Üniversitesi*
Ömer Faruk Hoşgör, Lisans Öğrencisi, *Ankara Üniversitesi*
Özge Demirel, Dr. Öğr. Üyesi, *Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi*
Özge Özkoç, Doç. Dr., *Ankara Üniversitesi*
Özgehan Şenyuva, Prof. Dr., *Orta Doğu Teknik Üniversitesi*
Özgenur Çaputlu, Arş. Gör., *İstanbul Rumeli Üniversitesi*
Özgür Aktaş, Öğr. Gör., *İzmir Yüksek Teknolojisi Enstitüsü*
Özgür Yılmaz, Arş. Gör., *Bitlis Eren Üniversitesi*
Özkan Gökcan, Doç. Dr., *Munzur Üniversitesi*
Özlem Kaygusuz, Doç. Dr., *Ankara Üniversitesi*
Özlem Özan, Arş. Gör., *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi*
Özlem Tür, Prof. Dr., *Orta Doğu Teknik Üniversitesi*
Pınar Arıkan Sinkaya, Dr., *Akdeniz Üniversitesi*
Pınar Uz Hançarlı, Dr. Öğr. Üyesi, *Pamukkale Üniversitesi*
Pırıl Akın Ocak, Öğr. Gör. Dr., *Ankara Üniversitesi*
Rabia Sare Aslıyüksek, Arş. Gör., *İnönü Üniversitesi*
Radiye Funda Karadeniz, Doç. Dr., *Gaziantep Üniversitesi*
Renk Özdemir, Dr. Öğr. Üyesi, *Hacettepe Üniversitesi*
Samet Zenginoğlu, Doç. Dr., *Adıyaman Üniversitesi*
Sanem Baykal, Prof. Dr., *TOBB-Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi*
Seda Özkan, Dr., *Trakya Üniversitesi*
Selim Öterbülbul, Arş. Gör. Dr., *Ankara Üniversitesi*
Selin M. Bölme, Doç. Dr., *Marmara Üniversitesi*
Semra Aksu, Arş. Gör. Dr., *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi*
Serdal Bahçe, Prof. Dr., *Ankara Üniversitesi*
Sezin İba Gürsoy, Doç. Dr., *Kırklareli Üniversitesi*
Sırma Altun, Dr. Öğr. Üyesi, *Ankara Üniversitesi*
Sibel Turan, Prof. Dr., *Trakya Üniversitesi*
Simge Pelit, Arş. Gör., *İstinye Üniversitesi*
Sinan Baran, Dr. Öğr. Üyesi, *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi*
Sinem Akgül Açıkmeşe, Prof. Dr., *Kadir Has Üniversitesi*
Sinem Yüksel Çendek, Dr. Öğr. Üyesi, *İstanbul Rumeli Üniversitesi*
Soner Tauscher, Dr. Öğr. Üyesi, *Sakarya Üniversitesi*
Sultan Deniz Küçüker, Doç. Dr., *Ankara Üniversitesi*
Süeda Uzun Türker, Arş. Gör., *Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi*
Şevin Fırat, Lisansüstü Öğrencisi, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi*
Şeyda Çevikel, Dr. Öğr. Üyesi, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi*
Tahsin Yamak, Doç. Dr., *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi*
Tamer Kaşıkçı, Doç. Dr., *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi*
Tayfun Yıldırım, Lisansüstü Öğrencisi, *Ankara Üniversitesi*
Tolga Bilener, Doç. Dr., *Galatasaray Üniversitesi*
Tolga Çıkrıkçı, Dr. Öğr. Üyesi, *Giresun Üniversitesi*
Tolgahan Akdan, Dr., *Aksaray Üniversitesi*
Tuba İlkin Demir, Lisansüstü Öğrencisi, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi*

KATILIMCI LİSTESİ

Tuğba Yürük Ekşioğlu, Dr. Öğr. Üyesi, *Giresun Üniversitesi*
Tuğçe Ersoy Ceylan, Doç. Dr., *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi*
Tuğçe Kelleci, Dr. Öğr. Üyesi, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi*
Türel Yılmaz Şahin, Prof. Dr., *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi*
Uğur Arslan, Dr., *Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi*
Uğur Tekiner, Dr. Öğr. Üyesi, *Ankara Üniversitesi*
Veysel Tekdal, Dr. Öğr. Üyesi, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi*
Vildan Meydan, Dr. Öğr. Üyesi, *Hitit Üniversitesi*
Yahya Gülseven, Dr., *Bağımsız Araştırması*
Yaren Özgül, Lisansüstü Öğrencisi, *İstanbul Aydın Üniversitesi*
Yavuz Çelik, Öğr. Gör. Dr., *Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi*
Yelda Erçandırılı, Doç. Dr., *Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi*
Yeliz Yazan Koç, Dr. Öğr. Üyesi, *İstanbul Üniversitesi*
Yıldırım Turan, Doç. Dr., *Sakarya Üniversitesi*
Yiğit Cem Eskicioğlu, Arş. Gör., *Sakarya Üniversitesi*
Yunus Yıldırım, Dr., *Ankara Etimesgut Bilim ve Sanat Merkezi*
Yusuf Gökhan Atak, Dr., *Galatasaray Üniversitesi*
Yücel Bulut, Dr. Öğr. Üyesi, *Karadeniz Teknik Üniversitesi*
Zeynep Çınar, Lisans Öğrencisi, *Ankara Üniversitesi*

KONGRE BİLDİRİLERİ

İngiliz Barışı mı, İngiltere'nin Barışı mı? Küresel Bir Sistem Olarak "Pax Britannica"

Burak HACIOĞLU

Arş.Gör., İstanbul Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

Pax Britannica kavramı, 1815 Viyana Kongresi'nden 1914'e kadar süren dönemi tanımlamak için kullanılmakta ve bu dönemin Britanya İmparatorluğu'nun küresel deniz gücü ve ekonomik üstünlüğü sayesinde görece bir istikrar içinde geçtiğini savlamaktadır. Ancak bu barışın niteliği, söz konusu varsayımların ötesinde çeşitli tartışmalar içermektedir. Bu sistem, gerçekten evrensel bir barış modeli olacak bir düzen mi sunmaktaydı; yoksa esasen İngiltere'nin çıkarlarını korumak üzere kurgulanmış bir hegemonik düzen mi arz etmekteydi? İşte bu çalışma, Pax Britannica sistemini bir barış düzeni olarak mı yoksa hegemonik tahakküm biçimi olarak mı değerlendirmek gerektiği sorusunu ele almaktadır. Çalışmada, Pax Britannica'nın tarihsel bağlamı, güç mimarisi ve ideolojik çerçevesi birlikte analiz edilmekte; bu dönemde İngiltere'nin küresel deniz gücü, finansal merkez oluşu ve serbest ticaret rejimi aracılığıyla uluslararası sistemin istikrarını belirleyen başat aktör olduğu savunulmaktadır. Ancak bu istikrarın yalnızca Avrupa güçleri arasında geçerli olduğu, kolonilerde ise sistemin şiddet, sömürü ve yapısal eşitsizlik üzerine kurulu olduğu vurgulanmaktadır. İlaveten, İngiltere'nin kurguladığı bu ekonomi-politik sistemin uluslararası sistemdeki diğer koloni olmayan aktörlere de bu modelden faydalanma imkânı sunmakla beraber İngiltere'nin başat konumuna erişememelerini sağlayacak bir yapıda olduğu değerlendirilmektedir. Çalışmada, bu dönemin "barış" kavramı eleştirel bir yaklaşımla incelenmektedir. Barışın sadece çatışmasızlık olarak değil, aynı zamanda adalet ve eşitlik içeren bir uluslararası düzenle tanımlanması gerektiği savunulmaktadır. Bu bağlamda Pax Britannica, bir pozitif barış durumunu değil, merkezi bir gücün çevre üzerinde kurduğu kontrolün istikrarlı hâle getirildiği bir yapıyı temsil etmektedir. Analitik çerçevede, hegemonya kuramlarıyla ilişkilendirilen bu dönem, sadece askeri güce değil; ekonomik araçlara, kurumsal kapasiteye ve ideolojik üstünlüğe dayanan çok katmanlı bir düzen olarak değerlendirilmektedir. İngiltere'nin deniz yollarını güvence altına alması, serbest ticaretin norm haline gelmesi ve Sterlin'in rezerv para işlevi görmesi, bu hegemonik düzenin kurucu ve sürdürücü unsurları olarak öne çıkmaktadır. Sonuç olarak, bu sunumda Pax Britannica'nın

yalnızca tarihsel bir dönem değil, aynı zamanda güç, düzen ve meşruiyet ilişkilerinin iç içe geçtiği bir sistemik form olduğu ileri sürülmektedir. Bu bağlamda, günümüz uluslararası düzenine dair sürdürülen “kurallara dayalı sistem” söylemlerinin, tarihsel örüntülerle nasıl benzeştiği de tartışmaya açılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Pax Britannica, Hegemonya, Deniz Gücü, Barış

Terra Incognita: 19. Yüzyılda Uzak Doğu’da Büyük Güç Rekabeti ve “Medeniyetler Karşılaşması”

Yeliz YAZAN KOÇ

Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

“Tarih, trajik ama bu trajedi, hepimizin düşündüğü gibi savaş, cinayet, açlık ve depresyon nedeniyle değil. Tarihin trajedisi, hiç kimsenin gerçekleşmekte olanın en küçük kısmını anlayamamasında yatıyor.” der James Buchan. 19. yüzyıl ortalarından tarihin en büyük trajedilerin biri olarak kabul edilen Birinci Dünya Savaşı’na kadar uzanan süreçte uluslararası sistemin tanıklık ettiği büyük güç rekabeti ve dönüşümün Uzak Doğu’daki yansımalarını anlamlandırmak, bölgenin başat aktörü olan Çin İmparatorluğu’nun hiyerarşik üstünlükten “Medeniyetler karşılaşması”, “Avrupa yüzyılı” veya “aşağılanma yüzyılı” olarak adlandırılan büyük güçlerin yarı sömürgesi haline gelme sürecini bir nebze olsun aydınlatmakla mümkündür. “İmparatorluklar Çağı” olarak adlandırılan 18. yüzyıl, Çin İmparatorluğu’nun sınırlarını Orta Asya’ya kadar genişlettiği ve Çin’in Uzak Doğu’da hiyerarşik üstünlüğünün kabul edildiği adeta bir “Çin Asya’sı” dönemidir. Çin İmparatorluğu uzun yıllar dışa kapalılık politikası izlemiş ve Avrupa ile olan ticaretini Kanton denilen limandan yine kendi kurallarıyla gerçekleştirmiştir. Dünyanın en kalabalık ülkesi olmasına rağmen halkının gereksinimlerini kendisinin karşılayabilmesi, izlemiş olduğu kapalılık politikasının gerekçesini oluşturmaktadır. İmparatorluk Çin’inin dış ilişkilerinde haraç sisteminin beraberinde getirdiği üstünlük hakimdir. Çin, kendisine haraç veren komşularını kendi dünyası olan Tianxia içerisine almakta ve onları etraflarındaki “barbarlardan” kurtarmaktadır. Çin, haraç sistemine dahil ettiği ülkeleri çevredeki “barbarlara” karşı koruma görevi üstlenirken, izlediği dışa kapalılık politikasının özgür ticareti baltaladığı gerekçesiyle Avrupalılar nezdinde kendisi “barbar” olarak değerlendirilmiştir. 19. yüzyıl boyunca Çin’in doğal sınırlarını aşan büyük imparatorluğu, artan nüfusunun getirdiği sorunlara çözüm üretmeye odaklandığından özellikle Avrupalıların Uzak Doğu’ya gösterdikleri ilgiye duyarsız kalmıştır. Çin hegemonyasının hakim olduğu Asya sistemi; Çin otarışızminin mutlak bir açığa sahip olduğunu düşünen Avrupalı sömürge imparatorlukları, Avrupalıların sömürge yarışından ekarte edilmek istemeyen dolayısıyla ticari açıdan “açık kapı” politikasını savunan ABD ve Sibirya ve Türkistan’da kontrol sağlayarak Çin’e etki etmeyi dahası Mançurya

üzerinden de Çin'e haraç veren ülke konumundaki Kore'ye ulaşmayı hedefleyen Rusya gibi aktörlerin güç mücadeleleriyle Batılı uluslararası ilişkilerle karşılaşmış ve radikal değişikliklere uğramıştır. Öyle ki 19. yüzyıl, Çin hakimiyetindeki Doğu Asya düzenini bozmuş böylece bölge uzun bir çalkantılı döngüye girmiştir.

Bu çalışma, uluslararası ilişkileri “küçük Çin” perspektifinden kavramakta olan Doğu Asyalı devletlerin oluşturduğu Doğu Asya sisteminin, Batılı uluslararası ilişkilerle tepkimeye girerek uğradığı dönüşümü ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışma 19. yüzyılın tanıklık ettiği bu dönüşümü, Çin'in hegemonik istikrar dönemi (hiyerarşik), Çin, Japonya ve Kore'nin Batı uluslararası sistemine girişi ile 1880'lere kadar devam eden ikili sistem (yarı anarşik) ve yükselen Japonya ve 1902 İngiliz-Japon İttifakıyla güç boşluğunun beraberinde getirdiği rekabet için olgunlaşmış (ripe for rivalry) çok taraflı sistem (anarşik) kırılma noktaları üzerinden güç geçişi kavramsallaştırmasıyla analiz edecektir.

Anahtar Kelimeler: Hiyerarşik üstünlük, Asya sistemi, Çin İmparatorluğu, Güç geçişi

**“Güç Dengesi mi, Politik Denklik mi? – Paul Schroeder’in Argümanları
Üzerinden 19. Yüzyıl Avrupa Sisteminin Yapısını Tartışmak”**

Burak Samih GÜLBOY

Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

Napolyon Savaşları ertesinde, Viyana Kongresi’nin kararları çerçevesinde işlevselleşen ve özellikle erken döneminde Avrupa Ahengi adını alan, yapısal özellikleri ve kapsayıcılığı ile de “Avrupalı” olarak kabul edilen devletlerin arasındaki kolektif ilişkilerin belirli bir norm ve prosedürler içeriğinde düzenlendiği yapı, özellikle Birinci Dünya Savaşı sonrasında tarihsel analizlerin konusu haline gelmişse de, 1815-1914 arasında Avrupa sisteminin geçirmiş olduğu evrimi ve deneyimi bir sistem yapısı olarak analiz etme çabası 1945’ten sonra canlanan uluslararası ilişkiler disiplini altında çalışan akademisyenler tarafından başlatılmıştır. Diğer taraftan bu değerlendirme süreci Avrupa Ahengine tarafsız bir yaklaşım olmaktan uzak olarak, Soğuk Savaş sisteminin çatışma ve iş birliği ortamını değerlendirmek için 19. Yüzyıl Avrupa sisteminin 1914’te başlayan küresel savaş ile iflas etmiş olan başarısız bir yapı olduğu üzerine kurgulanmıştır. Dolayısıyla neorealizmin tarihi soyutlayarak teorilerini kanıtlama çabası, İkinci Dünya Savaşı ertesinde oluşan yeni sistemin yapısında yer alan Avrupalı olmayan anlayışın Avrupa tarihinin yapısal ve kültürel özelliklerini göz ardı eden anakronik bir yorumculuğun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu akıma karşı çıkan ve uluslararası yapıyı tarihsel olarak analiz etme konusunda siyasal tarihin önemine vurgu yapan akademisyenler ise bu anakronik yaklaşımı eleştirmekle kalmamış, uluslararası ilişkiler disiplinin terminolojisini genişletecek yeni argümanlar ile uluslararası yapının evrimleşme sürecini yeniden ve daha geniş anlamda değerlendirmek üzere devreye girmişlerdir. Bu isimlerden en önemlilerinden biri Paul Schroeder’dir.

“The Transformation of World Politics 1763-1848” adlı eseri ile ünlenen ve yayınladığı pek çok makalesi ile Napolyon sonrası Avrupa sisteminin yapısı üzerinde tartışmalar üreten Paul Schroeder, neorealistlerin bu dönem için yakıştırdıkları “güç dengesi” yapılanmasına karşı durarak, Viyana Kongresi sürecindeki iletişim ile başlayan ve 19. Yüzyıl boyunca ilişkilere içkin olarak devam eden, temelde “büyük devlet” olarak tanınma elde eden başat güçlerin aralarında oluşan “aktör olma eşitliği” özelinde yapılanan “politik denklik”

kuramını tartışmaya açmıştır. Bu tartışma J. Levy, T.C. Blanning ve H.M. Scott gibi pek çok uluslararası ilişkiler tarihi ile ilgilenen akademisyenin dahil olduğu bir biçimde genişlemiş ve halen de disiplin içinde canlılığını devam ettirmektedir.

Sunumun amacı başlıkta belirtildiği üzere Schroeder'in neorealist bakışa yönelik eleştirilerini ve kavramlar ile ilgili olan önerilerini değerlendirmek; bunlarla ilgili tartışmaları açıkladıktan sonra da 19. Yüzyıldaki Avrupa sistemini bu iki kavramsallaştırmanın oluşturduğu yelpaze üzerinden analiz ederek tartışmaktır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Ahengi, Güç Dengesi, Paul Schroeder, Viyana Kongresi

***Jus Publicum Europaeum*'ün Çözülüşünden Yeni Bir *Nomos* Arayışına Carl Schmitt Düşüncesinde Dünya ve hukuk Düzeninin Dönüşümü**

M. Ertan KARDEŞ

Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, Felsefe Bölümü

Carl Schmitt düşüncesinde uluslararası ilişkileri düşünmek bir yandan onun tarih felsefesi yaklaşımını içeren *katekhon* kavramını irdelemeyi diğer yandan ise 19. yüzyıldan itibaren gerçekleşen hukuk, egemenlik ve toprak ilişkilerindeki dönüşümü tartışmayı gerektirmektedir. Avrupa Kamu Hukuku'nun (*Jus Publicum Europaeum*'un) karşı konulamaz ve geri döndürülemez çözülüşü karşısında yeni bir *Nomos* arayışını politik ve polemik arayışlarla sürdüren Carl Schmitt açısından gelmekte olan uluslararası düzenin “evrenselci”, “barışçıl” ve “uluslararası örgütler” ekseninde gelişen yapısı ciddi bir eleştiriyi hak etmektedir. *One World* tasarımının politik çoğullukları yok eden karakterinin kaynağında 19. yüzyıldaki dönüşümler bulunmaktadır. Karşılıklı tanınmaya dayalı somut faillerin düşmanlığından, düşmanın cezaileştirildiği düzene geçişte uluslararası hukuk, devletler arası hukukun temel öğelerini aşındırmaktadır. Carl Schmitt'in 1938-42 arasında yazdığı savaş hukuku, mekân, kara ve deniz ilişkilerini inceleyen makaleleri, *Der Nomos der Erde im Völkerrecht des Jus Publicum Europaeum* (1950) ve “Die Einheit der Welt” (1952) metinleri dünya düzenindeki dönüşümünü, mekânın ve mekâna ilişkin düzenin dönüşümü olarak ele alır. Schmitt'in “dünyanın yeni *nomos*'u *nomos*'unun olmamasıdır” tezi çok boyutlu olarak ele alınabilir ancak özellikle çağdaş uluslararası hukuk odağında düşünüldüğünde bu tez hukukçuluk ideolojisinin ve aşırı ahlakileştirmenin politik karakterini vurgularken aynı zamanda söz konusu tahakküm biçiminin hukuk kuramayan özelliğinin de altını çizmektedir. Schmitt'in “dünya iç savaşı” ya da “küresel ve total iç savaş” kavramlarıyla anlatmaya çalıştığı dönüşüm, *Jus Publicum Europaeum*'ün devletlerarası savaşı gözeten uluslararası hukukundan ziyade, iç-dış, sivil-asker, toplum-devlet ayrımlarını silikleştiren bir savaş yapma tarzı etrafında gerçekleşmektedir. Savaşın giderek devletsizleşmesi sorunu her tür uluslararası hukuk sürecinin gerçek anlamda tesisi için engeldir. *Partizan Teorisi, Politik olan Kavramı Üzerine Arasöz* (1963) metninde geliştirilen Schmitt yaklaşımı, düşman ile düşmanı arasındaki haklılığın adil bir savaş adına kaybolduğu, yasanın dışına atılma, insanileştirme için müdahil olma gibi eylemlerin en

temelde meşruiyet düzlemleri olmayan daha da ötesinde tüm meşruiyet düzlemlerini yok etmeye yönelik bir dünya idaresi manzarası olduğunu ortaya koymaktadır. Dolayısıyla Alman düşünürün kavramları, dünya düzeni krizlerinin tarihsel, hukuki ve politik kaynaklarını, polemik olmayan bir kavramsallaştırmayla ele almanın imkansızlığını da vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Carl Schmitt, *Nomos*, *Jus Publicum Europaeum*, Politik Olan, Politik Felsefe

Paris Devrimine Hazırlanıyor: Turgot Reformlarından İngiliz-Fransız Ticaret Antlaşması'na Devrimin Sistemik ve Kentsel Kökenleri

Haldun Osman YÜRÜMEZ

Bağımsız Araştırmacı

Çalışmanın ana sorunsalı, İngiltere'nin on sekizinci yüzyılın son kırk yılında büyüyen hegemonyası ile Fransa'daki liberalleşme denemelerinin, Paris'in devrimci bir merkez haline gelmesinde nasıl bir rol oynadığı ve buradan hareketle, (büyük) kent ile sistem arasındaki yapısal ilişkinin tarihsel anlamının ne olduğudur.

Fransa, 1763 Paris Antlaşması'ndan devrimin patlak vermesine kadar geçen süre içinde çeşitli liberalleşme denemeleri yapmıştır. Bu denemelerin önemli bölümü tahıl ticaretini serbestleştirmeyi hedefleyen ve Turgot'nun isyanlara yol açan girişimi de dahil olmak üzere “tahıl liberalizmi” olarak bilinen politikaları kapsar. 1786 İngiliz-Fransız Ticaret Antlaşması (Eden Antlaşması) ise liberal politikaların fizyokrasinin tarımsal vurgusunu aşarak endüstriyel malların ticaretine doğru genişletildiği bir dönüm noktasıdır. Eden Antlaşması, Fransa'nın yurtiçi pazarda dahi İngiltere ile rekabet edemez olduğunun ve bir yarı-çevre konumuna gerilediğinin açık bir işaretiydi. Bu dönemdeki politikalar, Fransa ile İngiltere arasında oluşan farkı kapatmak yerine, Paris başta olmak üzere kentlerde toplumsal dengeleri bozarak devrimci huzursuzluğu derinleştirmiştir.

Tahıl ticaretinin serbestleştirilmesini amaçlayan ilk düzenlemeler savaştan hemen sonra gerçekleştirildi. 1763 Mayıs Deklarasyonu ve 1764 Temmuz Bildirgesi ile tahıl ticareti kısmen serbestleştirildi, ancak artan şikayetler üzerine uygulanması bir süre sonra durduruldu. XVI. Louis tahta çıktıktan yaklaşık üç ay sonra, 24 Ağustos 1774'te, Maliye Bakanlığı'nın (*Controller General*) başına fizyokrat fikirleriyle bilinen Turgot'yu atadı. Bakan 13 Eylül'de buğday ve un üzerindeki ticari kısıtlamaları kaldırdı; ancak uygulama kötü hasat dönemiyle çakışınca, 1775 yılının bahar aylarından itibaren büyük bir kıtlığa ve fiyatların yükselmesine yol açtı. Bordeaux, Dijon, Metz, Tours, Reims'de başlayan isyanlar kısa zamanda Paris'e ve çevresine ulaştı. “Un savaşları” olarak bilinen bu isyanlar ücretlileri, kent yoksullarını, zanaatkarları ve küçük dükkân

sahiplerini ortak zeminde buluştursa da köylünün çoğunluğuna ulaşamamış, hareket sonbaharın başlarından itibaren kontrol altına alınmıştı.

İzleyen on yılda, Paris başta olmak üzere ekmek fiyatlarında istikrarlı bir düşüş gerçekleşti ve 1775 isyanları kadar geniş çaplı olaylar yaşanmadı. Toplumsal hareketler parça parça da olsa kendini göstermeye devam etti ve 1780'lerden itibaren giderek Paris'te yoğunlaştı: 1780'de ruhban sınıfına karşı düzenlenen geniş çaplı gösteriler; 1784'te ve 1786'da Tarım Bakanlığı'na (*Farmers General*) yönelik yoğun protestolar; 1785-1786'da Parisli inşaat işçilerinin ve hamalların grevleri. Eylül 1786'da Eden Antlaşması imzalandığında Paris bu durumdaydı. Fransız tarım ürünlerine karşılık İngiliz endüstrisine serbest ticaret hakları tanıyan antlaşma Mart 1787'de yürürlüğe girmesinden sonra, Fransa pazarı ucuz İngiliz ürünleri tarafından istilaya uğradı. Antlaşma Fransa'daki ekonomik krizi daha da şiddetlendirdi; Bordeaux, Amien, Rouen, Lyon, Lille ve Troyes gibi kentlerde imalathaneler kapandı, işsizlik kitlesel bir biçim aldı.

1787 yılında maliye bakanının bütçe açığını düşürmek için yeni vergiler getirme teklifinin reddedilmesiyle başlayan "aristokratik isyan" (*revulto nobiliare*) devrimin geri dönülemez tarihsel rotasına yerleştiğini haber veriyordu. Soyluların isyanı, 1788 yılının yaz aylarında gıda kriziyle eklemlendi ve Paris'teki ekmek fiyatlarının tırmanmasına yol açtı. 1788-1789 kışı krizi daha da derinleştirdi; gıda fiyatlarındaki artış sürerken, sert geçen kış nedeniyle işsiz kalanlar Paris'e göç ettiler. 1789 yılının başına gelindiğinde, Paris başta olmak üzere Fransa'nın kentsel hiyerarşisinin tepesindeki şehirlerin önemli bir kısmında toplumsal huzursuzluk devrimci hareketi besleyecek kadar yoğunlaşmıştı.

Bu çalışma, 1763 Paris Antlaşması'ndan sonra sistemin merkezindeki hegemonik mücadelede ibrenin hızla İngiltere'ye doğru dönmesiyle beraber, Fransa'daki "eski rejim"i liberalleştirme denemelerinin Paris'i devrimin merkezi ve motor gücü haline getirmesinden hareketle, sistem ve kent arasındaki yapısal ilişkinin -özellikle büyük kentler söz konusu olduğunda- kapitalist ekonomi-politik düzenin işleyişi gereği mecburi, tarihsel olarak ise süreklilik arz eden bir nitelik taşıdığını savunmaktadır.

Bu çalışma, tarihsel sosyoloji perspektifini kullanarak, kapitalist uluslararası sistem içindeki siyasi ve ekonomik dönüşümler ile kentsel formasyonlar arasındaki ilişkileri tarihsel bağlamı içinde analiz etmeyi amaçlamaktadır. Kuramsal olarak Fernand Braudel ve Immanuel Wallerstein gibi sistemik bir perspektife sahip tarihçilerin dünya-ekonomi, merkez-çevre, konjonktürel zaman gibi sistemik değişimlerin doğasını açıklamaya yarayan kavramsallaştırmalarından yararlanılmaktadır. Yöntemsel olarak, bu çalışma bir yandan uluslararası sistemdeki hegemonya geçişini karşılaştırmalı tarihsel analiz

yoluyla ele alırken, diğer yandan Paris'in, Fransa'nın ekonomi-politik dönüşümü çerçevesinde devrimci hareketin merkezi haline gelişini bağlamsal çözümleme yoluyla açıklamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası ekonomi politik, dünya-ekonomi, dünya-sistem, merkez, çevre, yarı-çevre, kent, Paris, devrim

Paris Komünü'nün Ayak İzinde Demokrasiyi Bulmak

Seda ÖZKAN

Dr., Trakya Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

Bu bildirinin ana sorunsalı, anayasalcılık ile demokrasinin ilişkisi bakımından Paris Komünü deneyimindeki demokrasi anlayışının anayasalcılıkla bağdaşırılığını ortaya koymaktır. Bildiri, Paris Komünü'ndeki doğrudan demokrasi uygulamasının anayasalcılığın ereği olan sınırlı iktidar arzusuna katkı sunduğunu ve bu bağlamda doğrudan demokrasi uygulaması arayışında Atina yerine Paris'e bakılması gerektiğini savunmaktadır. Bildiride izlenecek yöntem; anayasalcılığın ereğinin tespit edilmesi ve doğrudan demokrasinin bu erekle ilişkisinin belirtilmesi ve bunun akabinde, Komün deneyiminin doğrudan demokrasiye sunduğu katkının somutlaştırılmasıdır.

Anayasalcılık, sınırlı iktidarı arzular ve bu arzusunu iki esas değer üzerinde yükseltir. Bunlardan ilki erkler ayrılığı, ikincisi ise insan hak ve özgürlükleridir. Her ne kadar günümüzdeki bazı pratiklerde her zaman istenilen denge ve denetleme mümkün olmasa da demek oluyor ki erkler, gerçek anlamda bir ayrılık gösteremeyebiliyor olsa da, teoride erklerin ayrılığı, erk ancak erk ile sınırlanır şiarının yansıması olduğundan anayasalcılık açısından önemlidir. İnsan hak ve özgürlükleri ise yurttaşlara dönük bir güvence mekanizması oluşturduğu için iktidarı sınırlamış olmaktadır.

Demokrasi, en temel tanımıyla halkın kendi kendini yönetmesini ifade etmektedir. Ancak günümüz demokrasilerinde bu kendi kendine yönetim, temsili biçimde gerçekleştirilebilir olduğundan halkın iktidar üzerindeki denetiminin ve siyasal karar almaya katılımının ölçüsü çoklukla seçimlerin ve dolayısıyla temsilcilerin odağına sıkıştırılmıştır. Bunu genişletmek, temsili demokrasileri doğrudan demokrasilere yaklaştırma çabasını üstlenen yarı doğrudan demokrasi araçları ve toplumsal muhalefete olanak tanıyan hak ve özgürlükler aracılığıyla olmaktadır. Muhalefetin diğer görünümü olan parlamenter muhalefet ise yasama çoğunluğunun iktidar elinde olmadığı ve ayrıca iktidarın hesap verirliliğini sağlayacak muhalefet araçları olduğu sürece etkili olabilecektir. Sayılanların etkisizliğinde veya yokluğunda halkın siyasal karar almaya katılımı ve karar alanları denetleyici rolünü yerine getirmesi görünüşte kalacaktır.

Bu açıdan bakıldığında görünüşte kalan bir demokrasinin anayasalcılık ile uyuşması beklenemez. Her ne kadar ilk bakışta (prima facie) demokrasinin, yönetenin kim olduğuyla; anayasalcılığın ise, yönetenin kim olduğundan ziyade yöneten her kim olursa olsun onu sınırlamayla ilgilendiği ileri sürülebilir. Ancak sınırlı iktidar arzusu, yönetenin kim olduğundan tamamen bağımsız kalamayacaktır. Başka bir deyişle, erkler ayrılığının ve insan hak ve özgürlüklerinin tanınması, tehlikenin geleceği düşünülen iktidar karşısında yurttaşlara dönük güvenceyi sağlamaya hizmet etmektedir. Tehlikenin geleceği düşünülen organ esasta yürütme olup yasama ve yargı onu denetlemektedir. Yasama ve yargının denetim işlevini sürdürebilmesi ve insan hak ve özgürlüklerinin olması gerektiği biçimde kullanılabilmesi, halkın siyasal karar almaya katılımını gerektiren demokrasi ile kolaylıkla bağdaşabilecektir.

Bu bakımdan bakılması gereken siyasal deneyimi Atina yerine Paris'te aramak daha isabetli olmaktadır. Paris Komünü'nün kısa yaşamında sergilediği doğrudan demokrasi uygulaması, temsili demokrasilerde yer bulması gereken bazı önemli araçlara dikkati çekmektedir. Günümüz demokrasilerini doğrudan demokrasilere tamamen dönüştürebilmenin sayısal olanaksızlığı karşısında doğrudan demokrasi araçlarını temsili demokrasi içinde etkin kılmak anayasalcılığın ereğine yönelmiş olmayı sağlayacaktır. Bu bağlamda en dikkat çekici olan, halkın denetimini olanaklı kılması nedeniyle Komün'den ilhamla emredici vekâletin gereklerini gerçekleştirmektir. Bunun başta geleni, geri çağırma aracının varlık kazanması olmalıdır.

Başta geri çağırma olmak üzere halkın denetimini arttıracak her araç, vekilin halk tarafından denetlenmeye açık olmasını sağlayacaktır. Denetlenebilir vekil, aldığı kararların sorumluluğunu üstleneceği için halka hesap verebilmekten kaçınamaz olacaktır. Yönetime seçilerek gelenin kendisini seçene karşı sorumluluğu, görevden alınabileceği olasılığıyla pekişmektedir.

Halkın denetleyebileceği yönetime katılmasını olanaklı kılan demokrasi arayışında, Atina'yla özdeşleşen toplanma olgusunun ötesine geçip Komün'le özdeşleşen katılımcılık olgusunun ayak izi takip edildiğinde, yol alınmış olunacaktır.

Anahtar Kelimeler: Paris Komünü, Demokrasi, Anayasalcılık, Emredici Vekâlet, Geri Çağırma

Karşı Devrim Çağı: Alman, Rus ve Osmanlı İmparatorlukları'nda (Jeo)Politik Birikim Krizleri ve Karşı Devrimci Stratejiler (1880-1905)

Çağdaş SÜMER

Dr. Öğr. Üyesi, Kapadokya Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

Uluslararası tarihsel sosyoloji alt disiplinindeki tartışmalar, klasik burjuva devrimi nosyonunda büyük oranda göz ardı edilmiş olan devrimlerin uluslararası boyutlarının analize dahil edilmesiyle sonuçlanmıştır. Klasik anlatıda burjuva devrimleri, verili bir toplumun içindeki sınıf çelişkilerinin sonucu olarak tasavvur edilirken, artık devrimlerin kronolojik, sosyo-politik ya da coğrafi bir yalıtılmışlık içinde ve jeopolitik bir boşlukta gerçekleşmediği, nedenleri, akışları ve sonuçlarının ortak bir uluslararası alanda şekillendiği ileri sürülmektedir. Burjuva devrimlerinin bir olay olduğu kadar bir süreç olarak da görülmeye başlaması ve farklı coğrafyalardaki tarihsel süreçlerin klasik bir model olarak Fransız ya da İngiliz Devrimi ile kıyaslanarak değerlendirilmesinden vazgeçilmesi de, bu literatürün Batı Avrupa dışındaki dönüşümlerin burjuva devrimi kategorisi çerçevesinde anlaşılması açısından yapmış olduğu bir diğer önemli katkıdır.

Bu çalışma, söz konusu tartışmalardan yola çıkarak, klasik burjuva devrimlerinden farklı güzergâhlar izledikleri var sayılan Alman İmparatorluğu, Rus Çarlığı ve Osmanlı İmparatorluğu'nda 19. yüzyılın ikinci çeyreğinde ortaya çıkan (jeo)politik birikim krizlerini ve bu krizlere yanıt olarak ortaya çıkan, devrimci dinamiklerin bastırılmasını hedef alan rejimlerin gelişimini inceleyecektir. Çalışma, söz konusu üç toplumsal formasyonda, mülk sahibi sınıflar arasındaki birlik ve hiyerarşinin sağlanmasını, politik birikim araçlarına yatırım yapmış mülk sahiplerinin iktidar bloğu içindeki konumlarının güçlendirilmesini ve yükselme talepleriyle iktidar bloğunu istikrarsızlaştıran kesimlerin zayıflatılmasını hedefleyen karşı devrim stratejilerinin hem birbirleriyle hem de dönüşmekte olan uluslararası sistemle etkileşimlerine odaklanacaktır. 1880–1905 yılları arasındaki karşı devrimci rejimlerin şekillenişinde yalnızca iç politik faktörlerin değil, aynı zamanda Avrupa'daki uluslararası güç dengelerinin, artan emperyal rekabetin ve devletlerarası güvenlik kaygılarının belirleyici olduğu fikrinden yola çıkan çalışmada, Berlin Kongresi sonrası oluşan yeni düzenin, imparatorlukları istikrarsızlıkla mücadele etmek adına daha merkezîyetçi ve otoriter yönetim biçimlerine yönelttiği, bunun da bir

sonraki (jeo)politik birikim krizine ve demokratik devrim uğrağına kadar karşı devrimci reflekslerin kurumsallaşmasına neden olduğu ileri sürülecektir.

Çalışmada her üç imparatorlukta burjuva devrim sürecinin farklı aşamalarını, toplumsal hareketlerin gelişimini ve modern devlet oluşumunu ele alan ikincil literatüre dayanan karşılaştırmalı makro tarihsel analiz yöntemi kullanılarak, devrimci dinamikler, karşı devrimci rejimler ve uluslararası sistemden kaynaklanan (jeo)politik basınç arasındaki eş kurucu ilişkinin ortaya konması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: (Jeo)politikim birikim krizleri, karşı devrim, rejim stratejileri, oteriteryanizm, siyasal toplum

Uluslararası Liberal Ekonomik Düzenin Yol Ayrımı: 1945 Sonrası Kurulardan Güncel Gerilemeye

Merve YAVUZ

Arş. Gör., Ankara Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Bu çalışma 1945 sonrası Amerika Birleşik Devletleri (ABD) tarafından inşa edilen uluslararası liberal ekonomik düzeni ve bu düzenin günümüzde karşı karşıya olduğu dönüşüm ve gerilemeyi incelemeyi amaçlamıştır. II. Dünya Savaşı sonrası Batı Bloku içinde serbest ticaret fikri doğrultusunda ortaya çıkan Bretton Woods kurumları ve Marshall Planı ile şekillenen uluslararası ekonomik düzen, NATO (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü) ile desteklenen güvenlik mimarisiyle birlikte Batı dünyasında istikrar sağlamıştır. 1973 petrol krizi gibi sorunlarla karşılaşmış olan uluslararası liberal ekonomik düzen Sovyetler Birliği'nin yıkılmasından sonra bir değişim ile karşı karşıya kalmıştır. Bu değişim karşısında izlenen politika Avrupa Birliği (AB) ve NATO'nun genişlemesiyle birlikte eski Doğu Bloku ülkelerini uluslararası liberal ekonomik düzene dahil etmek olmuştur. Ancak, zaman içinde genişlemelerin de etkisi ile birlikte söz konusu düzen sürdürülemez hale gelmiş, 2008'de ABD'de başlayan ve 2010 yılında AB'nin karşı karşıya geldiği ekonomik kriz kurulan ekonomik düzenin bu genişlemeden nasıl etkilendiğini göstermiş ve kriz karşısında atılan adımlar kurulan düzenin sorgulanmasına neden olmuştur. Günümüzde ise yakın dönemde ortaya çıkan teknolojik gelişmeler ve Çin gibi yeni aktörler ile birlikte uluslararası liberal ekonomik düzende yeni değişiklikler ortaya çıkmaktadır. Bu değişiklikler neticesinde izlenen politikalar değişmekte ve bu değişen politikaların transatlantik ilişkiler üzerinde önemli sonuçları olmaktadır. Özellikle Trump yönetiminin izlemeyi amaçladığı korumacı politikalar, uygulamak istediği gümrük tarifeleri ve ön plana çıkardığı "America First" yaklaşımı düzenin sarsılması olarak yorumlanmaktadır. Çalışma, Trump dönemindeki bu politikaları ele alarak, söz konusu politikaların 1945'ten günümüze kadar görece istikrarlı bir şekilde ilerleyen transatlantik ilişkileri nasıl etkilediğini inceleyerek ABD'nin liberal düzen kurucusu rolünde değişim mi yoksa geçici bir sapma mı olduğunu sorgulamaktadır. Ayrıca, Rusya-Ukrayna Savaşı bağlamında NATO ve transatlantik ilişkilerdeki gerilimler de bu dönüşümün önemli bir bileşeni olarak ele alınmaktadır. Bu analiz, küresel güç dengelerindeki kaymaları ve yeni uluslararası düzen arayışlarını anlamak için

kritik bir zemin sunmaktadır. Sonuç olarak, çalışma mevcut gelişmelerin uluslararası sistemin geleceğine dair ne tür ipuçları verdiğini değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Liberal Ekonomik Düzen, Trump Politikaları, Transatlantik İlişkiler, Amerikan Dış Ticaret Politikası, Dönüşüm

Nasır'dan Sedat'a: Mısır'da Neo-liberalizme Geçiş

Büşra BARIN

Arş. Gör., Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Enver Sedat'ın *intifah* (dışa açılma) politikalarıyla birlikte Mısır'ın neo-liberalizme hızlı bir geçiş yaptığı bilinir. Ancak bu sürecin Nasır'ın Mısır'da kapitalizmin gelişimine dolayısıyla neo-liberalizme geçiş koşullarına hizmet eden politikaları bağlamında ele alınmadan analiz edilmesi mümkün değildir. Mısır'da kapitalizmin gelişimi 19. yüzyılda Avrupalı devletler ve şirketler aracılığıyla zaten başlamıştı. Bu çalışma genel olarak Mısır'da kapitalizmin gelişimini değil, 1952'deki bağımsızlık sonrası ulusal burjuvazinin oluşması ve devlet ve sermayenin iç içe geçmeye başlaması ile Mısır'ın ulusal karaktere bürünen ve devlet bürokrasisi ile geliştirilen liberalleşme sürecini ele alacaktır. Milliyetçi ve anti-emperyalist söylemlerle içeride ve dışarıda desteklenen ve Mısır'da devlet reformlarıyla yaşam standartlarında iyileştirmeler yapan Nasır çoğunlukla reform politikaları, modernleşme, millileştirme, pan-Arabizm veya Üçüncü Dünyacılık ile anılırken Nasır'ın politikalarının Mısır kapitalizminin gelişimine nasıl destek verdiği bu dönemi inceleyen literatürde genellikle göz ardı edilmektedir. Bu çalışma Mısır'da 1970 sonrası dönemde neo-liberalizme eklenme sürecini kolaylaştıran koşulların Nasır döneminde inşa edildiğini iddia etmektedir. Bir diğer deyişle Mısır neo-liberalizminin tarihsel soyutlamasını 1952'den itibaren başlatmaktadır. Burada Korkut Boratav'ın devletçilik tanımına referans vermek yerinde olacaktır. Boratav'a göre devletçilik, "toprak ve sermaye kökenli varlıklı sınıfların siyasi iktidara adım adım nasıl yeniden egemen olduklarının hikayesidir." Her ne kadar bu tanımlamayı Boratav, Türkiye'deki devletçilik için söylemiş olsa da bu tanımlama Mısır'da Nasır dönemi devletçilik politikaları için de geçerlidir. Bu bağlamda bu çalışmada Mısır'da 1952-1970 arası dönemde kapitalist sınıfın oluşumu, özel mülkiyetin gelişimi, toplumsal muhalefetin baskı altına alınması mercek altına alınacak, 1970 sonrası süreçteki sermaye-ordu ve sermaye-devlet arasındaki ittifaklar, özel sektörün geliştirilmesi ve yabancı yatırımın artırılması bu dönemden kalan mirasın etkileri bağlamında anlatılacaktır. Aynı zamanda bu iç koşullar, Mısır'ın bölgesel ve küresel anlamdaki konumu, ABD'nin bölgesel güvenlik çıkarları bağlamındaki rolü, Orta Doğu'daki gelişmeler, doğu-batı rekabeti üzerinden de analiz edilecektir. Bu anlamda Mısır'ın ABD ve Sovyetler

Birliği ile olan ilişkilerinin Mısır kapitalizmi açısından etkileri de tartışılmış olacaktır. Dolayısıyla bu çalışma, kapitalizmin geniş sistemik dinamikleri bağlamında bir inceleme öngörmekte ve iç ve dış koşulların küresel kapitalizmle ilişkiselliğini de içerek eleştirel ekonomi politik bir gözlükle yapılandırılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Toprak reformu, Mısır kapitalist sınıfı, toplumsal muhalefet, Birleşik Arap Cumhuriyeti, intifah politikaları, Orta Doğu'daki ABD hegemonyası

Küreselleşme Sonrası Dünya: Siyasi Kapitalizm ve Otoriter Rejimlerin Yükselişi

Ahmet Murat AYTAÇ

Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

Bu bildiri, küreselleşmenin çözülme sürecine girdiği 21. yüzyılın ilk çeyreğinde ortaya çıkan **deglobalizasyon eğilimleri** ile otoriter rejimlerin yükselişi arasındaki karşılıklı etkileşimi incelemeyi amaçlamaktadır. Bildirinin temel savı, küresel ekonomik entegrasyonun çözülmeye başlamasıyla birlikte siyasi iktidar biçimlerinde belirgin bir dönüşümün yaşandığı; bu dönüşümün de giderek **siyasi kapitalizm** zemininde kristalleşen, rekabetçi otoriter rejimlerle sonuçlandığı yönündedir.

Küresel tedarik zincirlerinin parçalanması, enerji bağımlılıklarının jeopolitikleşmesi ve uluslararası yatırım akışlarının durağanlaşması gibi gelişmeler, yalnızca ekonomik ilişkileri değil, siyasal meşruiyet ve egemenlik formlarını da etkilemiştir. Bu yeni durumda, **ekonomik milliyetçilik, korumacı politikalar**, iç düşman söylemleri ve **otoriter popülizm** yükselişe geçmiş; piyasa ile devlet arasındaki sınırlar muğlaklaşarak devlet destekli sermaye gruplarının güç kazandığı hibrit bir düzen oluşmuştur. Bu düzen, Max Weber'in rasyonel-kurumsal kapitalizm tanımından çok, Schumpeter ve Braudel'in işaret ettiği şekilde siyasal müdahaleyle şekillenen kapitalist modelleri andırmaktadır. Bu alanda özellikle Robert Brenner tarafından başlatılan “siyasi kapitalizm” tartışması önemli katkılar yapmaktadır.

Bu çerçevede çalışma, “siyasi kapitalizm” kavramını yalnızca Çin gibi otoriter kalkınmacı modellerle değil, aynı zamanda Türkiye, Macaristan, Hindistan ve Brezilya gibi ülkelerdeki farklı otoriter yapıların ekonomi-politik stratejileriyle birlikte değerlendirmektedir. Bu rejimler; yargı bağımsızlığını sınırlandıran, sermaye akışlarını denetim altına alan ve siyasal sadakate dayalı yeni bir ekonomik seçkinler ağı inşa eden pratiklerle karakterize edilmektedir.

Bildiride, bu dönüşümün **iktisadi yönü** kadar **ideolojik aygıtları** da ele alınacaktır: ulusal egemenliğin yeniden tanımlanması, refah krizlerinin “güvenlik” diskuruyla maskelenmesi, sosyal yardımların siyasal sadakate bağlanması ve liberal-demokratik normların “yerli ve milli” yorumlarla aşındırılması gibi stratejiler tartışılacaktır.

Sonuç olarak bu bildiri, küresel düzeyde yaşanan deglobalizasyonun yalnızca dış ticaret ve finansal hareketlilikle sınırlı kalmadığını; aynı zamanda demokrasilerin yapısal kırılganlıklarını açığa çıkararak, otoriter rejimlerin yükselmesini kolaylaştıran bir zemin sunduğunu ileri sürmektedir.

Anahtar Kelimeler: Deglobalizasyon, Küreselleşme, siyasi kapitalizm, ekonomik milliyetçilik, rekabetçi otoriterlik

Neomerkantilizm Perspektifinde Amerika Birleşik Devletleri'nin Kritik Madenler Güvenliği Politikaları

İbrahim Kürşat TUNA

Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Yenilenebilir enerjiye geçişin potansiyel jeopolitik etkilerinin uluslararası ilişkiler alanında daha kapsamlı bir biçimde değerlendirilmesine ihtiyaç bulunmaktadır. Tükenen yer altı kaynakları, artan çevresel sorunlar, yükselen jeopolitik riskler ve bölgesel ve küresel çatışma potansiyelleri gibi risk arz eden durumların enerji dönüşümünün kritik madenlere yönelik çok yoğun talebi ile birleşmesi kritik madenlere kesintisiz erişim konusunu ülkelerin ulusal güvenlikleri için çok hassas bir konuma taşımıştır. Sofistike silah sistemleri ve cephanelerde de yoğun olarak kullanılan bu madenlerin önemi her geçen gün daha da artmaktadır. Kritik madenlere erişimin özellikle büyük güçler arasında bir çatışma motivasyonu haline gelme riski Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Avrupa Birliği (AB) başta olmak üzere, yer altı kaynakları konusunda dışa bağımlı olan bütün ülkeleri bu konuda hazırlıklı olmaya yöneltmektedir. Artan bu güvenlik kaygıları dolayısıyla, her ülkede eşit bir biçimde dağılımı mümkün olmayan bu madenlerin sürekli ve güvenilir tedarikini sağlamaya yönelik çalışmalar günümüzde giderek önem kazanan bir uluslararası politika çalışma alanı haline gelmiştir.

Ülkeler arasındaki ticaret anlaşmazlıkları, kaynak milliyetçiliği, COVID-19 salgını, Rusya-Ukrayna Savaşı gibi son olaylar dünya ekonomisi ve güvenliğine yönelik bozulma riskini daha da belirgin bir hale getirmiştir. Bu durum kritik madenleri küresel politik ekonomide hassas bir konuma taşımış, 21. yüzyılın büyük küresel ekonomileri ile kaynak zengini gelişmekte olan ülkeler arasındaki karşılıklı ekonomik ve politik ilişkilerin yeniden değerlendirilmesini zorunlu kılmıştır. Yaşanan süreçte, gelişmiş ülkelerin refahlarını ve ulusal güvenliklerini sürdürmek için kaynak zengini ülkelerle yeni bir ekonomik yapılanma içine girmeleri gerekmektedir. Dünyada Soğuk Savaş Dönemi'ndeki ideoloji temelli kamplaşmalar yerini ekonomik ve teknolojik üstünlüğe dayalı yeni ittifak oluşumlarına bırakmaktadır. Diğer taraftan, kritik madenlerin özellikle ABD, AB, Çin, Rusya, Japonya, Hindistan gibi önde gelen ekonomik ve askeri güce sahip ülkeler için taşıdığı hayati önem dolayısıyla, bu ülkelerin erişimde yaşayabilecekleri kesintiler veya taraflar arasında kaynak zengini

ülkelere karşılıklı müdahaleler gibi yönelimler dünyada büyük çaplı bir çatışma riskini de beraberinde getirmektedir.

Korumacı, kontrol edici, ithal ikameci, kamplaştırıcı politikalar ülkelerin çoğunun “kritik madenler” konusunda uyguladığı ya da mücadele etmek zorunda kaldığı politikalar olmaktadır. Dünyada kaynak milliyetçiliğinin yeniden canlanmasına neden olan bu durum küresel açıdan bakıldığında dünyada yeni bir “merkantilist” dönemin başladığının da habercisidir. İkinci Dünya Savaşı sonrası müesses dünya ekonomisinin liberal-küresel ekonomik temellerini derinden etkileyen ve 2008 yılından itibaren hızlanan neomerkantilizmin temel özelliklerini yansıtan bu politikalar özellikle 2016 yılından bu yana pek çok ülkenin “kritik madenler” stratejilerinin ana eksenini oluşturmuştur. Üstelik, bu yeni dönemin dünya çapındaki öncülüğünü ekonomik liberalizmin en önemli savunucularından ABD yapmaktadır.

Nitekim, ABD Başkanı Trump -daha göreve gelir gelmez- önemli kritik maden yataklarına sahip olan Grönland ve Kanada’yı “ilhak” taleplerinde bulunmuş ve Ukrayna’daki kritik madenlerin kontrolünün ve ABD’ye akışının sağlanmasına yönelik olarak Ukrayna’yı anlaşma yapmaya zorlamıştır. ABD’nin ulusal çıkarları ülkeyi kritik madenler konusunda neomerkantilist stratejiler izlemeye yönlendirmektedir. Bu stratejiler ise diğer ülkeleri içerdikleri politikalarla eklemlenmek veya benzer karşı politikalarla ABD’ye cevap vermek durumunda bırakmaktadır. Günümüzün uluslararası güvensizlik ortamı içinde kritik madenler konusunda neomerkantilist politikalar uygulanması ülkeler için bir tercih olmaktan çıkıp, bir zorunluluk haline gelmektedir. Önümüzdeki süreçte yaşanacak gelişmeler kritik madenlerin temiz enerji dönüşümü için hayati önemdeki bir yardımcı mı, yoksa erişim riski dolayısıyla dünya siyaseti ve ekonomisi için bir düğüm noktası mı olacağını belirleyecektir.

Anahtar Kelimeler: Neomerkantilizm, Kritik Madenler Güvenliği, Enerji Dönüşümünün Jeopolitiği

İnsancıl Müdahale ve Şiddetin Meşrulaştırılması: Uluslararası Hukukta Kültürel Şiddet Dinamikleri

Merve ACAR

Doktora Öğrencisi, Marmara Üniversitesi, Siyaset ve Sosyal Bilimler Enstitüsü

Bu çalışma, insancıl müdahale kavramının uluslararası hukuk ve liberal dünya düzeni bağlamında şiddeti meşrulaştırma ve yeniden üretme süreçlerini, kültürel şiddet matrisi üzerinden ele alarak küresel yönetim tartışmalarına eleştirel bir perspektif sunmayı amaçlamaktadır. Kapitalist-liberal dünya görüşü, insanın varlığını maddi bir fayda-zarar ikilemine indirgeyerek Filistin'de ambargolarla sürdürülen şiddet döngüsü veya Vietnam Savaşı'nda küresel hegemonya uğruna feda edilen binlerce insan gibi örneklerde, insan hakları ihlallerini uluslararası toplum nezdinde kanıksatmıştır. 20. Yüzyılın kanlı savaşları, özellikle Ruanda ve Bosna soykırımında uluslararası toplumun etkisiz kalması, insancıl müdahalenin etik ve pratik açmazlarını açıkça ortaya koymuştur. Bu bağlamda çalışma, insancıl müdahalenin şiddetten bağımsız düşünülüp düşünülemeyeceği, yeni insancılık söyleminin nasıl okunması gerektiği ve şiddeti düşünmenin tarihsel bir çerçevesi olup olmadığı sorularını tartışmaktadır.

Birleşmiş Milletler Şartı, Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi (1948) ve koruma sorumluluğu gibi uluslararası hukuk normları, insan onurunu koruma vaadiyle şekillenirken, egemenlik ve müdahale arasındaki gerilimi çözememiştir. İnsancıl müdahale, teoride ahlaki bir sorumluluk olarak sunulsa da pratikte genellikle şiddeti yönetilebilir bir kategoriye dönüştürerek hegemonya ilişkilerini pekiştirmektedir. Örneğin Gazze'de insani yardım pratikleri, işgalin fiziki çevresini şekillendirerek şiddeti süreklileştirmiştir. Çalışma, Filistin, Ruanda ve Vietnam gibi vakalara dair mevcut literatürü değerlendirerek, insancıl müdahalenin güvensiz ortamlarda şiddeti artırabileceğini ve yardımların savaş ekonomisini besleyebileceğini gösteren bulguları tartışmaktadır. Yöntem olarak çalışma uluslararası hukuk belgelerinin (Birleşmiş Milletler Şartı, Koruma Sorumluluğu Raporu) tarihsel incelemesini ve insancıl müdahalenin şiddet üretimine dair literatürün eleştirel değerlendirmesini birleştirmektedir. Böylelikle insancıl müdahalenin etik politik boyutlarını tarihsel ve mekânsal bir eleştiriyle çözümleyerek, küresel yönetimde şiddetin yeniden üretimine dair yeni bir bakış açısı sunarak literatüre katkı sağlamaktadır. Çalışma, modern

bireyin hayatına eklemlenen şiddetin dinamiklerini ve geleceğini tartışarak uluslararası hukukun ikircikli rolünü açığa çıkarmayı hedeflemektedir. Bu doğrultuda insancıl müdahalenin küresel yönetimdeki işlevini yeniden değerlendirerek, şiddet ve hukuk arasındaki karmaşık ilişkiye dair eleştirel bir çerçeve önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: İnsancıl Müdahale, Kültürel Şiddet, Uluslararası Hukuk, Şiddetin Meşrulaştırılması, Küresel Yönetişim

Uluslararası Hukukun Normatif Ufku ile Siyasal Gerçeklik Arasındaki Gerilim: Birleşmiş Milletler Gelecek Paktı

Tolga ÇIKRIKÇI

Dr. Öğr. Üyesi, Giresun Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

21. yüzyılın küresel krizleri – iklim değişikliği, uluslararası göç, salgın hastalıklar, silahlı çatışmalar, küresel adaletsizlik(ler) – uluslararası toplumun mevcut yönetim yapılarının yetersizliklerini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda Birleşmiş Milletler (BM) tarafından “2024 Gelecek Zirvesi’nde” kabul edilen “Gelecek Paktı (*Pact for the Future*), yalnızca güncel krizlerle mücadeleyi hedefleyen bir belge değil, aynı zamanda uluslararası sistemin normatif yönünü yeniden şekillendirmeye aday bir metin olarak öne çıkmaktadır. Bu çalışma, Gelecek Paktı’nın uluslararası hukuk ve BM sistemi bağlamında ne anlama geldiğini sorgulamayı; paktın sunduğu normatif çerçevenin, mevcut uluslararası siyasal yapı ve güç ilişkileriyle ne ölçüde örtüştüğünü/çeliştiğini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın temel sorunsalı; Gelecek paktı, uluslararası hukukun gelişiminde yeni bir normatif dönemin habercisi mi, yoksa mevcut yapısal sınırların ötesine geçemeyen simgesel bir metin midir? sorusu ile ifade edilebilir. Çalışmada bu soruya yanıt aranırken, paktın içerdiği ilkeler (çok taraflılık, küresel kamu yararı, kuşaklar arası adalet) ile BM’nin mevcut kurumsal gerçekliği arasındaki uyum ve gerilimler, eleştirel teori perspektifiyle yapılandırılmış normatif belge analizine dayalı olarak değerlendirilmektedir. Çalışmada Gelecek Paktı öncelikle tematik kodlama yöntemi ile çözümlenmekte; ardından bahsedilen ilkeler, BM Şartı, 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi ve Ortak Gündemimiz (*Our Common Agenda*) gibi diğer BM belgeleri ile karşılaştırılmaktadır. Belgenin normatif iddiaları, küresel güç dengeleri, karar alma süreçleri ve bağlayıcılık düzeyi bakımından eleştirel sorular eşliğinde analiz edilmektedir. Böylece Pakt’ın “uluslararası hukukun gelişiminde potansiyel bir dönüp noktası” olup olmadığına dair çok katmanlı bir değerlendirme sunulmaktadır. Bu bağlamda çalışmanın temel katkısı, Gelecek Paktı gibi bağlayıcılığı sınırlı ancak söylemsel gücü yüksek belgelerin uluslararası hukukun normatif evrimine nasıl etki edebileceğini eleştirel bir perspektiften tartışmaya açmasıdır. Normatif vaatlerin, yapısal sınırlılıklarla karşılaştığı noktaların tespit edilmesi, yalnızca bu belgeye özgü değil, aynı zamanda uluslararası hukukta dönüşüm arayışlarının doğasını anlamak açısından da önem taşımaktadır. Bu

çerçevede çalışma, söz konusu belgelerin sembolik etkilerinin ötesine geçerek, hangi koşullarda daha kapsayıcı, adil ve uygulanabilir bir küresel yönetim yapısına katkı sunabileceğine ilişkin teorik ve pratik açılımları gündeme taşımayı hedeflemektedir. Bu tür bir değerlendirme yalnızca hukuki düzlemde değil, aynı zamanda uluslararası politika yapım süreçlerinde normatif belgelerin nasıl işlevselleştirilebileceğine dair bir perspektif geliştirme imkânı da sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Birleşmiş Milletler, Gelecek Paktı, Uluslararası Hukuk, Küresel Yönetişim, BM Reformu

Yeni Uluslararası Düzendeki Dönüşen Uluslararası Hukuk Anlayışı: Trump ve Biden Dönemlerinde Amerikan Yaklaşımı

Vildan MEYDAN

Dr. Öğr. Üyesi, Hitit Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Bu çalışma, Donald Trump'ın iki başkanlık dönemi ile Joe Biden yönetiminin uluslararası hukuka yaklaşımlarını karşılaştırmalı biçimde inceleyerek, Amerikan dış politikasında normatif süreklilik ve kırılma noktalarını analiz etmeyi amaçlamaktadır. Uluslararası hukuka bağlılık iddiasıyla hegemonik güç rolünü uzun süre sürdüren ABD'nin, son yıllarda bu hukuk rejimine yaklaşımında daha seçici ve araçsal bir tutum geliştirdiği gözlemlenmektedir.

Donald Trump'ın ilk başkanlık dönemi (2017–2021), Amerikan dış politikasında uluslararası hukuka yönelik en açık meydan okumalardan birini temsil etmiştir. “America First” sloganı yalnızca dış politika önceliklerinin yeniden sıralanmasını değil, aynı zamanda çok taraflı hukuk düzenine karşı ideolojik bir mesafe koymayı da içermiştir. Paris İklim Anlaşması'ndan çekilme, Dünya Sağlık Örgütü'ne yönelik suçlamalar, Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM) yetkililerine yaptırımlar ve BM kararlarının görmezden gelinmesi bu yaklaşımın temel örnekleridir. Bu dönemde ABD, uluslararası hukuku ulusal egemenliği sınırlayan bir yük olarak görmüş ve normatif liderlik iddiasından bilinçli şekilde uzaklaşmıştır.

Trump yönetimi, uluslararası hukuku bir kurallar bütünü olarak değil, egemenliğe müdahale riski taşıyan siyasal bir proje olarak değerlendirmiştir. UCM'nin Afganistan ve Filistin'deki olası savaş suçlarına ilişkin soruşturma başlatma girişimleri, “egemenliğe saldırı” olarak yorumlanmış ve mahkeme yetkililerine yaptırımlar uygulanmıştır. Bu tutum, ABD'nin uzun süredir izlediği istisnacılık politikasını radikalleştirmiştir.

Joe Biden yönetimi, “geri dönen Amerika” söylemiyle göreve başlamış; Paris Anlaşması'na yeniden katılım, DSÖ'ye bağlılık, NATO vurgusu gibi adımlarla çok taraflılığa dönüş mesajı vermiştir. Ancak bu restorasyon, uluslararası hukuka tam bir dönüşü değil, seçici ve stratejik bir uyum çabasını yansıtmaktadır. Örneğin, UCM yaptırımları kaldırılmış ama Roma Statüsü'ne taraf olunmamıştır. Dahası, mahkemenin İsrail'e yönelik soruşturmaları yine

açıkça reddedilmiştir. Biden döneminde insan hakları ve uluslararası hukuk söylemi öne çıksa da bu söylem müttefiklerle rakiplere farklı şekilde uygulanmaktadır.

Trump'ın ikinci başkanlık dönemi Ocak 2025'te başlamıştır. Bu kısa sürede atılan adımlar, ilk dönemle benzerlik göstermektedir. Trump, göreve başlar başlamaz ABD'yi Paris Anlaşması'ndan yeniden çekmiş, DSÖ üyeliğini sonlandırmış ve UCM'nin Netanyahu hakkında aldığı tutuklama kararına karşı mahkeme yetkililerine yaptırımlar uygulamıştır. Ayrıca Ukrayna'ya yapılan askeri yardımlar askıya alınmış, uluslararası hukuka dayalı normatif söylem geri plana itilmiştir. Bu gelişmeler, Trump'ın uluslararası hukuku ulusal egemenliğe tehdit olarak görme tutumunun sürdüğünü göstermektedir.

Bu karşılaştırmalı analiz, aynı zamanda **hegemonik istisnacılık** (hegemonic exceptionalism) ve **hukukun araçsallaştırılması** (instrumentalization of law) gibi kuramsal çerçeveler içinde değerlendirilmiştir. ABD'nin uluslararası hukukla kurduğu ilişki, çoğu zaman evrensel normların taşıyıcısı olma iddiası ile bu normlardan muaf olma eğilimi arasında salınmaktadır. Bu bağlamda çalışma, uluslararası hukuk düzeninin yalnızca normatif değil, aynı zamanda güç ilişkilerine içkin bir yapıda işlediğini; dolayısıyla büyük güçlerin hukuku tanıma biçimlerinin, hukuk düzeninin meşruiyeti açısından yapısal sonuçlar doğurduğunu ileri sürmektedir.

Sonuç olarak, Trump ve Biden dönemleri arasında uluslararası hukuka yaklaşımda biçimsel farklar bulunsa da özünde önemli bir süreklilik mevcuttur. Trump yönetimi hukuku doğrudan reddederken, Biden yönetimi hukuku daha sofistike biçimde araçsallaştırmakta ve stratejik meşruiyet üretme aracı olarak kullanmaktadır. Çalışma, ABD'nin uluslararası hukuka karşı çelişkili tutumunun yapısal bir nitelik taşıdığını ve bu tutumun uluslararası düzenin dönüşümüne dair önemli göstergeler sunduğunu ortaya koymayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası hukuk, Amerikan yaklaşımı, Trump dönemi, Biden dönemi, hukukun araçsallaştırılması

Tartışmalı Küçük Devletlerin Uluslararası Tanınma Stratejileri: Kosova ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Örnekleri

Blinera HAJDARI

Yüksek Lisans Öğrencisi, Ege Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Altuğ GÜNAL

Doç. Dr., Ege Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Tartışmalı Devlet (**Contested State**) olarak tanımlanan yapılar, **üzerinde başka bir devletin hak iddia ettiği bağımsız ancak BM üyesi olmayan devletlerdir**. Ayırt edici bir diğer özellikleri **varsayılan devletliklerinin uluslararası düzeyde tartışmalı olması ve de jure tanınmadan yoksun olmalarıdır**. Tanınmama durumu, bu devletlerin küresel meselelere tam anlamıyla katılımını engellemekte, uluslararası örgütlere erişimlerini sınırlamakta ve diğer devletlerle diplomatik ve ekonomik ilişkilerini zorlaştırmaktadır. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) 1983, Kosova Cumhuriyeti ise 2008 yılında bağımsızlıklarını ilan etmiş ve o zamandan beri uluslararası toplum tarafından tanınma elde etmeye çalışmaktadır. Her ikisi üzerinde de bir başka devletin hak iddiası söz konusudur. Kosova tanınma konusunda KKTC'den çok daha ileri durumda olsa da halen BM üyeliği için yeterli sayıya ulaşamamıştır. Her iki devletin de hukuken tartışmalı güç kullanımı sonrasında kurulmalarına rağmen farklı tarihsel süreçlerden ve konjonktürden geçmiş olmaları, tanınma konusunda elde ettikleri başarı düzeyi ve bunu sağlamak için uyguladıkları stratejilerin de farklılaşmasına neden olmuştur. Bu çerçevede bu çalışma, tartışmalı küçük devletlerin tanınma sağlamak amacıyla kullandıkları stratejileri, Kosova Cumhuriyeti ve KKTC örnekleriyle karşılaştırmalı olarak inceleyecek, farklılık ve benzerlikleri ortaya koymaya çalışacaktır.

Anahtar Kelimeler: KKTC, Kosova, Tanınma, Birleşmiş Milletler, Tartışmalı Devlet

Uluslararası Sistemin Süreklilik ve Değişim Dinamiklerini Anlamak: BM Genel Kurulu Konuşmalarında Barış Söyleminin Dönüşümüne Konu Modelleme Temelli Bir Yaklaşım

Ali Onur TEPECİKLIOĞLU

Doç. Dr., Ege Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Devletler sisteminin dönüşümü meselesi neredeyse Uluslararası İlişkiler disiplininin kuruluşundan itibaren gündemde olan bir konu olmuştur. Öyle ki “yeni dünya düzeni” ifadesi hemen her on yılda bir, çok küçük değişimlerde dahi, gündemi işgal etmektedir. Dönüşüm sadece gündelik siyasetin değil, uluslararası ilişkiler teorilerinin de temel meşguliyetlerindendir. Birçok teori yapının mı failin mi yoksa ikisinin birden mi değişimin ana tetikleyicisi olabileceği üzerine fikir üretmektedir. Her ne kadar dönüşüm disiplinin ana temalarından biri olsa da dönüşümün işaretlerinin veriye dayalı olarak tespitine yönelik araştırmaların sayısı sınırlı kalmıştır.

Bu noktadan hareketle bu çalışma, uluslararası sistemin dönüşümünü devletlerin söylemleri üzerinden incelemeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda her yıl Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nun açılış oturumunda gerçekleştirilen genel tartışmada yapılan konuşmalar konu modelleme tekniği ile incelenecektir. Bu inceleme vasıtasıyla uluslararası sistemin hangi söylemsel süreklilik ve kırılmalarla evrildiğini, barış ve çatışma kavramlarının zaman içindeki kullanım örüntülerinden hareketle analiz edilmesi amaçlanmaktadır.

Çalışmanın ana sorusu, “devletlerin BM Genel Kurulu konuşmalarında barışçıl uyuşmazlık çözümü ve kuvvet kullanımı hakkındaki söylemleri zaman içinde nasıl bir değişim veya süreklilik göstermektedir ve bu dönüşüm uluslararası sistemin yapısal kırılmalarıyla nasıl örtüşmektedir?” olarak belirlenmiştir.

Yöntemsel olarak çalışma, öncelikle BM Şartı’nın “Anlaşmazlıkların Barışçı Çözümü” bölümünden (33–38. maddeler arası) barışçıl çözümleri temsil eden temalar ve karşıt temalar ile bu temaların kelime temsillerini (keywords) türetecektir. Ardından bu kavram kümesi kullanılarak, tohum kelimeli konu modellemesi (*seeded topic modeling*) yöntemiyle BM Genel Kurulu Genel Tartışma Derlemi 1946-2024 (Jankin, Slava; Baturo, Alexander; Dasandi, Niheer, 2017, "United Nations General Debate Corpus 1946-2024",

<https://doi.org/10.7910/DVN/0TJX8Y>, *Harvard Dataverse*, V13) veri seti konu modellemeye tabi tutulacaktır. Bu yöntem, belirlenen kavram kümeleri etrafında oluşan söylemleri ortaya koymakta ve veriyi anlamlı konu gruplarına ayırmaktadır. Bu konu gruplarının zaman içerisindeki dağılımı incelenerek, hangi söylemlerin hangi dönemlerde belirginleştiği ortaya konabilmektedir.

Bu bağlamda, çalışma uluslararası sistemin değişimini sadece hegemonya ve güç dağılımı üzerinden değil, aynı zamanda aktörlerin barış, çatışma ve uluslararası hukuk konularındaki söylemlerinin dönüşümü üzerinden okumayı mümkün kılacaktır.

Anahtar Kelimeler: BMGK, Konu Modelleme, Söylem Analizi, Anlaşmazlıkların Barışçıl Çözümü, Uluslararası Sistemde Dönüşüm

Yeni Dünya Düzeninde Balkanlar: Yugoslavya Krizinin Uluslararası İlişkilere Etkileri

Özgenur ÇAPUTLU

Arş. Gör., İstanbul Rumeli Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle dünyanın farklı coğrafyalarında görülen bölgesel krizler, 1990'lar boyunca uluslararası ilişkilerin gündemini belirlemiştir. Yeni savaşlar kapsamında tanımlanan bölgesel krizler, 1990'larda uluslararası toplumun eylemlerini belirlemiş, devlet dışı aktörleri etkilemiş ve dönüştürmüştür. Bir bölgesel sistem olarak Balkanlarda Yugoslavya'nın dağılması, uluslararası sistemin yapısının değiştiğinin en önemli göstergelerinden biridir ve uluslararası ilişkilere etkileriyle 1990'lı yılların gündemine oturan bir bölgesel krizdir.

Yugoslavya bölgesel krizi uluslararası hukukta kendi kaderini tayin hakkından insanî müdahaleye kadar birçok konuda eşi benzeri görülmemiş tartışmalara yol açmıştır. 1991 yılının sonlarına doğru Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'ne (YSFC) bağlı olan federal devletlerin birer birer bağımsızlık referandumuna gitmeleri, bölgede yükselen gerilimin etkisiyle kısa süre içinde sıcak çatışmaya kapı aralamıştır. 1992-1995 yılları arasında süren Bosna Savaşı ve NATO'nun 1999 yılında gerçekleştirdiği Kosova müdahalesi başta olmak üzere devlet dışı aktörlerin aktif rol aldığı Yugoslavya krizi, uluslararası müdahale kapasitesinin ve iradesinin sorgulanmasına neden olmuş ve uluslararası örgütlerin görev tanımlarını değiştirmiştir.

Yugoslavya krizi, Sorumluluk Doktrini (R2P) henüz resmen ortaya konmadan önce, koruma sorumluluğunun gerekliliği konusunda bir örnek oluşturarak doktrinin ortaya çıkışına öncülük etmiş, egemenlik kavramını dönüştürmüş ve uluslararası toplumun çatışma çözümü ve barış inşası çabalarına zemin hazırlamıştır. Yugoslavya krizi sürmekteyken, 1993 yılında kurulan Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi (ICTY) savaş suçları, soykırım suçu ve insanlığa karşı suçların yargılanması için özgün bir örnek olmuş ve bu kategorideki suçları uluslararası hukukun gündeminde tutmuştur.

Bu bildiri, 1990'larda Balkanlar bölgesel sisteminde uluslararası sistemin dönüşümünün bir izdüşümü olarak ortaya çıkan Yugoslavya bölgesel krizinin uluslararası hukuk sistemi, uluslararası toplum ve devlet-dışı aktörler üzerindeki

etkisini tartışmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda bildiri öncelikle Yugoslavya krizinin ortaya çıkışını uluslararası sistemin dönüşümü ve ulusçuluğun yükselişiyle bağlantılı olarak açıklamaktadır. Bildirinin devamında Yugoslavya krizinin uluslararası müdahale ve barış inşası, kendi kaderini tayin hakkı, koruma sorumluluğu, soykırım ve savaş suçları gibi kavramların tartışılmasına nasıl zemin hazırladığı ele alınmaktadır. Yugoslavya'da çatışma çözümü ve barış inşası ile ilgili gündeme gelen uluslararası müdahalelerin özgün yönleri vurgulanmakta ve krizin uluslararası toplumun gündemine kattığı kavramlar tartışılmaktadır. Bildiri bölgesel kriz, uluslararası müdahale, kendi kaderini tayin hakkı, barış inşası gibi kavramları tartışarak örneklendiren bir literatür değerlendirmesi biçiminde olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yugoslavya Bölgesel Krizi, Uluslararası Müdahale, Uluslararası Toplum, Barış İnşası, Uluslararası Hukuk

Otoriteryanizmin 21. Yüzyılda Yükselişı Karşıısında Demokratik Yurttaşlığın Erozyonu

A. Aslı ŞİMŞEK ÖNER

Dr. Öğr. Üyesi, Yozgat Bozok Üniversitesi, Hukuk Fakültesi

Modernleşme sürecine bakıldığında, bunun kaçınılmaz sonuçlarından birinin demokratik yurttaşlığın genişlemesi olacağı beklentisinin günümüzde doğrulanamadığı üzerinde durulmaktadır. Gerçekten de 1980’li yılların sonlarından itibaren sosyalist rejimlerin çöküşünü izleyen süreçte Latin Amerika, Güney Afrika ve Doğu Avrupa gibi ülkelerin demokrasiye geçiş yolculuğundan çıkarılan dersler ile 1990’lı yılların çokkültürlülük, kimlik siyasetinin önem kazanmasına ve küreselleşmenin yurttaşlığı kozmopolis düzeyine taşıdığına ilişkin iyimser tahminlerinin, 21. yüzyılın başlarından itibaren yerini küresel neoliberalizm ve yeni muhafazakâlığın birleşiminde otoriteryanizmin yükselişine bıraktığı görölmektedir. Bu noktada içinde bulunduğumuz çağ, demokrasinin gerilemesi ya da en azından durgunlaşması ile tanımlanmaktadır. Bu durumun yurttaşlığa yansıması ise yurttaşlığın demokratik bağlamda temel unsurları olarak görölen toplumsal aidiyet ve demokratik katılımın dünya genelinde bir daralmayla, diğer bir ifadeyle bir tür erozyona uğramayla karşı karşıya olmasıdır. Bu çalışma kapsamında da dünya genelinde popölist milliyetçi-muhafazakâr siyasî partilerin yükselişe geçmesi ve otoriter ya da yarı-otoriter rejimler inşa etme girişimleri karşısında demokratik yurttaşlığın (i) toplum sözleşmesini inşa etme boyutu; (ii) siyasal yaşama katılım ve muhalefet hakkı boyutu ve (iii) özgürleştirici toplumsal hareketlerin bileşeni olması boyutu bağlamında bir inceleme yapılmaktadır. Gerçekten de küreselleşen neoliberal ekonomi politikaları, ulusal düzeyde yeni otoriter rejimler eliyle tavizsiz biçimde uygulanırken toplumsal eşitsizlik ve yoksulluğu önleyici politikalar terk edilmekte ve yurttaşlığın sosyal boyutu ihmal edilebilir görölmektedir. Bu durum ise devlete karşı hak talepleri olan ve toplumsal yaşama tam katılımı temin eden yurttaşlığın toplum sözleşmesini inşa etme boyutunu aşındırmaktadır. Dolayısıyla devlet ile yurttaşlar arasındaki toplum sözleşmesinin üzerine bina olan siyasal yaşama katılım ve muhalefet hakkını oluşturan işçi hareketi, kadın hareketi, göçmen hakları ve gelecek nesillerin hakları gibi demokratik yurttaşlığı genişletici ve güçlendirici toplumsal hareketler baskılanmaktadır. Bu bağlamda 20. yüzyılın vaat ettiği üzere büyük çoğunluğun kendini bir siyasî partide

tanımlamasını ve yurttaş topluluğu olarak kolektif kimlikler kurmasını sağlayan mekanizmalar keskin bir düşüş yaşamaktadır. Bu noktada demokratik yurttaşlık hakları için mücadele eden toplumsal hareketlerin insan hakları, yargısal aktivizm ve sivil toplum örgütleri aracılığıyla bir direnç noktası olma potansiyelinin de üzerinde durulması önem arz etmektedir. Bu çalışmada da demokratik yurttaşlığın normatif-teorik çerçevesi dikkate alınarak otoriteryanizmin yurttaşlığı daraltıcı yönde 21. yüzyıla özgü olan ya da önceki yüzyıllardan miras aldığı ve yine-yeniden siyasetin gündemine taşıdığı politikalarından hareketle teorik bir tartışma yürütülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Demokratik yurttaşlık, otoriteryanizm, neoliberalizm, neo-muhafazakarlık, toplum sözleşmesi, siyasal yaşama katılım, toplumsal hareketler

Yükselen Donörler ve Dış Yardım Mimarisinin Dönüşümü

Anıl ÇETİNTOPRAK

Lisansüstü Öğrencisi, Ankara Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Son yirmi yılda uluslararası yardım mimarisi, Çin, Hindistan, Brezilya, Güney Afrika ve Türkiye gibi yükselen donörlerin sahneye çıkmasıyla köklü bir dönüşüm sürecine girmiştir. Tarihsel olarak yardım alıcısı olan bu aktörler, yürüttükleri geniş ölçekli iş birliği programlarında kullandıkları söylem ve yöntemler ile geleneksel donör ülkelerden farklılaşmaktadır. Genellikle Güney-Güney İş birliği çerçevesinde faaliyet gösteren bu aktörler, söylem ve uygulamalarıyla mevcut yardım paradigmasını zorlamaktadır. Yardım mimarisine sonradan katılan yükselen güçlerin bu çıkışı, daha geniş anlamda bir küresel güç mücadelesinin ve meydan okumanın parçası niteliğindedir. Bu açıdan dönüşen uluslararası yardım mimarisi hem küresel güçlerin rekabeti hem de kalkınma ve kalkınma yardımları paradigmasında süregelen Batı hegemonyasının geleceği ile ilgili olduğundan nitelikli bir çalışma alanı sunmaktadır.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında oluşan dış yardım mimarisi, OECD Kalkınma Yardımları Komitesi (DAC), Bretton Woods kurumları ve bugün geleneksel donör olarak anılan Batı ülkelerinin ajansları aracılığıyla kurumsal bir çerçeve oluşturmuştur. DAC bünyesinde geleneksel donörler, kalkınma yardımlarının tanımı, sınırları, uygulama yöntemleri ve ilkeleri konusunda belirleyici bir konumda olmuştur. Bu çerçevede şekillenen yapı; yoksulluğun azaltılması, iyi yönetim, şeffaflık, hesap verebilirlik ve yardım etkinliği gibi faaliyetlerde benimsenecek normlara ve insan hakları, demokrasi, neoliberal reformlar gibi politika koşulluluklarına dayanmaktadır. Uygulamada ise sosyal sektörlere odaklanan hibe ağırlıklı yardım politikalarıyla ekonomik kalkınma hedeflerinin çok gerisinde kalmıştır.

Güneyli aktörlerin ortaya çıkışı ise bu yapıya önemli bir meydan okuma teşkil etmektedir. Güney-Güney İş birliği söylemi etrafında “eşit ortaklık”, “karşılıklı fayda”, “egemenliğe saygı” gibi ilkeleri savunan yükselen donörler, yardımı hiyerarşik bir donör-alıcı ilişkisinden çıkararak yatay bir ilişki biçimi olarak yeniden tanımlamıştır. Bu çerçevede “dış yardım” anlayışı “kalkınma iş birliğine”, “yardım mimarisi” ise “iş birliği mimarisine” dönüşmüştür.

Yöntemsel düzlemde ise altyapı yatırımları, teknik iş birliği ve kredi ağırlıklı modeller ile dikkat çeken Güney-Güney İş birliği, yardım alıcısı ülkeler açısından büyük bir cazibeye sahiptir.

Bu durum, geleneksel mimaride ciddi bir meşruiyet krizi yaratmış, geleneksel donörler krizi aşmak için hem dışlama hem de kapsama stratejilerine başvurmuştur. Bir taraftan bu aktörler, özellikle de Çin, haydut yardım, borç tuzağı diplomasisi gibi etiketler ve küresel kalkınmaya olumsuz etkileri olduğu iddiasıyla marjinalleştirilmeye çalışılmıştır. Diğer taraftan ise yükselen donörlerin uzun süre DAC normlarına direnmesine rağmen Busan Zirvesi ve GPEDC gibi forumlar aracılığıyla ortak normlar üzerinde buluşma çabaları artmıştır.

Oluşan rekabetçi ortam geleneksel donörlerin söylem ve politikalarını revize etme zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır. Bu çerçevede söylemler “kalkınma ortaklığı”, “ortak çıkar”, “karşılıklı fayda” gibi kavramlarla yeniden şekillendirilmiştir. Yöntemlerde ise altyapı yatırımları, kamu-özel karma finansmanı gibi pratikler ile yardım, yatırım ve ticaretin iç içe geçtiği bir kalkınma anlayışına geçilmiştir. Bu bağlamda geleneksel donörler üzerinde bir diğer önemli etki, önceden özgecilik (altruizm, diğerkamılık) arkasına gizlenen siyasal, ekonomik ve stratejik çıkarların yükselen donörlerin karşılıklı çıkar söylemiyle birlikte meşru olarak ifade edilen çıkarlar haline gelmesidir.

Yardım mimarisindeki bu dönüşüm, geleneksel ve yükselen donörlerin söylem ve politikalarına diyalektik bir dinamizm kazandırmıştır. Yalın yardımdan yardım, yatırım ve ticaretin iç içe geçtiği kalkınma anlayışına geçilmesi, kalkınma reçetelerinin tek merkezli olmaktan çıkması ve bilgi üretimi ile norm belirlemenin tekel olmaktan uzaklaşması Batı merkezli bilgi-iktidar ilişkisinin sarsılması açısından önemlidir. Bu gelişmeler kalkınma paradigmasına çoğulcu, melez ve çok aktörlü bir nitelik kazandırmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kalkınma yardımı, geleneksel donörler, yükselen donörler, iş birliği mimarisi, dönüşüm

Japonya-Afrika İlişkilerinde Bir Yumuşak Güç Aracı Olarak Animeler

Meryem TEMİZ

Arş. Gör., Başkent Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

İlk kez Joseph Nye tarafından kullanılan göre yumuşak güç, diğerlerinin davranışlarını kültür, politik değerler ve politikalar aracılığıyla, hayranlık uyandırarak şekillendirme yeteneğidir. Bir ülkenin sahip olduğu değerler, refah seviyesi ve fırsatlar aracılığıyla çekim merkezine giren ülkeler, bu ülkeyi takip etmek isterler. Japonya, bu bağlamda, kültürel ürünlerini yumuşak güç aracı olarak kullanan en başarılı ülkelerden biridir. Özellikle anime, manga, J pop gibi popüler kültür unsurları, Japonya'nın küresel imajını güçlendiren araçlar arasındadır. Anime, Japonya'nın kültürel mirasını modern bir şekilde temsil eden ve dünya genelinde geniş bir kitleye ulaşan bir sanat formudur.

Japonya'nın Afrika kıtasına olan ilgisi, ekonomik kalkınma, insani yardım ve kültürel diplomasiye dayanmaktadır. Japonya'nın yumuşak güç araçlarından biri olan animeler ile Afrika ile Japonya arasındaki ilişkiler, geleneksel kalkınma yardımlarının ötesine geçerek kültürel iş birliklerini de içermeye başlamıştır. Çalışmanın ana argümanı, anime sektörünün, iki bölge arasında bir köprü işlevi görerek Japonya'nın kültürel değerlerini Afrikalı genç nesillere tanıtmakta ve karşılıklı bir ilgi ve etkileşim alanı yaratmakta olduğudur. Yasuke adlı anime, bu iş birliklerinin öne çıkan bir örneğidir. 16. yüzyılda Japonya'da yaşamış Afrikalı bir samuray olan Yasuke'nin gerçek hikayesinden ilham alan bu yapım, Japonya ile Afrika arasındaki tarihsel bağlara dikkat çekerken, iki kültürün birbiriyle olan etkileşimini derinleştirmektedir.

Çalışmanın kuramsal çerçevesi, ilk bölümde Joseph Nye'in Yumuşak Güç kavramı ile çizilmiştir. İkinci bölümde, Japonya'nın yumuşak güç stratejisi ve Japon kültürünün evrensel bir dilde aktarılmasını sağlayan önemli bir yumuşak güç aracı olarak animeler incelenmiştir. Üçüncü bölümde, Japonya ve Afrika ilişkileri ile Japonya'nın Afrika'daki yumuşak güç stratejisinde animelerin rolü okuyucunun dikkatine sunulmuştur. Dördüncü bölümde, Japonya-Afrika anime iş birliklerinin öne çıkan örnekleri incelenmiştir. Ortaya konulması beklenen sonuçlar, anime sektörünün, Afrika kıtasında sadece kültürel bir araç olarak değil, aynı zamanda eğitim, teknoloji ve yaratıcılık gibi alanlarda da bir gelişim

aracı olarak kullanabileceğidir. Bu iş birlikleri, Afrika ile Japonya arasındaki kültürel, ekonomik ve diplomatik bağları daha da güçlendirebilir.

Anahtar Kelimeler: Afrika, Japonya, Yumuşak Güç, Anime, Teknolojik Yaratıcılık

**Rusya'nın BRICS+ İçindeki Stratejik Konumlanışı: Katmanlı Hegemonya'dan
"Büyük Avrasya'ya Alternatif Yönetişim Arayışları**

Osman ERGÜL

Dr. Arş. Gör., Galatasaray Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Soğuk Savaş sonrası dönemde Rusya'nın uluslararası sistemdeki konumunu yeniden tanımlama çabası, yalnızca Batı ile olan jeopolitik gerilimler bağlamında değil, aynı zamanda Avrasya merkezli bölgesel projeleri ve BRICS+ gibi çok taraflı platformlardaki stratejik yönelimleri aracılığıyla da şekillenmektedir. Avrasya Ekonomik Birliği örneğinde somutlaşan bölgesel iş birliği biçimi, yalnızca Rusya'nın bölgesel etkisini yeniden üretmekle kalmaz, aynı zamanda "katmanlı hegemonya" ya da "matruşka tipi egemenlik" şeklinde tanımlanabilecek hiyerarşik ve merkez-çevre temelli bir işleyişe dayanır. Bu yapı, Sovyet sonrası bölgede şekillenen karar alma mekanizmalarında yol bağımlılığının sürdüğünü göstermekte; Rusya'nın bölgesel düzen tasarımı, küresel sistemde alternatif bir yönetim vizyonuna dönüştürme arayışını da beslemektedir.

"Büyük Avrupa" idealinden "Büyük Avrasya" stratejisine yönelen Rusya'nın, BRICS+ içinde geliştirdiği perspektif yalnızca Batı-merkezli çok taraflılık modeline meydan okumakla kalmaz, aynı zamanda Avrasya'yı alternatif bir normatif çekim merkezi olarak kurgular. Bu bağlamda BRICS+ yapısı, Rusya için hem jeoekonomik bir manevra alanı hem de çok kutuplu dünya düzeni söylemini kurumsallaştırabileceği stratejik bir platform haline gelir.

Bildiri, Rusya'nın BRICS+ çerçevesinde geliştirdiği bölgeselcilik anlayışını, küresel sistemin işleyişine yönelik bakışıyla nasıl uyumlandığını ve bu stratejik yönelimin mevcut uluslararası düzenin normlarına yönelik nasıl bir değişim/dönüşüm içerdiğini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Aynı zamanda Rusya'nın Çin ve Brezilya gibi diğer BRICS+ aktörleriyle olan etkileşiminin rekabet mi yoksa tamamlayıcılık mı içerdiği sorusu çerçevesinde, BRICS+ içindeki kurumsal gelecek vizyonu da tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Rusya, Avrasya, BRICS+, Küresel Sistem, Bölgeselleşme

MERCOSUR'dan BRICS+'a: Brezilya'nın Çok Taraflılık Üzerinden Yükselişi

Feride Selcan SERDAROĞLU POLATAY

Doç. Dr., Galatasaray Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Soğuk Savaş döneminde uluslararası sistem ve çok taraflılığa karşı çekinceli bir tutum izleyen Brezilya, uluslararası sistemde özerkliğini (*autonomia pela distancia*) ön planda tutan bir dış politika izlemiştir. Soğuk Savaş sonrasında ise bu özerklik anlayışını sisteme entegre olma çabası (*autonomia pela integração*) ile dönüştürmüş ve öncelikle bölgesinde ekonomik-siyasal iş birliğini geliştirmeyi hedefleyen, uluslararası örgütlerde de daha katılımcı bir çizgi izlemeye başlamıştır. 2000'li yıllardan itibaren ise yükselen yeni güçlerden biri olarak tanımlanan ülke, devlet başkanı Lula da Silva'nın liderlik özelliklerinin de etkisiyle hem bölgesel liderlik iddiasını ortaya koymuş, hem de diğer yükselen güçler ile birlikte “çeşitlendirilmiş” çok taraflılık yaklaşımıyla dikkat çeken bir aktör olmuştur.

Brezilya, bölgesel bir güç olarak MERCOSUR, UNASUR ve CELAC gibi yapılar üzerinden ekonomik ve siyasi entegrasyonu teşvik etmiş; bu mekanizmalar başlangıçta ABD'nin ekonomik ve siyasi müdahalesine karşı bir direnç aracı olarak kullanılmıştır. Ancak zamanla bu girişimler, Brezilya'nın bölgesel liderlik hedeflerinin temel taşlarına dönüşmüştür. Bu bağlamda, bölgesel açılım, Lula da Silva'nın 2007–2011 dönemindeki ikinci başkanlığı ile birlikte Brezilya dış politikasının “dünyalaşması”nın zeminini oluşturmuştur.

2009 yılında BRICS zirvelerinin başlatılması ve bu yapının kademeli ama esnek bir kurumsallaşmaya evrilmesiyle birlikte Brezilya, bölgesel düzlemde inşa ettiği liderliği küresel ölçekte çok taraflılık zeminine taşımıştır. 2014 yılında UNASUR ile BRICS arasında gerçekleştirilen buluşma, Brezilya'nın bu iki düzlemi entegre etme vizyonunun dönüm noktalarından biri olmuştur. Brezilya'nın dış politikası, 2023'te Lula'nın yeniden iktidara gelmesiyle birlikte “çeşitlendirme yoluyla özerklik” (*autonomia pela diversificação*) stratejisi doğrultusunda yeniden yapılandırılmış; bu strateji çerçevesinde CELAC'ın Çin ile birlikte geliştirilmesi gibi hamleler, alternatif küresel düzen arayışının bölgesel zeminler üzerinden inşa edildiğine dair bir işaret olarak görülmüştür. 2015'te oluşturulan Çin-CELAC Forumu da Brezilya açısından yalnızca bölgesel

iş birliği değil, aynı zamanda yeni sistemsel reform vizyonunun da taşıyıcısı olmuştur.

BRICS+ yapısı, Brezilya'nın küresel düzeyde daha etkin, kapsayıcı ve çok taraflı bir diplomasi yürütme yönündeki arayışlarını desteklemiş; Lula'nın üçüncü döneminde bu yönelim, ABD merkezli “yırtıcı hegemonyaya” karşı mesafeli bir konumlanma ve daha dengeli bir küresel yönetim çağrısı ile derinleşmiştir. Brezilya'nın BRICS+ içindeki normatif söylemi, yalnızca ekonomik temelli değil, aynı zamanda siyasal temsile de dayanan bir reform talebini içermektedir. Ne var ki bu vizyon, içeride bazı yapısal sınırlılıklar ile karşı karşıyadır. Zayıf kurumsallaşma, siyasi istikrarsızlık ve dış politikanın süreklilik sorunları, Brezilya'nın bölgesel öncülüğünü ve küresel açılımını sınırlandırmaktadır. Bu noktada BRICS+, Brezilya için hem bir imkân hem de sınır anlamına gelmektedir: İmkândır, çünkü çok taraflılık içinde alternatif vizyonlara alan açmaktadır; sınırlayıcıdır, çünkü iç siyasi koşullar ve eşgüdüksüz bölgesel yapılar nedeniyle bu vizyonun tam anlamıyla gerçekleştirilmesi zorlaşmaktadır.

Brezilya'nın BRICS+ içindeki rolü, Çin ve Rusya'ninkilerle karşılaştırmalı biçimde değerlendirildiğinde, çok taraflılık vizyonunun daha katılımcı ve normatif bir zemine dayandığı görülmektedir. Çin'in ekonomik merkezli etki stratejisi ve Rusya'nın jeopolitik güvenlik eksenli yaklaşımı karşısında, Brezilya daha esnek, sosyal politika ve bölgesel eşitlik vurgulu bir yönetim modeli sunmaktadır. Bu durum, BRICS+ üyeleri arasında tamamlayıcılık kadar potansiyel rekabet dinamiklerini de gündeme getirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Brezilya, BRICS+, özerklik (*autonomia*), çeşitlendirilmiş çok taraflılık, bölgeselleşme

Çin'in Bölgeselleşme Stratejileri: Yarı-Çevre'den Merkez'e Yükselme Arayışı ve Güney'in "Kuzeyleşme"si

Barış Ahmet YENTÜR

Arş. Gör., Galatasaray Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Çin'in bölgeselleşme stratejisi, tarihsel olarak yer aldığı yarı-çevre konumundan merkez ülkeler arasına yükselme hedefinin somut bir yansımasıdır. Her ne kadar kişi başına düşen gelir gibi kalkınma göstergelerinde Batı'nın gerisinde kalsa da Çin, küresel değer zincirlerinde etkin bir aktör haline gelmiş; teknoloji, finans ve çevre politikaları gibi alanlarda norm belirleyici olma iddiasını güçlendirmiştir. Bu stratejik doğrultuda, yuan'ın uluslararası ticarette rezerv para olarak kullanımını yaygınlaştırmakta, RCEP gibi geniş kapsamlı serbest ticaret anlaşmaları aracılığıyla küresel ticaretin kurallarını yeniden şekillendirmekte ve yeşil enerji dönüşümünde kritik hammadde üzerindeki kontrolüyle sürdürülebilir kalkınma standartlarını belirlemeye çalışmaktadır. Kuşak ve Yol Girişimi (BRI) ve Asya Altyapı Yatırım Bankası (AIIB) çerçevesinde altyapı finansmanı ve yeşil enerji dönüşümü gibi alanlarda bölgesel bütünleşmeyi teşvik ederek Batı'nın kurumsal hegemonyasına alternatif yaratmayı hedeflemektedir. Aynı zamanda, Batı'ya yönelik artı-değer transferini azaltmayı ve üretim süreçlerinde daha belirleyici olmayı amaçlamaktadır.

Ancak bu süreç, yeni finansal bağımlılıklar ve asimetrik ilişkiler yaratarak, Çin'in "barış içinde bir arada yaşamın beş ilkesi" çerçevesinde vurguladığı iç işlerine karışmama ve eşitlik ilkeleriyle çelişen bir düzen yaratma riskini de beraberinde getirmektedir. Öyle ki Çin, yalnızca merkez-çevre yapısının pasif bir unsuru değil; aynı zamanda Küresel Güney'de sermaye birikimini yönlendiren, baskıcı ve sömürüye dayalı ilişkileri hayata geçiren aktif bir aktör konumundadır. Özellikle yeşil dönüşüm sürecinde hammadde ithal edip, katma değerli ürünler ihraç ederek çevre ülkeleri düşük katma değerli rollerle sınırlamakta ve yapısal eşitsizliği yeniden üretmektedir. Bu durum, emperyalist güçlerin kurduğu eşitsiz ekonomik ve ekolojik mübadele biçimlerine benzer nitelikler taşımakta ve Güney'in "Kuzeyleşmesi"ne yol açmaktadır.

Bu bağlamda Çin'in yaklaşımı, yalnızca yeni bir ekonomik güç odağının yükselişi değil, aynı zamanda uluslararası düzene yönelik normatif bir müdahale biçimi olarak da okunabilir. Çin'in bölgeselleşme stratejisi, BRICS+ içindeki

diğer aktörlerden farklılaşarak yalnızca Batı hegemonyasına meydan okumakla kalmamakta, aynı zamanda alternatif çok taraflılık ve küresel yönetim modelleri inşa etme iddiasını da barındırmaktadır. Bu bağlamda Çin'in yaklaşımı, Rusya ve Brezilya'dan önemli yapısal farklılıklar göstermektedir. Rusya, Avrasya merkezli, güvenlik eksenli ve devlet kontrolündeki bir modeli benimserken; Brezilya'nın bölgesel rolü, sınırlı kurumsallaşma ve liderlik söylemleriyle kısıtlı kalmaktadır. Çin, çok katmanlı ve küresel ölçekli bir bölgeselleşme stratejisi izlemekte; böylece olası hegemonya geçişi ve emperyalizm tartışmaları açısından yeni tartışma alanları açmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çin Halk Cumhuriyeti, merkez-çevre ilişkileri, bölgeselleşme, yeşil dönüşüm, Güney'in Kuzeyleşmesi

BRICS Ülkeleri Arasında Savunma Sanayi Ticareti: Rusya ve Çin'in Grup İçi İhracatı

Emirhan ALTUNKAYA

Arş. Gör. Dr., Galatasaray Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

BRICS yapısı, kurulduğu günden bu yana büyük ölçüde ekonomik kalkınma, ticaret ve finansal iş birliği ekseninde değerlendirilmiş olsa da son dönemde küresel düzeyde artan jeopolitik belirsizlikler ve çok kutupluluk tartışmaları, bu grubun güvenlik boyutundaki potansiyelini yeniden gündeme taşımaktadır. Artan biçimde, akademik ve politik çevrelerde BRICS'in mevcut gevşek ve kurumsal olmayan iş birliği yapısının, değişen küresel güç dengelerine yanıt olarak daha koordineli veya yarı entegre bir modele evrilip evrilemeyeceği tartışılmaktadır. Bu bildiri, BRICS+ ülkeleri arasında gerçekleşen savunma sanayi ticaretini özellikle Rusya ve Çin'in grup içi ihracatı odağıyla incelemekte; bu ticaretin yalnızca ikili düzeyde gerçekleşen pragmatik ilişkiler mi olduğu, yoksa daha derin bir askeri-endüstriyel yakınlaşmaya mı işaret ettiği sorusuna yanıt aramaktadır. SIPRI Silah Transferleri Veritabanı'ndan elde edilen nicel veriler ışığında, BRICS+ ülkelerinin arasındaki silah ticaretinin yönü, hacmi ve zaman içindeki evrimi analiz edilmektedir. Çalışma, bu ihracat ilişkilerinin geleneksel ekonomik iş birliğinin ötesine geçip geçmediğini tartışmakta; savunma iş birliğinin önündeki yapısal ve siyasi engelleri irdelemekte ve uzun vadede BRICS içinde bir güvenlik mimarisine dönüşme potansiyelini ele almaktadır.

NATO gibi Batı merkezli kolektif güvenlik mimarilerinin sorgulandığı bir dönemde, BRICS ülkeleri arasındaki savunma ilişkileri giderek daha dikkat çekici hale gelmektedir. Özellikle Rusya ve Çin'in grup içindeki silah ihracatındaki ağırlığı, bu iki ülkenin hem teknolojik hem de politik etkisini pekiştirmektedir. Hindistan, Brezilya ve Güney Afrika gibi ülkeler ise hem alıcı hem de yerli savunma kapasitesini geliştirmeye çalışan aktörler olarak hibrit roller üstlenmektedir. Bu asimetrik yapı, grup içi güç ilişkileri, karşılıklı bağımlılık ve teknoloji transferi olanakları açısından önemli sorular doğurmaktadır. BRICS+ genişlemesiyle birlikte gruba katılan İran, Mısır ve Etiyopya gibi ülkeler, özellikle Rusya ve Çin'le kurdukları savunma ilişkileri aracılığıyla bu örüntülere yeni bölgesel ve stratejik boyutlar da eklemektedir. Araştırmanın önemi, BRICS ülkeleri arasında savunma ticaretinin geçici,

konjonktürel bir yaklaşma mı yoksa uzun vadeli stratejik hizalanmanın bir habercisi mi olduğunu ortaya koyma çabasında yatmaktadır. Çin–Hindistan rekabeti, ulusal güvenlik yaklaşımlarındaki farklılıklar, kurumsal koordinasyon eksikliği ve teknoloji paylaşımı konusundaki güvensizlik gibi engeller değerlendirilirken; Batı’ya olan bağımlılığı azaltma arzusu, çok kutupluluğa duyulan ortak eğilim ve Güney-Güney güvenlik iş birliklerinin yükselişi gibi fırsatlar da göz önüne alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: BRICS, Savunma Sanayi, Silah Ticareti, Rusya, Çin

İkinci Soğuk Savaş, Dijital Teknolojiler ve Çin-Suudi Arabistan İş Birliği

Emre DEMİR

Doç. Dr., TED Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ile Çin arasındaki stratejik rekabetin yoğunlaşması, kimilerince “İkinci Soğuk Savaş” olarak adlandırılan yeni bir küresel rekabet dönemini başlatmıştır. Schindler ve diğerleri (2023), İkinci Soğuk Savaş’ı, nükleer caydırıcılık ve ideolojik rekabetle tanımlanan (Birinci) Soğuk Savaş’tan farklı olarak, birbiriyle ilişkili dört uluslararası alanda (dijital, finans, altyapı ve üretim) yaşanan ağ tabanlı bir rekabet olarak tanımlamaktadır. Üçüncü ülkeler bu rekabetten etkilenmekle birlikte, rekabetin tarafları olan ABD ve Çin ile ancak kısmi ve şartlı ittifaklar kurmaktadır. Bunun nedeni, NATO ya da Varşova Paktı gibi askeri ittifaklardan farklı olarak ağ bağlantılarının kolayca yeniden yapılandırılabilmesi ve ülkelerin ABD ve Çin ile olan ittifaklarını gerektiğinde yeniden düzenleyebilmeleridir. Bu bağlamda, bu çalışma, ABD-Çin rekabetinin Suudi Arabistan’da nasıl şekillendiğini, Çin’in Suudi Arabistan ile kurduğu dijital iş birliğine odaklanarak incelemektedir. Diğer bir deyişle, çalışma, yapay zeka, 5G ağları, gözetim sistemleri ve finansal teknolojiler dahil olmak üzere dijital teknolojilerin İkinci Soğuk Savaş’ın şekillenmesindeki rolünü, Çin-Suudi Arabistan dijital ortaklığını ele alarak incelemektedir.

Suudi Arabistan, tarihsel olarak ABD ile güçlü ekonomik ve askeri bağlara sahipken, son yıllarda Çin ile de güçlü ekonomik bağlar kurmaktadır. Suudi Arabistan, İkinci Dünya Savaşı’ndan bu yana, rejim ve ulusal güvenliğini sağlamak için asıl olarak ABD ile olan ilişkisine güvenmiştir. Suudi Arabistan’ın Çin ile ilişkisi ise hem çok daha yenidir hem de özellikle 2000’lerin sonuna kadar geleneksel enerji ticaretine ve yatırımlarına odaklanmıştır. 2000’li yılların sonundan itibaren dijital teknolojileri de kapsayacak şekilde çeşitlendirilmiştir (Wen ve Yao 2022).

Kuşak ve Yol Girişimi’nin önemli bir bileşeni olan Dijital İpek Yolu, Çin’in Suudi Arabistan dahil olmak üzere Küresel Güney ülkeleriyle stratejik dijital ortaklıklar kurmasını kolaylaştırmıştır. Suudi Arabistan’ın Vizyon 2030 stratejisi, akıllı şehirler, e-ticaret, gözetim sistemleri ve dijital altyapı gibi

alanlarda Çinli teknoloji firmalarıyla iş birliği için verimli bir zemin oluşturmuştur.

Çin-Suudi dijital ortaklığı, İkinci Soğuk Savaş'ta ABD-Sovyetler Birliği arasındaki Soğuk Savaş'ın iki kutuplu mantığına direnen çok merkezli dijital ittifaklara doğru bir kayış yaşandığını göstermektedir. ABD, on yıllardır Suudi Arabistan'ın birincil güvenlik ortağı olsa da Riyad'ın Çin ile artan teknoloji iş birliği, orta büyüklükte bir güç olan Suudi Arabistan'ın ABD ve Çin ile ilişkilerini, taraf seçmek yerine kendi çıkarlarına uygun olarak düzenleyebildiğini göstermektedir. Suudi Arabistan, Vizyon 2030 hedeflerini gerçekleştirmek için Çin ile kurduğu dijital iş birliğinden yararlanırken, ABD ile ilişkilerini de iyi tutmaya özen göstermektedir. Özetle, Suudi Arabistan örneği, üçüncü ülkelerin ABD ile Çin arasındaki büyük güç rekabetinin pasif alıcıları değil, İkinci Soğuk Savaş'ın ağ tabanlı rekabetinin şekillenmesinde katkıları olan aktif aktörler olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Çin, Suudi Arabistan, Dijital Teknolojiler, Yeni Soğuk Savaş, Jeopolitik

ABD-Çin Ayrışmasında Sektörel Farklılıklar: Elektrikli Araçlar Bataryası Sektörüne Dair Bir Tartışma

Veysel TEKDAL

Dr. Öğr. Üyesi, Osmangazi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Ekonomik küreselleşme son yıllarda köklü bir yeniden yapılanma sürecinden geçmektedir. Başta Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Çin olmak üzere büyük ekonomiler, sübvansiyonlar, gümrük vergileri, ihracat kontrolleri ve yatırım denetimi gibi araçları giderek daha fazla kullanmaktadır (Schindler ve Rolf 2024). İleri teknolojiye ulusal düzeyde sahip olmanın hem ulusal güvenlik hem de refah için hayati olduğu inancına dayanan tekno-milliyetçilik, hükümetler nezdinde giderek daha fazla benimsenmektedir (Starrs ve Germann 2021). ABD bağlamında tekno-milliyetçilik, Çin'in tekno-milliyetçi hedeflerine bir yanıt olarak, 2010'ların sonlarından itibaren baskın yaklaşım haline gelmiştir. Çin liderliği ise, "yeni bir teknoloji-bilimsel devrim ve sanayi dönüşümünün" başladığına ve bunun Çin'in sıçrama yaparak önde gelen bir teknoloji gücü olabilmesi için bir fırsat olduğuna güçlü bir şekilde inanmaktadır.

ABD'deki tekno-milliyetçi yönelim, Çin'in teknolojik yükselişini yavaşlatmak amacıyla stratejik sektörlerde Çin ile olan ilişkiler üzerinde artan siyasi ve düzenleyici denetime yol açmıştır (Ryan ve Burman 2024). Bu makale, odaklandığı elektrikli araçlar bataryası sektörü üzerinden, teknolojik ayrışmanın (*decoupling*) dinamiklerine dair yeni içgörüler sunmaktadır. Mevcut çalışmalarda teknolojik ayrışma çoğunlukla ileri yarı iletkenler sektörüne odaklanılarak tartışılmaktayken, ayrışmanın sektörler arasında aldığı farklı biçimler yeterince araştırılmamıştır. Yarı iletken sektöründe, ABD lider konumdadır ve ayrışma stratejisinin temel amacı, ihracat ve yatırım kısıtlamalarıyla Çin'in ileri yarı iletken teknolojilerine erişimini sınırlamak olmuştur. Ancak, Çin pazarının ABD şirketleri için önemli bir gelir ve kâr kaynağı olması nedeniyle, bu kısıtlamalara sektör içinden ciddi itirazlar gelmiş; birçok firma düzenlemelerdeki boşlukları kullanarak Çin'e ihracatı dolaylı yollarla sürdürmüş ve kısıtlamaların yumuşatılması yönünde etkili lobi faaliyetleri yürütmüştür. Şirketler nezdinde uyumun sınırlı olmasının da etkisiyle, Çin'in ileri yarı iletken ürün ve teknolojilerine erişiminin engellenmesinde politika etkinliği Vaşington'daki karar alıcıların öngördüğü düzeyde sağlanamamıştır.

Batarya sektöründeki ayrışma ise farklı dinamiklere sahiptir. Bu sektörde geriden gelen bir ülke olan ABD, Çin'i yakalamaya odaklanan özgün bir ayrışma stratejisi benimsemiştir. Enflasyon Düşürme Yasası (*Inflation Reduction Act*) ciddi sübvansiyonlarla batarya üretimine yönelik büyük ölçekli yatırımları teşvik etmiş, buna ek olarak Çinli firmaları hedef alan dışlayıcı tedbirler getirmiştir. Bu strateji sayesinde ABD'de batarya üretimi sıçrama kaydetmiştir. Ancak, bataryalarla ilgili madenlerin işlenmesi konusundaki ilerleme, yüksek finansal riskler ve uzun yatırım döngüleri nedeniyle sınırlı kalmaktadır. Makale, ABD'nin bir sektördeki göreceli konumunun, ayrışma politikalarının hedeflerini, araçlarını ve şirketlerin tepkilerini belirlediğini vurgulamaktadır. Politika hedefleri ile şirketlerin ticari çıkarlarının ne ölçüde örtüştüğü, bir sektördeki ayrışma stratejisinin etkinliğini belirleyen temel bir faktördür.

Anahtar Kelimeler: Ayrışma (decoupling), Elektrikli Araçlar, Batarya, ABD, Çin, Yarı İletkenler

AB-Çin İş Birliği-Rekabet Ekseninin Yeniden Değerlendirilmesi: Ekonomi, Jeopolitik ve Yeşil Teknoloji Dinamikleri

Sırma ALTUN

Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Üniversitesi, Politika ve Ekonomi Bölümü

2010'larla birlikte çok belirgin şekilde karşımıza çıkan *yeni nitelikli üretici güçler* kalkınma stratejisinin geldiği nokta, AB-Çin iş birliği-rekabet ekseninin ekonomi, jeopolitik ve yeşil teknoloji dinamikleri bağlamında güncel bir değerlendirmesini önemli kılmaktadır.

Kısaca bu strateji, Çin'de düşük maliyet ve düşük kaliteli ürünlerin üretim ve ihracatına dayalı büyümeden yüksek teknolojiye üretime geçişi ve bu süreçte yenilenebilir enerji yatırımlarının devlet tarafından öncelendiği bir kalkınma perspektifini ifade ediyor. Bu modelde özellikle yenilenebilir enerji alanında kamu bankaları ve kamu iktisadi teşebbüsleri arasında yürütülen sıkı iş birliği belirleyici rol oynuyor. Çin'de devletin yenilenebilir enerji alanında sağladığı destekler özellikle rüzgâr ve güneş enerjisi sektörlerinin gelişmesine ve devamında Çinli şirketlerin uluslararası yenilenebilir enerji pazarında liderlik konumu elde etmesine uzanıyor. Özetle yenilenebilir enerji, Çin'in kalkınma stratejisinin güçlü bir bileşeni ve yeni teknolojilerde liderlik hedefinin önemli bir parçası. Aynı zamanda yenilenebilir enerji, Çin sermayesinin uluslararasılaştığı sektörlerin başlıcalarından. Tüm bunlarla beraber Çin, yeşil kalkınma ve *Yeşil Kuşak ve Yol Girişimini* bir enerji güvenliği meselesi olarak da değerlendiriyor.

2023 yılında yayınlanan makalemizde (Altun ve Ergenç, 2023), AB-Çin 'yeşil' ilişkilerinin dinamik bir iş birliği-rekabet eksenini üzerinden geliştiğini ve hem uzlaşma hem de çekişme anları sergilediğini ileri sürmüştük. Geçtiğimiz yıllar içinde AB yönetimi pandemi ve bölgesel savaşların tetiklediği ekonomik kriz ile birlikte yeniden sanayileşme ve enerji güvenliği yoluyla küresel rekabetçiliğe doğru gözle görülür bir ivme gösterdi. Bu bağlamda, AB'nin yeşil dönüşümün ekonomik çıkarlarla uyumlu olmasını sağlamaya yönelik artan çabası ve Trump 2.0 döneminin Avrupa ekonomisi politikası için zorlukları ön plana çıkmaktadır. Aynı zamanda Çin'in yeşil dönüşümü uluslararası ekonomik angajmanı teşvik etmenin ve Güney-Güney yeşil iş birliği yoluyla yumuşak güç alanları oluşturmanın bir aracı olarak değerlendirdiğine tanıklık ediyoruz. Dolayısıyla, AB-Çin iş birliği-rekabet eksenini, içinde yer aldığı yeşil büyüme paradigmasıyla

birlikte dönüşüme uğramaktadır. Bu çalışmanın amacı, küresel ekonominin iki önemli bileşeni olan yenilenebilir enerji ve kritik hammaddelerin çıkarılması ve işlenmesi konuları doğrultusunda AB-Çin rekabet-iş birliği ekseninin güncel bir değerlendirmesini sunmaktır. Bu sayede çalışmamız, AB-Çin yeşil ilişkilerinin ekonomi, jeopolitik ve yeşil teknoloji dinamikleri arasında nasıl şekillendiğini araştıracaktır.

Anahtar Kelimeler: Çin, AB, Yeşil Teknoloji, Yenilenebilir Enerji, Kritik Hammaddeler

Soğuk Savaş Dönemi Türkiye-ABD İlişkilerinde “Barış Gönüllüleri” Meselesi

Çağrı ERHAN

Prof. Dr., Altınbaş Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Soğuk Savaş döneminde devletlerin müttefik olmaları birbirlerine güvindikleri anlamına gelmiyordu. Kutup liderleri ABD ve SSCB müttefikleri üzerindeki nüfuz ve kontrol mekanizmalarını çeşitli yollarla tesis ettiler. ABD'nin ulusal güvenlik stratejilerinde, Soğuk Savaş'ın ilk yıllarından itibaren “psikolojik savaş” önemli bir yer işgal ediyordu. Rakibinin moral gücünü yıpratmayı ve sosyal yapısını zedelemeyi hedefleyen bu strateji esasen Doğu Bloku ülkelerini hedef alıyordu. Fakat uygulamada iki bloğa dahil olmayan ülkelerin kontrol edilmesi için etkili şekilde kullanıldı. Blok içi ülkeler de bu söz konusu stratejinin çeşitli şekillerde muhatabı oldular. ABD'nin “üçüncü dünya ülkelerine eğitim ve sosyal yardım aracı olarak” Başkan John F. Kennedy tarafından 1961'de kurulan Barış Kıtaları (Türkiye'deki adıyla Barış Gönüllüleri) dünyanın her yerinde “Amerikasever nesiller” yetiştirmeyi hedefliyordu.

Kurulmasından hemen sonra Türkiye ile ABD arasında yapılan bir anlaşma çerçevesinde Barış Gönüllüleri Türkiye'ye de gelmeye başladılar. Üniversitelerin ve orta öğretim kurumlarının talepleri doğrultusunda buralarda öğretmen olarak çalışmaya başlayan Barış Gönüllülerinin sadece eğitimle iştigal etmedikleri, Türkiye'nin milli menfaatleriyle örtüşmeyen bazı faaliyet ve gayretler içinde bulundukları yönünde 1960ların ortalarından itibaren kamuoyunca kayda değer bir rahatsızlık oluştu. Küba Krizi ve Johnson Mektubu sonrasında Türk-Amerikan ilişkilerinde yükselişe geçen gerilimler Vietnam Savaşı'nın tetiklediği küresel Amerikan karşıtlığından da kuvvet alırken, Barış Gönüllülerinin Türkiye'deki çalışmaları hakkındaki şüpheler arttı. Emniyet Genel Müdürlüğü ve Milli İstihbarat Teşkilatı'nın uyarıları sonucunda Barış Gönüllüleri'nin sayısı önce 600'den 400'e düşürüldü, ardından bunların çalışabilecekleri eğitim kurumları ve iller sınırlandırıldı. 1970lerin başında Türkiye'deki Barış Gönüllüleri programının tamamen sonlandırılması için kararlar alındı.

Bu tebliğde Barış Gönüllülerinin Türkiye'ye neden geldikleri, neler yaptıkları, mevcudiyetlerinin ve faaliyetlerinin kamuoyu ve devlet kurumların

tarafından nasıl değerdendirildiğı, Türkiye'nin çok yönlü dış politika arayışları içinde olduğı bir dönemde Türkiye-ABD ilişkilerinin gidişatına ne yönde etki ettikleri, araştırmacılara yeni açılan arşiv belgeleri temel alınarak incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Türk-Amerikan İlişkileri, Soğuk Savaş, Barış Gönüllüleri Meselesi

Gecikmiş Bir Dönüşüm: Türkiye’de Yeni Toplumsal Hareketlerin 1980 Sonrası Yükselişi ve Batı ile Zamanlama Farkının Siyasal-Toplumsal Nedenleri

Şeyda ÇEVİKEL

Dr. Öğretim Üyesi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

Yeni toplumsal hareketler (YTH), 1960’lı yıllardan itibaren Batı Avrupa ve Kuzey Amerika’da ortaya çıkan feminist, çevreci, barış yanlısı ve kimlik temelli kolektif eylemleri tanımlamak için kullanılan bir kavramdır. Bu hareketler, klasik sınıf temelli örgütlenmelerden farklı olarak, gündelik hayat pratikleri, kültürel kimlikler ve yaşam tarzları üzerinden siyasal bir alan inşa ederken katılım, temsil ve yurttaşlık anlayışlarında da dönüşüme yol açmıştır. Habermas, Touraine, Melucci ve Offe gibi teorisyenlerce geliştirilen bu kuramsal çerçeve, toplumsal hareketlerin yalnızca ekonomik taleplerle değil, aynı zamanda sembolik, etik ve kimliksel motivasyonlarla da şekillendiğini ortaya koymuştur. Ancak bu evrimsel süreç, her toplumda aynı zaman aralığında gerçekleşmemiştir.

Türkiye, Batı’daki örneklerle kıyasla yeni toplumsal hareketlerle daha geç tanışmıştır. Özellikle 1980 sonrası dönemde, feminist örgütlenmeler, çevre hareketleri, insan hakları savunuculuğu ve kentsel direnişler belirginleşmiş; 1990’lı yıllardan itibaren ise sivil toplumun yükselişiyle birlikte bu hareketler daha görünür hale gelmiştir. Bildiri, bu zamanlama farkını basit bir “gecikme” olarak değil, yapısal, siyasal ve tarihsel dinamiklerin bir sonucu olarak ele almaktadır. Türkiye’de otoriter modernleşme mirası, merkezileşmiş devlet yapısı, askeri müdahaleler, sınırlı sivil toplum gelişimi ve geç kapitalistleşme süreci; yeni toplumsal hareketlerin ortaya çıkışını geciktiren temel faktörler olarak değerlendirilmektedir.

Bu çalışmada üç temel amaç güdülmektedir: Birincisi, yeni toplumsal hareketler literatürünü kuramsal bir perspektifle inceleyerek Türkiye’nin bu literatürdeki özgün konumunu ortaya koymak; ikincisi, Türkiye’deki yeni toplumsal hareketlerin neden 1980 sonrası belirginleştiğini siyasal-toplumsal yapılar üzerinden analiz etmek; üçüncüsü ise Türkiye’de yeni toplumsal hareketler olarak kategorize edilebilecek örneklerin özgül biçimlerini ve sistem karşıtı potansiyellerini tartışmaktır. Bu amaç doğrultusunda, çalışma hem teorik literatür taramasına dayalı bir kavramsal çerçeve oluşturmakta hem de feminist

hareket, çevre mücadeleleri, insan hakları savunuculuğu ve kent hakkı eylemleri gibi örnekleri nitel içerik analiziyle ele almaktadır. Türkiye örneği, karşılaştırmalı bir sosyolojik okuma yapılarak Batı merkezli YTH kuramlarıyla ilişkili biçimde değerlendirilmektedir.

Bu bağlamda, Türkiye örneği hem geç kapitalistleşen ülkelerde yeni toplumsal hareketlerin nasıl şekillendiğini anlamak açısından karşılaştırmalı bir değer taşımakta, hem de uluslararası sistemin merkez-çevre ilişkileri bağlamında sosyal hareketlerin farklı zamanlamalarla ortaya çıkabileceğine dair önemli veriler sunmaktadır. Bildiri, uluslararası sistemin dönüşümüne toplumsal hareketler perspektifinden bir katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yeni Toplumsal Hareketler (YTH), geç kapitalistleşme, sivil toplum, modernleşme, askeri darbeler

Bir Husumetin Temsili: Soğuk Savaş Dönemi Türkiye'sinde Yunan İmgesi

Evren Ahmet DEMİR

Arş. Gör., Ankara Üniversitesi, Politika ve Ekonomi Bölümü

İkinci Dünya Savaşı sonrasında sosyal bilimler alanında yaşanan sayısız dönüşümün en anlamlılarından biri, uluslararası ilişkiler ve siyaset bilimi teorilerinin, basit güç hesaplamalarının bir savaşın sonucunu belirlemeye tek başına yetmediğinin anlaşılması neticesinde dönüşüme uğramasıdır. Bu dönüşümün bir sonucu olarak farklı toplumların birbirleri hakkında sahip oldukları algıların, uluslararası sistemin tesis ettiği dengeye etkisi Soğuk Savaş döneminde Boulding, Holsti ve Jervis gibi araştırmacılar tarafından ulusal imajlar çerçevesinde okunmuştur. İmaj çalışmaları, bir ulusun başka bir ulusu nasıl algıladığını inceleyen kuramsal bir alandır. Siyasal ve diplomatik karar alma süreçlerinin, nesnel gerçeklikten ziyade toplumların bilişsel haritalarında yer etmiş kimi imge ve temsiller dolayısıyla şekillendiğini ileri süren bu yaklaşım, önceden biçimlenmiş bilişsel şemalar ile duygusal yargıların, bir başka ulusa yönelik kavrayışın temel zeminini oluşturduğunu savunur. İmaj teorisyenlerinin katkıları, Türk-Yunan ilişkilerinin tarihsel ve psikososyal boyutlarını anlamlandırmak açısından da önemli bir kuramsal dayanak sunmaktadır. Bu çerçevede, Robert Jervis'in "spiral model" olarak adlandırdığı yaklaşım, iki ülke arasındaki ilişkilerin karşılıklı tehdit algıları veya mevcut imajlara dayalı hatalı değerlendirmeler sonucunda nasıl bir husumet sarmalına evrilebildiğini açıklar. Erken Cumhuriyet döneminde, yakın geçmişte yaşanan savaş deneyimine karşın, iki ulus arasında görece bir yakın ilişki kurulmuş; uluslararası ölçekte iş birliğine açık, karşılıklı olarak uzlaşmaya dayanan bir hat izlenmiştir. Ancak bu görece yumuşama dönemi, İkinci Dünya Savaşı sonrası değişen jeopolitik dengeler dahilinde yerini karşılıklı güvensizlik ve gerilimin belirgin olduğu bir ilişki biçimine bırakmıştır. Nitekim bu çalışmada, 1950-1990 yılları arasında Türkiye'de ulusal ölçekte yayın yapan Cumhuriyet, Milliyet ve Akşam gibi gazeteleri içerik analizi yöntemiyle incelenerek; bilhassa 1964, 1967 ve 1974 gibi Kıbrıs sorununa ilişkin kırılma noktaları başta olmak üzere iki ulus arasındaki ilişki ve temaslara yönelik haber, karikatür, köşe yazısı ve siyasal karar alıcıların gazetelere yansıyan demeçleri üzerinden Türk toplumunda Yunan imajının nasıl şekillendiği, bu imajın bu süreçte ne yönde ve nasıl bir dönüşüm geçirdiği analiz edilecektir. Bu sayede uluslararası ilişkiler ile politik psikoloji

alanlarının kesişiminde iki ulus arası ilişkilerin ve uluslararası sistemin yalnızca güç dengeleriyle değil; zihinsel ve duygusal dinamiklerle inşa edildiğinin açığa çıkarılması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ulusal imajlar, Soğuk Savaş, politik psikoloji, Türk-Yunan ilişkileri

Türk Dış Politikası Batıcı Olmak yerine Üçüncü Dünyacı Bir Dış Politika İzleyebilir miydi: Bandung Konferansı Örneğiyle Türk Dış Politikasının Konumlanışını Tartışmak

Ömer Faruk ÇINGİR

Öğr. Gör. Dr., Ankara Üniversitesi, Politika ve Ekonomi Bölümü

Türk dış politikası, özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ağırlıklı olarak Batıcı ve statükocu bir çizgide şekillenmiştir (Oran, 2009). Bu yaklaşım, Türkiye'nin dış politikadaki yönelimlerini büyük ölçüde Batı merkezli kurumlar ve ideolojik kalıplar çerçevesinde belirlemesine neden olmuş, Üçüncü Dünya'da gelişen özerk ve eleştirel düşünce akımlarının (Alatas, 2002) Türkiye'de karşılık bulmasını engellemiştir. Bu durum, 1955 Bandung Konferansı örneğinde açıkça görülmektedir. Türkiye, konferansta NATO ve Batı eksenli bir tavır takınarak hem konferansın ruhuyla uyumsuzluk sergilemiş hem de bağlantısız ülkeler nezdinde diplomatik yalnızlığa itilmiştir. Sukarno'nun konferansta dile getirdiği "modern sömürgecilik" eleştirisi (Prashad, 2007) bu bağlamda dikkat çekici olup, Türkiye'nin Batıcı dış politika anlayışına dönük bir uyarı niteliği taşımaktadır.

Bu çalışma, Türk dış politikasının tarihsel gelişimini, özellikle de Bandung Konferansı sürecini ve sonrasındaki etkilerini, tarihsel materyalist ve yorumsamacı bir yaklaşımla ele alacaktır. Türkiye'nin Batı'ya olan ideolojik bağımlılığı ve Soğuk Savaş döneminde üstlendiği konumun, Üçüncü Dünyacı alternatiflere kapalı bir dış politika inşasına neden olduğu öne sürülmektedir. Oysa 1960'larda Sovyetler Birliği ile imzalanan ikili anlaşmalar ve 1997–2002 döneminde İsmail Cem'in öncülüğünde yürütülen çok yönlü dış politika arayışları, Türkiye'nin Batı dışında başka yönelimlere de açık olabileceğini göstermektedir.

AKP döneminde bu çok yönlülük arayışı kısmen sürse de Batıcı paradigmanın yerine konulabilecek ideolojik derinliğe sahip özgün bir dış politika anlayışının geliştirilemediği görülmektedir. Bu bağlamda, çalışma şu soruya odaklanmaktadır: Türkiye, Soğuk Savaş döneminde Batıcı pozisyonu yerine Üçüncü Dünyacı, bağlantısız ve anti-empyralist bir dış politika çizgisi izleyebilir miydi? Çalışmada bu soru, Bandung Konferansı özelinde tarihsel ve

teorik çerçeveler kullanılarak sorgulanacaktır. Bu çalışma nitel bir araştırma tasarımını ve veri toplama tekniklerini kullanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Üçüncü Dünya, Bandung Konferansı, Türk Dış Politikası

68 Hareketi'nin Türkiye ve Yunanistan'daki Etkileri

Ali Can EFE

Yüksek Lisans Öğrencisi, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

68 Hareketi 1960'lı yıllarda ortaya çıkan ve küresel ölçekte yankı bulan bir öğrenci hareketidir. Bu hareket, özellikle Batı dünyasında üniversite gençliğinin öncülüğünde doğarken, Doğu Bloku ülkelerinde ise otoriter rejimlere karşı bireysel hak ve özgürlüğün istenci vurgusu öne çıkmaktadır. 68 kuşağı, yalnızca siyasi değil, aynı zamanda kültürel ve bireysel alanlarda da radikal dönüşümler talep etmiştir. 60'lı yıllarda Soğuk Savaş'ın iki kutuplu bloklarının kırılma noktasında ortaya çıkmıştır. Bir yandan kapitalist bir dünya düzeni isteği mevcutken, bir yandan da sosyalist bir düzen fikri mevcut idi. Bu iki uç dünya görüşü halklar arasındaki gerginliği hat safhaya çıkarmıştır. Bu iki ayrı dünya arasında genç kuşakların öne çıkmasıyla bireysel özgürlükler ve sistem eleştirisiyle birleşince, gençlik hareketleri kaçınılmaz hale geldi. Bu dönemde üniversiteler, düşünsel ve siyasi üretimin merkezleri hâline geldi. ABD'nin Vietnam'da göstermiş olduğu sert müdahalenin de etkisi ile savaş karşıtı düşünce ortaya çıkmıştır. Bu hareket ilk olarak Fransa'da ortaya çıkmıştır. Sorbonne Üniversitesi'nde başlayan işgaller, sokak gösterileri ve barikatlarla ülke genelinde büyük bir başkaldırıya dönüşmüştür. Daha sonra bu hareketin dalgalanması Türkiye ve Yunanistan'ı da etkilemiştir. Türkiye'ye bakıldığında 1960 Askeri Darbesi ve ardından oluşturulan 1961 Anayasası ile oluşan özgürlük ortamı, yeni düşüncelerin filizlenmesine ortam hazırlamıştır. Fakat 1965 yılında iktidara gelen Adalet Partisi, anayasada ifade edilen reformların uygulanmaması nedeniyle eleştirilmiştir. Bu süreç ilk olarak boykot ve eylemlerle başlamıştır. Ancak etkili olamaması sebebiyle silahlı eylemlere dönüşmüştür. İdeolojik açıdan bakıldığında MDD çizgisinde ilerleyen öğrenci hareketleri zinde güçleri kendi safına çekmiştir. Böylelikle öğrenciler ve silahlı kuvvetler içerisinde yer alan cunta silahlı devrim hareketi başlatmıştır. Bu güçler karşısında sağ kesim konuşlanmış ve direnç göstermiştir. Örneğin; 6. Filo Eylemleri ve Kanlı Pazar olayları yaşanmıştır. 12 Mart 1971 tarihinde yaşanan anarşi olaylarından dolayı hükümete karşı bir muhtıra verilmiştir. Yunanistan'da ise 1967'de Askeri Darbe sonucu iktidara gelen Albaylar Cuntası'na karşı halk hareketleri ve yükselen sol dalgalanma ortaya çıkmıştır. Bu dönemde hükümet güçleri tüm eylemleri ve karşı görüşler engellenmeye çalışmıştır. Çünkü dönemin yönetimi antikominist

ve muhafazakâr bir ideoloji ile hareket etmiştir. Özellikle 1965 sonrası dönemde yaşanan hükümet krizleri ve artan öğrenci hareketleri, ordu içindeki darbeci eğilimleri güçlendirmiştir. Cunta, ülkede sol hareketlerin güç kazanmasını önlemek adına tüm siyasi faaliyetleri yasaklamış, muhalifleri tutuklamış ve yoğun bir sansür rejimi uygulamıştır. Yunanistan'da 1967-1974 yılları arasında süren askeri diktatörlüğe karşı yeraltında örgütlenen çeşitli sol hareketler ve sendikal yapılar, cuntaya karşı aktif bir direniş sergilemişlerdir. Bu direnişin sembolü haline gelen Atina Politeknik Ayaklanması, rejimin halk nezdinde tamamen meşruiyetini kaybetmesine yol açmıştır. Bu süreçte kadınlar, öğrenciler ve entelektüeller önemli roller üstlenmiş, cunta karşıtı direniş kültürü kalıcı etkiler bırakmıştır. 1974 yılında Kıbrıs Meselesi'nin ardından cunta yönetimi hükümetten düşmüştür. Demokratik bir düzene geçilmiştir. Bu çalışmanın ana sorunsalı her iki ülkede de yaşanan toplumsal hareketlerin benzerlikleri ve etkileri üzerinedir. İki ülkeninde halk nezdinde rejim karşıtı duruşu, ilerici güçlere karşı tutucu güçleri desteklemesi, Kıbrıs üzerindeki hak arayışları ve NATO'da yer alması gibi sebeplerden dolayı kontrgerilla hareketini akıllara getirmiştir. Argümanlar ise dönemin yazılı basını ve tanıkların hatıratları olacaktır. Yöntemi ise iki ülkenin karşılaştırmalı analizi olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sağ-Sol, Cunta, Devrimci Hareket, Antikominizm, Soğuk Savaş

Westphalia 2.0: Yapay Zekâ ile Egemenlik ve Uluslararası Sistemdeki Dönüşüm

Haydar KARAMAN

Doç. Dr., Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

Yapay zekâ teknolojilerinin hızla gelişmesi, egemenlik kavramını ve uluslararası sistemi yeniden şekillendiren dinamikleri beraberinde getirmiştir. Bu çalışma, dijital teknolojilerin yükselmesi ile birlikte, egemenlik anlayışındaki dönüşümü incelemeyi ve bunun uluslararası ilişkilerdeki etkilerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Klasik Westphalia düzeni, 1648'deki antlaşmalarla temellendirilen bir egemenlik anlayışına dayanır. Bu anlayışa göre, egemenlik, devletlerin toprakları üzerinde tam kontrol sahibi olduğu, iç işlerine müdahale edilmeyen bir durumdur. Ancak dijital teknolojilerin yükselmesi, egemenliği yalnızca toprakla sınırlı bir kavram olmaktan çıkarmış, bu kavramı veri, bilgi ve dijital altyapılar üzerinden de yeniden tanımlanmasını gerektirmiştir. “Westphalia 2.0” olarak adlandırılabilen bu dönüşüm, egemenliğin dijital çağda nasıl yeniden yapılandığını anlamamıza olanak tanır. Yapay zekâ, veri işleme ve dijital güvenlik sistemlerinin ön plana çıkması, egemenliğin artık sadece fiziksel sınırlarla belirlenmediğini, aynı zamanda dijital ağlar ve algoritmalarla da şekillendiğini gösteriyor. Bu da devletlerin dijital egemenliklerini, yalnızca coğrafi sınırlar üzerinden değil, küresel veri akışları, dijital altyapılar ve yapay zekâ algoritmaları üzerinden de tanımlamalarına yol açmıştır.

Bu dönüşüm, yalnızca teorik bir mesele değil, aynı zamanda uluslararası ilişkilerdeki güç dinamiklerini doğrudan etkileyen bir olgudur. Yapay zekâ ve veri teknolojilerinin yükselmesiyle birlikte, egemenlik sadece devletin içindeki güç değil, küresel dijital sistemler üzerinde kurulan denetimle de ölçülmektedir. Bu noktada, ABD ve Çin gibi büyük güçler, dijital egemenlik konusundaki farklı yaklaşımları ile dikkat çekmektedir. ABD, serbest piyasa ve açık veri akışı temelli bir dijital egemenlik anlayışı güderken, Çin devletin merkeziyetçi yapısını dijital alanlara taşımakta ve veri milliyetçiliği üzerinden ulusal güvenlik stratejileri geliştirmektedir. Her iki ülke de bireysel veri haklarını esas alan Avrupa Birliği'nin Genel Veri Koruma Tüzüğü (GDPR) gibi yaklaşımlara karşıt bir tutum sergilemektedir. ABD, GDPR'yi serbest veri akışını engelleyici bir unsur olarak görürken, Çin devlet merkezli dijital denetim anlayışını savunmaktadır.

Bu bağlamda, AB'nin dijital egemenlik anlayışı, bireylerin verilerini korumayı hedeflese de küresel ölçekte bu normatif yaklaşımın etkili olabilmesi için teknolojik ve stratejik kapasite açısından zorluklarla karşı karşıyadır. Avrupa Birliği, dijital hakları savunma konusunda bir normatif güç olarak öne çıkarken, ABD ve Çin'in daha güçlü dijital altyapıları ve piyasa hakimiyetleri karşısında bu normatif yaklaşım küresel sistemde sınırlı bir etkiye sahip olabilmektedir. Bu durum, uluslararası sistemin dönüşümünde dijital egemenlik anlayışının nasıl şekillendiğini ve küresel güçlerin egemenlik stratejilerinin birbirine nasıl zıtlastığını göstermektedir.

Çalışma dijital teknolojilerin uluslararası ilişkilerdeki rolünü anlamak ve egemenlik kavramındaki dönüşümü ortaya koymayı amaçlamaktadır. Özellikle yapay zekâ, veri akışı ve dijital altyapılar üzerinden egemenlik anlayışının nasıl yeniden tanımlandığını inceleyerek, bu değişimin uluslararası düzeyde nasıl bir güç dinamiği yarattığını ele almak hedeflenmektedir. Sonuç olarak, bu çalışmada dijital egemenlik kavramının devletler arası ilişkilerde nasıl şekillendiği, devletlerin teknolojik kapasiteleri doğrultusunda küresel ölçekte nasıl etkileşimde bulundukları ve bu sürecin uluslararası sistemin dönüşümüne olan etkileri incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Dijital Egemenlik, Westphalia Düzeni, Yapay Zeka, Uluslararası İlişkiler, Güç Dinamikleri

Algoritmik Güç Olarak Yapay Zekânın Uluslararası Sistemdeki Konumu ve Sistemsel Yeniden İnşa Sürecindeki Rolü

Nihal KIRKPINAR ÖZSOY

Doç. Dr., İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

21. yüzyılla birlikte, yapay zekâ (YZ), uluslararası ilişkiler alanında yalnızca teknolojik bir yenilik aracı olarak görülmemekte; aynı zamanda sistemsel düzeyde yeniden yapılanmayı tetikleyen, sistemin temel işleyişini dönüştürme potansiyeline sahip bir unsur olarak da kabul edilmektedir. Günümüzde, karar verme, yönetim, denetim ve öngörü süreçlerinde insan yerine algoritmaları kullanan YZ, politik ve sistemsel etki kapasitesi yaratan bir algoritmik güç biçimi olarak değerlendirilmektedir. 1789 sonrası dönemde uluslararası sistemin evriminde belirleyici olan güç dağılımı, normatif yapı ve aktör çeşitliliği, son dönemde teknolojik devrimin özellikle de YZ tabanlı uygulamaların etkisiyle radikal biçimde dönüşmektedir. Uluslararası sistemin tarihsel olarak askeri, ekonomik ve diplomatik güç temelli ve devlet merkezli geleneksel yapısı, son yıllarda teknolojik devrimin hız kazanmasıyla birlikte, giderek daha fazla dijital bilgi sistemleri, veri üstünlüğü, otonom teknolojiler ve algoritmik karar verme mekanizmaları tarafından şekillenmektedir. YZ, karar alma mekanizmalarının otonomlaşması, veri güdümlü dış politika ve güvenlik stratejileri ile askeri kapasitenin ötesine geçen ve karar süreçlerine nüfuz eden yeni bir güç biçimi olarak, sistemdeki güç dağılımını hem niceliksel hem niteliksel olarak yeniden inşa etmekte, devlet-dışı teknoloji şirketleri, algoritmik platformlar ve çok uluslu veri akışları aracılığıyla aktör çeşitliliğini artırmakta, Westphalia temelli egemenlik kavrayışını zayıflatmaktadır. Bu dönüşüm, sistem içi düzenlemelerin yanında sistemin normatif altyapısının ve teorik tanımının da sorgulanmasına neden olmaktadır.

Bu çalışma algoritmik bir güç olarak YZ'nin uluslararası sistemin mevcut yapısı içinde nasıl konumlandığı, bu konumun sistemsel işleyişi nasıl etkilediği ve bu etkilerin uluslararası sistemin yapısal dönüşümüne nasıl katkı sunduğu sorularına yanıt bulmak amacıyla hazırlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, çalışmada konumsal düzeyde YZ'nin büyük güçler (özellikle ABD ve Çin) tarafından stratejik rekabetin merkezine yerleştirilmesi durumu, işlevsel düzeyde, YZ'nin güvenlik, ekonomi ve diplomasi alanlarındaki uygulamalarıyla sistemsel işleyişe etkisi, yapısal düzeyde ise, devlet dışı teknoloji şirketlerinin

yükselişle birlikte aktör çeşitliliğinde artış, egemenlik anlayışındaki dönüşüm ve normatif düzenin yeniden inşası analiz edilmiştir.

Nitel içerik analizi yöntemiyle “ABD Ulusal YZ Girişimi”, Çin’in “Yeni Nesil YZ Geliştirme Planı” gibi strateji belgeleri ve büyük teknoloji firmalarının yönlendirici politikalarının incelendiği bu çalışma, yapay zekânın yalnızca sistem içinde bir değişken olmadığını; aynı zamanda sistemin yeniden inşasında etkin bir kurucu güç hâline geldiğini iddia etmekte, YZ'nin teknik bir kapasite olmanın ötesinde giderek artan ölçüde algoritmik güç formunda kurumsallaşan, norm ve pratik üreten bir sistem içi özneye dönüştüğü argümanını benimsemektedir.

Anahtar Kelimeler: Yapay Zeka, Uluslararası Sistem, Algoritmik Güç

Enfokrazi Çağında Tekno-jeopolitik Rekabetin Bir Unsuru Olarak Dijital Egemenlik: Devletin Teknolojik Dönüşümü ve Uluslararası Sistem

Osman AÇAR

Öğr. Gör., Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

Müge YÜCE

Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Uluslararası İlişkiler disiplininin kıta Avrupası'nın özgün tarihî ve ekonomik şartlarında ortaya çıkan ulus devlet yapısını ve egemenlik modelini temel alan varsayımları, 1990'lı yıllarda başladığı kabul edilen yapısal değişim süreci ile giderek daha fazla sorgulanmaya başlamıştır. Yükselen Asya ekonomilerinin yeni bir güç merkezi olarak ortaya çıkmasının yanında, 21. Yüzyılda Bilişim ve İletişim Teknolojilerinde meydana gelen gelişmeler güç, güvenlik ve egemenlik gibi disiplinin odak noktası olan kavramların yeniden şekillenmesine yol açmıştır.

Teknolojik gelişmelerin küresel jeopolitik rekabetin görünümünü değiştirdiği 21. Yüzyıl, siber uzay ve dijital dönüşüm gibi yeni alanları egemenlik ve ulusal güvenliğin yeni bileşenleri haline getirmiştir. Bu ortamda küresel sistemde devletler arasındaki güç dağılımını belirleyen temel faktör geleneksel askerî teknolojilerden daha fazla oranda yapay zekâ, 5G ve kuantum teknolojileri gibi alanlarda liderlik ve bu sektörlerde norm ve standartları belirleme gücü ile belirlenmektedir (Tan et.al. 2023; Lorci,2024; Lorci, 2025). Nitekim son yıllarda ABD, Çin ve Avrupa Birliği dijital dönüşüm ve yapay zekâ teknolojilerinde lider olma yarışının yanı sıra “dijital egemenlik” kavramı ve siber güvenliğe ilişkin uluslararası rejimi belirleme yönünde giderek artan bir rekabeti yürütmektedirler.

Küresel teknolojik rekabet ve dijital dönüşüm yalnızca devletlerarası ilişkilerin niteliğini değiştirmekle kalmamış, devletlerin egemenlik alanlarının kapsamı ve sınırlarının yeniden şekillenmesine yol açarken, bu egemenliğin ulusal ve uluslararası ortamda sürdürülmesi için gerekli devlet araçlarının da çeşitlenmesine yol açmıştır. Bu kapsamda BİT'in ve dijital dönüşümün devletlerin geleneksel rolleri ve egemenlik anlayışlarında nasıl bir dönüşüme yol

açacağı, Uluslararası İlişkiler disiplinde devam etmekte olan Asya-Avrupa karşılıklı tartışmaları üzerinde yürütülen bir alana doğru kaymıştır.

Bu çalışma, teknolojik devrimlerin uluslararası sistemde devletin rolünü nasıl dönüştürdüğünü, klasik egemenlik anlayışından dijital çağın algoritmik yönetişimine uzanan çizgide incelemektedir. Çalışmanın teorik zeminini Byung-Chul Han'ın "enfokrasi" kavramı oluşturmaktadır. Han, modern iktidarın artık fiziksel zorlamalarla değil; bilgi, veri ve algoritmalar aracılığıyla işlediğini savunur. Bu perspektif doğrultusunda çalışma, dijital egemenlik kavramı etrafında şekillenen rekabeti Çin'in Siber Güvenlik Ulusal Strateji Belgesi ve Avrupa Siber Güvenlik Yasası üzerinden karşılaştırmalı şekilde incelemektedir. Belgeler üzerinde Asya ve Avrupa merkezli aktörlerin, egemenlik kavramlarını hangi değerler üzerinden şekillendirdikleri üç örnek olay üzerinden analiz edilecektir: Çin'in Sosyal Kredi Sistemi, Avrupa Birliği'nin Dijital Egemenlik politikaları ve Cambridge Analytica vakası. Bu örnekler, veriye dayalı yönetişimin ulusal ve ulusötesi düzlemde siyasal karar alma süreçlerini nasıl etkilediğini ortaya koymaktadır.

Bu çerçevede enfokrasi, yalnızca bireylerin davranışlarını yönlendiren bir araç değil; aynı zamanda devletlerin uluslararası düzeyde güç üretme ve hegemonya kurma biçimini de dönüştüren yapısal bir iktidar modelidir. Çalışma klasik egemenlik kavramlarının dijital çağın ihtiyaçlarına yanıt vermekte yetersiz kaldığını, bu nedenle dijital egemenlik, algoritmik otorite ve veri mülkiyeti gibi kavramlarla yeniden düşünülmesi gerektiğini savunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Enfokrasi, Dijital Egemenlik, Uluslararası Sistem

Son İmparator: 1789'dan İki Savaş Arası Döneme İngiliz Hegemonyasının Dönüşümü

Ahmet Melih AŞAN

Dr., Fırat Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

Bu tebliğ, Uluslararası sistemin dönüştürücü nitelikteki krizlerle sarsıldığı iki tarihsel dönemde—Fransız Devrimi süreci (1789–1815) ile iki savaş arası dönem (1919–1939)—Birleşik Krallık dış politikasının karşılaştırmalı analizini amaçlamaktadır. Her iki dönem de büyük güçler arası rekabetin yanı sıra ideolojik dönüşümlerin, meşruiyet krizlerinin ve küresel düzen arayışlarının belirleyici olduğu kırılma süreçleridir. Bu bağlamda ilgili dönemler; Birleşik Krallık dış politikasının, tarihsel süreklilik ve değişim ekseninde ele alınmasına imkân tanımaktadır. Birleşik Krallık dış politikasını belirleyen temel dinamiklerin bu iki tarihsel evrede nasıl farklılaştığı ya da ne ölçüde süreklilik arz ettiği çalışmanın temel araştırma sorusunu oluşturmaktadır. Çalışmanın yöntemi, ikincil kaynaklara dayalı kapsamlı literatür taramasıdır. Alanın klasik ve güncel çalışmalarının yanı sıra, dış politika tercihlerine ilişkin yayımlanmış monografiler, makaleler, arşive dayalı yorumlar ve derlemelerden yararlanılması planlanmaktadır.

İlk olarak, Fransız Devrimi'nin monarşik düzen üzerindeki yıkıcı etkisine karşı Birleşik Krallığın ittifaklar politikası incelenmektedir. Pitt ve Castlereagh dönemlerinde İngiltere, devrimci Fransa'yı yalnızca jeopolitik değil, aynı zamanda ideolojik bir meydan okuma olarak değerlendirmiştir. Bu çerçevede Birleşik Krallık, Fransız Devrimi sürecinde kıta Avrupası'nda devrimci ideolojinin yayılmasına karşı **denge siyaseti** ve koalisyonlar marifetiyle askeri müdahaleye dayalı aktif bir dış politika benimsemektedir. "Askeri-mali devlet" modeli çerçevesinde kaynaklarını seferber eden İngiltere, dış politika kararlarını Britanya Adaları'nın güvenliğinin sağlanması, deniz ticaretindeki rekabet üstünlüğünün sürdürülmesi ve Protestan kimliğinin korunması gibi yapısal saiklerle şekillendirmiştir.

İkinci olarak, 1919 Versailles Antlaşması sonrasında şekillenen yeni Avrupa düzenine dair Birleşik Krallık'ın izlediği dış politika ele alınmaktadır. Bu dönemde İngiltere'nin, özellikle 1930'lu yıllarda izlediği "appeasement" (yatıştırma) politikasıyla, doğrudan çatışmadan kaçınan, uzlaşmacı ve çoğu

zaman gecikmeli tepki veren bir dış politika yürüttüğü anlaşılmaktadır. Bu tutum, İmparatorluk'un savaş sonrası yorgunluğu, kamuoyunun müdahaleye yönelik isteksizliği, kaynak kısıtları ve İmparatorluğun savunmacı stratejileriyle ilişkilendirilmektedir. Bunun yanı sıra Anglo-Sakson hegemonya döneminin birincil aktörü konumundaki rolün, Anglo-Amerikan hegemonya olarak adlandırılan dönemde ikincilleşmesi bir diğer temayı oluşturmaktadır.

Bu karşılaştırmalı analiz, İngiltere'nin dış politikasında güç dengesi arayışının sürekliliğini vurgularken, imparatorluk algısının ve tehdit tanımlarının zamansal bağlamlara göre nasıl farklılaştığını irdelemektedir. Sonuç olarak bildiri, İngiltere'nin uluslararası sistemdeki hegemonik konumunun dönüşümünü tarihsel ve analitik bir yaklaşımla değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Birleşik Krallık, Dış Politika, Fransız İhtilali, İki Savaş Arası Dönem

Parlamento, Diplomasi ve Uyumsuzluk: 1815 Viyana Kongresi'ne Britanya'nın Tepkileri

Pınar UZ HANÇARLI

Dr. Öğr. Üyesi, Pamukkale Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

Bu çalışma, 1815 yılında Britanya Parlamentosu'nda yapılan Viyana Kongresi tartışmalarını incelemektedir. Analiz, özellikle yürütmenin dış politika üzerindeki etkisi ile yasama organının denetim yetkisi arasındaki gerilimlere, dış politikada ahlaki sorumluluk tartışmalarına ve ulusal çıkarlar ile liberal ilkeler arasındaki çatışmaya odaklanmaktadır. Araştırma, Britanya Parlamentosu'nda bu dönemde yapılan konuşmaların Hansard arşivlerinden alınan kayıtlar üzerinden detaylı bir incelemesine dayanmaktadır. Bu yönüyle çalışma, tarihsel belgeler ışığında parlamento içi fikir ayrılıklarını ve politik yaklaşımları anlamayı hedeflemektedir.

Özellikle Dışişleri Bakanı Lord Castlereagh ile reformist milletvekili Samuel Whitbread'in konuşmaları üzerinden yürütülen analiz, Britanya'nın Napolyon sonrası Avrupa düzeninin yeniden inşasındaki rolünün parlamento tarafından nasıl sorgulandığını göstermektedir. Lord Castlereagh, Viyana Kongresi'nde yürütülen kapalı diplomatik görüşmeleri Avrupa'da istikrarın sağlanması adına gerekli görmüş, bu görüşmelerin kamuoyuna açık olmasının süreci zayıflatacağını savunmuştur. Buna karşılık, Whitbread ve onunla benzer görüşteki milletvekilleri, şeffaflığın ve halkın bilgiye erişiminin bir demokrasi gereği olduğunu vurgulamış, özellikle Chaumont Anlaşmaları gibi belgeleri ve Britanya'nın artan mali ve askeri yükümlülüklerini eleştirmiştir. Tartışmalar, Napolyon'un Mart 1815'te Elba Adası'ndan kaçarak Fransa'da yeniden iktidara gelmesiyle daha da yoğunlaşmıştır. Whitbread, Britanya'nın Fransa'ya müdahalesini sert biçimde eleştirmiş, aynı zamanda dış politikada ahlaki tutarlılık eksikliğine dikkat çekmiştir. Özellikle köle ticaretine karşı gösterilen çelişkili tutumlar ve Cenova gibi bölgelerin ilhakı üzerinden yapılan eleştiriler, Britanya'nın uluslararası meşruiyetinin sorgulanmasına neden olmuştur.

Çalışma, bu parlamento tartışmalarının, dönemin dış politikasında derin bir ideolojik ayrışmaya işaret ettiğini ileri sürmektedir. Castlereagh'in güç dengesi temelli realist yaklaşımı, Whig kanadının savunduğu liberal milliyetçilik ve açık yönetim talepleriyle çelişmektedir. Her ne kadar Parlamento dış

politikada sınırlı bir etkiye sahip olsa da bu tartışmalarda dile getirilen görüşler daha sonraki liberal uluslararası düşünce ve parlamenter denetim anlayışları için önemli bir temel oluşturmuştur. Sonuç olarak, 1815 tartışmaları, Parlamento'nun yalnızca hükümete finansal yetki sağlayan bir kurum olmadığını; aynı zamanda devletin dış politikadaki etik ve stratejik yönelimlerinin açıkça sorgulandığı bir siyasal platform olduğunu ortaya koymaktadır. Bu yönüyle çalışma, dış politika ile iç siyasal kültür arasındaki çift yönlü etkileşimi tarihsel bir örnek üzerinden incelemektedir.

Anahtar Kelimeler: Britanya, Viyana Kongresi, dış politika, Lord Castlereagh

1815'in Ruhunu 2025'te Aramak: Metternich Sistemi'nden Günümüz Otokrasi Promosyonuna İlliberal Uluslararası Düzen Arayışı

Hakan ERDAGÖZ

Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

İstikrar ve güvenlik saikleriyle özgürlüklerin kısıtlanması ve bastırılması siyaset teorisinin en eski ve müphem dilemmalarından biridir. Modern tarihte ve günümüzde statükoyu muhafaza etmek üzere formüle edilmiş illiberal düzen tasavvurlarının karşılaştırılması bu düzenlerin sürdürülebilirlikleri ya da kırılganlıkları hakkında ne tür çıkarımlar sağlamaktadır? Günümüz otoriter devletleri, Metternich sistemi mensubu Avrupalı güçler (Avusturya, Prusya, Rusya, Britanya) kadar sistemli bir şekilde iş birliği ve uyum içinde faaliyet gösterebiliyorlar mı? Bu çalışma, Napolyon savaşları sonrası restorasyon Avrupa'sında liberal milliyetçi ayaklanmaları bastırmak üzere Viyana Kongresi'nde (1815) temelleri atılmış Metternich sistemi ile günümüzde anti-liberal statükocu çizgide bir uluslararası düzeni savunan Rusya ve Çin gibi ülkelerin başını çektiği otokrasi promosyonu olgusunu karşılaştırmaktadır.

Avrupa Uyumu olarak da bilinen Metternich sistemi Kırım Savaşı (1853—56) gibi bazı majör kusurlarına rağmen yaklaşık olarak bir asır boyunca Avrupa'da düzeni bozabilecek ya da istikrarsızlığa neden olabilecek bir genel savaş önleyebilmişti. Ancak bu jeopolitik marifetin sürdürülebilirliği tartışmalıydı. Milliyetçilik çağında çok uluslu bu devletlerin gütmüş oldukları anti-milliyetçi ve anti-liberal politikalar, tabiri caizse, akıntıya karşı kürek çekmek demektir. Benzer ölçekte, günümüz dünyasının otoriter güçleri anti-liberal ekseninde birlikte hareket edip Batı-dışı alternatif uluslararası düzen arayışlarını devam ettirmektedir. Rusya'nın yakın çevre siyaseti ve Gürcistan, Ukrayna, Belarus ve Kazakistan gibi ülkelerdeki müdahaleleri ilk akla gelen örneklerdir. Benzer şekilde, Çin'in Asya ve Afrika'daki altyapı yatırımları otokrasi promosyonundan bağımsız düşünülemez. Bu ülkelerin ideolojik ve jeopolitik hassasiyetlerine bakıldığında Batı kurumlarının ve liberal değerlerinin kendi tarihsel coğrafi devletlerine zarar verdikleri iddiası karşımıza çıkmaktadır. Batılı kurumların ve fikirlerin yayılmacılığını kendi güvenliklerine bir tehdit olarak algılayan bu otoriter devletler BM ve uluslararası hukuk gibi platformları ve enstrümanları Amerikan tek taraflılığına karşı bir denge unsuru olarak kullanmaktadırlar. Ancak, hem statükoyu korumakla kendilerine vazife biçmiş

olmaları hem de liberal uluslararası düzen anlayışını revize etmeye teşne olmaları bu devletlerin çelişkili taraflarını göstermektedir.

Devrim karşıtı koalisyonlardan demokrasi karşı koalisyonlara uzanan bu karşılaştırmalı tarihsel çalışma otoriter devletlerin karşı karşıya oldukları sorunların ve bunlara karşı izledikleri yöntemlerin farklı olduğunu, ancak özgürlüklerin bastırılması noktasında iki asır geçmesine rağmen aynı ruhu devam ettirdiklerini iddia etmektedir. İlliberal düzen inşasının biçimi önemli ölçüde değişmiş olsa da liberal değerlere ve normlara meydan okuma ve küresel ölçekte otokratik yönetimi güvence altına alma yönündeki tarihsel tutum yankı uyandırmaya devam etmektedir. Ancak, illiberal aktörlerin belirli bir düzen türünü önceleyen tarihsel eğilimlerinin, sürdürülebilirlik bakımından içsel bir çelişki barındırdığı çalışmanın bir diğer vurgusudur.

Anahtar Kelimeler: Viyana Kongresi, Metternich, Avrupa Uyumu, Otokrasi promosyonu, illiberal uluslararası düzen, illiberalizm

'Suudiliği' Yeniden Yapılandırmak: Suudi Arabistan'da Mekân, Söylem ve Güvenlikleştirme

Betül Doğan AKKAŞ

Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Suudi devletinin güç yapısı ve meşruiyeti, Veliaht Prens Muhammed bin Selman (MbS) liderliğinde farklı tezahürlerde eden köklü bir dönüşüm geçirmektedir. Suudi Arabistan Krallığı'nda son yıllarda mekânın ve toplumun yeniden yapılandırılması merkezi bir tartışma konusu hâline gelmiştir. Yeni bir "Suudilik" tahayyülü, halkın gündelik yaşamında ya da rejimin tarihsel meşruiyeti açısından kritik öneme sahip belirli mekânların yeniden düzenlenmesi yoluyla güvenlikleştirilmiştir. Bu çalışmada, yeni "Suudilik" in inşasına zemin hazırlayan üç temel koşul tespit edilmiştir: toplumsal dönüşüm ve ekonomik gereksinimlerin tanınması; MbS'nin mutlak otoriteye sahip liderliğinin kurumsallaştırılması; ve ulusal meşruiyetin diğer kaynaklarını dışlayarak "Suudilik" in yeniden yapılandırılması. Gelişmekte olan Suudi turizm sektörü ile değişen yaşam tarzı, bu yeni ulusal tahayyülün iki temel göstergesi olarak öne çıkmaktadır. Bu bağlamda oluşan güvenlikleştirme süreçleri post-yapısalcı bir yaklaşımla ele alınacaktır. Çalışma Doreen Massey'nin mekân teorisinin kavramsal çerçevesini kullanarak, yeni "Suudilik" tahayyülünün mekân, güvenlik, meşruiyet ve söylem boyutlarını incelemektedir.

Anahtar Kelimeler: Mekân, Mekansallık, Suudi Arabistan, Arap Körfezi, Güvenlikleştirme, Söylem

Küçük Devlet mi Yükselen Güç mü? BAE'nin Libya Politikası Çerçevesinde Statü Arayışı

Muhammed Ahmet RÜŞEN

Arş. Gör., Çankırı Karatekin Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Dekolonizasyon sürecinde İngiltere'nin Basra Körfezi'nden ayrılma kararıyla Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) bağımsızlığını kazanmıştır. Son İngiliz gemisinin Körfez'i terk etmesine müteakip İran'ın BAE'ye ait olan üç adayı işgal etmesi ve büyük güçlerin bu oldu-bittiye sessiz kalmaları, BAE'nin tıpkı Körfez'in diğer küçük emirlikleri gibi Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) güvenlik şemsiyesine girmesine neden olmuştur. Böylece BAE, Soğuk Savaş'ın İran-Irak rekabeti üzerinden bütün şiddetiyle yaşandığı bir bölgede dış politikada olabildiğince tarafsız kalarak ekonomik kalkınmasını ve iç bütünlüğünü sağlamaya odaklanmıştır. Ancak İran İslam Devrimi'nden günümüze değin İran'ın revizyonist politikaları sonucunda uluslararası toplumdan dışlanması, Irak'ın ABD işgaline uğrayarak parçalanması, Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle çok kutuplu bir yapıya doğru geçiş ve nihayet 2011'deki Arap Ayaklanmalarının Libya, Suriye gibi bölgesel güçleri ortadan kaldırması ile oluşan güç boşluğu, devasa petrol gelirleri olan BAE'ye hem Körfez'de hem de Ortadoğu'da büyük bir oyun alanı açmıştır.

İşte bu çalışmanın amacı, BAE'nin aktif dış politikasını ve askeri karışmalarını Libya politikası örneğinde ve 'statü arama' kavramı çerçevesinde açıklamaktır. Literatürde statü arama, temelde 'orta güçlerin' (middle power) ve 'yükselen güçlerin' (rising power) uluslararası ilişkilerdeki davranışlarını açıklamaya yönelik olarak gelişmiş olmasına karşın Iver Neumann ve arkadaşları güç ve ahlaki otorite kavramı temelinde küçük devletlerin de statü arayışı içerisinde olabileceğini Norveç örneğinde göstermişlerdir. Dolayısıyla disiplinin küçük devletleri dış politikada hayatta kalma amacına hapseden yaklaşımına alternatif olarak Neumann, bu devletlerin uluslararası konumlanmada yer alabileceğini ve buna yönelik birbirinden farklı politikalar geliştirebileceğini neoklasik realist bir çerçevede sunmuştur. Buna binaen BAE'nin Libya politikası incelendiğinde kendisine doğrudan veya dolaylı bir güvenlik tehdidi oluşturmamasına karşın 2011 NATO müdahalesine askeri olarak katılmasının ve daha sonra tek taraflı karışmalarda bulunup Libya'da otorite için çatışan General Halife Hafter'e askeri destek vermesi ve son olarak 2021'den itibaren Ulusal

Birlik Hükümeti'ni desteklemesi, klasik küçük devlet kuramları ve güvenlik teorileri çerçevesinde rasyonel bir karşılık bulamamaktadır. Diğer taraftan bu politika ve dönüşümü iç politikadaki meşruiyet oyunlarından ayrı bir alan olarak düşünölemeyecektir. Dolayısıyla Muhammed bin Zayed el Nahyan'ın iktidarı ele geçirmesi, bu evrimin ana itkisini oluşturmuştur. Böylece bu çalışmanın temel hipotezi, Muhammed bin Zayed el Nahyan BAE'sinin Libya politikası ile uluslararası ilişkilerde ahlaki otorite ve bölgesel politikada ise bölgesel bir güç statüsü arayışında olduğudur. Fakat bu statü arayışı, ABD'nin küresel ve bölgesel politikasından da tamamen bağımsız değildir. Sonuç olarak BAE, bir taraftan Libya'da olduğu gibi NATO ile müşterek operasyonlar çerçevesinde kendini ahlaki otorite destekçisi olarak uluslararası ilişkilerde konumlandırma arayışında iken, diğer taraftan da Libya'ya tek taraflı müdahalelerde bulunarak bölgesel bir güç statüsü arayışı ve bu statünün tanınması amacıyla olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Statü Arayışı, Küçük Devlet, Birleşik Arap Emirlikleri, Libya Müdahalesi

İran-Körfez İlişkilerinin Dönüşen Doğası: Rekabet, Arabuluculuk ve Stratejik Esneklik

Hamdullah BAYCAR

Dr. Öğr. Üyesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

İran-Körfez ilişkileri, uluslararası ilişkiler literatüründe genellikle rekabet ve düşmanlık ekseninde ele alınmakta; taraflar çoğunlukla birbirini “öteki” olarak konumlandırmaktadır. Ancak bu indirgemeci yaklaşım, İran’ın tüm Körfez ülkelerine karşı homojen bir dış politika yürüttüğü varsayımına dayanmaktadır. Oysa İran’ın Körfez ülkeleriyle ilişkileri oldukça çeşitlidir ve bazı durumlarda, belirli ülkelerle diğerlerine kıyasla daha yapıcı ve yakın ilişkiler geliştirdiği görülmektedir. Bu çalışma, İran-Körfez ilişkilerine tekdüze rekabet anlatısının ötesinden bakmayı hedeflemekte; özellikle Umman, Katar ve Kuveyt’in İran ile geliştirdiği ilişkileri ve bu ülkelerin İran’ın dış politika manevralarındaki kolaylaştırıcı rollerini analiz etmektedir. Umman, 2015 tarihli Ortak Kapsamlı Eylem Planı (JCPOA) sürecinde İran ile ABD arasındaki gizli müzakerelere ev sahipliği yaparak önemli bir arabuluculuk rolü üstlenmiştir. Yakın dönemde ise Muskat, İran ile Batılı aktörler arasında yürütülen dolaylı nükleer görüşmelere zemin hazırlamıştır. Katar da benzer şekilde diplomatik bir köprü işlevi görmüştür. Doha’da yapılan dolaylı İran-ABD görüşmelerinin yanı sıra, 2023’te gerçekleşen esir takası ve dondurulan İran varlıklarının serbest bırakılması gibi süreçlerde etkin bir rol oynamış; ayrıca 2020’de General Kasım Süleymani’nin öldürülmesinin ardından yürütülen bölgesel diplomatik temaslara öncülük etmiştir. Kuveyt ise düşük profilli bir aktör olarak, İran’la diplomatik ilişkilerini korumuş; 2017 yılında Tahran’a yöneltilen kolektif Körfez diyalogu çağrısının iletilmesinde öncü rol oynamış ve bu sayede karşılıklı diplomatik angajmana zemin hazırlamıştır. İran’a karşı mesafeli bir tutum sergileyen Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) bile homojen bir İran politikası izlememekte, federal yapısının etkisiyle farklı yaklaşımlar geliştirmektedir. Abu Dabi’nin güvenlik merkezli sert politikaları ile Dubai’nin İran’la yürüttüğü yoğun ekonomik ilişkiler arasındaki fark, BAE’nin hem caydırıcılığı hem de pragmatizmi aynı anda gözettiğini göstermektedir. Bu durum, gayriresmî bir gerilimi azaltma stratejisinin de zeminini oluşturmaktadır. Bu çalışma, İran-Körfez ilişkilerindeki çoğulcu eğilimleri ve diplomatik açılımları görünür kılarak, çatışma merkezli yaklaşımların ötesine geçen bir değerlendirme sunmayı

amaçlamaktadır. İran'ın Körfez ülkeleriyle geliştirdiği işbirlikçi ilişkiler ve bölgesel arabuluculuk mekanizmaları, gelecekteki istikrar arayışları açısından önemli ipuçları sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İran-Körfez ilişkileri, diplomasi, İran, Suudi Arabistan, Katar

Tanınma ve Ontolojik Güvenlik Arayışı: Soğuk Savaş Döneminde Sovyet Dış Politikasını Anlamak

Güzel YILDIZ

Doktora Öğrencisi, Ankara Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Devletler güç tarafından tanımlanan çıkarlarını maksimize etmenin ötesinde, uluslararası toplumda arzu ettikleri statülerinin diğer devletler tarafından kabul görmesi için de mücadele etmektedir. Bu anlamda bir aktörün arzu ettiği statüyü elde etmesi için o statüye özgü maddi unsurlara sahip olması yeterli değildir. Esas olan diğerleri tarafından ‘tanınması’(recognition) ve kabul görmesidir. Uluslararası ilişkiler literatüründe statü mücadelesine odaklanan çeşitli yaklaşımlar bulunmaktadır. Söz konusu bildirinin temel argümanı statü mücadelesine ilişkin İnşacı yaklaşım çerçevesinde geliştirilmiştir. Bu yaklaşıma göre, yükselen güçler anarşik bir ortamda kimliklerini güvence altına almak için yerleşik güçler (Öteki) tarafından tanınmasını sağlamaya çalışmaktadırlar. Bu anlamda devletlerin statü arzularının ‘ontolojik güvenlik’ ihtiyacından kaynaklandığı iddia edilmektedir. Buna bağlı olarak, yükselen bir gücün arzuladığı statü ile yerleşik güçler tarafından fiilen tanınan statü arasındaki uçurum büyüdükçe, bu gücün sosyal güvensizliğini gidermek amacıyla jeopolitik açıdan daha iddialı taktiklere başvurma olasılığı artar. Böylece statüyle ilgili kaygılar, silahlanma yarışlarını, dış yardım sağlama ve normlara uyum gibi pek çok durumu açıklamaya yardımcı olmaktadır.

Bu bildirinin amacı, bu analitik çerçeveyi Soğuk Savaş dönemi Sovyetler Birliği ile Batı arasındaki ilişkilere uygulamaktır. Bu çerçevede, özellikle Soğuk Savaş’ın son yıllarına odaklanılarak Gorbaçov’un neden belirli politika tercihlerinde bulunduğu ve bu politikaların neden realist teorilerin öngördüğü standart geri çekilme ve yumuşamanın çok ötesine geçtiği açıklanmaya çalışılacaktır.

ABD ile eşit düzeyde bir süper güç olarak tanınmak, Stalin’den Gorbaçov’a kadar Sovyet dış politikasının temel kaygılarından biriydi. 1950’ler Soğuk Savaş siyaseti ve 1960’lar, 1970’ler ve 1980’ler boyunca süren yumuşama dönemlerinin iniş çıkışları, en iyi şekilde bu tanımanın ne kadar verildiği ya da verilmediğine bağlı olarak açıklanabilir. Sovyetler Birliği’nin süper güç statüsü açıkça onaylandığında — en bariz örneği Brejnev döneminin zirve

toplantılarında görüldüğü gibi — gerilimler azaldı. Ancak bu statü sorgulandığında— Berlin ve Küba Füze Krizleri— gerilimler ve silahlanma yarışı giderek arttı. Silahlanma yarışıyla ilgili geleneksel açıklamaya göre, nükleer silahlara yapılan yatırım, güvenlik sağlamak için rasyonel bir yoldu. Ancak nükleer silahlanma yarışının, fiziksel güvenlik için gerekli seviyelerin çok ötesine geçmesi, nükleer silahların asıl öneminin sembolik olduğunu göstermektedir. ABD ve SSCB, nükleer silahların bir süper gücü tanımlayan başlıca unsur olarak görülmesi nedeniyle silahlandılar. Aynı durum, nüfuz alanlarının oluşturulması için de geçerlidir. Bir nüfuz alanı kurmak ve bunu sürdürmek, büyük güç kimliğinin inşasına hizmet etti.

Öte yandan, 1980'lerde uluslararası rekabetin koşullarının değişmesiyle birlikte Sovyetler'in statü arama stratejisi de değişti. Yeni teknolojiler ve insan hakları alanındaki gelişmeler, süper güç kavramının yeniden tanımlanmasına yol açtı. İkinci vuruş kapasitesi ve nüfuz alanları, bir devleti “süper güç” olarak nitelendirmek için artık yeterli değildi. Sovyetler Birliği buna ayak uydurmak zorunda kaldı. Gorbaçov'un Soğuk Savaş mücadelesinden vazgeçip yeni bir düşünce tarzını benimseme kararı, büyük ölçüde ülkesinin ABD ve Batı dünyası karşısında düşen uluslararası statüsü konusundaki endişelerinden etkilenmiştir. Daha açık bir ifadeyle, Gorbaçov, “Yeni Düşünce”yi benimsedi çünkü bu politika, maddi kısıtlamalara yanıt verirken aynı zamanda Sovyetler Birliği'nin süper güç statüsünü yeni bir küresel misyon düzleminde koruma imkânı sunuyordu. Bu anlamda ABD ve SSCB arasındaki rekabet hiçbir zaman sadece askeri ve ideolojik meselelerle ilgili değildi. Sovyet liderinin küresel liderlik ve bu liderliğin iç ve dış kamuoyları tarafından tanınmasının önemine verdiği değer Sovyet dış politikasında bir süreklilik oluşturmuştur.

Anahtar Kelimeler: Soğuk Savaş, Statü Arayışı, Sovyet Dış Politikası, Ontolojik Güvenlik

**Avrupa’da Locke’cu Anarşi Kültüründen Hobbes’cu Anarşi Kültürüne Geçiş:
Rusya-Ukrayna Savaşı’nın Almanya’nın Sivil Güç Kimliğini Tahribi**

Beyza Çağatay TEKİN

Prof. Dr., Galatasaray Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Yusuf Gökhan ATAK

Dr., Galatasaray Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Askeri tedbirlere başvurmaktan kaçınma kültürü, İkinci Dünya Savaşı sonrasında Almanya’nın dış politikasının önemli boyutlarından birisini teşkil etmiştir. Bu durum, Almanya’nın uluslararası ilişkilerin yürütülmesinde ve çatışmaların çözümünde askeri araçlardan ziyade sivil yöntemleri tercih eden bir “sivil güç” olarak nitelendirilmesine yol açmıştır. Bu çalışma, Rusya- Ukrayna Savaşı’nın Almanya’nın dış politika davranışındaki normları ve kendisine atfettiği “sivil güç” kimliğini nasıl erozyona uğrattığını analiz etmektedir. Söz konusu analiz ışığında, uluslararası sistemde cereyan eden ve sistemin yapısında dönüşümü tetikleyebilecek krizlerin sistem içindeki birimleri ne şekilde dönüştürdüğü Alexander Wendt tarafından ortaya konulan anarşi kültürü kavramıyla tartışılmaktadır. Bu çerçevede, Rusya-Ukrayna Savaşı’nın Alman siyasetçiler için Avrupa bölgesel sisteminde Locke’cu anarşi kültürünün sonu ve Hobbes’cu anarşi kültürünün tezahürü olarak algılandığının, güvenlik alanında atılan adımlarına bu algıyla bağlantılı olduğunun altı çizilmektedir.

Şüphesiz, 2022 yılında patlak veren Rusya-Ukrayna Savaşı uluslararası ilişkilerde Soğuk Savaş sonrası dönemin en önemli siyasi gelişmelerinden birisi haline gelmiştir. Bu savaş bilhassa Avrupa bölgesel sistemini, bununla bağlantılı biçimde, sistem içerisindeki birimleri etkileyebilecek niteliktedir. Nitekim Almanya kuruluşundan itibaren çatışma bölgelerine ağır silah gönderimine karşı çıkmış, ancak bu dış politika normu Rusya-Ukrayna Savaşı’nda yıkılmış ve Almanya Rusya’ya karşı verdiği savaşta Ukrayna’ya ağır silah desteğinde bulunmuştur. Ayrıca Şansölye Olaf Scholz’un *Bundestag* önünde yaptığı *Zeitenwende* konuşmasında belirttiği üzere, Almanya silahlı kuvvetlerinin modernizasyonu için 100 milyar euroluk ek bütçe kabul etmiştir. Almanya’nın askeri harcamasını gayrisafi yurtiçi hasılasının %2’sine yükseltmesi konusunda

NATO müttefiki ABD'nin yoğun taleplerine uzun yıllar direnç gösterdikten sonra bu kararı alması dikkat çekicidir. Öyle ki, başarıya ulaştığı takdirde, bu silahlanma süreci Almanya'yı uluslararası sistemdeki başlıca askeri güçlerden birisi haline getirebilecek niteliktedir.

Bu çalışmada, Almanya'nın Rusya-Ukrayna Savaşı karşısında attığı söz konusu adımların “sivil güç” kimliğiyle uyumu ele alınmakta, özün kendisine yüklediği kimlikle uyumsuz davranışlarında, anarşi kültüründeki değişime dair algılarının etkisi ortaya konulmaktadır. Bahsi geçen bağıntıyı inceleme amacıyla iki temel veriye başvurulmakta, bu veriler nitel içerik analiz yöntemiyle irdelenmektedir. Bunlardan ilki, Alman siyasetçi, bürokrat ve akademisyenlerle yapılan yarı-yapılandırılmış mülakatlardır. Çoğunluğu Almanya'da ve yüz yüze gerçekleştirilen mülakatlarda *Bundestag* üyesi milletvekillerinden çeşitli düşünce kuruluşlarındaki uzmanlara Almanya'nın güvenlik alanında attığı adımlara dair görüşleri sorulmuştur. Mülakatların yanısıra, *Bundestag*'daki 50'yi aşkın oturumun tutanakları analiz edilmiş, böylece çalışmanın cevap aradığı soruyla bağlantılı şekilde Alman siyasetçilerin Locke'çu anarşi kültüründen Hobbes'çu anarşi kültürüne geçişe yönelik taşıdıkları algı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Almanya, dış politika, bölgesel sistem, Rusya-Ukrayna Savaşı, Zeitenwende

Milliyetçiliğe Karşı Yurtseverlik: Sosyalist Yurtseverliği Geri Çağırarak

Nisa Nur ATEŞ

Doktora Öğrencisi, Ankara Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Fransız Devrimi öncesi aidiyetin, kimliğin ve sadakatin monarşi, feodalizm, din, hükümdara sadakat ve askeri sadakat nosyonları temelinde geliştiği dünya düzeni Fransız Devrimi ile birlikte temel aldığı bu nosyonlar bakımından dönüşüm geçirmiştir. Söz konusu dönüşümün neticesinde ulus devlet, vatandaşlık, ulusal irade, ortak değerler etrafında birleşme ve halk egemenliği nosyonlarını esas almaya başlamıştır. Dayandığı bu nosyonlar ise modern milliyetçiliği ve yurtseverliği/vatanseverliği (*patriotism*) doğurmuştur. Fransız Devrimi öncesinde de var olan ve Fransız Devrimi ile birlikte “modern” sıfatını ve formunu kazanan milliyetçilik ve yurtseverlik akımları on dokuzuncu, yirminci ve yirmi birinci yüzyıllara dek varlığını devam ettirmiştir. Yirmi birinci yüzyıldaysa liberal düzen hakkında dönen tartışmalara konu olmaktadır. Bahsi geçen süre boyunca uluslararası sistemin kırılma noktalarının tamamında değişen derecede etkilidirler. Bununla birlikte ikisi arasındaki farklılıklar ve dünya düzenindeki yerleri yurtseverliği günümüzün yükselen milliyetçiliğine, şovenizmine ve aşırı sağına karşı alternatif olarak düşünülen bir çözüm haline getirmiştir. Çok kutuplu dünya düzeninde aşırı sağın, kimlikçi siyasetin ve şovenist milliyetçiliğin yükselişi karşısında uluslararası sistemin aktörleri bu trendlerin meydana getirdiği zararlardan korunmak için yurtseverliğin bir “panzehir” olduğunu iddia etmiştir.

Uluslararası sistemin aktörlerinin bu iddiasının doğru biçimde değerlendirilebilmesi için yurtseverliğin Fransız Devrimi öncesinden başlayan ve devrim sonrasında günümüze değin ulaşan evriminin ve türlerinin açıklanması gerekmektedir. Uluslararası siyasetin farklı dönemlerinde ve kırılma noktalarında farklı yurtseverlik türleri uluslararası düzene hakim olmuş ve kimi yönlerden uluslararası sistemin gelişiminde ilerlemeyi sağlarken kimi yönlerden onun üzerinde etki sahibi olamamıştır. Bu anlamda tarihsel gelişiminin ve potansiyelinin somut örnekler ve çeşitli ülkeler kapsamında incelenmesi elzem olan yurtseverliğin aktüel durumda “panzehir” olarak en çok başvurulmuş türleri anayasal yurtseverlik (*constitutional patriotism*) ve sivil yurtseverliktir (*civic patriotism*). Fakat bu iki yurtseverlik biçiminin ikisi de aşırı sağ, kimlikçi siyaseti ve şovenist milliyetçiliği galebe çalamamış, bunlara karşı farklı alanlarda

üstünlük kurarken tam manasıyla başarılı olamamıştır. Hatta aşırı sağ, kimlikçi siyaseti ve şovenist milliyetçiliği besleyip güçlendirebilecek özelliklere sahiptir. Bu noktada anayasal ve sivil yurtseverlik biçimlerine karşı farklı yurtseverlik türlerinin değerlendirilmesi ihtiyacı doğmaktadır. Uluslararası düzenin ekonomik yapısı, kapitalist düzen, kimlikçi siyaseti aşma arzusu, kolektif dayanışma ile etkili bir yönetim vizyonu gereksinimi baz alındığında hâlâ bütünüyle olmasa da birtakım özellikleriyle var olmaya devam eden sosyalist yurtseverlik (*socialist patriotism*) bu ihtiyacı karşılayacak potansiyeli bünyesinde taşır.

Bu bağlamda anlatılanlara ilişkin literatürün taranması vasıtasıyla ve nitel düzeyde sosyalist yurtseverliğin aşırı sağa, kimlikçi siyasete ve şovenist milliyetçiliğe karşı yeterliliğini ve “panzehir” olma ihtimalini değerlendirecek olan bildiri kapsamında ilkin yurtseverliğin Fransız Devrimi’ne ve öncesine kadar uzanan tarihsel gelişimi uluslararası sistemle bağlantısı çerçevesinde açıklanacaktır. Ardından uluslararası sistemin belirgin farklılaşmaları işaret eden tarihsel ve olay bazlı kırılma noktalarının neler olduğu, aşırı sağın, kimlikçi siyasetin ve şovenist milliyetçiliğin bu noktalarla ve uluslararası siyasetle rabıtası ve neden anayasal yurtseverlik ile sivil yurtseverliğin aşırı sağa, kimlikçi siyasete ve şovenist milliyetçiliğe karşı “panzehir” olarak görülmeye başlandığı aktarılacaktır. Son olarak anayasal ve sivil yurtseverliğin yerine tercih edilmesi uygun olanın sosyalist yurtseverlik olduğu anayasal ve sivil yurtseverliğin eksiklikleri, sosyalist yurtseverliğin uluslararası sistemle etkileşimi ve uluslararası siyasette somut (ülke) örnekler(i) üzerinden – ve elbette sosyalist yurtseverliğin belirli veçheleriyle uygulandığı yerlerdeki uygulanış tarzlarının sorunlu tarafları da detaylandırılarak- vurgulanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Fransız Devrimi, Milliyetçilik. Yurtseverlik, Uluslararası Sistem, Sosyalist Yurtseverlik

**1789'dan Günümüze Uluslararası Sistemin Dönüm Noktalarında Kadınlar:
Görünmez Emeğin ve Dışlanmış Katkının Tarihsel Seyri**

Sinem YÜKSEL ÇENDEK

Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Rumeli Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Bu bildiri, 1789 Fransız İhtilali'nden günümüze dek uluslararası sistemin temel dönüm noktalarında kadınların oynadığı roller ile bu rollerin sistemin dönüşümüne katkısını incelemektedir. Çalışmanın temel argümanı, kadınların uluslararası sistemin yeniden inşa edildiği kritik eşiklerde aktif roller üstlenmiş olmalarına rağmen, sonrasında bu katkıların çoğu zaman görünmez kılındığı ve karar alma mekanizmalarından sistematik biçimde dışlandığıdır.

İlk olarak Fransız İhtilali, uluslararası sistemin önemli bir dönüm noktası olarak kadınların kitlesel mobilizasyonuna sahne olmuştur. İhtilalin hem hazırlık sürecinde hem de toplumsal taleplerin örgütlenmesinde aktif rol alan kadınlar, ihtilal sonrasında kamusal alandan dışlanmış; siyasal talepleri ise göz ardı edilmiştir.

Birinci Dünya Savaşı ise kadınların, cephedeki erkeklerin yokluğunda üretim, bakım hizmetleri ve sosyal dayanışma alanlarında üstlendikleri rollerle yeniden ön plana çıktıkları bir başka kritik eşiktir. Buna rağmen savaşın sona ermesinin ardından kurulan Milletler Cemiyeti'nde kadınların temsil oranı oldukça düşük kalmış, kamusal alandaki görünürlükleri tekrar sınırlandırılmıştır. Bu durum, kadınların barış inşası süreçlerindeki katkılarının da resmi kayıtlarda yeterince yer bulamamasına neden olmuştur.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında da ilkiyle benzer bir tablo ortaya çıkmıştır. Savaş süresince kadınların çeşitli alanlarda üstlendikleri roller, artık inkâr edilemez bir hale gelmişse de savaş sonrası kurulan yeni uluslararası düzende karar alma mekanizmalarında kadınlara sınırlı bir yer verilmiştir. Birleşmiş Milletler'in (BM) kuruluşuyla kadınların toplumsal ve siyasal alandaki temsiline dikkat çekilse de bu doğrultuda kayda değer ilerleme, ancak 2000'li yılların hemen başında kadın sivil toplum örgütlerinin yoğun çabalarıyla sağlanabilmiştir. Bu çabaların somut bir sonucu olarak, BM Güvenlik Konseyi 31 Ekim 2000 tarihinde 1325 sayılı "Kadın, Barış ve Güvenlik" kararını kabul etmiştir.

Sonuç olarak, 1789'dan günümüze uluslararası sistemin dönüşüm süreçlerinde kadınlar dönüştürücü roller üstlenmiş, ancak bu rollerin tanınması ve kurumsallaşması çoğunlukla engellenmiştir. Oysa kadınlar, çatışma çözümünden barış inşasına ve sistemin yeniden yapılandırılmasına kadar geniş bir yelpazede önemli bir potansiyele sahiptir. Bu potansiyelin görünür kılınması ve kurumsal yapılarla desteklenmesi, daha kapsayıcı ve sürdürülebilir bir uluslararası sistemin inşası açısından elzemdir.

Anahtar Kelimeler: Barış İnşası, Kadın, Kadınların Temsili, Uluslararası Sistem

1968'in Uluslararası Bağlamı: Soğuk Savaş Uluslararası Sisteminde Toplumsal Cinsiyet ve Sistem Karşıtı Direnişler

İdil Ece ÇINARLI

Arş. Gör., İstanbul Rumeli Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

1968 hareketleri, yalnızca siyasal otoritelere karşı değil, aynı zamanda uluslararası sistemin ideolojik ve toplumsal temellerine yönelik karşı çıkışı da hedefleyen çok boyutlu bir kırılma anı olarak değerlendirilebilir. Fransa'da bir öğrenci hareketi ya da daha doğru ifadesiyle bir gençlik hareketi olarak başlayan bu dalga, kısa sürede küresel ölçekte sistem karşıtı mücadelelerin taşıyıcısı hâline gelmiştir. Soğuk Savaş'ın iki kutuplu yapısında sistem karşıtı mücadeleler; emperyalizme, savaşa ve kapitalizme olduğu kadar, ataerkil toplumsal düzenlere de yönelmiş ve böylece toplumsal cinsiyet temelli bir siyasal farkındalığın da zeminini hazırlamıştır. Ataerkil toplumsal düzen ile kapitalizmi, savaşı ve emperyalizmi bir arada ele alabilen bu yeni bakış, geleneksel feminist ideolojinin ötesine geçen bir farkındalık yaratarak radikal ve sosyalist feminizmin gelişimine katkı sağlamıştır. Bu gelişmeler 1960'ların genel seyri zemininde ve 1968 yılının yarattığı kırılım noktası çerçevesinde ele alınabilir. Bu çalışma, 1960'ların toplumsal mücadele dinamiklerini tarihsel bağlamına oturtarak, 1968'in uluslararası sistem karşısında ne tür alternatif siyasal tahayyüller ortaya koyduğunu ve bu süreçte toplumsal cinsiyetin nasıl bir dönüşüm yaşadığını incelemektedir.

Çalışmada öncelikle Soğuk Savaş dönemi uluslararası sisteminin hegemonik yapısı ve bu yapıya yönelen öğrenci hareketleri, barış kampanyaları ve Üçüncü Dünyacılık akımları değerlendirilmekte; ardından 1968'in Fransa, Almanya, Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye gibi farklı örneklerdeki görünüşleri karşılaştırmalı olarak ele alınmaktadır. Kadınların bu süreçteki rolleri hem kitlesel hareketlerin aktif özneleri hem de bu hareketlerin erkek egemen yapısına karşı kendi mücadele alanlarını kuran politik aktörler olarak analiz edilmektedir. Feminist hareketin "hareket içindeki hareket" olarak yükselişi, uluslararası sistemde toplumsal cinsiyetin yeniden tanımlanmasına zemin hazırlamış ve kadınların kamusal alandaki konumuna ilişkin yeni bir siyasal bilinç yaratmıştır.

1968'in dönüştürücü etkisi, kısa vadede devrimsel bir sonuç yaratmamış olsa da uzun vadede devletlerin ve uluslararası örgütlerin gündemlerine yeni meselelerin girmesine katkı sağlamış ve nihayetinde sistem, kendisini korumak adına dönüşüm göstermek durumunda kalmıştır. Özellikle toplumsal cinsiyet meselesi uluslararası örgütler ve devletler nezdinde politika geliştirirken göz önüne alınmaya başlanan önemli bir husus haline gelmiştir. Bu kapsamda Birleşmiş Milletler bünyesinde kurulan kadınlara yönelik birimler, sözleşmeler ve konferanslar (örneğin CEDAW, UN Women, 1975 Dünya Kadın Konferansı), toplumsal cinsiyetin küresel siyaset içerisinde görünürlük kazanmasında önemli örnekler olarak ele alınabilir.

Bu çalışma, bir tarihsel moment olmanın ötesinde 1968'in sistem karşıtı mücadelelerindeki toplumsal cinsiyet boyutunu açığa çıkarmayı; aynı zamanda toplumsal cinsiyetin uluslararası ilişkilerde alternatif bir analiz düzlemi olarak nasıl geliştiğini göstermeyi hedeflemektedir. Çalışma, feminist uluslararası ilişkiler kuramı çerçevesinde ve feminist metodolojiyi benimseyerek toplumsal cinsiyetin sistem karşıtı mücadelelerdeki rolünü sorgulamakta; ayrıca 1968 hareketlerini karşılaştırmalı tarihsel analiz yöntemiyle incelemektedir. 1968 hareketlerinin uluslararası bağlamdaki analizinde feminist hareketin yükselişi literatür taraması yoluyla değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: 1968 Hareketleri, Toplumsal Cinsiyet, Sistem Karşıtı Mücadeleler, Uluslararası Sistem

“Yeşil Dönüşüm”e Direniş: Latin Amerika’da Yerli Öznellikler, Toplumsal Hareketler ve Ekolojik Adalet Mücadeleleri

Esra AKGEMCİ

Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

21. yüzyılın başından itibaren hız kazanan ekolojik kriz, kapitalizmin doğa ile kurduğu ilişkinin sürdürülebilir olmadığını açıkça gözler önüne sermektedir. Bu bağlamda küresel ölçekte yükselen “yeşil dönüşüm” söylemleri, fosil yakıtlardan çıkış, yenilenebilir enerjiye geçiş ve karbon nötr hedefler çerçevesinde yeni bir kalkınma paradigmasını teşvik etmektedir. Ancak bu dönüşüm, Latin Amerika gibi doğal kaynaklar açısından zengin bölgelerde yeni türden bir ekstraktivizm dalgasını da beraberinde getirmektedir. Madencilik, ormansızlaşma ve toprak gaspı gibi pratikler, “yeşil” gerekçelerle meşrulaştırılmakta; yerel halklar, çevre hareketleri ve yerli topluluklarla çatışmalar derinleşmektedir. Latin Amerika’da “yeşil dönüşüm” söylemi, yalnızca devletlerin ve şirketlerin enerji ve kalkınma politikalarını değil, aynı zamanda toplumsal hareketlerin mücadele repertuarlarını da dönüştürmektedir. Ekstraktivist pratiklerin çevre dostu geçiş adı altında sürdürülmesi, yerli halklar, köylü toplulukları, kadın örgütleri ve çevre hareketleri tarafından hem ekolojik hem de kültürel bir tehdit olarak görülmektedir. Bu bildiri, Latin Amerika’da ekolojik yıkıma karşı gelişen çok katmanlı direnişleri, yerel ve yerli öznelliklerin nasıl şekillendiğini ve “başka türlü bir geçişin” imkânlarını tartışmayı amaçlamaktadır. Bildiride “yeşil dönüşüm” bağlamında ekstraktivist politikaların yeniden yapılandığı üç ana bölgeye odaklanılacaktır. Meksika’daki mega projeler, Brezilya Amazonlarındaki ormansızlaşma ve Arjantin-Şili-Bolivya üçgeninde lityum madenciliği üzerinden yükselen yeni çatışma alanları, bildirinin üç temel eksenini oluşturmaktadır. Ekstraktivist süreçlere karşı yerli halkların sunduğu alternatif kalkınma vizyonları; Meksika’da Oaxaca ve Chiapas gibi bölgelerde yükselen yerli direniş ağlarında ve mega projelere karşı yerel halkların kolektif özneleşme süreçlerinde, Brezilya’da Topraksız Kır İşçileri Hareketi’nin (MST) tarım ve çevre politikalarına alternatif olarak sunduğu agroekolojik üretim modelinde ve Bolivya, Arjantin ve Şili’de lityum madenciliğine karşı gelişen ve yalnızca çevresel kaygılarla değil, egemenlik ve özyönetim talepleriyle de iç içe olan yerli direniş biçimlerinde görülebilir. Bu çerçevede bildiride, Meksika’daki yerli-toplum odaklı çevre hareketleri,

Brezilya’da agroekolojik dönüşüm ve MST’nin rolü ile Lityum Üçgeni’nde adil geçiş ve yerli özyönetim talepleri masaya yatırılacaktır. Bildiri, Latin Amerika’da yükselen “ekososyalist”, “ekofeminist”, “topluluk temelli” ve “yerli epistemolojilere dayalı” alternatif dönüşüm vizyonlarını tartışmaya açacaktır.

Anahtar Kelimeler: Latin Amerika, yeşil dönüşüm, ekstraktivizm, yerli direnişi, agroekoloji, özyönetim

İklim Değişikliği Krizi ve Uluslararası Yargı: Devletlerin Sorumluluklarının Belirlenmesi

Semra AKSU

Arş. Gör. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Uluslararası hukuk, içinde doğduğu toplumun değerleri ve ihtiyaçları doğrultusunda şekillenir; bu nedenle tarihsel süreçte dinamik bir evrim geçirmiştir. 1648 Vestfalya Barışı'ndan günümüze kadar uluslararası sistemde yaşanan yapısal kırılmalar, hukukun gelişim çizgisini belirlemiş; toplumların değişen talepleri ve karşılaştığı yeni tehditler, hukukun kendini dönüştürmesini zorunlu kılmıştır. Bu dönüşümün en güncel yansımalarından biri, çevre sorunlarının küresel ölçekte derinleşmesiyle birlikte, uluslararası hukukta yeni yükümlülük alanlarının ortaya çıkmasıdır. Özellikle Soğuk Savaş sonrasında uluslararası hukuk, devletlerin hak ve sorumluluk arayışları ekseninde yeniden şekillenmiş, çevresel adalete erişim amacıyla açılan davalar, devlet yükümlülüklerinin uluslararası yargı mercileri önünde sorgulanmasına imkân tanımıştır. İklim değişikliği, yalnızca çevresel değil, aynı zamanda hukuki, etik ve sosyal boyutları olan küresel bir krizdir. Bu nedenle, uluslararası yargıya intikal eden çevre temelli davalar ve danışma görüşü süreçleri, yalnızca belirli uyuşmazlıkların çözümü değil, aynı zamanda uluslararası sistemin normatif yapısındaki dönüşümün ve devlet dışı aktörlerin artan etkisinin birer yansımasıdır.

Bu çalışma, üç önemli yargı süreci üzerinden devletlerin iklim değişikliğiyle mücadele kapsamındaki uluslararası hukuki sorumluluklarını incelemektedir: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Verein KlimaSeniorinnen Schweiz ve Diğerleri / İsviçre kararı, Uluslararası Adalet Divanı'nın (UAD) 2023 tarihli danışma görüşü süreci ve Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi'nin (ITLOS) iklim değişikliğine ilişkin danışma görüşü. Bu yargı mercilerinin gündemine aldığı hukuki meselelerde ortak tema, devletlerin iklim değişikliğini önleme, etkilerine uyum sağlama ve çevreyi koruma yönündeki pozitif yükümlülükleridir. Özellikle 29 Mart 2023 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından UAD'den talep edilen danışma görüşü, devletlerin iklim değişikliği karşısındaki uluslararası yükümlülüklerini ve bu yükümlülüklerin ihlali durumunda doğacak hukuki sonuçları netleştirmeyi amaçlamaktadır. Bu süreç, devlet sorumluluğunun insan merkezli, gelecek kuşakları gözetken ve

çevresel sürdürülebilirlik ilkeleriyle bütünleşmiş yeni bir hukuk anlayışına doğru evrildiğini göstermektedir. Benzer şekilde, ITLOS tarafından verilen danışma görüşü, Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (BMDHS) çerçevesinde, devletlerin deniz çevresini iklim değişikliğine bağlı etkilerden koruma yükümlülüklerini değerlendirmektedir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ise söz konusu kararında, çevresel adaletin insan hakları hukuku ile kesişim noktasında durarak, temiz, sağlıklı ve sürdürülebilir bir çevrenin temel bir insan hakkı olduğunu açıkça teyit etmiştir. Bu gelişmeler, uluslararası hukukun yalnızca devletler arası ilişkileri düzenleyen bir yapı olmaktan çıkarak, birey haklarını ve kuşaklar arası adaleti esas alan daha kapsayıcı bir normatif düzene yöneldiğini ortaya koymaktadır. Sonuç olarak, iklim değişikliği bağlamında açılan bu yeni nesil davalar, sadece çevresel hakların değil, aynı zamanda uluslararası hukukun evrim sürecinin de birer yansımasıdır. Devletlerin uluslararası hukuki sorumluluklarının yeniden tanımlandığı bu süreç, iklim adaletinin uluslararası hukukta merkezi bir yer edinmeye başladığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: İklim Davaları, Devletlerin Sorumlulukları, Uluslararası Yargı ve Uluslararası Hukukun Dönüşümü

İki Kutuplu Sistemde Algıların Savaşı: Soğuk Savaş Döneminde Bir Etki Aracı Olarak Propaganda

Cansu GÜLEÇ ARAS

Dr., MEF Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

Propaganda, insanları düşünmeye ve ardından istenen şekilde davranmaya ikna etmeye yönelik kasıtlı bir girişim olarak tanımlanmakta ve ulusal çıkarlar doğrultusunda devletler tarafından önemli bir araç olarak kullanılmaktadır. Sözcüklerin ve sembollerin sistematik kullanımına dayanan propaganda faaliyetleri, bireyleri belirli bir düşünceye yönlendirmeyi ve bu doğrultuda hareket etmeye ikna etmeyi amaçlamakta; fikirlerin yayılması esasına dayanmakta ve ikna edici bir hedef doğrultusunda yürütülmektedir.

Kökenleri çok eski dönemlere dayansa da propaganda, özellikle I. Dünya Savaşı'nın başlangıcından itibaren uluslararası ilişkilerde önem kazanmıştır. Demokrasinin yayılması ve topyekûn savaş anlayışı, kamuoyunun siyasi önemini büyük ölçüde artırmış; farklı ideolojilerin yükselişiyle birlikte propagandaya özgü basitleştirilmiş siyasi söylem, kitleler üzerinde etkili bir araç olarak kullanılmaya devam etmiştir. Bu bağlamda, iki kutuplu uluslararası sistemin hâkim olduğu Soğuk Savaş döneminde propagandayı etkin biçimde kullanma yetkinliği stratejik bir unsur hâline gelmiştir.

Bu çalışmanın amacı, Soğuk Savaş döneminde Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ile Sovyetler Birliği'nin (SSCB) propagandayı bir etki aracı olarak nasıl kullandıklarını analiz etmektir. Nükleer silahların geliştirilmesi, oldukça riskli bir rekabeti beraberinde getirmiştir. Bu rekabetin temelinde ise korku unsuru yatmaktadır. Nitekim Soğuk Savaş, yeni bir çatışma türünü ortaya çıkarmış; bu çatışma, farklı ideolojilerin mücadelesine dayanmakta ve nükleer silahların fiili kullanımından ziyade, tehdit unsuru olarak kullanılmalarıyla şekillenmiştir. Bu dönem, nükleer savaş fikrinin uluslararası kamuoyunun zihninde sürekli bir tehdit olarak yer aldığı bir çatışma sürecidir.

Bir başka ifadeyle, ABD ile SSCB arasında onlarca yıl süren ideolojik mücadeleyi temsil eden Soğuk Savaş, sıcak çatışmalardan çok algılar üzerinden yürütülen bir rekabet niteliği taşımaktadır. Dolayısıyla süper güçlerin bu algı mücadelesinde propaganda mekanizmalarına başvurmaları, aralarındaki ideolojik çatışmanın temel araçlarından biri olmuştur. 1961 yılında Berlin

Duvarı'nın inşası, “Demir Perde” ile ikiye bölünmüş dünyanın sembolü hâline gelmiş; hem Sovyetler Birliği'nde hem de Amerika Birleşik Devletleri'nde ve ilgili ittifak blokları olan Varşova Paktı ile NATO'da, toplumların düşman korkusunun gerçek, meşru ve haklı olduğuna ikna edilmesi gerekli görülmüştür. Propaganda bu korkuları etkin biçimde kullanmıştır.

İki kutuplu uluslararası sistemde Sovyetler Birliği, devlet kontrolündeki medya aracılığıyla vatandaşlarının dış dünya algısını şekillendirme kapasitesine sahip olmuş ve böylece uluslararası söylemin gündemini belirlemiştir. Aynı dönemde Amerikalılar, kültürel unsurların diplomatik değeri olduğunu fark ederek Amerikan yaşam tarzını, toplumların zihinlerinde ve kalplerinde yaygınlaştırmak amacıyla önemli bir araç olarak kullanmışlardır.

Bu bağlamda çalışmada, öncelikle propaganda kavramı incelenecek; ardından Soğuk Savaş döneminde Amerikan ve Sovyet hükümetleri tarafından kullanılan başlıca propaganda araçlarına yer verilecek ve bu araçların nasıl bir etki aracı olarak kullanıldığı ortaya konulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Soğuk Savaş, ABD, SSCB, Propaganda

Post-11 Eylül Döneminde Devlet-Dışı Aktörlerin Güvenlik Alanındaki Rolünün Dönüşümü: Meşruiyet, Etki ve Karar Alma Mekanizmalarındaki Yükseliş

Melahat Burcu KÖSE

Yüksek Lisans Öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi

11 Eylül 2001 saldırıları, yalnızca küresel güvenlik algısını kökten değiştirmekle kalmamış, aynı zamanda uluslararası sistemde güvenlik üretiminin öznesi olan aktörlerin çeşitliliğini de gündeme taşımıştır. Bu saldırılar sonrası süreçte güvenlik, devletin tekelinden çıkarak çok aktörlü, çok katmanlı ve bölgesel dinamiklere duyarlı bir alan haline gelmiştir. Bu yeni güvenlik ortamında özellikle Ortadoğu'daki devlet-dışı aktörler, geleneksel devlet yapılarının aşınmışlığı ve otorite boşlukları sayesinde daha görünür ve etkili hale gelmiştir.

Post-yapısalcı ve inşacı teoriler, kimlik, norm ve söylemin uluslararası siyasette belirleyici olduğunu vurgularken; bu teorik çerçevede Hizbullah, Hamas, PKK/YPG, Haşdi Şabi, El Kaide ve DEAŞ gibi aktörlerin sadece silahlı mücadele veren gruplar değil, aynı zamanda kimlik inşa eden, alternatif meşruiyet kaynakları oluşturan ve toplumsal rıza üreten yapılar olduğu görülmektedir. Örneğin, Lübnan'da Hizbullah yalnızca İsrail karşıtı bir direniş örgütü değil; aynı zamanda sağlık, eğitim, altyapı ve sosyal yardımlar yoluyla “hizmet devleti” modeli oluşturduğunu iddia eden bir aktör konumuna evrilmiştir. Bu durum, onun silahlı niteliğini aşan bir siyasal ve toplumsal güç kazanmasını sağlamış, Lübnan siyasal sisteminin temel bir parçası haline gelmesine yol açmıştır.

Öte yandan Suriye İç Savaşı bağlamında bölücü terör örgütü PKK'nın Suriye uzantısı olan YPG, devlet otoritesinin zayıfladığı alanlarda güvenlik, adalet ve hizmet organizasyonlarını kendi inisiyatifiyle yapılandırarak özyönetim modeline yönelmiştir. ABD gibi küresel aktörlerden aldığı askeri ve diplomatik destek, bu örgütü yalnızca bölgesel değil, küresel güvenlik dinamiklerinin parçası haline getirmiştir. Bu durum, devlet-dışı aktörlerin zaman zaman devletlerle eşdeğer düzeyde ilişki kurabildiğini göstermesi açısından kritiktir.

Irak'ta ortaya çıkan Haşdi Şabi, İran destekli milis gruplarının çatı örgütü olarak DEAŞ'a karşı mücadelede önemli rol üstlenmiş, Irak hükümeti tarafından resmileştirilerek devlet kurumlarına entegre edilmiştir. Bu durum, devlet-dışı

aktörlerin zamanla “yarı-devletli” yapılar haline dönüşebileceğini göstermektedir. Haşdi Şabi’nin bazı unsurları, İran’ın vekâlet savaşlarındaki stratejik uzantısı haline gelerek yalnızca Irak iç siyaseti değil, aynı zamanda Körfez güvenliği ve İran-Suudi Arabistan rekabeti gibi daha geniş bölgesel dinamikler açısından önem kazanmıştır.

El Kaide ve IŞİD gibi küresel cihatçı örgütler ise, devlet-dışı aktörlerin yalnızca bölgesel değil, ulus aşırı güvenlik tehditleri yaratabileceğini kanıtlamıştır. Özellikle IŞİD’in hilafet ilanı, kontrol ettiği topraklarda vergi toplaması, kendi para birimini basması gibi uygulamalar, bu örgütün klasik anlamda devlet fonksiyonlarını taklit eden bir yapıya bürünmesine neden olmuştur. Bu durum, güvenlik alanında devlet dışı aktörlerin devletleşme sürecine evrildiklerini ve farklı meşruiyet kaynaklarının ortaya çıkabileceğini göstermektedir.

Devlet-dışı aktörlerin güvenlik sahasındaki yükselişi, uluslararası ilişkiler disiplini hem teorik hem metodolojik anlamda dönüştürmektedir. Realist kuramın devlet merkezli analiz çerçevesi, bu çok aktörlü, çok düzlemli güvenlik anlayışını açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Neoliberal kurumsalcılık, devlet-dışı aktörlerin artan etkisini uluslararası normlar, iş birliği ve kurumsallaşma üzerinden açıklamaya çalışmakta; inşacılık ise kimlik ve söylem temelli analizlerle bu aktörlerin varlığını anlamlandırmaya çalışmaktadır. Bildiri devlet dışı aktörlerin meşruiyet kazanma yollarını, güvenlik üretimindeki rolleri ile uluslararası ilişkiler teorileri ışığında güçlenmelerini analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Güvenlik, Meşruiyet, Güvenikleştirme

Fahiş Ayrıcalıktan Paylaşılmış Ayrıcalığa Hegemonyanın Dönüşümü

Ali Karahan KAYA

Yüksek lisans öğrencisi, Koç Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

ABD'nin Bretton Woods sistemi ile kurmuş olduğu uluslararası yapı, kurumlar, uluslararası örgütler ve ilişkiler ağı ABD'nin ekonomik üstünlük ve kurumsal meşruiyet elde etmesini sağlamış; ABD'nin sistem içerisindeki üstün konumunun güçlendirilerek yeniden yaratılmasını beraberinde getirmiştir. Bu ayrıcalıklı konum ABD'ye hem doların rezerv para statüsü sayesinde daha sonra “fahiş ayrıcalık” (exorbitant privilege) olarak adlandırılacak kayda değer ekonomik faydalar sağlamış hem de ekonomik faydaların ötesine geçerek norm koyma, kuralları belirleme ve kriz anlarında yön tayin etme gücü ve/veya yetkisiyle birlikte ABD'yi kurumsal işleyişin merkezine yerleştirmiştir. Böylece ABD sadece kendi gücünden değil, diğer aktörlerin uluslararası sisteme, kurumlara ve bu kurumların dayandığı liberal normatif çerçeveye olan bağlılıklarından da beslenen yapısal bir güce kavuşmuştur.

Bu çalışma ABD'nin sahip olduğu fahiş ayrıcalığın sürdürülebilirliğini gerilemekte olan Amerikan ekonomik üstünlüğü; 2008 küresel finans krizi, Irak'ın işgali ve doların uluslararası yaptırımlar aracılığıyla silahlaştırılması gibi meşruiyet kaybettirici olaylar etrafında tartışmakta; Çin, Hindistan, Rusya gibi yükselmekte olan güçleri ve söz konusu güçlerin BRICS, Yeni Kalkınma Bankası, CIPS gibi alternatif kurumlar oluşturarak ABD'nin fahiş ayrıcalığına ve özellikle söz konusu alternatif kurumlarla fahiş ayrıcalığın kurumsal altyapısına meydan okuduğunu ve sistemi kendi çıkarlarını savunacak şekilde şekillendirdiğini iddia etmektedir. Bu bağlamda fahiş ayrıcalık kavramı açıklayıcı olmaktan giderek uzaklaşmakta, çok kutuplu yeni dünya düzeninin güç ilişkilerine ve bu ilişkilerin kurumsal altyapısına işaret etme gücünü giderek kaybetmektedir.

Söz konusu kavramsal boşluğu doldurmak amacıyla birden fazla aktörün hem halihazırda var olan kurumlar içerisinde yeniden konumlanarak hem de ürettikleri alternatif kurumlarda ayrıcalıklı konumlar elde etmeye çalıştıkları çok merkezli, rekabetçi bir küresel düzeni ve kimin kim üzerinde etkiye sahip olacağı hakkında sürekli bir çatışmayı ifade eden bir nevi sınırlı bir emperyalizm anlamına gelen “paylaşılmış ayrıcalık” (shared privilege) kavramı ileri

sürülecektir. Hegemonik ilişkilerin dönüşümünü göstermek ve kavramlar-arası dönüşüm sürecini açıklamak amacıyla tarihsel kurumsalcılık yaklaşımından beslenen kavramsal bir çözümleme yapılacaktır. Bu sayede süregelen hegemonik dönüşümün kavramsallaştırılması yoluyla uluslararası politik ekonomi literatürüne katkı sağlamak amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hegemonya, Rezerv Para, Uluslararası Para Sistemi, ABD, Fahış Ayrıcalık

Dönüşen Dünyada Düzenleyici Güç Olarak AB?: Kısıtlar, Sonuçlar ve Türkiye ile İlişkiler Üzerine Etkiler

Sanem BAYKAL

Prof. Dr., TOBB-Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Hukuk Fakültesi

Bu çalışma Avrupa bütünleşmesinin dönüşüm geçirmekte olan uluslararası düzende hangi nitelik ve özellikleri ile varlığını sürdürebileceği ve güçlendirebileceği konusunda bir perspektif oluşturma çabalarına katkı amaçlıdır. Uluslararası düzende kendine özgü, yumuşak ya da normatif bir güç olarak ortaya çıkan ya da tanımlanan Avrupa Birliği'nin bu nitelik ya da özellikleri aynı zamanda bir “düzenleyici güç” olmasıyla da bağlantılı görülmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitliğinden, sürdürülebilirlik bağlamında şirketlerin özen yükümlülüğünün kapsamına, kişisel verilerin korunmasından yeşil dönüşüme pek çok alanda AB sadece kendisi ve üyeleri için kural ve kriter koymanın ötesine geçerek, bu alanlarda uluslararası düzeyde ve üçüncü ülkelerde geçerli olacak standartların oluşumunda da başat bir rol oynamaktadır. Bu kurallar, standartlar ve bunlardan kaynaklı düzenleyici etki, aynı zamanda temelinde yer aldığı iddia edilebilecek normatif bir çerçevesinin ve perspektifin de ihracında ve pekişmesinde kilit rol oynayarak AB'nin uluslararası aktör konumunu ve niteliğini belirlemekte ve pekiştirmekte kilit rol oynamıştır.

Son yıllarda önce teknolojik, ekonomik, toplumsal ve siyasal, ardından da güvenlik alanındaki gelişmeler ve çalkantılarla birlikte uluslararası sistemdeki dönüşüm AB'nin daha realist, daha esnek, daha hızlı, daha rekabetçi olması gerektiği yönündeki görüşlere ağırlık kazandırmaya başlamış gibi görünmektedir. Bunun sonucu da yöntem ve format olarak danışma, katılım, müzakere ve hesap verilebilirlik gibi süreçleri önceleyen, şeffaf ve zamana yayılan kural koyma ve uygulama pratiğine dayalı, içerik olarak ise sürdürülebilirlik, tüketicinin ve çevrenin korunması, temel ve sosyal haklar, eşitlik, dayanışma gibi değerleri gözetten düzenleyici kuralların zamanın gereklerine ve şartlarına ne ölçüde uyduğu sorgulamaları giderek artmaktadır. Buradaki bütünleşmenin ne şekilde gelişeceği, daha hızlı karar alan, rekabetçi bir ekonomik ve siyasi aktör olma yönündeki gayretlerin AB'nin üzerine kurulu olduğu uzlaşıya ve normatif bir çerçeveyi yansıtmaya yönelik düzenleyici güç olma konumu ile ne ölçüde bağdaşacağı, bu yöndeki denemelerin sınırları ve sonuçları ilgi çekici bir laboratuvar alanı oluşturduğu şeklinde değerlendirilebilir.

Dış politikasını hem siyasi hem de ticari yönlerden söz konusu düzenleyici kural ve standartlar üzerinden kurduğunu iddia ettiği üçüncü ülkeler ve bu bağlamda adaylık statüsü artık sadece kağıt üzerinde kalan Türkiye ile ilişkilerin olası yönelimleri bakımından da AB'nin bu yönde atacağı adımların niteliği, niceliği ve sonuçları izlenmeye ve tahlile değer gözükmektedir.

Anahtar Kelimeler: Avrupa bütünleşmesi, Avrupa Birliği, düzenleyici güç, normatif güç, Türkiye-AB ilişkileri

Dünya Düzensizliklerinde Avrupa ve Türkiye

İnan RÜMA

Doç. Dr., İstanbul Bilgi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Bu çalışma Avrupa bütünleşmesi ve Türkiye'nin bu bütünleşme içerisindeki yerini, uzun dönemli tarihsel bir bakışla, dünya düzeninin üretim ilişkileri çerçevesindeki evrimi bağlamında ele almayı amaçlamaktadır. Avrupa bütünleşmesi kapitalist üretim ve onunla eşleşen devletlerle oluşan dünya düzeninin İkinci Dünya Savaşı sonrasında yeniden kurulması bağlamında ortaya çıkmış ve gelişmiştir. Türkiye'nin bu yeniden kurulan dünya düzeni ile ilişkisinin ana ayaklarından biri de Avrupa ülkeleri ve Avrupa bütünleşmesi olmuştur. Avrupa bütünleşmesi, serbest ticaretin siyasi çatışmaları azaltarak barış yaratmaya katkıda bulunduğu şeklindeki liberal iddianın başarılı örneklerinden biri olagelmıştır. Şu an itibarıyla nihai ürünü olan Avrupa Birliği dünyanın asal politik ekonomi merkezlerinden biridir. Uzun dönemli tarihsel bir bakışla, Türk Modernleşmesi ve -hâlen- nihai ürünü Türkiye Cumhuriyeti, Avrupa modernleşmeleri ile ilişki içerisinde evrilmiştir. 1914-45 dünya düzensizliği döneminde ilişkiler hem Avrupa'daki istikrarsızlıktan dolayı hem de Türkiye'nin acı deneyimlerinin etkisiyle daha ziyade ikircikli gelişmiştir. 1945 sonrası dünya düzeninde Avrupa bütünleşmesi gelişirken Türkiye de müteakip aşamalarla bu bütünleşme ile ilişki içerisinde olmuştur. 1949'da Dışişleri Bakanının "Avrupa Konseyine katılmamız neticesi, Anadolu'nun Avrupa siyasi ve iktisadî birlik hudutları içine girmesi bizim için belli-başlı bir hadisedir" sözleri başlangıcın sarıh bir özetidir. 1963 Ankara Anlaşması ile Türkiye'nin Avrupa ile politik ekonomik bütünleşme süreci kurumlaşmıştır. Böylece, kapitalist dünya düzenine Türkiye'nin eklenmesinin Avrupa politik ekonomisi üzerinden olması yerleşikleşmeye başlamıştır. Birçok nedenle inişli çıkışlı ilişkilerde bir sonraki aşama 1980'lerde Türkiye'nin yeni-liberal küreselleşme yönünde evrilen dünya düzenine eklenmesinde nitekim bu düzende bütünleşmesine yeni bir yön veren Avrupa Ekonomik Topluluğu'na tam üyelik başvurusu olmuştur. Daha sonraki aşama da 1990'larda artık Avrupa Birliği'ne ulaşmış olan Avrupa bütünleşmesi içerisinde Gümrük Birliği Anlaşmasıdır. Böylece, Türkiye liberal politik ekonomiyi temel alan Avrupa bütünleşmesi içerisinde malların serbest dolaşımı ve ortak ticaret politikası gibi unsurlarla yer almıştır. Güncel aşamada 2008 küresel krizi ile oluşan dünya düzensizliğinde Türkiye liberal kapitalizm ile

yandaş kapitalizmi arasında sarkaç içerisindeyken, Avrupa Birliği de geliştirdiği politik ekonomik model ile bütünleşmesinin encâmında bocalamaktadır. Uzun dönemli tarihsel bir bakışla, “Avrupa'nın Dönüşümü ve Türkiye'nin Yeri” -gene- üretim ilişkileri içerisindeki amaç araç ve mücadelelerle belirlenecek gibi görünmektedir. Elbette, küresel ekolojik çöküş geri çevrilebildiği ölçüde.

Anahtar Kelimeler: Üretim İlişkileri, Dünya Düzeni, Avrupa bütünleşmesi

Yeşil Mutabakatın AB-Türkiye İlişkilerine Etkileri

Çiğdem NAS

Doç. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Türkiye-AB ilişkilerini adaylık, ortaklık ve işlemsel iş birliğini içeren komşuluk şeklinde üç kulvar halinde özetlemek mümkündür. Son dönemde adaylık sürecinin çıkmaza girmesi, Ortaklık ilişkisinin bir unsuru olan gümrük birliğinin güncellenmesi sürecini gündeme getirmiş ancak siyasi sorunlar ve Kıbrıs meselesinin izdüşümleri sebebiyle bu konuda müzakere süreci başlatılamamıştır. 2015-16 Suriye mülteci krizinde gördüğümüz gibi işlemsel/perakendeci iş birliği modelleri uygulamaya koyulmuştur. Ukrayna Savaşı ve Trump'ın iktidara gelmesi sonrasında ABD desteğinin şüpheyeye düşmesi Avrupa savunması konusundaki endişeleri artırmış ve Türkiye ile askeri alanda iş birliğini gerektirmiştir. Ancak Türkiye'de AB'ye yönelik reformların yeniden canlanmaması, demokratik gerileme ve AB'nin genişleme politikasının yönelimi sebebiyle AB üyelik müzakerelerini yeniden başlatmak mümkün değildir. İlişkiler daha çok karşılıklı çıkar ve karşılıklı bağımlılığa dayalı konulara odaklanmaktadır. Bu konular arasında ticari ve ekonomik ilişkilerin temelini oluşturan gümrük birliğinin güncellenmesi ön plana çıkmaktadır. AB'nin 2019-2024 döneminde temel önceliğini oluşturan Avrupa Yeşil Mutabakatı AB ekonomisini ve iç pazarı büyük ölçüde değiştirmiştir. AB iç pazarındaki üretim standartları sürdürülebilirlik çerçevesinde yeniden tanımlanırken, yenilenebilir enerjiye geçişin hızlanması, sanayinin karbonsuzlaşması ve döngüsel ekonomi ilkelerin uygulanmasına önem verilmektedir. Bu süreçler Türkiye-AB ilişkilerine üç temel etkide bulunmaktadır. Türkiye'nin aday ülke olarak uyum sağlaması gereken AB müktesebatı büyük ölçüde yenilenmiştir. Yeni dönemde AB'nin önceliği olan rekabetçilik gündemi ve dijital gündem ile birlikte Türkiye'nin uyum sağlaması gereken norm, kurallar ve uygulamalar bütünü dönüşmektedir. İkinci olarak gümrük birliği ilişkisi ekonomik ve ticari boyutuyla yeşil dönüşümden etkilenmektedir ve anlamlı bir ilişki olmaya devam etmesi için yeşil dönüşüme adapte olması gereklidir. Gümrük birliğinin güncellenme sürecinin de yeşil dönüşümü içine alacak şekilde yeniden kavramsallaştırılması şarttır. Üçüncü olarak yeşil mutabakat AB'nin dış dünya ve yakın çevresi ile olan ilişkisini de dönüştürmektedir. AB'nin ticaret ve ortaklık anlaşmaları Paris İklim

Anlaşması'na uyum, Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması, sürdürülebilirlik ve iklim hedefleri gibi alanları kapsamaktadır. Türkiye AB ilişkilerine de yansıyan bu yaklaşım ilişkilerdeki koşulluluğun doğasını da değiştirmektedir. Bildiri Avrupa Yeşil Mutabakatını kısaca tanıttıktan sonra Türkiye AB ilişkileri üzerindeki bu üçlü etkiyi ele alacak ve bunun dönüştürücü bir etki olarak tanımlanıp tanımlanmayacağını araştıracaktır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Yeşil Mutabakatı, Avrupa bütünleşmesi, AB-Türkiye ilişkileri, koşulluluk

Uluslararası Sistem Dönüşümün Güvenlik Alanına Yansımaları

H. Burç AKA

Prof. Dr., Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Sezin İba GÜRSOY

Doç. Dr., Kırklareli Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Bu çalışma, 18. yüzyıldan günümüze uluslararası sistemin işleyişini yönlendiren sistemsel mantıkların evrimini ve bu mantıklar arasındaki rekabetin uluslararası güvenlik gündemindeki dönüşüm üzerindeki etkilerini tarihsel ve yapısal bir çerçevede açıklamayı amaçlamaktadır. Çalışma, uluslararası sistemi birbirine paralel ya da rekabet içinde var olabilen birden fazla “sistemsel mantığın” etkisiyle şekillenen açık bir yapı olarak ele almaktadır.

Bu çerçevede şu dört temel varsayıma dayanmaktadır:

i) Uluslararası sistem, ekonomi, hukuk, toplum ve teknoloji gibi diğer küresel alt sistemlerle etkileşim hâlinde olan açık bir yapıdır.

ii) Uluslararası sistem, çıkar odaklı, normatif ya da yapısal temelli olabilen birden fazla sistemsel mantık tarafından yönlendirilir.

iii) Bu mantıklar arasındaki çatışma ya da rekabet, uluslararası ilişkilerin hem maddi (aktör, güç dağılımı) hem de normatif (kural, ilke, değer) yapısını dönüştürür.

iv) Uluslararası sistemsel dönüşüm, sistemin temel aktör, ilke, norm, kural ve kurumlarında köklü bir yeniden yapılanma anlamına gelir.

18.yüzyıl Avrupası’nda hükümdarlık çıkarlarına dayanan “monarşi mantığı” ile egemenliğe ve ulusal meşruiyete dayanan “ulus mantığı” arasında yaşanan çatışma, I. Dünya Savaşı ile ulus mantığı lehine sonuçlanmış ve bu durum sistemin temel işleyişini dönüştürmüştür. II. Dünya Savaşı sonrasında ulusal güvenlik öne çıkarken, nükleer tehdit karşısında devletler arası iş birliği zorunlu hâle gelmiş, bu da normatif temelli bir “uluslararası toplum mantığının” gelişmesine olanak tanımıştır. 1970’li yıllarda yaşanan petrol krizi ve Bretton

Woods sisteminin çöküşüyle ekonomik güvenlik ve ticaret, güvenlik gündeminin ayrılmaz bir parçası hâline gelmiştir.

2000'li yıllardan itibaren uluslararası sistemin merkezinin Avrupa'dan Asya-Pasifik'e kayması, sistemsel düzeyde yeni gerilimleri beraberinde getirmiştir. 2008 küresel finans krizi sonrası neo-liberal ekonomi mantığı sorgulanmaya başlanmış ve onun yerine geçen iki yeni sistemsel mantık ön plana çıkmıştır: ilki, yapay zekâ ve dijital altyapılar üzerinden şekillenen “bilişim ve teknoloji mantığı”; ikincisi ise çevre, iklim ve sürdürülebilirlik temelli “ekolojik mantık”tır. Bu mantıklar, uluslararası güvenlik ajandasını yeniden tanımlamaktadır.

Çalışma, söz konusu dönüşümü sistemsel mantıkların rekabeti bağlamında ele alarak, değişimi ekonomik, siyasi, toplumsal ve normatif verilerle ortaya koyma iddiası taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Dönüşüm, Sistemsel Mantık, Güvenlik, Çevre

Kantçı Barıştan BRICS+'a Uluslararası Kurumsallaşmanın Dönüşümü ve Alternatif Düzen Arayışları

Tolga BİLENER

Doç. Dr., Galatasaray Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Uluslararası kurumsallaşmanın düşünsel kökenleri, Immanuel Kant'ın Fransız Devrimi'ni takip eden yıllarda kaleme aldığı "Ebedi Barış" tasarısına kadar uzanmaktadır. Kant'ın öngördüğü kalıcı barış fikri, anayasal cumhuriyetler arasında iş birliği, evrensel hukuk ve ticaret temelinde, şeffaf ve kurallara dayalı bir uluslararası düzenin mümkün olduğu iddiasına dayanmaktadır. Kant'ın tasarımı, modern liberal uluslararası ilişkiler kuramının da öncüllerinden biri olarak kabul edilmektedir, çünkü liberalizmin temel varsayımlarından biri olan sistemdeki oyuncular arasında iş birliğinin mümkün olduğu düşüncesi burada sistemli olarak ifade edilmiştir. Bu düşünsel miras 20'nci yüzyılın başından itibaren Milletler Cemiyeti ve Birleşmiş Milletler gibi kurumlarla hayata geçirilmiş, Soğuk Savaş'ın sonra ermesinin ardından da kurum ve kurallara dayalı küresel bir düzenin oluşturulabileceğine dair iyimser vizyon pek çok tartışmaya yön vermiştir.

1990'lerden itibaren yaşanan demokratikleşme dalgaları, piyasa ekonomisinin küreselleşmesi, uluslararası yargı kuruluşları dahil olmak üzere uluslararası örgütlerin sayıca artması, bölgesel entegrasyon hareketlerinin ivme kazanması, Kantçı barış tasarımının yeniden ele alınmasına vesile olmuştur. Bu dönemde uluslararası ilişkilerin daha öngörülebilir, kurallara bağlı ve iş birliğine dayalı hale geleceği beklentisi gerek akademik çevrelerde gerek siyasi karar alıcılarda yaygın bir görüş haline gelmiştir. Bugün geline nokta ise uluslararası sistemin temel niteliğinin kutupsuzluk mu, çok kutupluluk mu yoksa çok merkezlilik mi olduğu tartışılmaktadır. Böylesi bir ortamda kuralların ve normların belirsizleştiği bir boşluk da doğmuştur. Sistemdeki dönüşüm G20, BRICS+, AIIB, Şanghay İşbirliği Örgütü, ASEAN+3 gibi alternatif kurum ve forumların ortaya çıkmasına da zemin hazırlamıştır. Özellikle BRICS+ etrafındaki tartışmalar, bu yapının genişlemeye çalışması ve yeni üyelerin kimliği, Batı merkezli düzenin temsiliyet krizine verilen bir yanıt olarak değerlendirilmektedir. Ancak bu tür yapı, forum ve örgütlerin hem sayısının hem de üyelerinin çoğalması, beraberinde her zaman etkinliği değil, koordinasyon zorluğunu da getirmiştir. Farklı normlara, üyelik kriterlerine ve önceliklere sahip

kurumlar arasında normatif tutarlılık sağlanması güçleşmiş, küresel sorunlara kolektif çözüm üretme kapasitesi zayıflamıştır. Neo-kurumsalcı yaklaşımlar, kurumların işlevsel rasyonaliteye dayalı olarak etkili iş birliği sağlayabileceğini varsayarken, günümüz pratiği daha çok kurumsal enflasyon, kurumsal rekabet ve forum alışverişi (*forum shopping*) olgusunu yansıtmaktadır.

Bu sunumda Kantçı düşünceden başlayarak uluslararası kurumsallaşmanın tarihsel evrimi ve günümüz uluslararası sistemindeki yeni kurumlar tartışılacak, özellikle BRICS+ gibi alternatif yapıların yükselişi üzerinden mevcut kurumsal dinamikler ele alınacaktır. Bu bağlamda farklı coğrafyalardaki örgüt/forum artışının uluslararası sistemde meşruiyet, temsil ve koordinasyon açısından nasıl sorunlar yarattığı irdelenecektir. Sunumun temel amacı, bugünkü dağınık ve çok katmanlı kurumsal yapının uluslararası barış, iş birliği ve yönetim kapasitesi üzerindeki etkilerini kavramsal bir çerçevede değerlendirmektir.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Örgütler, Kurumsalcılık, Barış Çalışmaları, Çok taraflılık, Yönetişim Krizi

Savaşın Değişen Doğası: Clausewitz'ten Siber-Hibrit Çatışmalara

Can DONDURAN

Dr. Öğr. Üyesi, İstinye Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Savaş kavramı hem bir siyasi araç hem de sosyo-teknolojik bir olgu olarak, 18. yüzyıl sonlarından günümüze kadar köklü dönüşümler geçirmiştir. Tarihsel anlamda devletler arası rekabetin ve siyasi stratejilerin bir uzantısı olarak değerlendirilen savaşa ilişkin olarak Carl von Clausewitz'in "savaş siyasetin başka araçlarla devamıdır" anlayışı, uluslararası ilişkiler disiplininde uzun süre belirleyici olmuştur. Ancak, 18. yüzyılın sonlarından günümüze kadar geçen sürede savaşın doğasında önemli yapısal değişimler meydana gelmiştir. Bu çalışma, savaşın geçirdiği dönüşümleri tarihsel bir perspektifle incelemekte, özellikle 20. yüzyıl sonrasında dijital devrimle birlikte savaşın araçlarının, aktörlerinin ve stratejilerinin nasıl yeniden tanımlandığını analiz etmektedir.

Savaş olgusunun doğasındaki dönüşüme dair analiz üç farklı dönemde ele alınabilir: (1) 18. yüzyıl sonlarından II. Dünya Savaşı'na kadar uzanan ve geleneksel egemenlik anlayışıyla şekillenen, simetrik ve devlet merkezli savaş dönemi; (2) Soğuk Savaş ve sömürgecilik sonrası dönemde vekâlet savaşlarının, gerilla taktiklerinin ve ideolojik kutuplaşmaların ön plana çıktığı yeni bir asimetrik çatışma formunun yükselişine sahne olan dönem; (3) 1990'lar sonrası, dijital ve post-dijital çağda, siber yeteneklerin, bilgi operasyonlarının, otonom sistemlerin ve hibrit savaş stratejilerinin savaş alanını radikal biçimde dönüştürdüğü yeni bir evre ortaya çıkmıştır. Özellikle son yıllarda savaş, artık yalnızca askeri alanla sınırlı olmayıp; siber uzayda, medyada, seçim sistemlerinde ve uluslararası hukukta da icra edilen bir olgu halini almıştır.

Savaşın yürütülüş şekli, yürütüldüğü alan ve savaştaki aktörlere ilişkin ortaya çıkan değişimler hem kuramsal hem de ampirik düzeyde geniş biçimde tartışılmıştır. Ana akım yaklaşımlar genel olarak teknolojik dönüşümle birlikte güç dağılımının yeniden şekillendiğine vurgu yaparken güç kavramının yeniden tartışılmasını da savaşların karakteristiklerini etkileyen bir unsur olarak öne çıkarırlar. Kimileri ise modern savaşların analizinde savaşın normatif boyutlarına, aktörlerin algılarına ve söylemlerine vurgu yapmaktadır. Son dönemde ortaya atılan "yeni savaşlar" kavramsallaştırması, etnik kimlik, ekonomi-politik çıkarlar ve devlet dışı aktörlerin giderek belirginleştiği bir savaş

ortamını tanımlarken, "hibrit savaş" kavramı, geleneksel ve düzensiz savaş biçimlerinin aynı anda ve çoğu zaman aynı aktörler tarafından yürütüldüğünü vurgulamaktadır. Bütüncül bir yaklaşımla ele alındığında “Askeri Alanda Devrim” (Revolution in Military Affairs, RMA) ile ortaya çıkan temel sonuç, klasik caydırıcılık modellerinin siber uzayda ve modern savaş alanlarındaki geçerliliği sorgulanır duruma gelmiş olmasıdır.

Son dönemde Rusya'nın Kırım'ı ilhak sürecinde olduğu gibi, kinetik saldırıların siber operasyonlar, dezenformasyon kampanyaları ve diplomatik baskılarla eşzamanlı yürütülmesi, hibrit savaşların en çarpıcı örneklerinden biridir. Öte yandan, çeşitli “hacktivist” gruplar ya da özel güvenlik şirketleri gibi yeni aktörlerin çatışmalara doğrudan katılması, Westphalia sonrası egemenlik ve sorumluluk ilkelerini yeniden tartışmaya açmaktadır. Sonuç olarak bu çalışmanın temel argümanı, 21. yüzyılda savaşın doğasının çok boyutlu ve dinamik bir hal aldığı ve artık sadece konvansiyonel askeri doktrinlerle açıklanamayacağıdır. Dijital çağın savaşlarının hem teknolojik hem sosyo-politik hem de hukuki düzeyde yeniden kavramsallaştırılması gereklidir. Bu çerçeveden değerlendirildiğinde modern hibrit savaşlar, uluslararası ilişkiler disiplinine yeni teorik ve pratik sorumluluklar yüklemektedir.

Anahtar Kelimeler: Askeri Alanda Devrim, Carl von Clausewitz, Dijital devrim Hibrit savaş, Yeni savaşlar

Uluslararası Hukukun Gelişimi: Uluslararası İlişkilerdeki Norm Değişimleri Işığında Bir İnceleme

Gülayşe Ülgen TÜREDİ

Dr. Öğr. Üyesi, Kırklareli Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Uluslararası hukuk, tarihsel olarak devlet egemenliği, toprak bütünlüğü ve müdahale etmeme ilkeleri etrafında şekillenmiş klasik bir anlayışa dayanırken, 20. yüzyılın ortalarından itibaren yaşanan normatif dönüşümler bu yapıyı derinlemesine değiştirmiş; hukuk sisteminin hem kapsamını hem de uygulama biçimlerini önemli ölçüde etkilemiştir. Bu çalışma, insan hakları, çevresel sürdürülebilirlik, barış inşası ve uluslararası ceza adaleti gibi alanlarda ortaya çıkan yeni normların uluslararası hukukun kapsamını ve işlevini nasıl dönüştürdüğünü incelemektedir.

İkinci Dünya Savaşı sonrası inşa edilen Birleşmiş Milletler sistemi, normatif temelli uluslararası düzenin oluşmasında önemli bir kırılma noktası olmuş; egemenliğin mutlaklığı anlayışı, insan haklarının korunması ve evrensel etik yükümlülükler temelinde yeniden tanımlanmaya başlamıştır. Bu dönüşüm, özellikle 1990'lı yıllarda “koruma sorumluluğu” (Responsibility to Protect - R2P) normunun yükselişiyle iç çatışmalar ve kitlesel ihlaller karşısında müdahale meşruiyetinin sınırlarını yeniden tartışmaya açmıştır.

Aynı şekilde, iklim krizi gibi küresel çevre sorunları, Kyoto Protokolü ve Paris Anlaşması gibi çok taraflı rejimlerin gelişmesini teşvik ederek, çevre hukuku alanında yeni bağlayıcı normların ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu gelişmeler, klasik anlamda devlet merkezli olan uluslararası hukukun, kolektif çıkarları esas alan çok aktörlü bir yapıya dönüşmesine neden olmuştur. Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin kurulmasıyla bireyler de artık doğrudan uluslararası hukuk normlarına tabi hale gelmiş, bu da klasik devlet merkezli hukuki yapının çok aktörlü, insan merkezli ve evrensel sorumluluğu önceleyen bir çerçeveye dönüşmesini hızlandırmıştır. Artık sadece devletler değil, bireylerin de uluslararası suçlar kapsamında yargılanabildiği, egemenliğin sınırlarının yeniden çizildiği, küresel sorumluluğun ön plana çıktığı bir hukuki zemin yaratmıştır.

Bu çalışma, uluslararası hukukun durağan değil; uluslararası ilişkilerdeki normatif değişimlerle evrilen dinamik bir sistem olduğunu ileri sürmektedir.

Çalışma, Martha Finnemore ve Kathryn Sikkink'in "norm yaşam döngüsü modeli" temelinde kuramsal bir çerçeve oluşturmakta; Birleşmiş Milletler belgeleri, çok taraflı sözleşmeler, Uluslararası Ceza Mahkemesi kararları ve devlet uygulamalarından oluşan birincil kaynaklar ışığında tarihsel ve kavramsal bir analiz sunmaktadır. Disiplinler arası bir yaklaşımla, uluslararası hukuk ve uluslararası ilişkiler arasındaki kuramsal etkileşim de kapsamlı biçimde değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Hukuk, İnsan Hakları, Uluslararası Ceza Mahkemesi, Normatif Dönüşüm.

Üçüncü Dünyacılığın Kazanımları ve Neoliberalleşme

Tuğba Yürük EKŞİOĞLU

Dr. Öğr. Üyesi, Giresun Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Üçüncü Dünyacılık belirli varsayımlara dayanan bir fikir sistemi olmanın yanı sıra çevre ülkelerin uluslararası siyasette izlediği ortak politikaya işaret eder. Birleşmiş Milletler çatısı altında G77 ile temsil edilen Üçüncü Dünyacılık, 1970’ler boyunca giderek güç kazandı. Mevcut uluslararası ekonomik sistemin merkez ülkeler lehine işlediği eleştirisinden hareketle Yeni Uluslararası Ekonomik Düzen’i sunan ve bir eylem planı oluşturan Üçüncü Dünyacı ülkeler Birleşmiş Milletler’i daha eşit ve adil bir sistemin kurulmasında etkin bir araç olarak kullandılar. Böylece, “insanlığın ortak mirası” ilkesi, Ay Anlaşması ve çevre sorunlarının kalkınma ile yan yana ele alınması gibi kazanımlar elde etmişlerdi. Bu çalışmada Üçüncü Dünyacılığın birbiriyle ilintili bu kazanımlarının neoliberal kırılmanın ardından geçirdiği dönüşüm ele alınmaktadır. Sömürgecilik karşıtı bir mantığın nihayetinde merkez ülkelerin sahip olduğu haksız avantajı dengeleme amacıyla izlenen Üçüncü Dünyacı politikanın kazanımlarının biçim olarak varlığını sürdürse dahi piyasa mantığına hizmet edecek şekilde özünü yitirdiği üç örnek üzerinden savunulmuştur. İlk olarak, insanlığın ortak mirası ilkesi ele alınmakta ve BM Deniz Hukuku Sözleşmesi’nin imzalandığı 1982’den uygulamaya konulduğu 1994’e dek süren görüşmelerle merkez ülkeler lehine Deniz Yatağı Otoritesi’nin yetkilerinin sınırlandırıldığı, ilkenin uygulamada zayıflatıldığı görülmektedir. İlke varlığını korusa dahi Otorite’nin zayıflatılması ile uygulama fiilen merkez ülkelerin ve şirketlerin kontrolüne bırakılmıştır. İkinci kısımda, Ay Anlaşması’nın sağladığı ortak payda üzerine ABD tarafından sunulan Artemis Mutabakatı ile inşa edilmeye çalışılan yeni rejim ve ortaya konulan alternatifler değerlendirilmektedir. Bu güncel tartışmada ülkeler arası ticari rekabetin öne çıktığı görülmektedir. Son olarak çevre sorunlarının merkez ülkelerin sanayileşme sürecinin bir sonucu olarak değerlendirilmesi ve kalkınma problemleri ile birlikte ele alınması gerektiğini savunan Üçüncü Dünyacı politikanın başarıları arasında sayılabilecek sürdürülebilir kalkınma kavramına odaklanılmaktadır. Sürdürülebilir kalkınmanın, Üçüncü Dünyacılığın zayıflamasıyla birlikte çevrenin metalaştırılmasında kilit rol oynayan bir neoliberalleşme aracına dönüştüğü iddia edilmektedir. Çalışmanın temel iddiası,

Üçüncü Dünyacılığın kalkınma fetişizminin neoliberal dönüşüm için bir dayanak noktası oluşturduğu, böylece Üçüncü Dünyacı politikanın kazanımlarının topyekûn terk edilmesine gerek kalmadan piyasa lehine işleyecek şekilde dönüştürüldüğü, hakim ideoloji tarafından massedildiğidir.

Anahtar Kelimeler: İnsanlığın ortak mirası, sürdürülebilir kalkınma, Artemis Mutabakatı, Ay Anlaşması, neoliberalleşme

Neo-Liberal Ekonomik Sistemin Pasifik Tezahürü: Soğuk Savaş Dönemi ABD-Japonya İlişkileri

Osman Raşid BEYHAN

Arş. Gör., Marmara Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Soğuk Savaş dönemi, uluslararası ilişkiler disiplininde realizmin egemen anlatısına karşın, artan ekonomik entegrasyon ve kurumsallaşma süreçlerinin göz ardı edilemeyeceği bir dönem olarak öne çıkmaktadır. ABD ve SSCB'nin başını çektiği iki kutbun, farklı iki uluslararası sistem tahayyülü üzerinden doğan rekabet, küresel etkisi dolayısıyla Pasifik'te de bir alan kazanma mücadelesine dönüşmüştür. Şüphesiz Japonya, söz konusu rekabetin Pasifik ayağında dikkate değer bir aktör olarak ön plana çıkmıştır. Bu bağlamda, Soğuk Savaş dönemi boyunca ABD-Japonya ilişkilerinin askeri, siyasi, kültürel ve ekonomik dinamikler üzerinden incelenmesi, bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Bahse konu ilişkiler, büyük oranda ekonomik iş birliği ve bölgesel örgütlenmeler aracılığıyla gelişmiştir. Fakat Soğuk Savaş rekabetinin doğası gereği bölgede oluşan Çin-Japonya, Kuzey Kore-Japonya gibi mikro rekabetler de ABD-Japonya ilişkilerini güvenlik temelli bir şekilde etkilemiştir. Buradan bakıldığında, söz konusu ilişkilerin çok katmanlı bir yapıya sahip olduğu ifade edilebilir. Bu çok katmanlı ilişki ağı, 1970'li yıllardan itibaren uluslararası ilişkilerde ana akım teorilerden biri haline gelen neo-liberal kuramsalcılık çerçevesinde ele alınacaktır.

Neo-liberal kuramsalcılık, uluslararası iş birliğinin mümkün olduğunu; devletlerin mutlak kazanç peşinde koşarken kurumsal düzenlemelere, normlara ve uluslararası rejimlere önem verdiklerini ileri sürmektedir. Soğuk Savaş dönemi ABD-Japonya ilişkileri de bu çerçevede, karşılıklı bağımlılık (interdependence), kurumsallaşma ve ekonomik etkileşimlerin belirleyici olduğu bir örnek teşkil etmektedir. Japonya'nın savaş sonrası dönemde ekonomik kalkınmasını ABD'nin sağladığı güvenlik şemsiyesi altında gerçekleştirmesi; ihracat odaklı büyüme stratejisinin Amerikan pazarına entegrasyon yoluyla ilerlemesi; teknoloji transferi ve doğrudan yatırımların yoğunluğu gibi etkenler, iki ülke arasında güçlü bir ekonomik bağ oluşturmuştur.

Soğuk Savaş döneminde ABD ve Japonya arasındaki ilişkiler, 1951 Güvenlik Anlaşması, 1960 Revize Anlaşması, Plaza Anlaşması (1985) ve

GATT/Uruguay Turu gibi çeşitli ikili ve çok taraflı kurumsal zeminlerle desteklenmiş; uluslararası hukukun ve kurumların istikrar sağlayıcı rolü somut şekilde gözlemlenmiştir. Bu bağlamda Japonya'nın "yumuşak güç" (soft power) stratejisiyle, ABD'nin küresel liderlik hedefinin Pasifik ayağı örtüşmüştür. Çalışma, gerek Soğuk Savaş döneminde Pasifik bölgesinin politik durumunu ve dönemin uluslararası sistemine etkisini, gerekse ABD ve Japonya'nın Soğuk Savaş dönemindeki ilişkilerini SSCB'nin Pasifik'teki konumlanışıyla beraber değerlendirmek isteyen araştırmacılar açısından literatüre katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Nitel araştırma yöntemlerinden faydalanan çalışmanın ilk bölümünde, kuramsal çerçeve olan neo-liberal kuramsalcılık açıklanmıştır. İkinci bölümde, Soğuk Savaş döneminde Pasifik'in uluslararası sistemdeki konumu incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise Söz konusu dönemde ABD-Japonya ilişkileri; iki aktörün karşılıklı bağımlılık zemininde kurduğu iş birliği modeli üzerinden değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, İkinci Dünya Savaşı sonrası ABD'nin Japonya'yı işgali, General MacArthur Anayasası, Japonya'nın Kore ve Vietnam Savaşlarındaki rolü, tarihsel olarak detaylandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: ABD, Japonya, SSCB, Soğuk Savaş, Pasifik

Devlet, Sermaye ve Toprak: Küresel Güney’de Neoliberalizm Altında Tarım Politikaları ve Sınıf İlişkilerindeki Dönüşüm

Özge DEMİREL

Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Finans sermayesinin güç kazanması ve sermayenin ulusötesi düzeyde yeniden yapılanması, neoliberal kapitalizmi köklü bir biçimde dönüştürmüştür; bu dönüşüm, tarımsal üretim biçimleri, toprak mülkiyeti yapıları ve ulusötesi kapitalist sınıfın kesişimi üzerinde derin etkiler yaratmıştır. Toprağın metalaştırılması, yeni finansal araçların devreye sokulması ve çiftçilik pratiklerindeki dönüşümler, tarımsal işletme şirketlerinin etkisini belirgin biçimde artırmıştır. Tarihsel olarak tarımsal sınıf ilişkileri, tarım sermayesinin baskısıyla çıkarılan yasalar aracılığıyla yeniden şekillendirilmiş; bu süreç, özellikle Küresel Güney’de köylülüğün mülksüzleştirilmesine ve kitlesel göç hareketlerine zemin hazırlamıştır.

Bu dönüşümlerin analizi, kırsal işgücünün önemli bir kesiminin topraktan tamamen kopmadığı; ancak emek gücünü farklı biçimlerde pazarlamaya devam ettiği ülkelerdeki çağdaş üretim ilişkilerini anlamak açısından kritik önemdedir. Bu çalışma, neoliberal dönüşüm sürecinin tarımda kapitalist sınıfın yapısını nasıl yeniden biçimlendirdiğini ve devletin, bu süreçteki kurucu ve düzenleyici rolünü incelemektedir. Devlet, bir yandan kırsal emekçiler nezdinde meşruiyetini sürdürmeye çalışırken, öte yandan tarım politikalarını uluslararası sermayenin ihtiyaçları doğrultusunda dönüştürmekte ve böylece çift yönlü bir işlev üstlenmektedir.

Ayrıca, ulusötesi kapitalist sınıfın ulusal sermaye fraksiyonları ve devlet-sermaye ittifakları ile kurduğu ilişkiler, kapitalist sınıf içi dinamiklerin çok katmanlı ve karmaşık doğasına işaret etmektedir. Günümüzde küçük üreticiler, yerel ve ulusötesi sermaye blokları arasındaki ittifaklara güçlü bir meydan okuma oluşturma kapasitesinden büyük ölçüde yoksundur. Bu bağlamda, çağdaş tarım sorununun emek boyutu ulusal sınıf yapıları ve politika tercihleri tarafından belirlenirken, üretim boyutu büyük ölçüde küresel piyasa dinamikleri tarafından yönlendirilmektedir.

Mevcut literatür, kapitalist üretim pratiklerine karşı gelişen emekçi ve halk hareketlerini incelemiş olsa da hem ulusal hem de ulusötesi düzeyde kapitalist

sınıfın içsel dönüşümünü odağına alan çalışmalar sınırlıdır. Bu makale, kapitalist sınıf içi çatışmalara, sınıf içindeki ilişkilerin geçişkenliğine ve bu dönüşümlerin ortaya çıktığı tarihsel kavşaklara odaklanarak bu kuramsal boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Neoliberalizm, kapitalist sınıf, tarımsal işletmeler, tarım politikaları, sınıf dinamikleri

İkinci Trump Döneminde ABD-Güney Afrika İlişkileri: Tamamlanamayan Neo-liberal Dönüşüm

Sinan BARAN

Dr. Öğr. Üyesi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

1994 yılında Güney Afrika’da siyah çoğunluğun sandıklara gidip Nelson Mandela’nın liderliğindeki *African National Congress*’i (Afrika Ulusal Kongresi, ANC) tek başına iktidara getirmesi Afrika’nın sömürgecilik tarihi açısından önemli bir dönüm noktasıydı. Kıtadaki son beyaz azınlık yönetimi de böylelikle sona erdi ve Güney Afrika’daki siyah çoğunluk siyasal haklarını elde etti. Fakat, Mandela iktidara geldikten itibaren başlayan tartışma ülkenin *apartheid* rejimi altında geçirdiği izolasyon dönemi sonrası ekonomik serbestleşmenin ve başta siyahlar olmak üzere dezavantajlı gruplar açısından iktisadi dönüşümün nasıl sağlanacağı üzerineydi. Mandela ve Mbeki hükümetleri döneminde Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu gibi batılı finansal kuruluşların baskısı altında kalmadan kendi politika tercihleri gereği neo-liberal reformları kabul eden Güney Afrika’da iktisadi dönüşümün ilk ayağı tamamlanmıştı. Fakat, iktisadi anlamda dezavantajlı etnik grupların güçlendirilmesini hedefleyen ve 2003 yılında ilk kez yasalaşan *Black Economic Empowerment* (Siyah Ekonomik Güçlendirme, BEE) politikası gereğince başta maden sektörü olmak üzere ülkede bulunan özel işletmelerden kademeli olarak en az %30 oranında bu dezavantajlı gruplara sermaye sahipliği verilmesi hedeflendi. Bu politika beyaz azınlığın veya uluslararası şirketlerin kontrolü altında olan sermayeyi dönüştürmeyi amaçlarken neo-liberal politikalarla çelişen bir anlayışı da beraberinde getirdi.

2024 yılında Donald Trump’ın ikinci kez ABD Başkanı seçilmesinin ardından Afrika’ya yönelik uyguladığı politikalar tartışma konusu olurken Güney Afrika özelinde beyaz azınlık gruplara sığınmacı hakkı tanınması bu tartışmayı başka bir boyuta taşıdı. Trump yönetimi neden Güney Afrika’yı hedef alıyor ve Güney Afrika’yı diğer Afrika ülkelerinden ayıran ve Trump için ilgi çekici yapan unsurlar nelerdir gibi sorular gündeme gelirken tartışmanın arka planda Güney Afrika’nın tam olarak neo-liberal politikalara uyum sağlayamaması bu çalışmanın temel iddiasıdır. Seçim sürecinde ve iktidarının ilk beş buçuk ayında Trump’ın en büyük destekçilerinden olan Elon Musk’ın Güney Afrikalı bir beyaz olması ve bu ülkeye yönelik yapmak istediği yatırımların

önünde ekonomiyi yerlileştirme politikası gereği engeller bulunması ikinci Trump yönetiminin dikkatini Güney Afrika'ya çeken unsurlardan birisi oldu.

Musk, telekomünikasyon konusunda yenilikçi bir teknolojiye sahip olan ve sermayedarları arasında kendisinin de olduğu *Starlink* firmasının bu kurala tabi olması dolayısıyla BEE politikasını ayrımcı bulduğunu söyledi. Buna karşılık Güney Afrika'daki en büyük telekomünikasyon şirketlerinden olan *Vodacom*'un yöneticileri ise sermayelerinin %30'unun dezavantajlı Güney Afrikalıların sahip olacağı şekilde dönüştürüldüğünü ve piyasaya girmek isteyen diğer telekomünikasyon şirketlerin de bu kurala uyması gerektiğini talep eden bir duyuru yayınladı. Uluslararası veya beyaz azınlığın kontrolü altındaki sermaye ile iktidardaki ANC ve ortakları arasında gerilime yol açan BEE politikası neo-liberal politikalarla da çeliştiği için Trump yönetiminden tepki çekmektedir.

Trump, beyaz azınlığa yönelik Güney Afrika'da bir soykırım olduğundan bahsederken iktisadi ilişkilerden ziyade zayıf kanıtları olan toplumsal ilişkilere odaklanarak bu gerilimin arkasında yatan temel nedeni göz ardı etmektedir. İkinci Trump döneminin Afrika politikası kısa sürede kıta genelindeki sağlık yardımlarının iptal edilmesi ve yüksek gümrük tarifeleri uygulaması ile gerilirken Güney Afrika özelinde ayrı bir tartışma da devam etmektedir. Bu çalışmada ABD ve Güney Afrika ilişkilerinde Trump'ın başkanlık sarayında Güney Afrika devlet başkanı Cyril Ramaphosa ile canlı yayında tartışmasıyla belirginleşen gerilimin nedenleri süreç analizi yöntemi yardımıyla tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Donald Trump, Güney Afrika, Afrika, ABD'nin Afrika Politikası, Neo-liberalizm

21. Yüzyıl Uluslararası Sisteminde Dijital Otoriterlik: İran'da Protesto Yönetimi Üzerinden Yeni Bir Güç Mekanizması

Ahmet Furkan ÖZYAKAR

Öğr. Gör. Dr., Atatürk Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

21. yüzyılda otoriter rejimler genel olarak ülkelerinde kendi yönetimlerine yönelik meydana gelen protestoları bastırmak için sansür, internet kesintisi ve sosyal medyaya erişim engeli başta olmak üzere çeşitli fiziki şiddet içermeyen ve gözaltı, hapis cezası ve hatta işkence gibi fiziki şiddet uygulamalarını hayata geçiren yöntemlere başvurmaktadırlar. Bu çalışmanın amacı da otoriter rejim sınıfında değerlendirilen İran İslam Cumhuriyeti'nde 2017 senesinden bu yana zaman zaman meydana gelen protestoları ve en önemlisi de Mahsa Amini'nin ölümünden sonra ülke genelinde uzun süre devam eden sokak gösterilerini bastırmak için İran'ın ortaya koyduğu otoriter rejim uygulamalarını tartışmaktır. Hibrit bir rejim örneği olarak İran, devlet baskısının geleneksel zorlama, yargı manipülasyonu ve gelişmiş gözetim teknolojilerinin bir kombinasyonu yoluyla sistematik olarak uygulandığı bir vaka çalışmasını örneklemektedir. Bu araştırma, baskı mekanizmasının modern teknoloji ile nasıl evrildiğini göstermek için İranlı yetkililerin 2017'den bu yana protestoculara yaklaşımını incelemektedir. Bu kapsamda bu çalışma, İran'ın karşı karşıya olduğu yaptırımlar nedeniyle dijital otoriter yöntemlere başvurmak için Çin ile olan yakın ilişkisini tartışmakta ve İran'ın Çin'den hangi teknolojileri elde ederek protestocuları yakalamaya çalıştığını ortaya koymaktadır. Bu makale aşağıdaki araştırma sorularına cevap vermeyi amaçlamaktadır: İran devleti, fiziksel baskı ve dijital gözetimi birleştiren uyumlu bir otoriter strateji aracılığıyla hakimiyetini nasıl sürdürmektedir? Yetkililer eylemlerini meşrulaştırmak için hangi anlatıları kurgulamaktadır? Protestocular baskıyla başa çıkmak için ne tür stratejiler geliştirmektedir? Bu araştırma, İranlı siyasi elitlerin ve yasa koyucuların belirli protestolara nasıl yaklaştıklarını anlamak amacıyla söylemlerini incelemek için nitel araştırma yöntemini kullanmaktadır. Ayrıca, birincil ve ikincil kaynaklar, haber makaleleri, insan hakları raporları ve protestocuların ifadeleri kullanılmıştır. Sonuçlar, İran'ın uyguladığı yöntemlerin genel olarak protestoları bastırmakta etkili olduğunu, aynı zamanda dünyadaki otoriter eğilimlerle uyum gösterdiğini, dolayısıyla otoriter hükümetlerin dijital çağda baskı yöntemlerini pek çok açıdan çeşitlendirdiklerini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: İran, dijital otoriterizm, Çin, Mahsa Amini, protesto

Yeni Orta Doğu Düzeninde İran'ın Bölgesel Politikası

Bayram SİNKAYA

Doç. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

2003 yılında ABD'nin Irak'ı işgaliyle Orta Doğu'da yeni bir düzen şekillendi. Sürpriz bir şekilde bu süreçten en kazançlı çıkan aktörlerden birisi, inşa ettiği vekil ağları sayesinde bölgesel etkisini Bağdat'tan Beyrut'a, Şam'dan Sana'ya uzanan geniş bir sathı yayan İran İslam Cumhuriyeti oldu. Müteakiben ortaya çıkan bölgesel düzenin temel özelliklerinden birisi, Suudi Arabistan ve İsrail başta olmak üzere diğer bölgesel güçlerin İran'ın artan etkisini dengelemek amacıyla yürüttüğü, kimi zaman jeopolitik boyutu kimi zaman mezhep boyutu öne çıkan ve ilgili literatürde “Yeni Arap/ Orta Doğu Soğuk Savaşı” olarak adlandırılan bölgesel rekabet oldu. Bu bölgesel düzen Arap Baharı sırasında ciddi bir sınamadan geçti; ancak İran'ın en önemli müttefiklerinden birisi olan Esad rejiminin Suriye'de varlığını sürdürmesi nedeniyle bölgesel düzende esaslı bir değişiklik meydana gelmedi. 2024 yılının sonunda Esad rejiminin devrilmesi bölgedeki taşları yerinden oynattı. Esad rejiminin çökmesi ile eşzamanlı olarak İran'ın diğer müttefiklerinden Lübnan'da Hizbullah'ın, Gazze'de Hamas'ın İsrail saldırıları karşısında ağır darbeler alması ve İran üzerindeki Amerikan/İsrail askeri baskısının artması, “İran'ın bölgesel gücü efsanesi”nin kısa bir süre içinde çökmesiyle sonuçlandı. Orta Doğu'da bölgesel etkisinin gerilemesiyle sonuçlanmış olsa da İran'da hüküm süren İslam Cumhuriyeti rejimi mevcudiyetini muhafaza etmektedir ve bütün bu gelişmeler İslam Cumhuriyeti'nin temel siyasi ve dış politika yönelimlerinde – henüz – kapsamlı bir değişikliğe yol açmamıştır. Dolayısıyla İran'ın gerilemesi, İran yönetiminin bölgeye ilgisini kaybettiği anlamına gelmemektedir. Bununla birlikte, İran devletinin güç kapasitesi ve ağır darbe almış olsa da bölgedeki ortaklarının varlığını idame ettirmesi nedeniyle İslam Cumhuriyeti, Orta Doğu siyasetinin önemli aktörlerinden birisi olmaya devam edecektir. İran'ın halihazırda yeni inşa edilmekte olan “yeni Orta Doğu düzeni”nde nasıl bir konum alacağı ve bölgesel politikalarının esaslarının neler olacağı hem İran dış politikasının gidişatının anlaşılması hem de yeni bölgesel düzenin temel özelliklerinin anlaşılması açısından önem arz etmektedir. İşbu çalışmanın amacı, İran'daki güncel siyasi tartışmaların, yetkililerin beyanatlarının ve siyasi gelişmelerin takip edilmesi ve analiz edilmesi suretiyle İran yönetiminin Esad rejiminin devrilmesiyle

belirginleşen bölgesel dönüşümü nasıl değerlendirdiğini incelemek ve buradan yola çıkarak İran'ın yeni Orta Doğu politikasının nasıl olacağını tartışmaktır.

Anahtar Kelimeler: İran, Orta Doğu, Bölgesel Güç, Suriye, Bölgesel Düzen

Modern İran'da Siyasal Milliyetçiliğin Tarihsel Sürekliliği: Bir Batı-Dışı Milliyetçilik Örneği

Pınar ARIKAN SİNKAYA

Dr., Akdeniz Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Bu çalışma, modern İran'da devlet otoritesine ciddi bir tehdit olarak ortaya çıkmış toplumsal düzeydeki dört siyasal milliyetçilik hareketini tarihsel-sosyolojik analize dayanarak incelemektedir. Modernist yaklaşımı benimseyen çalışma, milliyetçilik düşüncesinin Batı kökenli olduğunu kabul etmekte ve Batı-dışı toplumlarda milliyetçiliğin benimsenmesini modernleşme ile başlayan değişikliklerle ilişkilendirmektedir. Çalışma, Batı-dışı milliyetçi siyasi hareketlerin yabancı egemenliğine ve keyfi devlet siyasetine karşı direniş hareketleri olarak ortaya çıktığını iddia etmektedir. Yabancı egemenliğine direniş emperyalizm veya kolonyalizm şeklinde tezahür eden Batı etkisine karşı bir tepkidir. Batı etkisi, aynı zamanda, Batı egemenliğinden bağımsızlık kazanmak, bağımsız bir ulus devlet yaratmak ve modern ilerleme için toplumun siyasi seferberliğini sağlamak amaçlarına sahip milliyetçi direnişi ortaya çıkarmaktadır. Keyfi devlet siyasetine direniş ise halk egemenliği, anayasacılık (meşrutiyet) ve parlamenter demokrasi talepleriyle ortaya çıkmaktadır. Bu modern düşünceler milliyetçi direniş tarafından keyfi devlet otoritesini koşula bağlamak ve böylece modern ve bağımsız ulus devlete ulaşmak için zorunlu kabul edilmektedir. Ancak Batı-dışı dünyadaki milliyetçi direniş hareketleri genellikle halk egemenliğini sınırlayan güçlü ulus devlet yapılarıyla sonuçlanmaktadır. Batı-dışı milliyetçiliğe dair çizilen bu çerçeve modern İran'daki siyasal milliyetçilik için de açıklayıcı bir çerçevedir.

İran milliyetçiliği literatüründe sıklıkla devlet düzeyinde, farklı siyasal düzenlere geçişi simgeleyen 'kırılma noktası' analizi ile açıklama yapılmaktadır. Bu okumaya göre siyasal milliyetçilik, devlet otoritesindeki dönüştürücü değişikliklerin ve otoritenin esas aldığı farklı milli kimlik tanımlamalarının arkasındaki itici güç haline gelmektedir. Ancak bu çalışma, siyasal milliyetçiliğin aynı zamanda muhalefet hareketlerinin de itici gücü olduğunu ve siyasal milliyetçiliğin toplumsal düzeyde süreklilik gösterdiğini iddia etmektedir. Bu sürekliliği tanımlamak için şu soruları sormaktadır: Neden ve nasıl milliyetçilik siyasi muhalefet için kapsayıcı bir ideoloji haline gelmiştir? Dört milliyetçi muhalefet hareketini doğuran yapısal durumlar nelerdir? Hangi faktörler bu

hareketlerin toplumsal hareket olarak koordinasyonunu ve mobilizasyonunu sağlamıştır? Bu soruları cevaplama amacındaki çalışma, modern İran’da ortaya çıkan Anayasa Hareketi (1906-11), Milli Cephe Hareketi (1949-53), İran Devrimi Hareketi (1978-79) ve Yeşil Hareket (2009)’i inceleyerek ‘muhalafet milliyetçiliği’ çerçevesini geliştirmiştir. Batı-dışı milliyetçilik teorik çerçevesi içerisinde yer alan muhalafet milliyetçiliği, devlet gücünü ele geçirmeyi ve kullanmayı amaçlayan siyasal kitle hareketidir. Milliyetçi ideoloji ile koordine ve mobilize olan kitlesel muhalafet hareketi devlet otoritesine meydan okur ve devlete karşı ciddi bir tehdit oluşturur. Farklı siyasi ideolojileri ile ayrıışan grupların belirli anlarda bir araya gelmesi ve milliyetçi muhalafeti oluşturması ile ortaya çıkan bu hareketlerde milliyetçi ideoloji bu ayrıışan gruplar için kapsayıcı bir ideoloji işlevini görür. Milliyetçi muhalafet hareketi ulusun çıkarlarını iç ve dış tehditlere karşı koruma amacındadır. Dolayısıyla çalışmada, yabancı müdahaleciliği ve devlet otoriteciliği İran’da incelenen dört belirli toplumsal harekette muhalafet milliyetçiliğinin kapsayıcı bir ideoloji olarak ortaya çıkmasını sağlayan yapısal koşullar olarak tanımlanmaktadır. Çalışma, modern İran’da farklı zamanlarda farklı iç ve dış konjonktürlerde ortaya çıkan toplumsal muhalafet hareketlerini inceleyerek siyasal milliyetçilikteki sürekliliği ortaya koyacaktır.

Anahtar Kelimeler: Batı-dışı siyasal milliyetçilik, İran’da devlet-toplum ilişkileri, modernleşme, anti-emperyalizm, kitlesel muhalafet hareketleri

Berlin Sefareti ve Ren Krizi

Gökhan ERDEM

Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Bu bildiride, Mart 1936'ta Almanya'nın Ren Bölgesi'ni yeniden askerileştirmesi sürecinde, krizin merkezinde yer alan Berlin Sefareti'nin bu krizle ilgili aktardığı bilgiler, elçiliğin diplomatik temasları ve Ankara'ya önerileri bir kısmı yeni kullanıcılara açılan Türk Diplomatik Arşivi belgeleri temelinde incelenerek, analiz edilmeye çalışıldı. Bu çerçevede, söz konusu arşivin Almanya fonu taranarak, 1936 yılına ait belgeler tasnif edildi. Evrak incelendiğinde, belgelerin tamamının gizliliğinin kaldırılmadığı ve tasnifin tam olarak yapılmadığı görülmektedir. Buna rağmen, Berlin Sefareti'nin özellikle dönemin büyükelçisi Mehmet Hamdi Arpağ'ın krize bakışı ve kriz sırasındaki diplomatik faaliyetleriyle ilgili genel bir resme ulaşılabildi.

Büyükelçi Arpağ, Osmanlı döneminde Nafia ve Dahiliye nezaretlerinde çalışan, çekirdekten yetişme olmayan bir diplomattır. Göçmen meseleleri üzerindeki uzmanlığı nedeniyle Mübadele Komisyonu'nda görev aldı, burada da beraber çalıştığı Tevfik Rüştü Aras'la yakınlık kurdu. Muhtemelen bu yakınlığın da etkisiyle, 1925 yılında Viyana büyükelçisi olarak atandı. 1934'te Berlin Büyükelçisi Kemalettin Sami Paşa'nın vefatıyla da hemen Berlin'e nakledildi. Bu dönemde Hariciye Vekaleti bünyesinde çok daha öne çıkmış Münir Ertegün, Numan Menemencioğlu ya da Suat Davaz gibi isimler olmasına rağmen böylesine önemli bir göreve getirilmesi dikkat çekicidir. Bu atamada Aras'la yakınlığı ve atamanın aciliyeti nedeniyle Almanya'ya yakın bir ülkenin tercihi gibi faktörlerin etkili olması muhtemeldir.

Arpağ, kriz döneminde Ankara'ya daha çok ülkedeki durumu aktaran ve yaptığı görüşmeleri içeren, malumata dayalı betimleyici yazılar gönderdi. Buna rağmen, özellikle gönderdiği iki raporda, hayli özet olmasına rağmen sorunun çeşitli yönlerine değinen, hayli başarılı bir aktarım yaptığı da gözlenmektedir. Arpağ'ın gönderdiği yazılarda nadiren yorum yaptığı görülmektedir.

Arpağ'ın Ankara'ya gönderdiği belgelerindeki en önemli unsurlar ise şunlardır: Nazi yönetici elitinin Almanya'ya karşı birleşik bir cephe oluşmasına ve dolayısıyla bir askeri çatışmaya hatta savaşa neden olmayacağı yönünde rahat göründükleri; Berlin'in özellikle Londra ile derinden bir diplomatik temas

yürüttüğü ve bölge ülkelerinin Almanya'ya karşı harekete geçmek istemedikleridir. Arpağ, belki de konjonktürel olarak Ankara'nın en merak ettiği hususu yani bir İtalyan-Alman anlaşması olup olmadığı hususunu da aydınlatarak, Alman kaynaklarının bunu kesinlikle reddettiklerini bildirmekte, bu konuda ise yorum yapmamaktadır. Arpağ'ın krizin hemen başında, biraz da fırsattan istifade ederek, elçiliğin personel yetersizliği sıkıntısını Ankara'ya yeniden hatırlatması da ilginç bir ayrıntı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Arpağ, yazılarında Ankara'ya açıkça politika seçeneği önermese de az da olsa yorum da yaptı. Önemli yorumları ise şunlardı: Almanya'ya karşı birleşik bir cephe kurulamayacaktır, bu yüzden Almanya rahattır. Fransız Hükümeti Almanya'nın Ren bölgesi ile ilgili önerilerini yanlış anlamaktadır. Arpağ'ın belki en önemli değerlendirmesi, Alman dış politikasındaki değişimi gözlemleyerek Berlin'in Almanya dışındaki Germen nüfusla daha yakından ilgilendiği tespiti oldu. Büyükelçi yerinde bir analizle, Berlin'in *volk* ve *reich*'i artık ayırtırdığını çözümleyebilmiştir. Arpağ, genel başarılı gözlemlerine ve diplomatik faaliyetlerine rağmen Hitler'in Avrupa'da barışı korumak istediği yönünde yarattığı “illüzyona” ne yazık ki samimi bir biçimde inandı ve bu görüşünü Ankara'ya da aksettirdi. Kendisinin Alman revizyonizmine en azından bu aşamasında belirli bir sempatiyle yaklaştığını ileri sürmek yanlış olmayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Almanya, Dış Politika, Büyükelçilik, Revizyonizm

Roma Sefareti ve Ren Krizi

Çiğdem Kılıçoğlu CİHANGİR

Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, İnkılap Tarihi Enstitüsü

1936 yılı Mart ayında Almanya'nın Versailles ve Locarno antlaşmalarını ihlal ederek Ren bölgesini askerileştirmesi, Avrupa'da statükoyu doğrudan sarsan bir gelişmedir ve bir diğer revizyonist aktör olan İtalya tarafından sessizlikle karşılanmıştır. Locarno Antlaşması'nın garantörlerinden biri olan İtalya'nın sessizliği, artık Locarno ruhuna bağlı olmadığını gösterirken, bu sistemin de fiilen çöktüğünü gözler önüne sermiştir. Diğer yandan Ren krizi, Akdeniz'deki güç dengelerini ve Türkiye'nin dış politika önceliklerini de etkileyen bir gelişme olmuştur.

Roma'daki Türk Büyükelçiliği'nin bu krizle ilgili aktardığı bilgiler, krize yönelik gözlemleri ve Ankara'ya önerileri bu bildirinin konusunu oluşturmaktadır. Krizin gerçekleştiği dönemde Roma Büyükelçisi olarak görev yapan Hüseyin Ragıp Baydur'un Dışişleri Bakanlığı'na gönderdiği raporlar ışığında, Ren bölgesinin askerileştirilmesine İtalya'nın verdiği tepkiler ve Türkiye'nin güvenlik algısı üzerine odaklanan bildiride, Türk dış politikasının nasıl şekillendiği, karar alma sürecinin çevresel diplomatik gözlemlere, başka bir deyişle yurt dışındaki diplomatik temsilciliklerin değerlendirmelerine ne ölçüde dayandığı, Roma Büyükelçiliği örneği üzerinden analiz edilmiştir.

İtalya'nın bu kriz karşısındaki sessiz ve tepkisiz tutumu, Avrupa'daki güç dengeleri açısından önemli bir kırılma niteliğindedir. İtalya'nın bu dönemdeki önceliği, Almanya'nın ihlallerini dengelemekten ziyade, kendi çıkarlarını güvence altına almak olduğu için Mussolini yönetimi, Almanya ile doğrudan bir çatışmaya girmekten kaçınmış ve Ren meselesinde Fransa ve İngiltere'nin beklentilerine paralel bir tepki vermemeyi tercih etmiştir. Roma Büyükelçiliği'nin Ankara'ya gönderdiği raporlarda İtalya'nın bu pasif tutumu aktarılırken, bu durumun Türkiye açısından güvenlik riskleri doğurduğuna da dikkat çekilmiştir. Baydur'un, Türkiye üzerindeki İtalyan tehdidine dikkat çektiği raporları, Türkiye'nin Boğazlar üzerindeki egemenliğini yeniden tesis etmeye yönelik girişimlerinin hız kazanmasında da etkili olmuştur. Ren krizi sırasında İtalya'nın yayımlacı isteklerini gizlememesi, Habeşistan'da sürdürdüğü işgal ve On İki Ada'da giriştiği askeri tahkimat gibi faaliyetleri Ankara'nın

Akdeniz'deki dengeleri yeniden değerlendirmesine ve Mussolini'nin revizyonist politikalarına karşı daha temkinli bir politika geliştirmesine neden olmuştur. Bu açıdan Baydur'un aktardığı gözlemler, yürüttüğü tahminler ve yaptığı diplomatik analizler, bu süreçte Ankara'nın dengeli ve temkinli bir siyaset izlemesine önemli katkı sağlamıştır.

Türk Diplomatik Arşivi'ndeki Roma Büyükelçiliği raporları esas alınarak hazırlanan bu bildiride, diplomatik yazışmalarda kullanılan dil, aktarılan bilgi ve vurgulanan konular çözümlenerek merkezin politika yapım sürecinde bu bilgileri nasıl değerlendirdiği de yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, İtalya, Dış Politika, Büyükelçilik, Revizyonizm

Londra Sefareti ve Ren Krizi

İrşad SARIALIOĞLU

Doç. Dr. Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Londra Sefareti ve Ren krizi başlıklı bildiri, Versailles ve Locarno antlaşmalarına aykırı olarak Almanya'nın 7 Mart 1936 tarihinde Ren bölgesine asker sokması üzerine ortaya çıkan krizin Türkiye'nin Londra Sefareti tarafından nasıl analiz edildiğine ve bu süreçte sefaretin Londra'da izlediği diplomasiye odaklanmaktadır. Arşiv araştırması yönetimine dayanan çalışmada, Devlet Arşivleri Başkanlığı'nda bulunan Türk Diplomatik Arşivi/Londra Sefaret Evrakı (TDA/534) fonu çerçevesinde Ren krizi odaklı bir araştırma yürütülmüştür.

Bildiri içerisinde cevap aranan sorulardan ilki, Hitler'in 7 Mart 1936'da Ren bölgesini askerileştirmesine İngiliz kamuoyu ve hükümetinin nasıl bir tepki verdiği ve Hitler'in Ren hamlesinin ardından İngiltere hükümetinin nasıl bir politika izlediğidir. Bunun yanı sıra çalışmada, Türkiye Cumhuriyeti'nin Londra Sefareti'nin ve mevcut dönemde Türkiye'nin İngiltere nezdinde büyükelçisi olarak görev yapan Ali Fethi Okyar'ın süreçteki rolüne de odaklanılmıştır. Bu çerçevede Okyar'ın krize ilişkin aktardığı bilgi ve değerlendirmeler, diplomatik temaslarının sıklığı ve düzeyi ile konuya ilişkin Ankara'ya ilettiği öneriler analiz edilmeye çalışılmıştır.

Fethi Okyar'ın raporlarında, İngiliz kamuoyunun, hükümetinin ve muhalefet partilerinin soruna bakışının etraflı bir biçimde aktarıldığı ve analiz edildiği görülmektedir. Okyar'ın raporlarından, İngiliz kamuoyunun Versailles Antlaşması'nın Ren bölgesini askersizleştirmesini Almanya'ya yapılan bir haksızlık olarak değerlendirdiği ve krizin çözülmesi için Hitler ile müzakere yapılması taraftarı olduğu görülmektedir. Fethi Bey'in İngiltere parlamento tartışmalarını naklettiği raporlardan ortaya çıkan tablo da İngiltere'de hem iktidarın hem de muhalefetin Almanya'ya karşı bir askeri harekâta girişmeyi doğru bulmadığını ve parlamento genelinde Fransa'nın Almanya politikasına dair ciddi eleştirilerinin mevcut olduğunu göstermektedir. Bu yüzden İngiltere Ren bölgesine ilişkin çıkan krizde, daha sonra yatıştırma olarak adlandırılacak, Versailles Antlaşması'ndan ödün vererek Hitler Almanyası'nı Avrupa

Uyumu'na geri döndürme ve Milletler Cemiyeti (MC) çerçevesinde ortak güvenlik sistemini güçlendirme politikası izlemiştir.

Ayrıca Ankara ile yapılan yazışmalardan, Londra Sefareti'nin Ren krizinde yüksek düzeyli ve yoğun bir diplomatik temas içerisine girdiği görülmektedir. Fethi Bey ile MC toplantısının Londra'da gerçekleşmesi kararı alınmasının ardından Londra'ya gelen Dışışleri Bakanı Tefik Rüştü Aras, bu süreçte başta Dışışleri Bakanı Anthony Eden olmak üzere İngiltere hükümetiyle oldukça sık ve üst düzey görüşmelerde bulunmuş ve krizin yatıştırılması için İngiltere Hükümeti ile iş birliği halinde hareket etmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, İngiltere, Dış Politika, Büyükelçilik, Revizyonizm

Paris Sefareti ve Ren Krizi

Ayşe Ömür ATMACA

Doç. Dr. Hacettepe Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

7 Mart 1936 tarihinde Almanya'nın **Ren bölgesine asker sokması**, Versailles ve **Locarno** antlaşmaları sonrasında kurulan Avrupa kolektif güvenlik mimarisini temelinden sarsmış; Türkiye açısından ise Boğazlar rejiminin hukukî zeminde revize edilmesi hedefiyle aynı döneme denk gelmesi nedeniyle özel önem taşımıştır. Krizin hemen ardından başta Berlin, Paris, Londra, Roma ve Moskova olmak üzere Avrupa başkentlerindeki Türk diplomatik temsilciliklerinden Ankara'ya ulaşan raporlar, izlenecek siyasetin çerçevesini belirlemiştir. Bu çalışmanın Paris ayağında, Türk Diplomatik Arşivleri kullanılarak 1932–1939 yılları arasında Paris'te görev yapan Büyükelçi Suat Muhtar Davaz'ın 1936 yılı boyunca Dışişleri Bakanlığı'na gönderdiği raporlar esas alınmış; Ren krizinin Fransa'daki yansımaları ile bunların Türkiye'nin güvenlik öncelikleri ve Boğazlar rejiminin hukukî revizyonu bağlamında dengeli ve temkinli bir siyaset üretimine nasıl dönüştüğü analiz edilmiştir.

Davaz'ın raporları, Almanya'nın Ren bölgesine asker sokarak Versailles ve Locarno düzenini fiilen delmesinin Paris'te öncelikle “caydırıcılığın sarsılması” şeklinde okunduğunu; hükümetin “tek taraflı askerî macera”dan kaçınarak Londra ile tam uyum arayışına girdiğini ve çözümü başta Milletler Cemiyeti olmak üzere çok taraflı müzakere kanallarında aradığını göstermektedir. Fransız iç siyasetinde Halk Cephesi momentumu, işsizlik ve sosyal taleplerin ağırlığı, sendikaların yükselen etkisi ve savaş yorgunluğu sert karşılık seçeneklerini sınırlandırırken; kamuoyu ile finans çevrelerinin yüksek maliyetli bir çatışmaya mesafeli duruşu Londra ile eşgüdüm arayışını güçlendirmiştir. Aynı dönemde Avrupa denklemi, Locarno'nun aşınması, Roma-Berlin yakınlaşmasının belirginleşmesi ve Habeşistan krizi sonrasında İtalya'nın Doğu Akdeniz'de yarattığı risk algısıyla yeniden şekillenmiştir.

Paris Büyükelçiliği, bu tabloyu yalnızca resmî temaslar üzerinden değil, basın ve piyasa okumalarıyla da Ankara'ya aktarmıştır. Davaz, Fransız basınındaki tartışmaları—Fransız-Sovyet Paktı'nın krizin “gerekçesi” hâline getirilmesi, Almanya-İtalya ve Almanya-Japonya yakınlaşmalarının nasıl temsil edildiği gibi başlıkları—gazete kupürleriyle birlikte ileterek kamuoyu-basın-

piyasa etkileşimini diplomatik değerlendirmenin ayrılmaz bir parçası olarak sunmuştur. Davaz'ın diplomatik çevrelerle yürüttüğü yoğun temaslar, bir yandan Paris'in kaygılarını, kırmızı çizgilerini ve “Londra ile uyum” siyasetini berraklaştırmış; diğer yandan Ankara'nın dilini (kolektif güvenlik, hukukî revizyon, bölgesel istikrar ve Boğazlar rejiminin Avrupa barışına katkısı) somutlaştırmıştır. Bu çerçevede boğazlar rejiminin tadili meselesinin esasen Londra Büyükelçisi Fethi Okyar'da toplanması Türk Hariciyesi'nin iş bölümü ve hiyerarşisine ilişkin kurumsal bir çıkarım yapmaya imkân vermiş; Paris'ten gelen verilerin Berlin, Roma ve Londra dâhil diğer sefaretlerden gelen bilgilerle eşleştirilerek okunması da Ankara'nın 1930'ların ortasında “bilgiye dayalı denge” politikasının belirgin bir işareti olarak değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Fransa, Dış Politika, Büyükelçilik, Revizyonizm

Uluslararası Sisteme Çin Merkezli Bakmak: Tianxia

Özkan GÖKCAN

Doç. Dr., Munzur Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

Uluslararası İlişkiler disiplini ortaya çıkışı, ele aldığı konular ve problemler, düşünsel ve siyasal temelleri, hangi konuların uluslararası ilişkilere dahil olduğu hangilerinin olmadığı göz önünde bulundurulduğunda Batı-merkezli bir disiplin olarak tanımlamak mümkündür. Bu durum, uluslararası ilişkiler disiplininin gelişim sürecinde hegemonik ve dar görüşlü bir yapı arz etmesine doğrudan etki etmiş ve disiplinin açıklamaya ve anlamaya çalıştığı şeyi “sadece” Batılı kılmıştır. Bu Batı-merkezli yaklaşım, dünya siyasetinin nasıl organize edildiğini, aktörlerin nasıl etkileşimde bulunduğunu ve bu etkileşimleri yöneten kuralların, normların veya güç dengelerinin nasıl işlediğini Batı tarihinden ve deneyimlerinden kaynağını alan Westphalian bir tasavvur ile değerlendirmeyi olağan kılmıştır.

21. yüzyılda Batı-dışı tarih ve deneyimlerin uluslararası ilişkiler disiplinine dahil edilmesine ve gerçek manada küresel bir disiplin inşa edilmesine yönelik artan çaba, dünyanın Batılı olmayan coğrafyalarında uluslararası sistemin tarihsel olarak nasıl işlendiğini anlamak adına akademik çabaların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu çabaların artmasındaki en önemli etkenin Çin'in 21. yüzyılda gösterdiği ekonomik ve siyasal yükselişi anlama ve açıklama çabası olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim Batı-merkezli düşünürlerin Çin'in yeni bir hegemonya arayışında olduğu iddialarına Çinli yetkililerin ısrarla hegemonya değil barışçıl ve adaletli bir uluslararası sistemin koruyucu olma çabasında oldukları cevabını vermesi, tarihsel olarak Çin-merkezli uluslararası sistem tasavvurlarının neye karşılık geldiğini anlama girişimlerini arttırmıştır.

Bu kapsamda çalışma Konfüçyüs felsefesinden ilham alan Çin-merkezli bir uluslararası sistem tasavvuru olan ve Çinli düşünürlerin dünya siyasetini yeniden düzenleme gerekliliği iddiasında hareketle gündeme taşıdıkları Tianxia sistemini analiz etmektedir. Çin devlet başkanı Xi Jinping ve üst düzey devlet yetkililerinin konuşmalarında sıklıkla değindiği Tianxia, “gökyüzünün altındaki her şey” anlamına gelen ve Westphalian sisteme alternatif olarak sunulmuş Batı-dışı bir devletlerarası düzen tanımlamasıdır. Kaynağını Çin felsefesi ve

imparatorluk deneyimlerinden alan Tianxia, Çinli yetkililerin farklı ve yeni bir uluslararası düzen gerekliliğine ilişkin yaptıkları vurguda en fazla yararlandıkları kavramların başında gelmektedir. Bu çalışmada Tianxia kavramı ile tanımlanan sistemin özellikleri, Westphalian sistemden hangi noktalarda farklılaştığı, Çin-merkezli yeni bir hegemonyanın örtüsü olup olmadığı ve söz konusu sistem tasavvurunun uygulanmasının mümkün olup olmadığı ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Sistem, Tianxia, Çin, Batı-Dışı

Uluslararası Sistemin Dönüşümünde Kalkınma Temelli Güç Yansımaları: Çin'in Orta Asya'daki Altyapı Yatırımları Üzerinden Bir Değerlendirme

Yavuz ÇELİK

Öğr. Gör. Dr., Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Bölge Çalışmaları Enstitüsü

Bu çalışma, Çin'in kalkınma temelli dış politika araçlarıyla Orta Asya bölgesinde artan etkisini, uluslararası sistemin dönüşüm dinamikleri çerçevesinde analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda, “Orta Asya” ifadesiyle beş ülke (Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Tacikistan ve Türkmenistan) kastedilmektedir. 1990'lı yıllardan itibaren yükselen Çin, Batılı donörlerden farklı olarak koşullu yardım ve yönetim reformları talep etmek yerine, altyapı öncelikli, devlet-merkezli ve siyasal müdahale içermeyen bir kalkınma yaklaşımı benimsemekte; bu anlayışı dış politikasının merkezine yerleştirmektedir. Bu stratejinin en somut örneklerinden biri olan Kuşak ve Yol Girişimi (Belt and Road Initiative - BRI), ekonomik kalkınmayı uluslararası iş birliğiyle bütünleştiren bir model sunmaktadır. Orta Asya'da çok sayıda ulaşım, enerji ve sanayi altyapısını kapsamaktadır. Çin'in bu yönelimi yalnızca ekonomik ilişkileri değil; aynı zamanda normlar, yönetim anlayışları ve bölgesel güç dengelerini dönüştürme potansiyeli taşımaktadır. Bu kapsamda, BRI'nin Orta Asya'daki uygulanışı, uluslararası sistemin yalnızca aktörleri değil, işleyiş ve değer temelini de yeniden biçimlendiren çok katmanlı bir sürecin parçası olarak ele alınmaktadır.

Kazakistan'daki *Nurly Zhol* (Aydınlık Yol) altyapı stratejisiyle bütünleşen ulaştırma hatları, Özbekistan'daki sanayi bölgeleri ve enerji projeleri ile Kırgızistan'daki baraj ve karayolu yatırımları, BRI kapsamında gerçekleştirilen ve bu çalışmada analiz edilen örnekler arasında yer almaktadır. “Kazan-kazan” söylemi altında geliştirilen bu projeler, çıkarların eşit dağılımını değil; tarafların kendi önceliklerine göre fayda elde etmesini temel alır. Ancak yerel düzeyde ortaya çıkan istihdam, çevresel etki, uzun vadeli borç ilişkisi ve toplumsal kabul gibi konular, bu yatırımların karmaşık sonuçlar doğurduğunu göstermektedir.

Nitel yöntemle yürütülen bu çalışma, karşılaştırmalı vaka analizi ve belge taraması yoluyla, Çin'in BRI temelli kalkınma stratejilerinin yalnızca ekonomik ilişkiler üretmediğini; aynı zamanda bölgesel kalkınma çerçevesini yeniden tanımladığını ve alternatif normlar üzerinden sistemsel dönüşüme katkıda

bulundugunu ortaya koymayı hedeflemektedir. Böylece çalışma, Çin'in Orta Asya'daki kalkınma odaklı dış politikasının hem bölgesel düzeydeki yapısal değişim süreçlerini hem de uluslararası sistemin normatif evrimini anlamada önemli bir örnek sundugunu ileri sürmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çin dış politikası, Kuşak ve Yol Girişimi, Orta Asya, kalkınma iş birliği, altyapı yatırımları

**Doğu Asya'da Bölgesel Düzenin İnşası:
ABD, Çin ve Orta Büyüklükteki Devletler Arasında Güç Rekabeti, Normatif ve
Kurumsal Girişimler**

Nurcan CEYHAN

Arş. Gör. Dr., Batman Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Bu çalışma, Doğu Asya bölgesel sisteminin son yıllarda geçirdiği dönüşümü alt sistemi domine eden devlet-aktörlerini, Çin'in yükselişi ile beraber hem uluslararası sistemde hem de bölgesel sistemdeki yerini, ABD'nin bölgede devam eden stratejik etkisini ve Güney Kore gibi orta büyüklükteki bölgesel aktörlerin rolü bağlamında analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Soğuk Savaş sonrası dönemde Doğu Asya genelinde ekonomik ve ticari girişimler, çok taraflı kurumsallaşma, bölgesel istikrar ve dengeleme arayışları artış göstermiş ve bölge söz konusu dinamiklere göre şekillenmiştir. 21. yüzyılın başlarından itibaren Çin'in ekonomik ve askeri kapasitesindeki hızlı artış, alternatif normatif söylemler üretmesi ve kurumsal inisiyatifler geliştirmesi, bölgedeki güç dengelerini önemli ölçüde etkilemiştir. Bu dönüşüm süreci, yalnızca geleneksel güç rekabeti bağlamında değil, aynı zamanda normatif değerler ve kurumsal düzenlemeler düzeyinde de çok boyutlu ve çok taraflı bir etkileşimi ortaya çıkarmıştır.

Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi, Asya Altyapı Yatırım Bankası (AIIB) ve benzeri yapılar aracılığıyla inşa etmiş olduğu kurumsal çerçeveler, ABD'nin öncülük ettiği Batı merkezli uluslararası normlara alternatif oluşturma potansiyeli taşımaktadır. Buna karşılık ABD, Hint-Pasifik Stratejisi ve Dörtlülük Güvenlik Diyaloğu (QUAD) gibi çok taraflı inisiyatiflerle bölgedeki etkisini sürdürmeye ve Çin'in artan etkisini sınırlamaya ve çevrelemeye çalışmaktadır. Söz konusu iki büyük gücün bölge genelinde birbirlerini dengelemeye yönelik hamleleri Doğu Asya'da istikrar ile rekabet arasında gidiş gelişlere neden olmaktadır. Bu çerçevede Japonya ve Güney Kore gibi orta büyüklükteki güçler ise aktif aktörler şeklinde işlev göstererek büyük güç rekabetinin dışında kalmaktan çok, bu rekabetin koşullarını kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirmeye çalışmaktadır. Orta büyüklükteki güçler, söz konusu rekabetin pasif nesneleri değil çok taraflı kurumlara katılım, ekonomik diplomasi ve güvenlik iş birlikleri yoluyla süreci yönlendiren göz ardı edilmemesi gereken

aktörler haline gelmektedir. Bölgesel istikrarın korunması, ekonomik çıkarların güvence altına alınması ve sürdürülmesi Doğu Asya'daki orta büyüklükteki güçlerin ortak öncelikleri arasında yer almaktadır.

Bu çalışma, Doğu Asya'daki bölgesel düzenin dönüşümünü bölgenin kendine özgü yapısını göz önünde bulundurarak normatif ve kurumsal dinamikler, güç rekabeti, dengeleme stratejileri odaklı boyutlar üzerinden analiz etmektedir. Bölgesel düzeyde ortaya çıkan yeni dengenin yalnızca büyük güçlerin stratejik tercihleriyle değil, aynı zamanda orta büyüklükteki aktörlerin politikaları ve taraf oldukları kurumsal düzenlemeler ile nasıl şekillendiğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Doğu Asya, Güç Rekabeti, ABD, Çin, Orta Büyüklükteki Devletler

ABD ve Çin Arasında Derinleşen Hegemonya Rekabeti: Trump'ın İkinci Dönemi ve Xi Jinping'in Küresel Vizyonu Ekseninde Ekonomi-Politik Bir Değerlendirme

Tahsin YAMAK

Doç. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Tuba İlkin DEMİR

Lisansüstü Öğrenci, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Bu bildiri, Donald Trump'ın 2025 yılında başlayan ikinci başkanlık dönemindeki dış politika yaklaşımı ile Xi Jinping liderliğinde kurumsallaşan Çin vizyonunu karşılaştırmalı bir çerçevede ele almakta ve küresel sistemde derinleşen hegemonya mücadelesini ekonomi-politik bir perspektifle analiz etmektedir. Çalışmada, ABD'nin ulusal çıkar odaklı korumacı politikaları ile çok taraflı iş birliği mekanizmalarından kademeli şekilişi; buna karşılık Çin'in kalkınma diplomasisi, finansal girişimleri ve normatif söylemleri üzerinden alternatif bir küresel liderlik stratejisi inşa etme çabası, temel analiz eksenini oluşturmaktadır.

Kuramsal çerçeve, küresel hegemonya rekabetini yapısal, ekonomi-politik ve sistemsel boyutlarıyla bir arada değerlendirmektedir. Bu bağlamda, Susan Strange'in üretim, finans, bilgi ve güvenlik ekseninde tanımladığı yapısal güç unsurları; Robert Gilpin'in devlet-merkezli ekonomi-politik rekabet dinamikleri; ve Graham Allison'ın yükselen güçler ile yerleşik hegemonlar arasında kaçınılmaz çatışma riskine işaret eden yaklaşımı, çalışmanın kavramsal dayanaklarını oluşturmaktadır. Bu kuramsal yaklaşımlar, günümüz çok kutuplu uluslararası sisteminde artan belirsizlikler ve güç kaymaları karşısında büyük güçlerin stratejik tercihlerini anlamlandırmak için açıklayıcı bir çerçeve sunmaktadır.

Metodolojik olarak, Trump ve Xi Jinping dönemlerine ait dış politika söylemleri ile resmî belgeler karşılaştırmalı içerik analizi yöntemiyle incelenmiş; liderlik vizyonları ve küresel düzen yaklaşımları belirlenen temalar üzerinden sistematik biçimde karşılaştırılmıştır. Bu analiz süreci, söylemsel yapıların arkasındaki stratejik öncelikleri ve normatif yönelimleri ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Elde edilen bulgular, ABD'nin yarı iletken kısıtlamaları, dost zincir (friend-shoring) politikaları ve teknoloji yaptırımları yoluyla Çin ile ekonomik ve teknolojik bağımlılık ilişkisini kalıcı biçimde azaltmaya çalıştığını ortaya koymaktadır. Buna karşılık Çin'in BRICS+ genişlemesi, Küresel Kalkınma İnisiyatifi (GDI), dijital yuan projeleri ve küresel altyapı yatırımları üzerinden alternatif bir normatif ve yapısal düzen kurmaya yöneldiğini göstermektedir. Bu girişimlerin, özellikle Küresel Güney ülkeleri nezdinde artan kabul görmesi, Çin'in yumuşak gücünü tahkim etme stratejisinin bir parçası olarak değerlendirilebilir. Sonuç olarak, hegemonya rekabetinin yalnızca maddi güç alanında değil; kalkınma stratejileri, kurumsal mimari ve küresel liderlik söylemleri üzerinden de çok boyutlu bir derinleşme gösterdiği tespit edilmiştir. Bu çok boyutluluk, hem güç aktarımı hem de normatif etki alanlarının yeniden tanımlanması gerekliliği anlamını taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hegemonya, ABD Dış Politikası, Çin'in Küresel Vizyonu, Ekonomi-Politik Analiz

Uzay Hukuku Bağlamında Uluslararası Sistemde Bloklaşma Dinamikleri

Berna AKBAY

Arş. Gör., Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

1967 tarihli Dış Uzay Antlaşması, uluslararası sistemin Soğuk Savaş döneminde şekillenen ikili güç dengesi içinde, uzayın tüm insanlığa ait bir “ortak alan” olduğu fikri etrafında kurgulanmıştır. Bu antlaşma, nükleer silahlanma yarışının hızlandığı bir dönemde devletlerin uzay faaliyetlerini barışçıl amaçlarla sınırlamayı, egemenlik iddialarını engellemeyi ve devlet dışı aktörlerin sorumluluğunu düzenlemeyi hedeflemiş; böylece uzayda kolektif güvenliği esas alan, normatif olarak “eşitlikçi” bir düzen önerisinde bulunmuştur. Ancak içinde bulunduğumuz çok kutuplu uluslararası sistem, bu antlaşmanın kurumsal yapısını ve normatif ilkelerini derin biçimde zorlayan bir nitelik kazanmıştır. Teknolojik kapasitenin belirli ülkelerde yoğunlaşması, uzayın jeostratejik bir rekabet alanına dönüşmesi ve özellikle ABD, Çin ve Rusya gibi büyük güçlerin hem teknik hem de hukuki düzlemde karşıt konumlanmaları uzay hukukunun evrensellik iddiasını zayıflatmakta ve sistemsel düzeyde bir normatif parçalanmaya yol açmaktadır.

Bu çerçevede, 2020 yılında Amerika Birleşik Devletleri öncülüğünde başlatılan Artemis Anlaşmaları yalnızca teknik bir iş birliği belgesi olarak değil, aynı zamanda mevcut uzay hukukunun temel ilkelerine alternatif bir normatif düzenin inşası girişimi olarak değerlendirilmektedir. Anlaşmaların içerdiği mülkiyet hakları, kaynak kullanımı ve altyapı inşası gibi alanlardaki hükümler Dış Uzay Antlaşması’nın ortaklık ve tarafsızlık ilkeleriyle açık bir uyumsuzluk sergilemektedir. Buna karşılık, Çin ve Rusya’nın birlikte geliştirdiği Uluslararası Ay Araştırma İstasyonu (ILRS) girişimi, yalnızca bilimsel bir ortaklık değil; Artemis Anlaşmaları’nın normatif hegemonyasına karşı geliştirilen çok taraflı, ancak Batı-dışı bir bloklaşma projesi olarak öne çıkmaktadır.

Her iki girişim de uzayda teknik ve bilimsel iş birliğinin ötesine geçerek, uluslararası sistemin normatif yapısını farklı eksenlerden yeniden biçimlendirme amacı taşımaktadır. Bu durum, Dış Uzay Antlaşması’nın evrensel bir çerçeve olarak geçerliliğini yitirmeye başladığını ve büyük güçlerin kendi çıkarları doğrultusunda alternatif hukuki rejimler oluşturarak uzayı sistemsel rekabetin yeni bir düzlemine taşıdıklarını göstermektedir. Blok temelli bu norm üretimi,

yalnızca farklı uzay projeleri arasındaki teknik tercihleri değil; aynı zamanda uluslararası düzenin hangi ilkeler üzerine kurulacağına ilişkin siyasal ve hukuki vizyonları da karşı karşıya getirmektedir.

Bu doğrultuda çalışma, mevcut uzay hukukunun uluslararası toplumun tamamını kapsayan bir normatif çerçeve olarak mı işlev gördüğünü, yoksa büyük güçler arasındaki derinleşen ayrışmaların etkisiyle çok merkezli ve parçalı bir düzene mi dönüştüğünü incelemektedir. Temel sav, uzay hukukunun yalnızca teknik bir düzenleme alanı olmaktan çıkarak, büyük güçler arasındaki normatif ayrışmanın yansıdığı bir metinler arası mücadele alanına dönüştüğüdür. Bu çerçevede, Dış Uzay Antlaşması, Artemis Anlaşmaları ve Uluslararası Ay Araştırma İstasyonu gibi belgeler; yalnızca hukuki düzenleme metinleri değil, aynı zamanda farklı uluslararası sistem vizyonlarının somutlaştığı siyasal çerçeveler olarak ele alınmaktadır. Çalışma, bu belgeler arasındaki temel kavramsal, ilkesel ve yapısal farkları karşılaştırarak uzayın ortak alan niteliğinden uzaklaşıp farklı blokların etki sahasına bölündüğü bir düzene evrildiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Uzay hukuku, uluslararası hukuk, Dış Uzay Antlaşması, Artemis Anlaşmaları, Uluslararası Ay Araştırma İstasyonu, bloklaşma

Birleşmiş Milletlerin (BM) Barışı Koruma Misyonları Çerçevesinde Özel Askeri ve Güvenlik Şirketlerinin Kullanımının Analizi

Mehmet Turan ÇAĞLAR

Dr. Öğr. Üyesi, Altınbaş Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Özel askeri ve güvenlik şirketlerinin çatışma alanlarındaki faaliyetleri ve ‘müşterilerine’ sağladıkları hizmetler, 2014 sonrası Rusya’nın Wagner şirketi veya 2003 sonrası Amerika Birleşik Devletleri (ABD)’nin Blackwater gibi şirketlerle geliştirdikleri ilişkiler üzerinden tartışılrsa da askeri ve güvenlik işlerinin özelleşmesi ve özel askeri ve güvenlik şirketlerinin varlığı tarihsel olarak Soğuk Savaş dönemine kadar uzanmakta ve sağladıkları hizmetler, popüler tartışmaların ötesinde çok farklı sektörlerde yer almaktadır. Literatürde özel güvenlik şirketi, özel askeri şirket, özel askeri ve güvenlik şirketi gibi farklı kavramsallaştırmalar olmakla birlikte şirketlerin sınıflandırılması hem sağladıkları hizmetler açısından hem de sözleşme ilişkisine girdiği taraflar açısından kolay olmamaktadır. Bu çerçevede özel askeri ve güvenlik şirketleri sadece askeri ve güvenlik hizmetleri sağlamamakta aynı zamanda devletlerin askeri ve güvenlik birimlerine de sivil hizmetler sağlayabilmektedir. Bu yüzden literatürde özel askeri ve güvenlik şirketlerinin sınıflandırılmasında temel olan hizmet ve temel olmayan hizmet ayrımı da gözetilmektedir. Devletlerin ulusal ve uluslararası sorumluluklarından kaçınmak için zaman zaman çatışma bölgelerinde bu şirketleri kullanmaları hem şirketlerin kavramsallaştırılmasında hem de şiddet tekelinin dönüşümünde yeni tartışmaları da beraberinde getirmektedir. Bahsi geçen şirketler sadece devletlerin ulusal çıkarları çerçevesinde açık veya gizli kullandıkları şirketlerin ötesine geçmiştir ve Birleşmiş Milletler (BM) dahi çeşitli alanlarda bu şirketlerden hizmet satın almaktadır. BM’nin hizmet satın aldığı alanların başında da barışı koruma misyonları gelmektedir. Bu yüzden özel askeri ve güvenlik şirketlerinin kullanımı, büyük güçlerin başvurduğu istisnai bir yöntem olmanın ötesinde çok sayıda devletin ve hatta BM gibi küresel bir örgütün sık sık kullandığı bir araç haline gelmiş ve uluslararası ilişkilerde kuvvet kullanma tekelinin dönüşümü açısından yeni normatif dönüşüm ve tartışmaları da beraberinde getirmiştir.

Bu bilgiler ışığında bu çalışma, BM’nin barışı koruma misyonları çerçevesinde özel askeri ve güvenlik şirketlerinden hangi hizmetleri satın aldığı ve satın alınan hizmetlerin nasıl sınıflandırılabileceği sorularına cevap

arayacaktır. Bu temel sorular çerçevesinde çalışmanın temel argümanı, BM'nin özel askeri ve güvenlik şirketlerinin kullanımında devletlerin aksine politik/askeri hedeflerden ziyade pratik ihtiyaçlar ön plana çıkmaktadır ve temel olmayan hizmetlerin tedariği önceliklidir. Belirlenen temel argümanın analizi için ise BM tedarik ofisinin 2019-2024 yılları arasındaki satın alma istatistikleri incelenecek ve barışı koruma misyonları çerçevesinde satın alınan hizmetlerin sektörel analizi yapılacaktır. Bu yöntemle BM'nin satın aldığı hizmetlerin temel ve temel olmayan askeri ve güvenlik alanlarıyla ilgili ayrımı analiz edilerek BM'nin devletlerden farklı olarak bu şirketleri öncelikli olarak hangi alanlarda kullandığı gösterilecektir. Bu yolla ayrıca özel askeri ve güvenlik şirketlerinin kavramsallaştırılmasına da katkıda bulunulacaktır. Sözü geçen istatistiklerde BM barışı koruma misyonları çerçevesinde sözleşme imzalanan şirketlerin menşeleri de görülmektedir. Şirketlerin menşeleri incelendiğinde de hangi devletlerin şirketler aracılığıyla barışı koruma misyonlarına katkıda bulunduğu görülecek ve BM barışı koruma misyonları, özel askeri ve güvenlik şirketleri ve bu şirketlerin genel merkezlerinin bulundukları devletler aracılığıyla BM, şirketler ve devletler arasındaki ilişkiler analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Birleşmiş Milletler, Barışı Koruma Misyonu, Özel Askeri Şirketler, Özel Güvenlik Şirketleri, Özel Askeri ve Güvenlik Şirketleri

Avrupa Uyumunun Yıkılması Sürecinde 'Doğu Sorunu' ve Uyumsuzluğun İçinde Yakalanan Uyum: Kolektif Emperyalist Bölüşüm Süreci Üzerine Bir İnceleme

Renk ÖZDEMİR

Dr. Öğr. Üyesi, Hacettepe Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

1870'lerden itibaren emperyal rekabetlerin kızıışması ile Doğu Akdeniz'e egemen olma meselesi başta olmak üzere Osmanlı İmparatorluğu topraklarının paylaşılması konusunun 'Doğu Sorunu'nun merkezi haline gelişi ve bu süreçte paralel bir biçimde gelişen Avrupa uyumunun bozulması, literatürde kapsamlı bir biçimde ele alınmıştır. Ana akım literatür bu süreçte özellikle büyük devletlerin üçlü ittifak ve üçlü itilaf bloklarına ayrılmalarına giden süreçte vurgu yapmakta ve 'aktör' merkezli bir okuma sunmaktadır. Diğer yandan, aynı süreçte, örneğin birisi Güneydoğu Avrupa'nın diğeri ise Afrika'nın bölüşümünü sağlayacak olan Berlin Kongreleri, büyük devletler arasında 'uyum'un sağlanmasına hizmet etmiştir. Elinizdeki çalışma, görece daha az çalışılan bu ikinci nokta üzerinde duracak ve arşiv belgeleri ışığında kolektif emperyal bölüşümde 'uyum'u ve ortak paydaları vurgulayacaktır. Çalışma, 1878'den itibaren yapılan uluslararası kongrelerin basına yansıyan izdüşümleri üzerinden ilerleyerek, emperyal devletler arasında yakalanan 'bloklar ötesi' uyumun özellikle Doğu Sorunu çerçevesinde süreklilik arz ettiği tezi üzerinde duracaktır. Çalışma, kolektif emperyalist paylaşım meselesini, daha çok Güney Doğu Avrupa'dan örnekler üzerinde yoğunlaşarak ama Afrika'nın bölüşümünden de örnekler vererek yeniden tartışmaya açacaktır.

Bahsi geçen Berlin Kongrelerinin tartışmaya açtığı egemenlik sahası yalnızca Güneydoğu Avrupa ve Afrika ile sınırlı değildir. Deniz egemenlik sahalarını da içine alan bir okuma üzerinden ilerlenecek olursa, kolektif emperyalist 'uzlaş'ının, Güneydoğu Avrupa ve Afrika arasında kalan hattın, yani Akdenizin egemenliğinin paylaşımı üzerine kurulmak istendiği netleşir. Elbette bahsi geçen Berlin Kongrelerinde yakalanan ortak paydalar kadar kırılma noktaları da mevcuttur ve iki blok arasındaki ayrışma, Birinci Dünya Savaşı'na giden olaylar silsilesiyle daha da belirginleşecektir. Ancak Berlin Kongrelerinde yakalanan 'bloklar ötesi' kolektif emperyalist uyum gözden kaçmamalıdır. Çalışma bu süreci salt 'Osmanlı İmparatorluğu'nun paylaşılması' merkezli bir okumayla ele almak yerine, emperyalist paylaşım sürecini, özellikle de 1884-

1885 Berlin Kongresi sonrasında, tüm yer küreyi kapsar şekilde ve tarihsel materyalist bir arka plan üzerinden okumanın değeri üzerinde de durmaktadır.

Anahtar Kelimeler: 1878 Berlin Kongresi, 1884-85 Berlin Kongresi, Doğu Sorunu, Kolektif Emperyalizm, Akdeniz, Afrika, Makedonya, Bağımlılık Ekolü

Körfez Merkezli Bölgesel Düzen Arayışı: 7 Ekim Sonrası Zorluklar ve Stratejik İkilemler

Meliha ALTUNIŞIK

Prof. Dr., Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

2020 yılından itibaren Ortadoğu’da bölgesel siyaset, 21. Yüzyılın ilk on yılında yoğunlaşan kamplaşma ve düşmanlıkların yerini alan dikkat çekici bir normalleşme süreciyle yeniden şekillenmeye başlamıştır. Bu süreç, özellikle Körfez ülkeleri merkezli olmak üzere pek çok aktörün dış politikasında önemli değişimlere yol açmıştır. Daha önceki bir çalışmamda, bu dönüşümü anlamının en etkili yollarından birinin, söz konusu gelişmeleri “Körfez merkezli bölgesel düzen” olarak adlandırılabilen yeni bir düzen projesi çerçevesinde ele almak olduğunu savunmuştum (Altunışık, Middle East Journal, 2025). Bu yaklaşım, normalleşme sürecini yalnızca ikili ilişkilerin düzeltilmesi ile sınırlı görmemekte, aynı zamanda Körfez ülkeleri merkezli daha bütünlüklü bir güvenlik perspektifi, ekonomik iş birliği anlayışı ve ortak normatif çerçevelerin inşasına yönelik bir yönelim olarak ele almaktadır. Bu bağlamda, Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri ve bir ölçüde Katar gibi aktörlerin öncülüğünde şekillenen Körfez merkezli düzen arayışı, Ortadoğu’daki yeni bölgesel düzen tartışmalarının odağına yerleşmiştir. Bugün bu projenin karşı karşıya olduğu temel soru, 7 Ekim 2023 sonrasında bölgede ortaya çıkan jeopolitik dönüşümlerin bu düzen arayışını nasıl etkilediğidir. Bildiri, bu yeni jeopolitik bağlamda Körfez merkezli bölgesel düzen projesinin içeriğini ve sürdürülebilirliğini değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Bu çerçevede, Körfez merkezli bölgesel düzen projesi üç temel boyut üzerinden analiz edilecektir: (1) Güvenlik boyutu: Savaş ve barış meseleleri nasıl ele alınmalı ve yönetilmelidir? Bölge, güvenlik ilişkileri bağlamında dış güçlerle nasıl bir etkileşim içinde olmalıdır? (2) Ekonomik boyut: Bölgesel ekonomik ilişkilerin doğası nedir? Bölgenin küresel ekonomiyle nasıl bir ilişki kurması gerekmektedir? (3) Düşünsel boyut: Bölgesel aktörler arasındaki ilişkilerin düşünsel yönü nasıl olmalıdır? Hâkim normlar, roller ve kimlikler ne şekilde tanımlanmalıdır?

Bu tartışmayı takiben projenin karşılaştığı iki temel yapısal mesele ele alınacaktır. İlk olarak, bu tür projelerin bölge dışı büyük güçlerle olan ilişkileri

nasıl yönettiği sorusu gündeme gelmektedir. Ortadoğu gibi küresel güç rekabetinin yoğunlaştığı bir bölgede ve küresel düzenin dönüşüm geçirdiği bir dönemde bu ilişki biçimi, düzenin başarısı açısından kritik önemdedir. İkinci olarak, bölge içi ilişkilerin nasıl şekilleneceği konusu önemlidir. Ortadoğu bağlamında Körfez Arap merkezli bir projenin, bölgedeki Arap olmayan aktörlerle, yani İran, İsrail ve Türkiye ile, ilişkilerini nasıl şekillendirdiği önem kazanmaktadır. Dolayısıyla, Körfez merkezli bölgesel düzen projesinin bu konuya nasıl yaklaştığı tartışılacaktır.

Son bölümde ise, bu yeni düzen arayışının karşı karşıya olduğu sınamalar ele alınacaktır. Bu tartışma küresel ve bölgesel düzlemde ortaya çıkan zorluklar ve stratejik ikilemleri ve bu düzen projesinin aktörleri arasındaki ilişkileri mercek altına alacaktır. Bu bağlamda özellikle 7 Ekim 2023 sonrası ortaya çıkan yeni jeopolitik ortam ve Arap olmayan ülkelerin değişen konumları Körfez merkezli bölgesel düzen projesinin sürdürülebilirliğini ve kapsayıcılığını ciddi bir biçimde test etmektedir. Bu çerçevede, projenin içi tutarlılığı ve temel aktörleri arası uyum düzeyi kritik hale gelmiştir. Ancak bu anlamda da proje karmaşık ikilemlerle karşı karşıyadır.

Anahtar Kelimeler: Körfez merkezli bölgesel düzen, normalleşme, Ortadoğu’da bölgesel düzen, 7 Ekim sonrası Ortadoğu

İsrail'in Bölgesel Düzen Tasavvurunda Süreklilikler ve Kırılmalar – 1967'den 7 Ekim'e

Tuğçe Ersoy-CEYLAN

Doç. Dr., İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Bu çalışma, 1967 Haziran Savaşı ile 7 Ekim 2023 Hamas saldırısı arasında uzanan tarihsel çizgide, İsrail'in bölgesel düzen tahayyülünde ortaya çıkan süreklilikleri ve kırılmaları analiz etmeyi amaçlamaktadır. 1967 savaşı, İsrail'in askeri kapasitesi ve caydırıcılık yeteneği üzerinden şekillenen yeni bir bölgesel düzene zemin hazırlamış; aynı zamanda Filistin meselesinin devletlerarası sistemin dışına itilmesini mümkün kılan bir paradigma kaymasına yol açmıştır. Bu güvenlik merkezli yaklaşım hem İsrail'in bölgesel ilişkilerinde hem de uluslararası konumlanışında belirleyici olmuştur. Ancak 7 Ekim saldırısı, bu düzenin temel varsayımlarını sarsan bir kırılma anı olarak öne çıkmaktadır.

Çalışmada 1967 sonrası oluşan “güçlü ama yalnız” İsrail profili ile 7 Ekim sonrası giderek artan yalnızlık, kuşatma hissi ve güvenlik paranoyası arasındaki süreklilik hattı incelenirken; aynı zamanda askeri üstünlük ve teknolojik caydırıcılığın sınırlarına da dikkat çekilecektir. Sonuç olarak, İsrail'in 1967 sonrası inşa ettiği bölgesel düzen vizyonunun 7 Ekim ile birlikte bir krize girdiği, fakat bu krizin aynı zamanda söz konusu vizyonun yeniden üretimini de mümkün kıldığı ileri sürülmektedir.

Anahtar Kelimeler: İsrail, bölgesel düzen, 1967 Savaşı, 7 Ekim, güvenlik, Ortadoğu

7 Ekim sonrası değişen Bölgesel Güç Denklemi Çerçevesinde Ürdün Krallığı: Bölgesel İş Birliği Adımları ve Sınırlılıklar

Nur KÖPRÜLÜ

Prof. Dr., Yakın Doğu Üniversitesi, Siyaset Bilimi Bölümü

Bu çalışmada; Hamas'ın 7 Ekim saldırısı ve sonrasında İsrail'in başta Gazze'ye ardından da Lübnan ve Suriye'ye yönelik yürüttüğü çatışma ortamı ile ortaya çıkan yeni güç denklemi ve düzen çerçevesinde Ürdün Haşimi Krallığı'nın izlediği bölgesel politika ve iş birliği alanları mercek altına alınacaktır.

Filistin meselesiyle iç içe örülmüş siyasi tarihi ve kimlik politikaları dikkate alındığında, Ürdün Krallığı tarihsel olarak Filistin-İsrail Uyuşmazlığının yarattığı krizlerden en fazla etkilenen ülkelerin başında gelmektedir. Orta Doğu coğrafyasında istikrarın simgesi olarak nitelendirilen Ürdün Krallığı, 'bölgesel istikrar'a sürekli atıfta bulunan Arap ülkelerinden biri konumundadır. 7 Ekim ve sonrasında bölgeyi etkisi altına alan sıcak çatışma ortamı ve Gazze'de yaşananlar kuşkusuz Ürdün Krallığı'nın varoluşsal bir tehdit olarak gördüğü Filistin halkı için "alternatif bir vatan" (*al-watan al-badeel*) olma potansiyeline dönüşmeyi bizzat tecrübe etmiş ve Gazze'den kitlesel olarak gelebilecek (Batı Şeria'dan da olası) göçünün, rejim güvenliğine ve bölge istikrarına yapacağı olumsuz etkileri bertaraf etmeye çalışmaktadır. Benzer şekilde, 8 Aralık 2024'te Esad yönetiminin devrilmesiyle kuzey komşusu Suriye'de yaşanan hızlı ve beklenmedik değişim ve ülkenin yeniden inşası, Krallığın hem yerel düzeyde hem de bölgesel ölçekte istikrar arayışlarının belirleyici unsurlarını teşkil etmektedir.

19 Ocak 2025 tarihinde ABD, Mısır ve Katar'ın arabuluculuğunda Gazze'de (geçici olarak) sağlanan ateşkesin ardından Başkan Trump'ın, 4 Şubat 2025'te Gazze'yi "*Orta Doğu Rivierası*"na dönüştürmeyi ve Filistinlilerin yer değiştirmesini öngören açıklamasıyla; Ürdün, Mısır, Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) ve Katar'ın dahil olduğu alternatif bir "Arap Planı" ortaya konulmuştur. Bir yandan, Krallık ABD'de yeni Başkan Trump yönetimiyle ekonomik yardım alma konusunda zorluklarla karşı karşıya kalırken, bir yandan da içte ekonomik sıkıntılar ve Gazze savaşının yarattığı protestolar ve muhalefetin artan etkisiyle de mücadele etmektedir.

Bu amaç doğrultusunda, bu çalışma 7 Ekim sonrasında Orta Doğu bölgesel denkleminde yaşanan değişimin başta Gazze ve Suriye'nin yeniden inşasında ABD'nin düşüşte olan hegemonik rolünün de etkisiyle Ürdün'ün bölgede yükselen iş birliği (ve belki de bölgesel ittifak/ *alignment*) olanaklarına dahli ve bölgesel düzen oluşturma arayışlarındaki rolünü inceleyecektir. Bu bağlamda, bölge istikrarın karşı karşıya kaldığı sınırlılıkların Ürdün için ne anlama geldiği de çalışmada yer alacaktır.

Özetle bu çalışma; 7 Ekim sonrası dönemde Gazze'nin geleceği ve Suriye'nin yeniden inşasında ortaya çıkan “bölgesel iş birliği alanları” kapsamında Ürdün Krallığı'nın pozisyonunu mercek altına alarak, Krallığın hem içerde hem de dışarda “dengeleme” (*balancing act*) politikasını nasıl ve hangi koşullarda hayata geçirdiğini ortaya koyacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ürdün Krallığı, Gazze savaşı, Orta Doğu'da bölgesel düzen, dengeleme, Gazze için Arap Planı, Suriye'nin yeniden inşası

7 Ekim Sonrası Ortadoğu Bölgesel Düzeninde İran Dış Politikası: Direniş mi Uyum mu?

Gülriş ŞEN

**Dr. Öğr. Üyesi, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler
Bölümü**

Bu çalışmanın amacı Hamas'ın 7 Ekim saldırısı ve sonrasında İsrail'in Gazze ve Lübnan'da başlattığı savaş ile yeniden şekillenen bölgesel güç denklemleri ve düzen geçişinde İran dış politikasının kısıt ve arayışlarını direniş ve uyum ikilemi üzerinden tartışmaktır. İran, Amerika Birleşik Devletleri'nin Irak'ı işgali neticesinde ortaya çıkan 2003 sonrası bölgesel düzenin başat aktörlerinden biri haline gelmiş, ulus aşırı teo-politik, ideolojik ve askeri ağlarla Körfez ve Doğu Akdeniz'deki nüfuz ve etkisini derinleştirmiştir. İran'ın ABD ve İsrail ile gerilimli ilişkilerine koşut gelişen bölgesel vizyonunda rejim güvenliği ve beka arayışı bölge sathına yayılmış, 7 Ekim sonrası dönemde ağır darbeler alan Hizbullah ve Hamas gibi aktörler 2000'lerin başından itibaren İran'ın "ileri savunma" stratejisinin içkin parçaları olmuştur. İran, Arap dünyasının Mısır ve Suriye gibi geleneksel güçlü aktörlerinin zayıflayıp içlerine döndüğü Arap İsyanları döneminde de bölgedeki nüfuzunu korumaya ve derinleştirmeye çalışmış, Suriye iç savaşında Esad rejiminin iktidara tutunmasında büyük rol oynarken, Yemen iç savaşında Husi'lere verdiği destek ile "Direniş Cephesi" olarak adlandırdığı ittifakvari yapının çeperlerini genişletmiştir. Filistin meselesini yeniden bölge gündemine taşıyan ve Valbjørn vd. (2024)'ye göre 2011 sonrası dönemin bitişini simgeleyen 7 Ekim sonrası dönemde ise İran, hem Direniş Ekseni üyeleri Hizbullah ve Hamas'ın büyük kayıpları hem de Suriye'de Esad rejiminin düşüşü ile yepyeni bir konjonktür ile karşı karşıyadır. Bu çalışma 7 Ekim sonrasında İran'ın bölgeyi nasıl tasavvur ettiğini, bölgenin değişen güç denkleminin İran'a sunduğu kısıt ve imkanları, süreç takibi yöntemi ve İran'ın söylem ve politikalarına odaklanarak inceleyecektir. Çalışma, söylemde sürdürülen direniş vurgusunun yerini büyük ölçüde iyi komşuluk politikaları bağlamında özellikle Körfez ülkeleri ile uyuma bıraktığını, nükleer meselede ise olası bir askeri müdahaleyi bertaraf etmek için ABD ile müzakerelerin ön plana çıktığını tespit etmektedir. Ancak İran dış politikasında direniş patikasının ve daha sert bir dış politika vizyonunun ABD ve İsrail ile ilişkilerdeki krizlere paralel olarak uyum eksenli dış politikaya daha görünür bir biçimde

eklemlenebileceği öngörülmektedir. Bu bağlamda İran'ın hem direniş hem de uyumu nasıl yöneteceği kavramsallaştırılacaktır.

Anahtar Kelimeler: 7 Ekim Sonrası Ortadoğu, Bölgesel Düzen, İran, Direniş Eksen

Çin'in Mao Zedong döneminde Tanzanya'daki Kalkınma Faaliyetleri ve Üçüncü Dünyacılık Deneyimi

Cengiz Mert BULUT

Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

1955 Bandung Konferansı, yalnızca Bağlantısızlar Hareketi'nin temelini atmakla kalmamış, aynı zamanda Çin'in Afrika ülkeleriyle modern anlamda kurduğu diplomatik ve kalkınma temelli ilişkilerin de başlangıcını oluşturmuştur. Sonrasında birçok Afrika ülkesi bağımsızlık mücadelelerini başarıyla sonuçlandırmış ve Çin'in bu devletlere Çin'i tanımaları karşılığında o dönemin şartlarına kıyasla önemli ölçüde dış yardım tahsisleri başlamıştır. Sınırlı imkanlar ile devlet inşasının zorluğunun farkında olan Tanzanya Devlet Başkanı Julius K. Nyerere, Arusha Deklarasyonu öncülüğünde önemli sosyalist atılımlar gerçekleştirirken Çin'in sunduğu dış yardımlara oldukça geniş bir alan açmıştır.

Bu çalışmanın temel sorunsalı, Bandung Konferansı ile görünürlük kazanan Çin'in Afrika açılımının, Tanzanya özelinde Üçüncü Dünya perspektifinden nasıl bir anlam taşıdığıdır. Tartışmanın bir yönünde, Çin'in sağladığı dış yardımların bu ülkelerin bağımsızlık sonrası ulusal birliklerinin konsolidasyonuna katkı sunduğu; modernizasyon teorisinin varsayımlarına karşılık, ilkel ve emek yoğun yöntemler aracılığıyla alternatif bir kalkınma patikası sunduğu öne sürülmektedir. Buna karşılık diğer bir görüş, Çin'in yardımlarının geleneksel donör pratiklerinden biçimsel olarak farklılık gösterse de etkinlik açısından sınırlı bir değer taşıdığı ve Çin'in Soğuk Savaş bağlamında Afrika kıtası üzerinde kendisine açılan stratejik fırsat penceresinden faydalandığı yönündedir.

Bu çalışma, her iki tartışmanın da önemli boyutlarına ve argümanlarına referans verdikten sonra temel argümanı olarak Çin Komünist Partisi (ÇKP) lideri Mao Zedong döneminde Çin'in Tanzanya'ya yönelik yardımlarını kırsal kalkınma ve kendine yeterli ilkeleri ile ilişkilendirdiğini ve yardımların kısa vadede bu hedefleri desteklediğini ileri sürecektir. Ancak, bu kalkınma modelinin yapısal dönüşüm ve sürdürülebilir kalkınma açısından birtakım engeller barındırdığı da vurgulanacaktır.

Çalışmanın özgün katkısı, Çin'in Tanzanya özelinde yürüttüğü kalkınma iş birliklerinin, Çin'in dönemin uluslararası aktivizmini nasıl pekiştirdiğini,

büyük güçler arasındaki yerini nasıl tahkim ettiğini ve bu süreçle birlikte uluslararası sistemin kurucu aktörlerinden biri haline gelişini tartışmaya açmasıdır.

Mao dönemine odaklanan çalışma, arşiv araştırması ve sözlü tarih yöntemlerinden yararlanmaktadır. TAZARA demiryolu işçileriyle yapılan mülakatlar; dönemin Çin ve Tanzanya basını; WHO, WTO ve UNCTAD gibi uluslararası kuruluşların raporları; Tanzanya Ulusal Arşivi ve Amerikan CIA belgeleri çalışmanın bulgularına sağlam bir zemin sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çin, Tanzanya, Üçüncü Dünya, Kalkınma, Uluslararası Sistem

Çin'in BRICS Yaklaşımı: Uluslararası Sistemde Çok Taraflılık ve Reform Arayışı

Ferhat DURMAZ

Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Bu çalışma, Çin'in BRICS (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika) platformuna yönelik yaklaşımını, bu oluşuma yüklediği rolü ve bu bağlamda uluslararası sistemdeki hedeflerini incelemektedir. Çalışmanın merkezinde Çin'in BRICS'i yalnızca ekonomik bir iş birliği mekanizması olarak değil, aynı zamanda çok taraflılık ideali çerçevesinde şekillenen stratejik bir dış politika aracı olarak gördüğü varsayımı yer almaktadır.

Çalışma şu temel soruya yanıt aramaktadır: Çin, BRICS aracılığıyla uluslararası sistemi nasıl dönüştürmeyi hedeflemektedir ve bu dönüşüm sürecinde kendini nasıl bir aktör olarak konumlandırmaktadır? Bu bağlamda, Çin'in sistem içi bir reformcu mu yoksa Batı merkezli sisteme meydan okuyan bir revizyonist olarak mı hareket ettiği sorusu çalışmanın araştırma çerçevesini oluşturmaktadır. Ek olarak, Çin'in BRICS'e liderlik etme çabalarının diğer üye ülkelerle olan ilişkilerine ve grup içindeki dengeye nasıl etki ettiği de irdelenmektedir.

Çalışma, BRICS liderlerinin konuşmalarını nitel araştırma yöntemlerinden söylem analizi aracılığıyla incelemiş ve ortaya çıkan veriler akademik ikincil kaynaklarla desteklenmiştir. Özellikle, Xi Jinping'in BRICS zirvelerinde yaptığı açıklamalar, Çinli düşünce kuruluşlarının raporları ve resmî belge analizi üzerinden Çin'in stratejik zihniyeti çözümlenmiştir. Bu çerçevede, Çin'in BRICS'e yüklediği sembolik, jeopolitik ve ekonomik anlamlar derinlemesine incelenmiştir.

Çalışmanın temel argümanı, Çin'in BRICS bağlamında izlediği stratejinin sistem karşıtı değil, sistem içi reform odaklı olduğudur. Çin, BRICS'i kullanarak Batı hegemonyasına doğrudan meydan okumak yerine, mevcut uluslararası sistemin temel yapılarını (örneğin BM, DTÖ ve G20 gibi kurumları ve forumları) hedef almakta ve bu yapıların gelişmekte olan ülkeler lehine kademeli biçimde yeniden yapılandırılmasını savunmaktadır. Diğer bir deyişle, Çin yönetimi BRICS aracılığıyla mevcut uluslararası sistemi Batı dışı ülkelerin daha fazla söz sahibi olduğu ve daha adil işleyen çok merkezli bir yapıya dönüştürmeyi hedeflemektedir. Bu yönüyle Çin, BRICS'i Batı dışı dünyanın yükselişi

çerçevesinde hem küresel güneyin temsilcisi hem de kendi küresel vizyonunun taşıyıcısı olarak değerlendirmektedir.

Çalışma, BRICS'in tarihsel arka planıyla başlamaktadır. 2001'de Jim O'Neill'in ortaya attığı "BRIC" kavramının zaman içinde yalnızca ekonomik bir tanımlama olmaktan çıkarak jeopolitik, stratejik ve ideolojik anlamlar kazandığı açıklanmakta ve özellikle Çin tarafından nasıl yeniden yorumlandığı incelenmektedir. Çin, BRICS'i "altın tuğla" anlamına gelen "jinzhuan" ifadesiyle tanımlamış ve bu oluşumu Batı dışı dünyanın bölgesel ve uluslararası meselelerde ortak bir vizyon geliştirebileceği bir platform olarak görmüştür. Pekin yönetimi, BRICS girişiminin Batı'nın müdahaleci politikalarına karşı egemenlik, eşitlik ve çok taraflılık ilkelerini savunduğunu belirtmektedir. BRICS aracılığıyla sürdürülen Yeni Kalkınma Bankası, Rezerv Fonu ve BRICS+ girişimleri Çin'in uluslararası sistemde reform arayışının bir parçası olarak görülmektedir. BRICS+ gibi araçlar ile Çin gelişmekte olan ülkelerin temsilini artırmayı ve Batı dışı aktörlerin karar alma süreçlerine daha etkin katılımını sağlamayı amaçlamaktadır.

Çin'in Güney Afrika ile kurduğu sembolik ittifak ilişkisi ("yoldaş artı kardeş" söylemi) BRICS'in aynı zamanda ideolojik ve tarihsel temellerle de desteklendiğini göstermektedir. Dahası, BRICS'in kültürel, sportif ve akademik alanları da kapsayan bir iş birliği modeline dönüşmesi Çin'in yumuşak güç stratejisiyle uyumlu bir şekilde ilerlemektedir. BRICS+ modeliyle Çin yönetimi bu platformu genişletme ve diğer gelişmekte olan ülkelerle iş birliğini artırma hedefini taşımaktadır.

Sonuç olarak Çin, Batı ile doğrudan bir çatışma arayışına girmediği gibi, mevcut uluslararası sisteme tam anlamıyla entegre olmayı da hedeflememektedir. Bunun yerine, Pekin yönetimi, BRICS aracılığıyla mevcut uluslararası sistemi bütünüyle reddetmeden Batı dışı aktörlerin etkisini artırmayı hedefleyen bir strateji izlemektedir. Bu nedenle Çin kendini Batı'nın egemenliğine karşı alternatif bir lider olarak değil, adalet, kapsayıcılık ve eşitlik ekseninde yeniden yapılandırılması gereken uluslararası sistemin başat bir savunucusu olarak konumlandırmaktadır. Bu yönüyle BRICS, Çin'in 21. yüzyıldaki büyük stratejisinin en etkili ve önemli araçlarından biridir.

Anahtar Kelimeler: Çin, BRICS, Uluslararası Sistem, Çok Taraflılık

İki Kutuplu Dünyaya Karşı Üçüncü Yol: Yugoslavya ve Bağlantısızlar Hareketi**Günay Filiz ORDU****Lisansüstü Öğrenci, Ege Üniversitesi, Türk Tarihi Bölümü**

Soğuk Savaş döneminde iki kutuplu uluslararası sisteme karşı özgün bir duruş sergileyen Yugoslavya'nın dış politikasını incelemektedir. 1948 yılında Sovyetler Birliği ile yaşanan ideolojik ve politik ayrışmanın ardından Yugoslavya hem Batı kapitalizmine hem de Sovyet merkezli sosyalizme mesafeli bir çizgi benimseyerek “bağımsız sosyalist” bir yönelim geliştirmiştir. Bu yönelimin somutlaşmasında, Josip Broz Tito liderliğinde şekillenen Bağlantısızlar Hareketi belirleyici olmuştur. Hareketin temel ilkeleri olan egemenliğe saygı, sömürgeciliğe karşı duruş ve barışçıl iş birliği, Yugoslavya'nın sistem karşıtı konumunu uluslararası düzeyde meşrulaştırmıştır.

Bildiride, Yugoslavya'nın bu alternatif dış politika çizgisini nasıl inşa ettiği; 1955 Bandung Konferansı ve 1961 Belgrad Zirvesi gibi dönüm noktaları ekseninde analiz edilmektedir. Ayrıca Yugoslavya'nın bu süreçte üstlendiği normatif liderlik rolü ve bunun iki kutuplu dünya düzenine etkileri değerlendirilecektir.

Çalışma, uluslararası ilişkiler literatüründe hegemonya ve karşı-hegemonya kavramları doğrultusunda kuramsallaştırılmıştır. Bu çerçevede Yugoslavya'nın dış politikası yalnızca bir devletin yönelimi olarak değil, aynı zamanda alternatif bir uluslararası düzen yaklaşımı olarak ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yugoslavya, Soğuk Savaş, Bağlantısızlar Hareketi, Tito, İki Kutuplu Sistem

Ekonomik Krizler ve Devletlerin Değişmeyen Otoriter Görünümleri: Almanya ve İtalya Örnekleri

Samet ZENGİNOĞLU

Doç. Dr., Adıyaman Üniversitesi, İktisat Bölümü

I. Dünya Savaşı'nın ardından görülen “geçici” barış dönemi çok da uzun sürmemiş ve 1939 yılında II. Dünya Savaşı'nın fitili ateşlenmiştir. “Yirmi Yıl(lık) Kriz” döneminde ise Avrupa sahnesinde üç kritik gelişmeye dikkat çekmek olanaklı olmuştur. Birincisi, 1922 yılında Mussolini'nin İtalya'da iktidara gelmesidir. İkincisi, 1929 Ekonomik Buhranı ile krizin Avrupa'daki yansımalarıdır. Üçüncüsü ise 1933 yılında Hitler'in Almanya'da iktidara gelmesidir. 1929 sonrası Avrupa'daki makro iktisadi faktörler, negatif bir görünüm arz etmişlerdir. Dolayısıyla faşist İtalya'nın ve Nasyonal-Sosyalist Almanya'nın yükselişinde bu krizin yansımalarının etkili olduğu düşünülmektedir. Ekonomik krizin ardından iki ülkede de devletin “otoriter” görünümü belirgin ve daha dominant bir hal almıştır. Sonrasında ise iki devletin de yayılmacı politikaları neticesinde II. Dünya Savaşı'nın başlaması kaçınılmaz olmuştur. 20. yüzyılın bu ilk küresel ekonomik krizinin yanında ikinci büyük küresel ekonomik ve finansal krizin 2007-2008 yıllarında gerçekleştiği görülmüştür. Hatta yoğun bir biçimde de bu iki kriz, 21. yüzyılın ilk çeyreğinde çeşitli faktörler dahilinde mukayese edilmiştir. Amerika Birleşik Devletleri merkezli 2007-2008 küresel finansal kriz kısa süre içerisinde Portekiz, İtalya, İspanya ve Yunanistan gibi Akdeniz ülkeleri başta olmak üzere birçok Avrupa ülkesini etkisi altına almıştır. Her ne kadar Almanya, bahsi geçen ülkeler kadar etkilenmemiş olsa da iç politik dinamikler açısından “ekonomik faktörler”, ülkedeki siyasi aktörler tarafından dile getirilen bir husus olmuştur. Bu genel çerçevede dahilinde bu çalışma iki Avrupa ülkesi odağında (Almanya ve İtalya) ekonomik krizlerle yükselen otoriter çehreler arasında bir bağ olduğu tezini savunmaktadır. Öyle ki aşırı sağcı siyasi aktörlerin, iki ülkede de ciddi bir yükseliş yakalamaları bu tezi teyit eden unsurlardan birisi olarak kabul edilmektedir. Örneğin, kriz ve ekonomi zemininde söylemlere sahip olan Almanya'nın aşırı sağcı partisi AfD, son seçimlerin her birinden daha da güç kazanarak çıkmıştır. Almanya'da Şubat 2025'te gerçekleşen Federal Meclis seçimlerinde AfD, en çok oy alan ikinci parti olmuştur. İtalya'da ise 2022 yılında aşırı sağcı lider Giorgia Meloni başbakanlık koltuğunu devralmıştır. Dolayısıyla

20. yüzyılın ilk yarısı dikkate alındığında Avrupa için korkulu rüyanın yeniden gündeme gelebileceği düşünülmüştür. İlgili düşünceden hareketle, bu çalışmada 1929 Buhranı ve 2007-2008 küresel finansal krizi çerçevesinde Almanya ve İtalya özelinde belirginleşen otoriter görünümeler arasında nasıl benzerlikler olduğunun analiz edilmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik kriz, Almanya, İtalya, Aşırı sağ

Demokrasi ile Otoriterlik Arasında: Rekabetçi Otoriterliğin Sırbistan'daki Yükselişi

Simge PELİT

Arş. Gör., İstinye Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Soğuk Savaş sonrası demokrasi ve liberal değerlerin küreselleşeceği beklentisiyle birlikte artan demokratikleşme dalgasına rağmen, 21. yüzyılda otoriter rejimlerin yükseldiği görülmektedir. Bu otoriterleşme süreçlerinin günümüzdeki en yaygın örneklerinden biri rekabetçi otoriter rejimlerdir. Rekabetçi otoriterlik, Steven Levitsky ve Lucan Way tarafından hem demokrasinin hem de otoriterliğin özelliklerini barındıran melez bir rejim olarak tanımlanır. Bu tür rejimlerde demokratik kurumlar mevcut olsa da iktidar sahipleri bunları iktidarı ellerinde tutmanın bir aracı olarak görürler. Muhalefet partileri bulunsun da rekabet adil değildir; oyun alanı iktidar lehine çarpıtılmıştır.

Bu çalışma, 2000'li yıllarda demokratik dönüşüm sürecine giren Sırbistan'ın, özellikle 2012 sonrasında rekabetçi otoriterliğe evrilişini araştırmayı amaçlamaktadır. Süreç izleme yöntemi kullanılarak Sırbistan'daki demokratik gerilemenin kırılma noktaları tespit edilecek, Aleksandar Vučić yönetiminde rekabetçi otoriter rejimin nasıl yerleştiği ve etkileri değerlendirilecektir.

Sırbistan, rekabetçi otoriter rejim örnekleri arasında öne çıkmaktadır. Slobodan Milošević'in 2000 yılında devrilmesiyle başlayan demokratikleşme süreci, ülkenin Avrupa Birliği'ne katılım hedefiyle ivme kazanmıştır. 2000-2012 yılları arasında demokratik göstergelerde önemli iyileşmeler yaşanmış; fakat Tomislav Nikolić liderliğindeki Sırp İlerleme Partisi'nin (SNS) 2012'de iktidara gelmesiyle birlikte demokratik gerileme süreci başlamıştır. Avrupa Birliği'nin Sırbistan'ı bölgedeki istikrarın bir parçası olarak görmesi ve stratejik nedenlerle ülkedeki demokratik gerilemeye göz yumması, rejimin devlet kurumlarını ele geçirmesine, hukukun üstünlüğünün zayıflamasına ve medya özgürlüğünün erozyona uğramasına neden olmuştur.

Vučić, öncelikle başbakan yardımcısı (2012-2014), ardından başbakan (2014-2017) ve 2017'den itibaren cumhurbaşkanı olarak iktidarını pekiştirmiştir. Bu dönemde Sırbistan, demokrasi ve otoriterlik arasında bir konum edinerek rekabetçi otoriter bir rejime dönüşmüştür. Vučić döneminde yapılan seçimlerde

medya baskısı, muhalefete yönelik sindirme politikaları ve seçim usulsüzlükleri yaygın olarak görülmüştür.

Özellikle 2016 parlamento seçimlerinde ve 2017 cumhurbaşkanlığı seçimlerinde medya özgürlüğü kısıtlanmış, iktidar partisinin devlet kaynaklarını seçim kampanyaları için kullandığı belirtilmiştir. 2020 parlamento seçimleri Covid-19 pandemisi nedeniyle uygulanan kısıtlamaların gölgesinde yapılmış, yerel seçimler ise yoğun seçim ihlalleri nedeniyle muhalefet tarafından boykot edilmiştir. Bu durumlar Vučić'in partisinin hem parlamentoda hem de yerel yönetimlerdeki hegemonyasını güçlendirmiştir. Benzer şekilde, 2022 cumhurbaşkanlığı seçimlerinde de ciddi usulsüzlükler gündeme gelmiştir.

Sonuç olarak, Sırbistan'da Vučić yönetiminde yaşanan demokratik gerileme, günümüzde devletlerin yeni otoriter çehrelerinin önemli bir örneğini oluşturmaktadır. Demokratik kurumların içinin boşaltılması, medya üzerindeki baskı ve seçimlerdeki usulsüzlükler, Sırbistan'ı demokratik ve tam otoriter rejimler arasında gri bir alana yerleştirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Rekabetçi otoriterlik, demokratik gerileme, Sırbistan, Vučić

İki Deniz Arasında Bütünleşme ve Ayrışma: Karadeniz-Hazar Havzasının Jeopolitik Dönüşümü

Ali Faik DEMİR

Doç. Dr., Galatasaray Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Doğuş SÖNMEZ

Arş. Gör., Kadir Has Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

Karadeniz ve Hazar bölgeleri, tarih boyunca jeopolitik açıdan kritik konumları sebebiyle küresel ve bölgesel güçlerin mücadele alanı olmuştur. Bu çalışma, Karadeniz-Hazar havzasının bölgesel bir sistem olarak hangi tarihsel koşullar altında bütünleştiğini ve hangi dönemlerde ayrıştığını spesifik bir biçimde analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Karadeniz-Hazar Havzası; Türkiye, Rusya, Gürcistan, Ukrayna, Bulgaristan, Romanya, İran, Azerbaycan, Kazakistan ve Türkmenistan'ı içine alan geniş bir jeopolitik bölgedir. Bu coğrafya, tarihsel olarak dönem dönem ortak siyasi hedeflere sahip, ancak sıklıkla siyasi ve jeopolitik rekabetler nedeniyle parçalı bir yapıya sahip olmuştur. Çalışma, bu bölgesel sistemin siyasi dönüşümlerini özellikle üç kritik dönemde inceleyecektir: 19. yüzyılın sonlarında Çarlık Rusyası'nın bölgedeki hâkimiyetini artırdığı süreç, Sovyetler Birliği dönemindeki idari ve siyasi bütünleşme girişimleri ve Soğuk Savaş sonrası bağımsızlık hareketleri ile bölgesel aktörlerin yeniden yapılanma süreçleri. 19. yüzyıl sonları Çarlık Rusyası'nın bölgedeki etkinliğini artırdığı kritik bir dönüm noktasıdır. Sovyet dönemi, bölgesel sistemin idari ve siyasi olarak en kapsamlı bütünleşme girişimini temsil ederken, Soğuk Savaş sonrası dönem ise bağımsız devletlerin ortaya çıkışıyla bölgesel yapının yeniden şekillendiği önemli bir ayrışma sürecini oluşturmaktadır.

Araştırmanın temel sorusu, Karadeniz-Hazar havzasının bütünleşme ve ayrışma dönemlerinin belirgin jeopolitik özelliklerinin ne olduğudur. Çalışmanın argümanı, bölgenin tarihsel bütünleşmesinin çoğunlukla büyük güçlerin bölgesel nüfuz mücadeleleri ve merkezileşme girişimleri ile bağlantılı olduğu, ayrışma süreçlerinin ise genellikle yerel çatışmalar, ulusal bağımsızlık talepleri ve küresel güçlerin bölgesel rekabetleriyle ortaya çıktığı yönündedir.

Tarihsel dönemlendirme ve karşılaştırmalı analiz yöntemlerinin kullanılacağı çalışmada, her dönem kendi içindeki özgün siyasi dinamikler ve dış aktörlerin bölge üzerindeki etkileri üzerinden incelenecektir. Çalışmada tarihsel dönemlendirme ve karşılaştırmalı analiz yöntemleri, ilgili dönemlere ait devlet arşivleri, diplomatik belgeler ve resmi açıklamalar üzerinden uygulanacaktır. Özellikle Rusya, Türkiye ve Batılı devletlerin arşivleri temel kaynaklar olacaktır.

Çalışma, uluslararası ilişkiler literatürüne bölgesel sistemlerin oluşumu ve dönüşümüne dair jeopolitik perspektiften yeni bir katkı sunacaktır. Mevcut literatürde Karadeniz ve Hazar bölgeleri genellikle bağımsız alanlar olarak ele alınmıştır. Bu çalışma, her iki bölgeyi bütünleşik bir perspektifle ele alarak, bölgesel sistemlerin oluşum ve dönüşüm dinamiklerine yönelik literatürdeki mevcut boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır. Çalışmanın güncel önemi, Karadeniz ve Hazar havzasında günümüzde devam eden krizlerin, örneğin Rusya-Ukrayna savaşı ve Azerbaycan-Ermenistan çatışmalarının tarihsel köklerini ve jeopolitik bağlamını anlamaya yönelik sunduğu tarihsel perspektiften kaynaklanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Karadeniz, Hazar Denizi, Bölgesel Sistemler, Jeopolitik Dönüşüm, Tarihsel Dönemlendirme

Soğuk Savaş Döneminde Avrupa Toplulukları'nın Ortak Dış ve Güvenlik Politikası Arayışı ve Ortadoğu Yaklaşımı

Pırl Akın Ocak

Öğr. Gör. Dr., Ankara Üniversitesi, Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi

1789 sonrası uluslararası sistemin inşası, büyük güç rekabeti ve devlet merkezli düzenin tahkimine dayanırken, 20. yüzyılın ikinci yarısında bu sistemin dönüşümüne tanıklık edilmiştir. Soğuk Savaş dönemi, uluslararası sistemin iki kutuplu yapısının şekillendirdiği bir dönem olmasının yanı sıra, Avrupa kıtasında bütünleşme hareketlerinin temellerinin atıldığı bir tarihsel bağlama da sahiptir. Bu dönemde devlet dışı aktörlerin yükselişi ve Avrupa bütünleşme sürecinin erken döneminde oluşturulmuş olan ve günümüzdeki Avrupa Birliği'nin (AB) temelini oluşturan üç ayrı örgütsel yapının (Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT), Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET), Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (EURATOM) genel adı olan Avrupa Toplulukları (AT) gibi bölgesel yapıların güç kazanması, uluslararası ilişkiler disiplininde yeni kavramsallaştırmaların ve analiz çerçevelerinin doğmasına zemin hazırlamıştır. Bu bağlamda, bu bildiri Soğuk Savaş döneminde AT'nin ortak dış ve güvenlik politikası geliştirme çabaları ile bu çabaların Ortadoğu'ya yönelik yaklaşımına yansımalarını incelemeyi amaçlamaktadır.

Çalışmanın ana sorunsalı, Avrupa bütünleşme sürecinin dış ve güvenlik politikası boyutunun Soğuk Savaş koşullarında nasıl şekillendiği ve bu çerçevenin Ortadoğu gibi stratejik bir bölgede ne tür yansımaları olduğu, AT'nin Ortadoğu'ya yönelik politikasını nasıl etkilediği sorusudur.

Bu çerçevede bildirinin temel argümanı, Soğuk Savaş döneminin askeri ve jeopolitik dinamikleri AT'nin dış politika kapasitesini sınırlasa da dış politika alanındaki kurumsal yetersizliklerine rağmen, özellikle 1970'lerden itibaren dış politika alanında kurumsal bir çerçeve oluşturma girişimi olarak geliştirilen Avrupa Siyasi İşbirliği (ASİ) mekanizması aracılığıyla, Ortadoğu politikasında sınırlı ama sembolik etkiler yaratmayı hedeflediği yönündedir. Bölgede özellikle enerji güvenliği, Arap-İsrail çatışması gibi başlıklarda ASİ çerçevesinde geliştirilen politikalar, Avrupa'nın kendi kimliğini ve uluslararası konumunu tanımlama çabalarının bir parçası olarak değerlendirilmiştir. Ancak NATO'nun

güvenlik mimarisi ve ABD'nin bölgesel hâkimiyeti, Avrupa'nın bağımsız ve kolektif bir dış politika üretimini sınırlandırmıştır.

Çalışmada nitel yöntem benimsenmiş olup, Ortak Dış ve Güvenlik Politikasını şekillendiren temel olaylar ve siyasi kararlar birincil kaynaklar (AT Konseyi belgeleri, ASİ deklarasyonları, Komisyon raporları vb.) ve döneme dair ikincil akademik literatür aracılığıyla tarihsel ve analitik bir çerçeveden incelenmiştir. Soğuk savaş döneminde AT'nin genel güvenliğini tesis etmeyi amaçlayan çalışmaları 50'lerde Pleven Planı ile Avrupa Savunma Topluluğu (AST) kurma girişimi, AET, Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (European Atomic Energy Community- EURATOM) ve Avrupa Siyasi İşbirliği (ASİ)'nin kurulması ile başlayıp, Fouchet Planları I ve II, Davignon, Lüksemburg, Kopenhag, Tindemans, Londra Raporlarıyla ve Genscher-Colombo girişimi ve Avrupa Tek Senedi ile geliştirilmiştir. Her biri Avrupa bütünleşmesinin önemli dönüm noktaları sayılabilecek bu gelişmeler çalışmada incelenmiştir. Aynı dönemde AT'nin Ortadoğu'ya yönelik politikaları bağlamında da Avrupalı ülkelerin bölgedeki sömürge geçmişi, Mısır'da Nasır yönetimi ve yükselen Arap milliyetçiliği, Süveyş Krizi, 67 ve 73 Arap- İsrail Savaşları, petrol krizleri, Avrupa tarafından yayımlanan nispeten etkisiz deklarasyonlar, 1975 Lübnan İç Savaşı ve 1979 İran Devrimi, 1972 tarihli Rossi Raporu ve Ekim 1972 Paris zirvesinde duyurulan Küresel Akdeniz Politikası (Global Mediterranean Policy-KAP), Avrupa- Arap Diyaloğu vb. birçok gelişme Avrupa'nın Ortadoğu politikasını etkileyen unsurlar olmuştur. 80'lerde de Gymnich Toplantıları, 1980 tarihli Venedik Deklarasyonu, AT'nin mali yardımları ve Madrid Barış Konferansı da Avrupa'nın ortak dış ve güvenlik politikası üretme kapasitesini test eden örnek olaylar olarak çalışmada değerlendirilmiştir.

Sonuç olarak bu bildiri, Soğuk Savaş'ın katı güvenlik mimarisi içinde AT'nin Ortadoğu gibi çatışmalı bir bölgede dış politika oluşturma çabalarını tarihsel bağlamda ele alarak, Avrupa bütünleşmesinin dış politika ve güvenlik boyutunun evrimini ve sınırlılıklarını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışma uluslararası sistemin dönüşümüne ilişkin daha geniş söyleme katkıda bulunmayı, tarihi politikaların çok kutuplu bir dünyada önemli bir dış politika aktörü olarak AB'nin bölgedeki mevcut dış ilişkilerini nasıl yönlendirdiğine dair içgörüler sağlamayı, AB-Ortadoğu ilişkilerindeki gelecekteki olası yörüngeleri anlamak için bir çerçeve sunmayı ve AB'nin bölgede gelişen rolüne ilişkin akademik tartışmaları zenginleştirmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Soğuk Savaş Döneminde Avrupa Bütünleşmesi, Ortak Dış ve Güvenlik Politikasının Gelişimi, AT'nin Ortadoğu Politikası

Uluslararası Sistemde Küçük Devlet Davranışlarını Anlamak: Geleneksel İttifak Teorileri ile Barınak Teorisinin Karşılaştırmalı Analizi

Doğan DEMİRKIRAN

Arş. Gör., Üsküdar Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

Bu çalışma, küçük devletlerin uluslararası sistemdeki davranışlarını geleneksel ittifak teorileri ile barınak teorisini (shelter theory) karşılaştırarak incelemektedir. Temel araştırma sorusu, küçük devletlerin uluslararası sistemde maliyetleri nasıl sınırlandırabileceği ve faydaları nasıl maksimize edebileceğidir. Bu soru çerçevesinde çalışma, küçük devletlerin davranışlarını genellikle marjinalleştiren veya aşırı basitleştiren ana akım uluslararası ilişkiler teorilerini eleştirmektedir.

Başta güç dengesi, tehdit dengesi ve peşine takılma (bandwagoning) gibi realist paradigmaya dayanan teoriler olmak üzere geleneksel ittifak teorileri ittifakları dış tehditlere yanıt olarak kurulan geçici ve çıkar odaklı mekanizmalar olarak kavramsallaştırmaktadır. Bu teoriler, büyüklüklerine bakılmaksızın devletlerin işlevsel olarak benzer oldukları ve anarşik bir uluslararası sistemin yapısal kısıtlamaları içinde davrandıkları varsayımından hareket eder. Bu çerçevede, küçük devletler doğaları gereği savunmasız ve pasif aktörler olarak görülür. Bu sebeple, hayatta kalmak (dengeleme) ya da daha büyük güçlerden fırsatçı bir şekilde faydalanmak (bandwagoning) için ittifaklar kurarlar. Bu modeller ittifak oluşumuna dair değerli içgörüler sağlasa da küreselleşmiş ve ilişkisel olarak yoğun bir dünyada küçük devletlerin stratejik esnekliğini ve çok boyutlu hedeflerini açıklamakta yetersiz kalmaktadır.

Bu çalışma, geleneksel ittifak teorilerine alternatif olarak küçük devletlerin motivasyonlarına dair geniş bir anlayış sağlayan yeni bir teorik yaklaşım olan barınak teorisini tanıtmaktadır. Barınak teorisi, küçük devletlerin yalnızca tehditlere karşı koymak için değil, kırılganlıklarını azaltmak ve yapısal sınırlamaları bertaraf etmek için de siyasi, ekonomik ve toplumsal barınak edinmek amacıyla ittifak arayışına girdiklerini iddia etmektedir. Geleneksel ittifak teorilerinin aksine, barınak teorisi küçük devletlerin aktif bir şekilde uluslararası örgütler, diplomatik ağlar ve normatif topluluklar içinde yer alarak dayanıklılık, meşruiyet ve uzun vadeli istikrarı artırmaya çalıştığını vurgular. Bununla birlikte, koruma sağlarken, barınakların bağımlılıklara ve özerkliğin

erozyonuna neden olabileceğini ve daha büyük aktörlerle asimetrik ilişkilere yol açabileceğini de kabul eder. Koruma ve özerklik arasındaki bu ilişki, küçük devlet stratejilerinin altında yatan maliyet-fayda mantığını anlamak için çok önemlidir.

Çalışma, hem geleneksel ittifak teorilerinin hem de sığınak teorisinin ontolojik ve normatif varsayımlarını, çıkarımlarını ve açıklayıcı gücünü değerlendiren kavramsal ve karşılaştırmalı bir analiz oluşturmaktadır. Teorik tartışmaları büyük güçler merkezli yaklaşımların ötesine taşıyarak ve küçük devletlerin ampirik gerçekliklerine ve politika tercihlerine daha uygun bir çerçeve sunarak Uluslararası İlişkiler disiplinine katkıda bulunmaktadır.

Sonuç olarak bu çalışma, barınak teorisinin mevcut uluslararası sistemdeki küçük devlet davranışlarını açıklamak için daha kapsamlı ve esnek bir çerçeve sunduğunu ileri sürmektedir. Teori, küresel karşılıklı bağımlılığın karmaşıklığını, küçük devletlerin farklılaşan ihtiyaçlarını ve askeri tehditlerin ötesinde çeşitli kırılganlık ve direnç kaynaklarını dikkate almaktadır. Bu doğrultuda, küçük devletlerin fayda-maliyet mantığını sadece güvenlik boyutunda değil, birçok boyutta vurgulayan barınak teorisi, giderek karmaşık ve çok kutuplu hale gelen dünyada bu aktörlerin stratejik davranışlarını daha etkili bir şekilde açıklamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Küçük devletler, ittifak, barınak teorisi

Yurttaş-Ordudan Paralı Askerlere: 1789'un Mirası ve Güvenliğin Özelleştirilmesi

Mehmet Yaşar KAYA

Arş. Gör., Başkent Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

Modern dönemde savaşlar, Clausewitz'in meşhur özdeyişinde işaret ettiği üzere "siyasetin farklı araçlarla devamı" olarak uluslararası sistemin dönüşümünün kritik eşikleri olarak yaşanmıştır. Öte yandan uluslararası sistemin dönüşümü, ülkeler arasındaki siyasi sorunların savaşlarla çözüme ulaştırılmasından ibaret olmayan ve daha büyük ölçekte siyasi, sosyal ve ekonomik dönüşümlerin uluslararası alandaki yansıması olarak düşünülmelidir. Bu büyük ölçekli dönüşümler savaşın organize edilme biçimlerinde de etkili olmaktadır. Dolayısıyla, savaşların uluslararası sistemi dönüştürdüğü yönündeki basit nedensel bir yaklaşımdan ziyade, her iki sürecin de daha geniş ölçekli dönüşümler tarafından belirlendiği ve birbirleriyle karşılıklı etkileşim içinde ele alınması daha yerinde olacaktır. Bu yönüyle savaşlar, teknolojik gelişmeler ve askeri stratejiler gibi teknik tartışmaların merkeze alındığı bir soruşturmanın konusu olmaktan çok arka planda barındırdıkları toplumsal boyutlarıyla ele alınmayı hak etmektedir.

Bu bağlamda, ulus-devletlerle özdeşleşen düzenli ordular ile modern uluslararası sistemin gelişimi arasında paralellik kuran yaklaşımlar mevcuttur. Weberci bir çizgide gelişen Charles Tilly ve Michael Mann gibi tarihsel sosyologların başını çektiği bir literatür, modern devletin kuruluşunda büyük ölçekli savaşları organize etmek için gereken mali ve kurumsal altyapının belirleyici olduğunu savunmuşlardır. Böylece modern dönemde uluslararası sistemin temel aktörleri haline geldiği kabul edilen ulus-devletler aslında savaşların bir ürünü olarak gelişmişlerdir. Ne var ki, iç tutarlılığını ve açıklayıcı kapasitesini teslim etmemiz gereken bu anlatı Marksist bir perspektifle yaklaşıldığında aslında bir toplumsal ilişki biçimi olarak değerlendireceğimiz modern devletin oluşumunu teknik gelişmelere indirgediği ölçüde eksik kalmaktadır. Bu eksiklik, modern orduların gelişiminin ardındaki teknik unsurların toplumsal sonuçlar doğurmasına karşın, bu teknik gelişmelerin belirleniminde ele alınan süreçlerin kendilerinin de toplumsal belirlenimlere sahip olduğunun göz ardı edilmesinden kaynaklanmaktadır. Bu eksikliği aşmanın yolu ise modern devletin şiddet aygıtları ile toplum arasındaki ilişkinin tarihsel olarak nasıl evrildiğine odaklanmaktan geçmektedir. Bu bağlamda 1789 Fransız

Devrimi, yalnızca siyasal egemenliğin yeniden tanımlandığı değil, aynı zamanda modern kamusal zor kullanımının da kurumsallaştığı bir tarihsel kırılma anı olarak öne çıkar. Fransız Devrimi, alt sınıfların yurttaşlık temelinde siyasal özneler olarak tarih sahnesine çıktığı bir dönemde siyasal egemenliğin kaynağını yeniden tanımlamış; böylece şiddetin meşru kullanımını halk egemenliğine dayandıran modern kamusal zor kullanımının da kurucu anlarından birini oluşturmuştur. Devrimle birlikte şekillenen “yurttaş-ordu” modeli, öncesinde soyluluğa, mülk sahipliğine ya da profesyonelliğe dayalı olan zor kullanma yetkisini istemeden de olsa alt sınıf kitlelerine açarak, zorun kamusal karakterini pekiştirmiş ve askeri şiddeti ulusun kolektif savunusuna ve yurttaşlık başta olmak üzere siyasal katılım biçimlerine bağlayarak özel çıkarlardan arındırma iddiasını taşımıştır. Ne var ki bu iddia, kapitalist toplumsal ilişkilerin bağrında taşıdığı çelişkilerden doğan sınıfsal gerilimlerden bağımsız düşünülemez. Nitekim zor kullanımının kamusal niteliğinin aşınması anlamına gelen güvenliğin özelleştirilmesi olgusu da bu gerilimlerin sermaye lehine çözüme kavuşturulması arayışlarının bir ürünü olarak ortaya çıkmaktadır. Soğuk Savaş sonrası dönemde güvenlik, giderek piyasa aktörlerine devredilmiş; özel askeri şirketler, taşeron birlikler ve paramiliter güçler gibi devlet dışı aktörler zor kullanımının başlıca taşıyıcıları haline gelmiştir. Bu süreçte güvenliğin özelleştirilmesi, savunma sektöründeki yönetsel bir değişim olarak değil sermaye birikiminin sürekliliğini sağlamak üzere zor aygıtlarının yeniden işlevselleştirilmesi olarak ele alınmalıdır. Sonuç olarak, güvenliğin özelleştirilmesi teknik bir yeniden yapılanma değil; 1789 ile ortaya çıkan kamusal zor iddiasının sermaye birikimi karşısında çözümlenmesini simgeleyen tarihsel bir kırılma olarak kavramsallaştırılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Yurttaş-Ordu, Güvenliğin Özelleştirilmesi, Kamusal Zor, Sermaye Birikimi, Uluslararası Sistem

Dünya Değişirken Diploması ve Diplomatlar: Osmanlı Hariciyesinden Cumhuriyet Hariciyesine Geçişte Galip Kemali Bey

Hüseyin SERT

Dr., Bağımsız Araştırmacı

I. Dünya Savaşı diploması olgusunu kökten sayılabilecek ölçüde dönüştürmüştür. “Büyük Savaş” diplomatik pratikler, karar alma süreçleri ve aktörler üzerinde öyle etkili olmuştur ki – kimi diplomatlar ve siyasetçiler katılmasa dahi – savaş öncesi diploması “eski”, savaş sonrasındaki ise “yeni” diploması olarak nitelenmiştir. Bu çalışmada, bir meslek ve kurum olarak diplomasının karakterine I. Dünya Savaşı’nın konjonktürel ve yapısal etkileri Osmanlı-Türk bürokrasisine özel bir vurguyla incelenecektir. Bu analiz, geç dönem Osmanlı Hariciyesinin önde gelen diplomatlarından birisi olan, Milli Mücadele ve TBMM hükümetleri Hariciye Vekaleti ile uyumlu bir çizgide olduğu halde yeni devletin diplomatik kadrolarında yer bulamayan Galip Kemali Bey’in hikayesi üzerinden takip edilecektir.

I. Dünya Savaşı’nın sona ermesinden Kasım 1922’ye kadar olan zaman dilimi Osmanlı-Türk diplomasısını “eski” diplomasiden “yeni” diplomasıye geçiş bağlamında özgün bir yere koyuyor. Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) bünyesinde 3 Mayıs 1920’de Ankara’da bir Hariciye Vekaleti tesis edilirken, İstanbul’da savaştan büyük yara almış, işgal görmüş olsa da Osmanlı Devleti’nin Hariciye Nezareti varlığını sürdürüyordu. Bir anlamda İstanbul’daki “Nezaret” eski diplomasıyı temsil ederken Ankara’daki “Vekalet” ise yeni diplomasının erken dönem bir örneğini teşkil ediyordu. Bu sebepten dolayı, eş zamanlı olarak “eski” ve “yeni” diplomasının bir kesitini sunan 1920-1922 dönemi Türkiye örneğinin bir incelemesi, “eski” diploması ile “yeni” diploması arasındaki farklılık ve süreklilik unsurlarını değerlendirmek, dolayısıyla da bu ayrımın ya da kıyaslamanın ne kadar gerçekçi bir zemine oturduğunu anlamak açısından da değer taşımaktadır.

Sosyal arka planı, nitelikleri ve meslek yaşamının akışı itibarıyla “eski diploması” döneminin neredeyse bütün nitelikleri Galip Kemali Bey’in şahsında tecessüm etmişti. Bununla birlikte, yine içine doğduğu dünyanın bir mensubu olarak temsil ettiği hükümete karşı ancak ulusal kimlik tanımıyla uyumlu bir mücadeleye kayıtsız kalmamıştı. Tam da bu ikiliğin doğurduğu kaçınılmaz

gerilimler sebebiyle ilk andan beri Milli Mücadeleye desteği olsa da Galip Kemali Bey Cumhuriyet döneminin “yeni diplomasisinin” bir mensubu olamamıştı. Bu çalışmada da deneyimli Osmanlı diplomatının bir Cumhuriyet diplomatı olamayışını eski diplomasiden yeni diplomasiye, Osmanlı’dan Cumhuriyete ve savaştan barışa geçiş döneminin gerçeklikleri ve bir diplomatın aldığı ya da alamadığı kararların bireysel, mesleki ve sosyal arka planı bağlamında ele alınması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Galip Kemali Bey, Osmanlı Hariciyesi, Cumhuriyet Hariciyesi, Yeni Diplomasi Tarihi

Erken Cumhuriyet Döneminde Paris Büyükelçiliği'nin Sosyal Tarihi

Müzeyyen Ezel ÜNAL ÖZDEMİR

Arş. Gör. Dr., Kocaeli Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Bu çalışma, erken Cumhuriyet döneminde Paris Büyükelçiliği'nin sosyal bir tarihini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Son yıllardaki çalışmalar büyük ölçüde Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı'nın merkezi yapısına odaklanmakta, yurtdışındaki temsilciliklerin tarihi ise buna oranla daha az çalışılan bir alan olarak göze çarpmaktadır. Oysaki bu temsilciliklerin ve kurulan ilişkilerin çok boyutlu tarihi, yeni diplomatik tarihçiliğin dikkat çektiği alanlardan biridir (Aballéa, 2017). Bu ilgi yalnızca diplomatik ilişkilere odaklanmamakta, temsilciliklerin bulundukları şehirde kurdukları sosyal, entelektüel ve kültürel ilişkilerin de önemine dikkat çekmektedir. 7 yıllık fiili savaş halinden sonra, yeni Türkiye'nin Fransa karşısında diplomatik ve politik bir meşruiyet kurma çabası, Paris'te kurulacak sosyal ve entelektüel ilişkilerle paralel biçimde ilerlemiştir. İki savaş arası dönemde uluslararası sistemde yeniden tanınma çabası veren Türkiye Cumhuriyeti'nin Paris Büyükelçiliği mensuplarının sosyal profilleri bu bakımdan önemli ipuçları vermektedir. Çalışmanın kaynakları arasında Türkiye ve Fransız diplomatik arşivleri yanında sefaret görevlilerinin özel arşivleri de önemli bir yer tutmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Paris Büyükelçiliği, Türk-Fransız İlişkileri, Sosyal Tarih, Yeni Diplomasi Tarihi

Ulusçuluk ve Uluslararasıılık Arasında: Milletler Cemiyeti'nde Türk Dışışleri Bakanı Tefik Rüşti Aras

Hazal PAPUÇÇULAR

Doç. Dr., Fenerbahçe Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

Birinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinden sonra, yeni bir sistem inşası çabasını en çok yansıtan gelişmelerden bir tanesi Milletler Cemiyeti'nin kuruluşu oldu. İlgili yazında 1930'lardaki etkisizliği ön plana çıkarılsa da Cemiyet, uluslararasıılık denemesinin en önemli vaka çalışmalarıdan birini oluşturmaktadır. Diğer yandan, Birinci Dünya Savaşı sonrası çağ aynı zamanda ulus-devletlerin çağıydı ve resmî ideolojisini de ulusçuluk oluşturmuyordu. 1920'ler ve 1930'lar, bu bağlamda, sistem içinde hem ulusçuluğu hem de uluslararasıılığı barındırıyordu. Etki oranları ise zaman içinde değişime uğruyordu. Bu çalışma, bu sistemin içerisindeki Türk diplomasisini Türkiye'nin Milletler Cemiyeti'yle kurduğu ilişkiler ve üyeliğinden sonra Cemiyet'teki konumuna odaklanarak incelemeyi hedeflemektedir. Ancak bunu, Yeni Diplomasi Tarihi perspektifiyle, devletin dış politikadaki en önemli aktörlerinden birisi olan Dışışleri Bakanı'nın, yani Tefik Rüşti Aras'ın söylem ve hareketlerini ön plana çıkararak yapmayı hedeflemektedir. Bu bağlamda, bu çalışmanın üç temel hedefi bulunmaktadır. Birincisi, Dışışleri Bakanı Aras'ın da görev aldığı Milletler Cemiyeti konferans, toplantı ve vakalarını takip ederek Türkiye'nin, bir uluslararası örgütte takındığı dış politika tavrını incelemektir. Bu şekilde, Türkiye'nin uluslararası sistem içinde verdiği tepkileri ortaya koymaktır. İkincisi, Dışışleri Bakanı'nı ön plana alarak, Türk diplomasi tarihinin bir kesitini bir aktörün başrolü ile aktarmaktır. Zira, Aras 13 yıl bu görevi yapsa da Türk dış politikası tarihi anlatıları içinde hep arka planda kalmıştır. Üçüncüsü ise, Aras'ın duruşundan hareketle Türkiye'nin, ulus-devletin yeni kurulduğu bir dönemde uluslararasıılık düşüncesinden nasıl yararlanmaya çalıştığını ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: Uluslararasıılık, Yeni Diplomasi Tarihi, Dışışleri Bakanı, Milletler Cemiyeti, Tefik Rüşti Aras

“Emret Başbakanım” ya da Ötesi? Türk Diplomasisinde Dışışleri Bakanlarının Rolü Üzerine Düşünmek

Radiye Funda KARADENİZ

Doç. Dr., Gaziantep Üniversitesi, İktisat Bölümü

Uluslararası İlişkilerde (Uİ) insanın bir önemi var mıdır? Dış Politika Analizi (DPA) bu soruya, Uİ'nin temelini insanın oluşturduğunu öne sürerek cevap verir. DPA, devletin ‘kara kutusunu’ açarak dış politika karar alma mekanizmalarında bireylerin rolünü vurgular. Ancak literatürün büyük bir kısmı, dış politika yapımı ve uygulamasında liderlerin etkisine odaklanır ve onları diplomaside ‘birincil aktörler’ olarak görür. Buna karşılık, dışışleri bakanları – genellikle hükümet başkanlarından sonra dış politikayı en çok etkileyen kişiler olmalarına rağmen – yeterince incelenmemiştir. Üstelik onların rolü yalnızca politika yapım süreciyle sınırlı değildir. Bäck ve arkadaşlarının (2024) da belirttiği üzere, dışışleri bakanları “politika yapıcı” şapkalarının yanında “danışman” ve “diplomat” rollerini de üstlenirler. Ne var ki bu bireysel roller, yalnızca devlet içi dinamiklerle şekillenmez; aynı zamanda uluslararası sistemin doğasıyla da etkileşim içindedir. Dışışleri bakanlarının manevra alanı, sadece iç politikadaki güç dengeleriyle değil, aynı zamanda dönemin uluslararası sisteminde baskın olan normlar, güç dağılımı ve ittifak ilişkileriyle de belirlenir. Bu bağlamda, özellikle Soğuk Savaş gibi iki kutuplu bir uluslararası sistemde, dışışleri bakanlarının hareket alanları hem daha kritik hem de daha kısıtlı hale gelebilir. Türk diplomasi tarihi literatüründe de görülen lider odaklı yaklaşım, diplomatlar ve dışışleri bakanlarının dış politikadaki rollerini gölgede bırakarak diplomasiyi ‘insansızlaştıran’ bir anlatı inşa eder. Bu çalışma ise Türk diplomasisinde bir aktör olarak dışışleri bakanları perspektifinden tarihsel anlatılara odaklanmayı önererek yeni diplomasi tarihi çalışmalarına katkı sağlamayı hedeflemektedir. Bu çerçevede çalışma Türkiye’nin 1974’teki Kıbrıs müdahalesi örneğine dönemin dışışleri bakanı Turan Güneş’in penceresinden bakarak ‘insan merkezli’ bir anlatı sunmayı amaçlamaktadır. Çalışma, danışman ya da politika yapıcıdan ziyade Cenevre müzakerelerindeki rolü nedeniyle Güneş’in bakanlığını “diplomat” kategorisinde değerlendirecektir. Bunun için yayınlanmış anıları, konuşmaları ve meclis tutanaklarından faydalanan nitel bir analiz kullanılacaktır. Böylece Güneş’in diplomasi mirasını yalnızca ikinci harekâtı başlatan meşhur ‘Ayşe tatile çıkabilir’ parolasıyla sınırlı tutmayacak;

aynı zamanda Kıbrıs Harekâtı yazınına lider merkezli anlatıların ötesine geçerek, dışişleri bakanının aktörlüğünü Soğuk Savaş döneminin kısıtlayıcı sistemsel dinamikleriyle birlikte değerlendiren alternatif bir bakış açısı getirecektir.

Anahtar Kelimeler: Turan Güneş, Dışişleri Bakanı, Kıbrıs Meselesi, Soğuk Savaş, Yeni Diplomasi Tarihi

Küreselleşmeden Sonra: Büyüme Sonrasına Geçiş, Küçülme ve Uluslararası İlişkiler

Özlem Kaygusuz

Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Küresel düzenin geleceği tartışmalarında üzerinde kesin olarak uzlaşmaya varılan sonuç, mevcut sosyo-ekonomik düzen(ler)in artık büyüme sonrası (post-growth) bir modele geçmek zorunda olduğudur. Sosyal bilimlerde bu zorunluluğun en geç hissedildiği ve arka planındaki farkındalığın en geç uyandığı alanın Uluslararası İlişkiler (Uİ) olduğunu söylemek yanlış olmaz. Buna rağmen halihazırda ciddi yanılsamalar ve çarpıtmalar içinde olmasına rağmen, büyüme sonrasına geçişi yürütecek aktör, yapı ve mekanizmalar Uluslararası İlişkiler disiplininin konusudur.

1970'lerden bu yana küresel ısınma, kirlilik, iklim krizi ve gelinen ekolojik adaletsizlik ve yıkım durumu, disiplin içinde geniş ölçüde çalışılmaktadır; ancak çok az Uİ araştırmacısı büyüme mantığının tüm bu çalışmalarda ortaya konan 'küresel sürdürülemezlik' durumunun ardındaki temel sorun olduğunu kabul eder. Bu çalışma Uİ disiplini içinde ve küresel siyasal düzende büyümenin ne tür bir hegemonya kurduğunu ortaya koyarak, disiplin içinde gelişen farklı büyüme sonrası modellerin küreselleşme sürecini nasıl dönüştürebileceğini, bu modellerden biri olan küçülmenin (degrowth) Uİ disiplini içinde nasıl ele alındığını ve böyle bir dönüşümün gerçekleşebilmesi için gereken ekonomi-politik stratejilerin neler olabileceğini tartışmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Küresel ekopolitik kriz, büyüme sonrası geçiş, küreselleşme

Batı-Dışı Uluslararası İlişkiler Teorilerinde Sistem Anlayışı: Rusya Perspektifi

Kamala VALİYEVA

Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

Batı merkezli görüşlere ve Batılı deneyimlere odaklanan ana akım teorilerin aksine, Batı-dışı Uluslararası İlişkiler Teorileri (UİT) alternatif bakış açısı sunarak realizm, liberalizm ve konstrüktivizm gibi paradigmlar temelinde oluşturulan uluslararası sistem kavramının evrensel geçerliliğine ve uygulanabilirliğine meydan okumaktadır. Alternatif güç ve düzen yaklaşımları ortaya koyan bu teoriler, tarihsel, kültürel ve medeniyet bağlamlarının önemini vurgulamakta ve bu yerel etkenlerin devlet davranışını şekillendirmede önemli rol oynadığını savunmaktalar. UİT çalışmalarında bu çeşitliliğe doğru kayma ihtiyacını tetikleyen etken, belirginleşen sistemsel değişimlerdir; ABD ve genel olarak Batı hegemonyasının görelî zayıflaması, Batılı olmayan güçlerin (Rusya, Çin, vb.) yükselişi ve Batı modeline meydan okuyan bağımsız politikalar ve kurumsal platformlar (BRICS+) arayışı bu değişim temel niteliğidir. Bu durum, Batılı olmayan geleneklere, deneyimlere ve düşünsel yapılara duyarlı daha plüralist bir uluslararası ilişkiler kuramsallaştırmaları içi alan yaratmaktadır.

Anarşinin evrenselliğine ilişkin inancın reddedilmesi, uluslararası sistemin Batı-dışı kuramsallaştırmasında kilit bir unsurdur. Küresel siyaseti yöneten evrensel bir ilke olarak geleneksel Batılı anarşi kavramına meydan okuyan bu teoriler daha ziyade hiyerarşiyi öne çekerler; buna göre uluslararası sistem, anarşinin öngördüğü kaotik rekabetten ziyade medeniyet hiyerarşileri etrafında örgütlenmektedir. Bu bakış açısı, devletlerin yalnızca güç mücadeleleri değil, tarihsel bağlar ve yerleşik normlar ile yapılandırılan bir topluluk içinde faaliyet gösterdiğini varsayar. Bu varsayımdan yola çıkılarak uluslararası sistemde güç ve meşruiyetin sadece askeri veya ekonomik güç gibi maddi yeteneklerle değil, aynı zamanda medeniyet değerlerine ve kültürel ilkelere bağlılıkla da belirlendiği vurgulanır. Batı-dışı uluslararası sistem kuramsallaştırmasının bir diğer ayırt edici özelliği, bölgesel iş birliğinin küresel çerçevelere nazaran daha önemli olduğunu vurgulama eğilimidir. Bu bağlamda Batı-dışı teoriler, tarihsel olarak şekillenen ve ulusal/yerel düşünsel yapılar ve kimlikler ile belirlenen etki alanları temelinde bölgesel düzenlerin kurulmasını, Batı merkezli küreselleşmeyi dengelemenin bir aracı olarak görmekteler.

Bu iki husus ışığında Rusya merkezli UİT çalışmalarına baktığımızda, realizm (veya Rus realizmi), medeniyet istisnacılığı ve Batı hegemonyasına yönelik eleştiri gibi üç unsuru harmanlayan bir uluslararası sistem yaklaşımı ile karşılaşmak mümkün. Genellikle anarşiyi, liberal düzeni veya kurumsal iş birliğini vurgulayan Batılı uluslararası ilişkiler teorilerinin aksine, Rus düşüncesi özgün devletçilik anlayışına, çok kutupluluğa, (medeniyetsel) egemenliğe ve medeniyetsel özgünlük temelinde inşa edilen etki alanlarına öncelik verir. Bu kapsamda Rusya'ya özgü sistem kuramsallaştırması, devletçilik kavramı (*gosudarstveničestvo*) üzerine inşa edilir ve ulusal ve medeniyetsel egemenliğin tartışılmaz olduğunu vurgular. Bu yaklaşım hem Avrasyacılık hem de Ortodoks medeniyet perspektifleriyle bağlantı kurarak Rus devletini farklı değerlere sahip eşsiz bir medeniyet olarak tasvir eder (*derjava* ve *gosudarstvo-tsivilizatsiya*). Batı müdahaleciliğini temelden reddeden ve çok kutuplu bir dünyayı savunan bu sistem anlayışının temel özelliği, 19. yüzyıl Avrupa Konserini anımsatan çeşitli “medeniyet güçleri” arasında bir denge kurma çabasıdır. Bu tür güçlerden oluşan bir uluslararası sistemde Rusya, Büyük Avrasya Ortaklığı vizyonu gibi çok çeşitli bölgesel aktörleri içeren kapsamlı bir ekonomik ve güvenlik alanı oluşturmayı ve bu sayede Batı'ya bağımlılığı en aza indirmeyi meşru bir hedef olarak görmektedir.

Bu çalışma, Batı-dışı sistem kuramsallaştırmasının yukarıda bahsi geçen iki özelliğinden yola çıkarak Rus dış politika söyleminde sistem anlayışını incelemektedir. Bu doğrultuda çalışmada başvurulan yöntem, ağırlıklı olarak içerik analizine dayanarak hem Rus siyasi söyleminde hem de kuramsal çalışmalarında üzerinde durulan temel düşünce akımlarını tahlil etmeyi ve mevcut Batı-dışı kuramsallaştırmaya katkılarını tespit etmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Batı-dışı uluslararası ilişkiler teorileri, Rusya, medeniyet olarak devlet, çok kutuplu sistem

Uluslararası Sistemde Yapısal Değişim ve Esnek Bağımlılıklar: Kolombiya Örneğinde Patron-Yanaşma Devlet Dinamikleri

Canan KIŞLALIOĞLU

Dr. Öğr. Üyesi, Bitlis Eren Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Çalışma, uluslararası sistemdeki güç dağılımındaki değişikliklerin devletlerin davranışlarını, ittifak kalıplarını ve patron-yanaşma devlet ilişkilerini nasıl şekillendirdiğini, özellikle de kutupsuzluk eğilimine odaklanarak incelemektedir. Tarihsel olarak, güç yapıları, savaş, barış ve statükonun korunması veya bozulması gibi uluslararası ilişkilerin dinamiklerini belirlemede kritik bir rol oynamıştır. Soğuk Savaş döneminde, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Sovyetler Birliği arasındaki iki kutuplu yapı, istikrarı sağlayan bir güç olarak işlev görmüştür. Süper güç arasındaki rekabet ve denge, daha zayıf devletlerin eylemlerini kısıtlayarak nispeten öngörülebilir bir uluslararası düzen oluşturmuştur. Soğuk Savaş sonrası dönemde, ABD'nin hakim olduğu tek kutuplu bir sistem ortaya çıkması yanaşma devletlere yönelik askeri, ekonomik ve siyasi desteğin çeşitli koşullara bağlanmasına olanak tanımıştır. Böylelikle yanaşmaların mevcut desteğe sahip olması ön koşulları yerine getirmesine bağlı şekillenmiştir. Revizyonist eğilimli bazı bölgesel güçler, tek kutuplu dönemde oluşturulan normatif çerçevelere meydan okumaktadır. Dolayısıyla sistem düzeyindeki değişiklikler ittifak dinamiklerini de değiştirmektedir. Geleneksel patron-yanaşma ilişkileri yeniden şekillenmektedir. Yanaşma devletler, yalnızca hiyerarşik bağımlılığa dayalı katı ittifaklar yerine, değişen stratejik çıkarlarına göre birden fazla patronla ilişki kurmalarına olanak tanıyan daha esnek, çok yönlü dış politika stratejileri benimsemektedir.

Sistemde bahsi geçen değişken dinamikleri incelemek için tanımlayıcı örnek olay yaklaşımı kullanılmaktadır. Asimetrik ittifakların değişen doğası ve bunların uluslararası sistem için etkileri üzerinde özellikle durulmaktadır. Kolombiya, mezkur yapısal değişikliklerin çarpıcı bir örneğini sunan bir vaka çalışmasıdır. Çalışmada ayrıca yazılı ve görsel kaynaklar incelenerek veri analizi ve literatür taraması yapılacaktır.

Kolombiya, Latin Amerika tarihi içerisinde önemli bir konuma sahiptir. Sömürgecilik döneminde İspanyol kolonicilerin kurduğu bir valilik olurken, bağımsızlık sonrası Simon Bolívar için Büyük Kolombiya ülkesinin merkezi

haline gelmiştir. Latin ülkeleri arasında oluşturulan birliktelik uzun sürmemiş ve Kolombiya bağımsız bir devlet olarak varlığını sürdürmüştür. Ancak ülkenin ABD ile ilişkileri göz önüne alındığında Kolombiya tarihi yeniden şekillenmiştir. Patron yanaşma ilişkilerinin analiz edileceği bu çalışmada ilk olarak Kolombiya'nın tarihinden ve ABD ile ilişkilerinden bahsedilecektir. Bu teoriye bağlı olarak Muz cumhuriyeti kavramı temel alınarak, ABD - Kolombiya arasındaki ilişki tarihsel olaylar değerlendirilerek ele alınacaktır. Bu noktada 1903'te ABD'nin Panama'yı bu ülkeden ayırması, 1928'de United Fruit Company-ABD-Kolombiya iş birliği içerisinde gerçekleştirilen muz katliamı, Kolombiya'nın Kore Savaşı'na asker gönderen tek Latin Amerika ülkesi olması gibi tarihsel olaylara değinilecek ve bu iki ülke ilişkisinin patron-yanaşma teorisine uygunluğu analiz edilecektir. ABD'nin uyuşturucu ile mücadelede uygulamaya koyduğu Plan Kolombiya ile ABD-Kolombiya hükümetleri arasındaki iş birliğinin yakın dönem etkileri de çalışmada ele alınacaktır. Son olarak ülkenin sol geçmişe sahip ilk devlet başkanı Gustavo Petro ile ABD'nin cumhuriyetçi başkanı Donald Trump arasındaki ilişkiler çalışmanın son analiz noktasını oluşturacaktır. Bu noktada Kolombiya-ABD arasındaki patron yanaşma ilişkilerinin güncel durumu ve geleceği anlaşılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Asimetrik İttifak, Kolombiya, Patron-Yanaşma Devlet, Uluslararası Sistem

Bretton Woods'tan 2008 Krizine Uluslararası Sistemin Kurumları ve Mekanizmaları

Yahya GÜLSEVEN

Dr., Bağımsız Araştırmacı

Bu çalışma, 1944 Bretton Woods Konferansı'ndan 2008 Küresel Finans Krizi'ne uzanan süreçte uluslararası ekonomik düzenin kurumsal çerçevesini; ABD öncülüğünde şekillenen çok taraflı liberal uluslararası düzenin krizler karşısında nasıl dönüştüğünü ve yeniden yapılandırıldığını, eleştirel uluslararası politik ekonomi perspektifinden incelemektedir. Bretton Woods kurumları—IMF ve Dünya Bankası—İkinci Dünya Savaşı sonrasında, ABD liderliğinde kurulan çok taraflı liberal ekonomik düzenin temel taşları olarak kurgulanmıştır. Ancak, bu kurumların savaş sonrası dönemde söz konusu düzeni kurmakta yetersiz kalacağı gerçeği, daha 1947 yılı itibarıyla açığa çıkmıştır. Avrupa'nın içinde bulunduğu derin ekonomik kriz, kronikleşen ödemeler dengesi açıkları ve ABD Doları kıtlığı, Bretton Woods sisteminin öngördüğü serbest ticaret, konvertibilite ve serbest piyasalara dayalı toparlanma vizyonunun gerçekleşmesini engellemiştir.

Bu bağlamda, Bretton Woods sistemini tamamlayıcı nitelikte Marshall Planı devreye alınmış; Avrupa'daki kapitalizmin çöküşünü önlemek, çok taraflı ekonomik düzeni işler hâle getirmek ve Doğu Bloku karşısında ideolojik ve ekonomik üstünlüğü pekiştirmek amacıyla doğrudan ABD kaynaklı dış yardım mekanizmaları oluşturulmuştur. Marshall Planı ve onu izleyen ABD öncülüğündeki yardım girişimleri, yalnızca fiziksel yeniden inşa sürecini değil, aynı zamanda kapitalist yeniden üretimin siyasal ve toplumsal koşullarını tesis etmeyi amaçlayan mekanizmalar olarak işlev görmüştür.

Çalışma, Bretton Woods sistemi ile uluslararası dış yardım mimarisi arasındaki bu tamamlayıcı ilişkiyi ortaya koymayı amaçlamaktadır. Marshall Planı'ndan hareketle, uluslararası dış yardım kurum ve mekanizmalarının Bretton Woods sistemi içindeki yeri ve rolü incelenecektir. Bretton Woods sistemi ile dış yardım kurum ve mekanizmaları savaş sonrası dönemde yalnızca ekonomik toparlanma ve istikrar arayışlarına hizmet etmekle kalmayıp, aynı zamanda belirgin bir sınıfsal karakter ve hegemonik işlev üstlenmişlerdir. Marshall Planı kapsamındaki yardımlar, ihtiyaç temelli olmaktan çok, Avrupa

ülkelerinin ticaret ve ödeme sistemlerini çok taraflılaştırmaları koşuluna bağlanmış; böylece, yardım bir ekonomik destek aracından ziyade sistemsal bir entegrasyon mekanizmasına dönüşmüştür. Dış yardımlar, Batı Avrupa'nın yalnızca fiziksel altyapısını değil, aynı zamanda kapitalist yeniden üretim yapılarını da dönüştürmeyi hedeflemiş ve bu yönüyle çok daha derin bir hegemonik müdahale niteliği kazanmıştır. Bu çerçevede, Bretton Woods kurumları ve Marshall Planı, teknik araçların ötesinde, transatlantik kapitalist sınıflar arasında kurulan tarihsel blokun taşıyıcıları ve uluslararası düzeyde hegemonya üretiminin asli unsurları olarak değerlendirilecektir.

Bunların yanı sıra, Bretton Woods sisteminin 1970'lerde karşı karşıya kaldığı siyasal ve ekonomik kriz temelinde çözülüşüyle başlayan neoliberal yeniden yapılanma süreci ele alınacaktır. Bu dönemde Vietnam Savaşı'nın yol açtığı meşruiyet krizi ve Keynesyen-Fordist birikim modelinin düşen kâr oranları karşısında tıkanması, savaş sonrası kurulan tarihsel blokun çözülmesine yol açmıştır. Kapitalist merkezlerde emek-sermaye çatışmaları derinleşirken, çevre ülkeler yeni bir uluslararası ekonomik düzen talep etmeye başlamıştır. Bu kriz ortamında, 1980'li yıllarda neoliberal yeniden yapılanma ile yeni bir tarihsel blok oluşturulmuş; sermaye birikimi ve üretim ilişkileri mekânsal olarak yeniden yapılandırılmıştır. Neoliberal yeniden yapılanma süreciyle şekillenen dönemin 2008 Küresel Ekonomik Krizi'ne uzanan yapısal dinamikleri analiz edilecektir. 2008 Küresel Finans Krizi, devletin piyasa karşısındaki konumu ve uluslararası ekonomik yönetim mekanizmalarının meşruiyeti gibi temel meseleleri yeniden gündeme taşımış; alternatif bir uluslararası ekonomik düzen arayışını tetiklemiştir. Kriz, yalnızca neoliberal politikaların ekonomik sonuçlarıyla sınırlı kalmayıp, küresel düzeydeki hegemonik yapılanmanın sorgulanmasına zemin hazırlamış; uluslararası düzenin meşruiyetini, temsilini ve sürdürülebilirliğini tartışmaya açmıştır. Bu noktada, krizin ardından ortaya çıkan alternatif bir uluslararası ekonomik düzen arayışlarına ilişkin tartışmalar, eleştirel bir perspektifle ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Bretton Woods, Dünya Bankası, IMF, Marshall Planı, Neoliberalizm, 2008 Küresel Finans Krizi

NATO'nun Dönüşen Rolünde Devamlılık ve Değişim

Mustafa TÜRKER

Prof. Dr., Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Kuruluşundan günümüze kadar NATO'nun rolü araştırmacıların merak konusu olagelmıştır. Bu konuda ortaya çıkan yazın çoğunlukla ana akım yaklaşımları yansıtmakta ve NATO'nun irili ufaklı bütün üyelerinin ulusal çıkarlarına bütün zamanlarda hizmet eden bir savunma örgütü olduğu vurgulanmaktadır. Öte yandan eleştirel okumaların büyük çoğunluğu NATO'nun sıradan bir güvenlik örgütü olmadığına işaret etmekte, iç politik dinamiklere kurduğu legal ve illegal ağlar üzerinden müdahale ettiği, hatta kimi ülkelerde rejim değişikliklerinde rol oynadığı verilerinden hareketle NATO'nun sıradan bir savunma örgütü olmadığını vurgulamaktadırlar.

NATO'nun kuruluş hikâyesi ana akım yaklaşımlarca çokça yapıldı. İlk NATO genel sekreteri Ismay'ın NATO'nun 'Rusları dışarıda, Amerikalıları içerde ve Almanları aşağıda tutmak' amacıyla olduğunu belirttiği klişesi, literatürde en çok zikredilenidir. Bu, muzaffer Avrupalı devletlerin jeopolitik hesabını yansıtmaktadır. Böylesi okuma Savaş Sonrası dönemde realist ve yapısal realist okumaları yansıtmakta fakat NATO'nun düzen içindeki yerini ve dönüşen rolünü açıklamaktan uzaktır.

Bu çalışma NATO'nun kuruluş aşamasından başlayarak Soğuk Savaş'ın sonuna kadar dönüşen rolünde devamlılık ve değişimi gösterip, Varşova Paktı'nın 1991 yılında lağvedilmesine rağmen NATO'nun varlığını niçin ve nasıl sürdürdüğünü açıklamaya çalışacaktır. Soğuk Savaş sonrası dönemde (1991-2025) NATO'nun Balkanlar (Bosna-Hersek ve Kosova) ve Afganistan'da ve Libya'da oynadığı rollerin Soğuk Savaş döneminde önemli bir mihenk taşı olan 'alan dışılık' tartışmasını nasıl aşındırdığı, 'oybirliği ile karar alınır' varsayımının gerçekte örtüşmediğini; 'iddialı çok taraflılık', 'gönüllüler koalisyonu' gibi yeni kavramlar icat edilip, *ad hoc* ve tek yanlı kullanılması örnekleri üzerinden NATO'nun dönüşen rolünde bulunan devamlılık ve değişim gösterilecektir.

Liberal uluslararası düzenin değer ve kavramlarının *ahistorik* olduğunu varsayanlar, NATO'nun ortak değerlere dayalı, demokratik devletlerden oluşan, bir örgüte dönüşebileceği beklentisinde oldular. Son aylarda, NATO üyesi

devletler arasında ciddi ve derin stratejik bölünme karşısında şaşırıldılar. Bu bölünme salt yük paylaşımı sorunu ile sınırlı olmadığı kısa sürede anlaşıldı. Günümüzde ABD ile Avrupa arasındaki eski ortaklık iki taraf açısından da ciddi sorgulamaya tabi tutulmaktadır.

Ana akım ve eleştirel yaklaşımların birikiminden faydalanılmakla birlikte, bunların ileri sürdüğü 'NATO kolektif bir savunma örgütüdür', 'Küresel NATO'ya ihtiyaç var', 'Asya ve Arap NATO'su kurulmalı gibi önerilerin kolektif güvenlikle ve demokrasi savunuculuğu ile ilişkilendirilmesinin tutarlı ve geçerli olmadığı, Trump'ın ilk ve özellikle ikinci kez yönetime gelmesiyle anlaşılmıştır. Öte yandan Trump'ın NATO'yu hızla ortadan kaldıracağı iddiası da tutarlı değildir. NATO'nun dönüştüğü doğrudur, Trump döneminde ivme kazandığı da bilinmektedir. Önemli olan bu mücadele ve müzakere süreçlerinin hangi bağlam içinde gerçekleştiğini anlamaktır.

NATO'nun dönüşen rolündeki devamlılık ve değişim iki tarihsel bağlam içinde gerçekleşmiştir. İlki, Soğuk Savaş (1949-1991) yıllarında kapitalist ve sosyalist sistemler arasında yaşanan mücadele ve müzakereler; ikincisi, Soğuk Savaş Sonrası (1991-2025) yıllarda kapitalist sistem içinde çok merkezli mücadele ve müzakerelerdir.

Soğuk Savaş döneminde sosyalist sistem karşıtlığının yanısıra NATO üye devletlerin bu sistem içinde hareket etmesi için sistem içi ilişkileri düzenleme ödevini üstlendiği, Soğuk Savaş sonrası yıllarda ise bunu farklı kapitalizmler içinde gerçekleştirmeye çalıştığını, ancak burada ciddi sorunlarla karşılaştığı görülmektedir. Trump faktörü olarak adlandırılan gerilimler esas itibarıyla farklı kapitalizmler arasındaki mücadele ve müzakerelerin tezahürleridir.

Bu çalışmada ikinci el kaynaklar farklı argümanları tespit etmek için kullanılmakta, ilk el yayınlanmış dokümanlar, deklarasyonlar, alınan kararlara gerekli göndermeler yapılmakta ve esas itibarıyla bir alternatif okuma bağlamı ortaya konulması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Güvenlik, Sistem, NATO, Tarihsel Bağlam, Uluslararası Düzen

AB'nin Uluslararası Düzen İçerisindeki Konumu ve Gücünün Niteliği: Stratejik Ortaklıktan Küresel Rekabete?

Elif UZGÖREN

Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Bu çalışma Soğuk Savaş döneminden itibaren değişen uluslararası sistem içinde Avrupa Birliği'nin (AB) rolünü ve devletlerarası emperyalist rekabet içindeki konumunu tarihsel ve eleştirel bir bakış açısıyla çalışmayı amaçlar. İkinci Dünya Savaşı sonrasında Amerika Birleşik Devletleri (A.B.D.) güçlü bir Avrupa entegrasyonunun Batı Bloğu'nu da güçlü kılacağı öngörüsüyle ekonomik olarak desteklemiştir. 1954 yılında Avrupa Savunma Topluluğu'nu kuran Paris Anlaşması'nın Fransa tarafından reddedilmesinin ardından Avrupa'nın savaş sonrası ekonomik kalkınma sorunu Avrupa entegrasyonu ile çözülürken, Avrupa güvenliğini kimin sağlayacağı sorunu Batı Bloğu içinde ve A.B.D. öncülüğünde çözülmüştür. Bu dönemde Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) hem güvenlik sorununu NATO içinde çözerek, hem de A.B.D.'nin hegemonyasının unsurları olan Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu gibi çok taraflı kurumlara rıza göstererek, Batı Bloğu içinde stratejik bir 'ortak' olmuştur. Dünya kapitalist sistemindeki neoliberal değişim ile birlikte Avrupa entegrasyonu Tek Avrupa Pazarı'nı tamamlamış, uluslararası yatırım ve işlemlerde rezerv para birimi olarak dolara rakip olması beklenen Avrupa tek para birimini tamamlamıştır. Soğuk Savaş sonrası dönemde Maastricht Anlaşması ile birlikte Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'nı oluşturarak, siyasi entegrasyon için adım atarken aynı zamanda güvenlik boyutunu da sürece dahil etmiştir. Bu dönemde AB'nin emperyalist arka planı tamamen unutulmuş, AB daha ziyade 'yumuşak güç' veya 'normatif güç' gibi kavramlarla tartışılmıştır. Ancak 2008 Büyük Duraklama ile birlikte Avrupa entegrasyonu çoklu krize girmiştir. Bir taraftan Kuzey ve Güney Avrupa ülkeleri arasındaki sosyo-ekonomik farklılıklar neoliberal yapılanmanın Avrupa üye ülkeleri arasında sanıldığı gibi ekonomik yakınsama sağlayamadığını gözler önüne sermiş, diğer yandan aşırı sağ ve popülist liderlerin yükselişi ile Avrupa demokrasilerinin krize girmesi ekonomik liberalizmin demokrasileri ne kadar derinleştirebileceği sorunsalını açığa çıkarmıştır. Yine de bu dönemde AB döngüsel bir ekonomik model önerisi ile ekolojik düzlemde uluslararası bir aktör olma iddiasını geliştirmiştir. Ukrayna Savaşı ve A.B.D. Başkanı Donald Trump'ın Avrupa güvenliği konusunda AB ülkelerinin daha

fazla ekonomik anlamda yük alması gerekliliği konusundaki söylemleri ile birlikte üye ülkelerin savunma harcamalarının arttırılması da AB'nin siyasi gücü konusunda tartışmalara zemin hazırlamıştır.

Bu temel tarihsel gelişmeler açısından baktığımızda İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra uluslararası sistem içinde AB'nin rolü ve gücünün niteliğinde ne gibi değişimler ve devamlılıklar gözlemlemek mümkündür? Soğuk Savaş sırasında 'ortak' olan AET, A.B.D. hegemonyasını konsolide ederken ne gibi roller üstlenmiştir? Soğuk Savaş sonrası dönemde devletler arası rekabet düzleminde AB'nin gücünün niteliği ne yönde evrilmiştir? Bu gücün niteliği konusunda Avrupa sermayesi temsilcileri ne gibi politikalar geliştirmekte ve somut önerilerde bulunmaktadır? AB içinde kendisine küresel ekonomiyi referans alan Avrupa düzleminde örgütlü sermaye grubunun AB merkezli ve A.B.D.'ye rakip olabilecek bir uluslararası sistem tahayyülü var mıdır? Çalışmada bulgular üç tarihsel dönem içinde analiz edilecektir: Soğuk Savaş dönemi, Soğuk Savaş Sonrası dönem ve 2008 Büyük Durgunluk sonrası dönem. Çalışma önce yapısal olarak her tarihsel dönemin temel özelliklerini inceleyecek, sonrasında Avrupa entegrasyonunun ve gücünün niteliği tartışılacaktır. Çalışmada AB'nin gücünün niteliği eleştirel bir yaklaşımla analiz edilecektir. Anaakım çalışmalarda görülen güç unsurunun ekonomik ve siyasi yönlerinin birbirinden ayrıştırılarak çalışılmasının sakıncaları vurgulanırken, bu gücün niteliği sosyo-ekonomik düzlemde ve sosyal bütünlük içinde tartışmaya açılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Uluslararası Sistem, Stratejik ortak, Emperyalizm, Güç

Soğuk Savaş Döneminden Günümüze Üçüncü Dünya Kavramı

Çağdaş ÖZENİŞ

Öğr. Gör. Dr., Atılım Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Bu bildiri, Üçüncü Dünya kavramının ortaya çıkışını hazırlayan ve tarihsel gelişimini şekillendiren maddi koşulları analiz ederek; bağlantısızlık politikası ekseninde şekillenen Üçüncü Dünyacılık hareketinin Soğuk Savaş dönemi uluslararası siyasal-ekonomik konjonktüründe üstlendiği tarihsel rolü ve politik işlevi tartışmayı, ve bu kavramın ideolojik ve siyasal zemininin Soğuk Savaş sonrasında nasıl dönüştüğünü değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu anlamda çalışma, panelin genel çerçevesiyle uyumlu olarak, Soğuk Savaş-sonrası uluslararası düzen tartışmalarına, Üçüncü Dünyanın kavramsal süreklilikleri ve siyasal kopuşları üzerinden teorik bir katkı sunmayı hedeflemektedir. Bildiride, öncelikle ‘Üç Dünya’ analojisinin içkin çelişkilerle örülü asimetrik kavramsal yapısı, onu ekonomik, siyasal, jeopolitik ve ideolojik düzlemlerde somutlayan kurumsal yapılarla birlikte ele alınacak ve bu asimetrik sınıflandırmanın yalnızca siyasi-iktisadi değil, aynı zamanda kurumsal ve akademik düzeyde bir yapısal eşitsizlik ürettiği savunulacaktır. Ardından, 1945 sonrası ulusal kalkınma söylemine yön veren modernleşme ve bağımlılık kuramlarının; sömürge sonrası devletlerin esasen jeopolitik bir duruş (bağlantısızlık) temelinde gerçekleştirdikleri dayanışma ve örgütlenme ile oluşturdukları uluslararası sinerjiyi, Üçüncü Dünya kavramı üzerinden nasıl - kapitalist üretim ilişkileri bağlamında - bir az gelişmişlik ya da tarihsel geri kalmışlık sorunu olarak yeniden çerçeveledikleri ortaya konulacaktır. Bu bölümde, bu iki düşünce okulunun el ele, Üçüncü Dünya’yı biri içeriden diğeri dışarıdan homojenleştiren bir anlayışla kavramsallaştırdığı; bu anlamda kalkınma ile jeopolitik arasındaki ilişkiyi teorik düzeyde kurmakta yetersiz kaldıkları öne sürülecektir. Daha sonra, bu iki düşünce okulunun gölgesinde şekillenen ve Bağlantısızlar Hareketi (BH) çatısı altında vücut bulan Üçüncü Dünyacı dayanışmanın, tüm ekonomik ve siyasi sınırlılıklarına rağmen, yalnızca bazı ucu açık jeopolitik önermelere sadık kalarak, nasıl üyelerinin bireysel kapasitelerinin toplamından çok daha büyük bir kolektif etki yaratmayı başarabildiği incelenecektir. Bu bölümde, Bağlantısızlar Hareketi’nin dekolonizasyon sürecindeki belirleyici rolü, Birleşmiş Milletler’in kurumsal yapısını demokratikleştirmeye yönelik başarılı girişimleri, nükleer silahsızlanma alanındaki öncülüğü ve uluslararası hukuku şekillendirme çabaları

ele alınacak; BH'nin bu ve benzeri alanlardaki müdahaleleriyle yalnızca Üçüncü Dünya'nın kalkınma stratejilerine değil, aynı zamanda daha adil bir uluslararası ekonomik düzene ve barış içinde bir arada yaşamaya dayalı alternatif bir uluslararası sistem tahayyülüne de yön verdiği gösterilecektir.

Son olarak, Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle ivme kazanan küreselleşme teorisinin, Üçüncü Dünya ve Bağlantısızlık kavramlarını — dönemin diğer “sonu” tartışmalarına paralel biçimde — yalnızca sosyalist bloğun çözülüşünü merkeze alan gerekçelerle “geçerliliğini yitirmiş” ilan ederek, tarih sahnesinden silme girişimi mercek altına alınacaktır. Dönemin hâkim neoliberal söylemi içinde yürütülen tartışmalarda, Üçüncü Dünya kavramının analitik meşruiyeti, “fazla homojen” olduğu ve bu nedenle karşılaştırmalı siyasal analiz açısından artık anlam taşımadığı savıyla aşındırılırken; kalkınma sorunsalı ise ironik biçimde bu kez de “az gelişmiş ülkeler”, “gelişmekte olan ülkeler” ya da “Küresel Güney” gibi aynı ölçüde homojen ve benzer derecede problemli etiketlerle yeniden üretilmeye devam etmektedir. Böylelikle, bir yandan kolektif bir siyasal projeye tekabül eden Üçüncü Dünya kavramı depolitize edilerek âtil bir coğrafi konumu indirgenirken, öte yandan bir dış politika duruşu olarak bağlantısızlığın günümüz uluslararası düzenindeki stratejik potansiyel de görünmez kılınmaktadır. Ancak bildirinin sonunda da savunulacağı üzere, bağlantısızlığın bugün uluslararası siyasal bir strateji olarak etkinsizleşmesinin gerçek nedeni, Soğuk Savaş'ın sona ermesi ya da sosyalist bloğun dağılması değil; BH üyesi devletlerin, neoliberal dönüşümlerle iç içe geçen güvenlik ve kalkınma öncelikleri doğrultusunda, hareketin asıl jeopolitik omurgasına, yani bloklardan bağımsız kolektif tavır alma iradesine, çoktandır sırt çevirmiş olmalarıdır.

Anahtar Kelimeler: Üçüncü Dünya, Bağlantısızlar Hareketi, kalkınma/jeopolitik ilişkisi, Küresel Güney

İkinci Dünya Savaşı Sonrası ABD'nin Küresel Hegemonyasını İnşaasında Askeri Üslerin Rolü

Selin M. BÖLME

Doç. Dr., Marmara Üniversitesi, Ortadoğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü

II. Dünya Savaşı sona erdiğinde Amerika Birleşik Devletleri, Antarktika dışında tüm kıtalara yayılmış olan askerleri ve 2.000'den fazla askerî üssü ile yeni dönemin büyük gücü olmaya hazırdır. II. Dünya Savaşı'nın ardından yaratılan iki kutuplu dünya ve Komünizm tehdidi, Batı bloğu içinde binlerce askerî üssün ev sahibi ülkelerin rızası ve hatta isteği ile kurulmasına olanak vermiştir. ABD bu üsleri açarken, İkinci Dünya Savaşı sonrasında inşa edilen uluslararası sistemin bütün kurumlarından, bu kurumların sağladığı zeminden ve askerî ittifaklardan yararlanmıştır.

Denizasıırı Amerikan üslerin fonksiyonları Realist ve Jeopolitik teorilerin açıkladıkları askerî fonksiyonların çok ötesindedir. Bu üsler belli noktalarda askerî kuvvetlere lojistik destek vermekten ve kuvvetlerin yeni bölgelere erişiminde yardımcı olmaktan çok daha önemli roller üstlenmişlerdir. Okinawa ya da Almanya'daki gibi büyük üsler İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana gerçek bir savaşın içinde hiç doğrudan kullanılmamışlardır. II. Dünya Savaşı sona erdiği günlerde bile Amerika'nın teknolojik olarak ulaştığı seviye, bize bu üslere zannedilen kadar ABD'nin mahkûm olmadığını göstermektedir. Buna rağmen ABD II. Dünya Savaşının ardından dört cephede savaşa girme ihtimaline dayalı gerçekçi olmayan bir savaş planına dayanarak, yüksek maliyetli devasa bir üs ağını kurmuş ve korumuştur.

Bu tebliğde üslerin görünenin ötesindeki bu fonksiyonları Robert W. Cox'un hegemonya teorisi çerçevesinde açıklanacaktır. Hegemonyayı bir devletin başka bir devlet üzerinde kurduğu baskı yerine bir sistem olarak gören ve yönetilenin otoriteyi, güç kullanılmasına gerek kalmadan, kabul ettiği veya rıza gösterdiği durum olarak ele alan Cox'un yaklaşımı, üslerin kuruluşundan, karmaşık varlık gerekçesine ve uzun süre ayakta kalmasına en geniş açıklamayı getirmektedir.

Amerikan üsleri, II. Dünya savaşı sonrasında hegemonyanın inşasında güçlü kurumsal roller üstlenmişlerdir. Kurduğu karmaşık sistemi ayakta tutabilmek için çok sayıda uluslararası kurum oluşturan ve ittifaklar sistemi

yaratan ABD, bu sistemi askerî bir üs ağının üzerine oturtmuştur. Hegemonyada kurumlar stabilizasyonun ve belli bir düzenin devamının araçlarıdır. Güç ilişkilerini yansıtır ve bu güç ilişkileri ile tutarlı olan kolektif imajları yani fikirleri güçlendirirler. Mevcut güç ilişkilerin meşruluğuna inandırmaktan, var olan düzenin ortak iyilik için çalıştığına kadar uzanan, hegemonyanın varlığını sağlamlaştıracak çeşitli fikirlerin kabulünde rol oynarlar. Hegemonyanın var olabilmesi için bir ideolojinin kabulüne dair geniş tabanlı bir konsensüs gerekmektedir, bu konsensüsü sağlamada ve sürdürmede kurumların önemli işlevleri vardır. Dünya tarihinde görülmemiş kadar kısa bir süre içinde geniş bir üs zincirine sahip olan ABD, üsleri sadece askeri amaçlarla değil aynı zamanda bir ülkeyi kendi hegemonik sisteminin bir parçası haline getirmek için kullanmıştır. Amerikan politikasında, etkin ve hazır bir askerî gücün varlığı her zaman için önemli bir araç ama aynı zamanda hedef olmuştur.

Anahtar Kelimeler: ABD, Askeri Üsler, Soğuk Savaş, Hegemonya, Robert W.Cox

**ABD Hegemonyasında Rıza'nın Çözülüşü:
Trump'ın İlk Döneminde Uluslararası Rejimlerden Geri Çekiliş**

Rabia Sare ASLIYÜKSEK

Arş. Gör., İnönü Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

Bu çalışma, Donald Trump'ın Amerika Birleşik Devletleri (ABD) başkanı olduğu ilk dönem olan 2017–2021 yıllarında ABD'nin uluslararası rejimlerden geri çekilme sürecini, hegemonya kuramı bağlamında rıza üretiminin yapısal çözülüşü olarak ele almaktadır. Bu kapsamda uluslararası rejim belirli bir konuda devletlerin davranış ve beklentilerini düzenleyen açık veya örtülü ilkeler, normlar, kurallar ve karar alma usulleri bütünü olarak tanımlanmaktadır. Çalışma Robert Cox'un yaklaşımı temelinde hegemonyanın yalnızca askeri ve ekonomik güçle değil aynı zamanda fikirler, normlar, kurumlar ve üretim ilişkileri üzerinden üretilen çok yönlü bir rıza sistemine dayandığı varsayımına dayanmaktadır. Bunun bir uzantısı olarak çalışmada rıza üretiminin bir süreç içerisinde aktörlerin performansları ile düzenli olarak tekrar üretildiği farz edilmektedir. Bu bağlamda uluslararası rejimler, hegemonun dünya görüşünü kurumsallaştıran ve meşrulaştıran ideolojik taşıyıcılar olarak ele alınmaktadır.

Çalışmada, Trump'ın ilk başkanlık döneminde ABD'nin uluslararası rejimlerle olan ilişkisindeki değişimin bir hegemonya krizinin göstergesi olup olmadığı sorusuna yanıt aranmaktadır. Bu kapsamda ABD'nin Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ), Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) ve Paris İklim Anlaşması(PİA) ile ilişkilerinde yaşanan dönüşümleri hegemonya üretim süreci ile ilgili üç temel boyutta incelenmektedir. Uluslararası liberal düzenin taşıyıcısı olan DTÖ ekonomik rıza boyutu, sağlık konusunda uluslararası iş birliğini sağlayan DSÖ kriz anlarındaki yönetişimsel liderlik kapasitesi boyutu ve iklim değişikliği ile devletlerin iş birliği içerisinde mücadele amacını taşıyan PİA normatif değer üretme boyutunu temsil ettikleri için seçilmiştir.

Trump yönetimi ABD'nin çıkarlarının korunmadığı gerekçesiyle 2018 yılında DTÖ'nün temyiz organını işlevsiz bırakmıştır. Obama dönemine sistemdeki aksaklıkları çözmek amacıyla uygulanan hakim atamayaarak temyiz mekanizmasını çalışamaz hale getirme politikası Trump döneminde doğrudan sisteme karşı kullanılmıştır. Aynı dönemde çok taraflı ticaret anlaşmalarından da çıkan ABD ulusalcı ticaret politikalarına yönelmiştir. DSÖ ile olan ilişkilerde ise

COVID-19 pandemisi sürecinde Trump örgütü Çin yanlısı olmakla itham etmiş ve küresel bir kriz anında liderlik rolünü üstlenmemiştir. Bu süreçte 2020 yılında hem ABD'nin DSÖ'ye sağladığı bütün finansal desteği keseceğini hem de ABD'nin DSÖ'den ayrılacağını duyurmuştur. Ek olarak ABD DSÖ öncülüğünde yürütülen bilimsel çalışmalar ile aşı geliştirme projelerine dahil olmamıştır. PİA ise Obama döneminde ABD öncülüğünde oluşturulmuştur. Ortak ama farklılaşmış sorunluluk ilkesi etrafında ABD'nin çevresel sorumluluğu liberal değerlerle üretilen uluslararası rıza oluşturduğu bir yapı olmuştur. Ancak Trump, ekonomik gerekçelerle çekilerek ABD'nin iklim krizine yönelik uluslararası norm üretiminden geri çekilmesini kurumsallaştırmıştır.

Trump dönemi ABD'nin 'Önce Amerika' söylemi etrafına kendi oluşturduğu ticaret, çevre ve sağlık gibi uluslararası rejimlerle arasına mesafe koyduğu bir süreç olmuştur. Bu kapsamda tek taraflılık kuvvetlenirken uluslararası kurumlara olan bağlılıkta ciddi bir kopuş yaşanmıştır. Bu kopuş, liberal uluslararası düzenin sürdürülebilirliğini tehdit eden yapısal bir hegemonya krizine dönüşmüştür.

Anahtar Kelimeler: Hegemonya, Rıza, Uluslararası Rejimler, Donald Trump, ABD, DSÖ, DTÖ, Paris Anlaşması, Liberal Uluslararası Düzen

Amerikan Dış Politika Yaklaşımlarından Jacksoncılığın Trump Dönemlerine ve Uluslararası Sisteme Etkisi

Mehmet Sait DİLEK

Prof. Dr., Atatürk Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Amerika Birleşik Devletleri (ABD), bir taraftan kıta içi genişleme stratejisiyle on üç koloniden, elli eyalete dönüşürken; diğer taraftan ise II. Dünya Harbi, Soğuk Savaş ve 11 Eylül sonrasında kurulmuş olan yeni dünya düzenlerinin ana öznelerinden biri hâline gelmeyi başarmıştır. Amerikan siyasi tarihinde kritik rol oynayan başkanların ve kurucu babaların benimsemiş oldukları iç ve dış politika yaklaşımları, özellikle Soğuk Savaş döneminden itibaren diğer başkanların bazı söylem ve eylemlerine esin kaynağı olabilmektedir. Bu kapsamda Jefferson’cılık (1801-1809), Jackson’cılık (1829-1837), Hamilton’cılık (1789-1800) ve Wilson’culuk (1913-1921) başlıkları altında Amerikan dış politika yaklaşımlarının ekolleştiği göze çarpmaktadır.

45. ve 47. Dönem ABD Başkanı seçilen Trump’ın “Amerika’yı Yeniden Büyük Yap”, “Amerika’nın Altın Çağı Şimdi Başlıyor” gibi mottolarla mikro boyutta ülkesini, makro boyutta ise uluslararası sistemi radikal bir düzeyde dönüştürmeye çalıştığı bilinen bir realitedir. Bu yaklaşımın mevcut iç ve dış düzeni köklü bir şekilde değiştirme arzusunda oluşu, iç siyasal dinamiklerinin ve küresel siyaset merkezlerinin bu dönüşüm çabalarına direnç noktaları oluşturmalarına zemin hazırlamaktadır.

Bu çalışmada ilkin, karşılaştırmalı siyaset perspektifinden bahsi geçen dört ayrı ekolün zamanın ruhu dikkate alınıp iç ve dış siyasadaki temel çizgilerine bilimsel metotlarla odaklanılacaktır. Akabinde Trump dönemlerinde iç ve dış politika yaklaşımlarının temellerinin özgün mü olduğu, Jacksoncılık adı verilen tek bir ekolden mi veyahut birden fazla anlayıştan mı beslendiği sorularına cevap aranacaktır. Son olarak ise kürede ulusalcılık/glonationalism perspektifini de zaman zaman dikkate alan Trumpizm’in mevcut uluslararası sistemi ne düzeyde ve nasıl şekillendirebileceği; içte ve dışta hangi dirençlerle karşılaşabileceği içerik ve vaka analizleri üzerinden değerlendirmeye tabi tutulacaktır.

Bu çalışma, Trump yönetiminin Mueller (Rusya) soruşturması ve müesses nizam ile yakın ilişkiler kurma zorunluluğu nedeniyle ilk döneminde hem içte hem de dışta yeterli dönüşümü sağlayamadığını iddia etmektedir. İkinci

döneminde kendi seçtiği kadrolarla daha özgür bir şekilde hareket edebilme yeteneği kazanan Trump, kimi zaman Andrew Jackson ve William McKinley gibi liderlerden esinlendiğini deklare etmiş olsa da iç ve dış siyasasını belirlerken pragmatik, popülist ve ticaret odaklı bir şekilde yönetim ilkelerini belirlemeyi öncelemektedir. Bu durum hegemon bir güç olan ABD'nin, küresel siyasetteki güvenilirliğini özellikle müttefik ülkelerin kamuoyları bağlamında tartışmaya açtığı/açacağı gibi uluslararası sistemin Trump perspektifinden yeniden şekillendirilebilme olasılığını da zayıflatmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Trump, Jacksoncılık, Hegemonya, Uluslararası Sistem

1991-2024 Arasında ABD'nin Resmi ve Pratik Jeopolitik Metinlerinde Değişen Türkiye Jeopolitik Algısı

Alime Vildan KARAKAŞ

Doktora Öğrencisi, Ankara Üniversitesi, Coğrafya Bölümü

1945 sonrasında, Birleşik Krallık'ın yerine liberal uluslararası düzenin liderliğini üstlenen Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Soğuk Savaş döneminde tehdit algısını, başlıca rakibi olan Sovyetler Birliği'nden (SSCB) kaynaklı "komünizm" endişesi üzerine inşa etmiştir. 1991'de SSCB'nin dağılması ABD tarafından bir zafer olarak değerlendirilmiş; bu süreçten sonra küresel jeopolitik rekabetin kimlikler temelinde şekilleneceği tezi, Amerikalı jeopolitik kuramcı Samuel Huntington (1993) tarafından dile getirilmiştir. Bu zafer, ABD'nin 41. Başkanı George Bush tarafından "yeni dünya düzeni" söylemi üzerinden küresel hegemonik bir vizyonla ilan edilmiştir. Yeni dünya düzeni, Batı uygarlığı temelinde şekillenen liberal demokrasi ve serbest piyasa ekonomisinin öncülüğünde küresel bir dönüşüm ideali olarak ortaya çıkmıştır. Ancak bu ideal, 11 Eylül 2001 terör saldırıları ve ABD'nin bu saldırılara verdiği tepkiyle birlikte önemli bir dönüşüm yaşamıştır. Bu travmatik süreç sonrası ABD tehdit algısını yeniden yapılandırarak “radikal İslam” ve “Müslüman” kimliği ekseninde revize etmiştir. “Terörizmin ortadan kaldırılması” söylemiyle meşrulaştırılan yeni süreç, Bush Doktrini (2002) çerçevesinde otoriter rejimlerin dönüştürülmesini amaçlayan bir düzen ihracına dönüşmüş ve liberal demokrasinin küresel ölçekte yeniden yaygınlaştırılması hedeflenmiştir. Türkiye ise kendi güvenlik endişelerinden kaynaklı II. Dünya Savaşı sonrası çift kutuplu sistemde tercihini, Batı ittifakından yana kullanmış ve ABD tarafından dönemin jeopolitik söylemlerinde “bariyer”, “kanat” ve “stratejik müttefik” gibi tanımlamalarla konumlandırılmıştır.

Türkiye'nin Batı bloğuna eklenme süreci; 1946'daki çok partili hayata geçiş, 1947-Truman Doktrini, 1952-NATO üyeliği, 1963-Ankara Anlaşması, 1980 sonrası neoliberal dönüşüm süreci ve 1987'deki Avrupa Birliği'ne tam üyelik başvurusuyla somutlaşmış ve çeşitli aşamalardan geçerek şekillenmiştir. Soğuk Savaş sonrasında ABD'nin Türkiye'ye yönelik jeopolitik algısı, devletin fiziki ve kültürel coğrafi özelliklerinden türetilen “köprü” söylemi ve çoğunluğu Müslüman nüfusuna rağmen laik demokrasi ile çevre coğrafyalara örnek teşkil

eden bir “model ülke” biçiminde konumlandırılarak yeni dünya düzeninin demokrasi ihracı çabalarında sembolik bir rol biçilmiştir.

Bu araştırma, Soğuk Savaş sonrası dönemde Türkiye jeopolitiğinin ABD açısından negatif bir dönüşüm sergileyip sergilemediği sorunsalı etrafında şekillenmektedir. Araştırma eleştirel jeopolitik kuram çerçevesinde, Michel Foucault’nun bilgi-iktidar-güç metaforundan üretilen “jeo-iktidar” (*geo-power*) kavramı temel alınarak yürütülmüştür. Kavram; gücü elinde bulunduran jeopolitik aktörlerin mekân üzerinde kurgusal inşa yetkilerine (harita, adlandırma, düzenleme vd.) karşılık gelmektedir. Jeopolitik aktörler söylem, metin ve semboller aracılığıyla yerküreyi mekânsal ve kimliksel açıdan parçalara ayırabilmektedirler.

Türkiye’nin jeopolitik kimliğinin Soğuk Savaş sonrası yeniden üretimlerinin sorgulandığı bu çalışmada, ABD’nin resmi ve pratik jeopolitik metinlerini içeren (1991–2024) “Türkiye’nin jeopolitiği” konulu rapor, makale ve belgeler (155 adet) kullanılmıştır. Bu belgeler nitel araştırma yöntemleri içerisinde yer alan metin analizi çerçevesinde jeo-iktidar kavramı üzerinden incelenmiştir. Araştırmanın temel bulguları, ABD’nin Orta Doğu’ya yönelik jeopolitik tasarımları sürecinde Türkiye’nin koşulsuz bir destek sunmaktan çekinmiş olması (1 Mart tezkeresi), iktidar partisinin dış politikasında kimlik temelli bölgesel etkinlik çabalarına yönelmesi, Türkiye’nin, ABD öncülüğündeki liberal uluslararası sistemi eleştiren aktörler arasında yer alması ve Batı’ya karşı alternatif arayış içinde olması gibi dinamikler üzerinden şekillenmiştir. Soğuk Savaş sonrası dönemde Türkiye’nin jeopolitik kurgusunun bu gerekçelerden kaynaklı; ikili ilişkilerin “kısmi şüpheli güvenlik ittifakı” olarak tanımlandığı, Türkiye’nin jeopolitik konumunun “geçiş ülkesi” şeklinde değerlendirildiği ve kimliğinin ise “Batı karşıtlığı ve otonom arayışı” gibi söylemlerle sunulduğu anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Jeopolitik, Eleştirel jeopolitik, Jeo-iktidar, Türkiye jeopolitik algısı

Yapay Zeka Rekabetinin Transatlantik Politik Düzen Üzerindeki Etkileri: ABD-AB İlişkilerinde Yeni Bir Kırılma Noktası mı?

Tamer KAŞIKCI

Doç. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Yapay zeka teknolojisi, günümüz küresel ekonomisinde giderek daha merkezi bir konuma yerleşmektedir. Hem mevcut sektörlerde verimlilik artışı sağlaması hem de yeni istihdam alanları ve teknolojik gelişmelere zemin hazırlaması sayesinde, yapay zeka günümüzde küresel Gayri Safi Yurtiçi Hasılanın (GSYH) yaklaşık %1'ine doğrudan katkı sunmakta; bu oranın 2030'lara kadar %15 seviyesine çıkacağı öngörülmektedir. Bu projeksiyonlar, yapay zekanın yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda jeopolitik ve stratejik bir boyuta sahip olduğunu da göstermektedir. Nitekim teknoloji alanındaki bu dönüşüm, gelişmiş ülkeler arasında derinleşen bir rekabeti beraberinde getirmiştir. Bu alanda yapılmakta olan çalışmalar ağırlıklı olarak ABD ve Çin arasındaki teknoloji rekabetine odaklanırken, bu çalışmada, yapay zeka teknolojisine ilişkin rekabetin **Transatlantik politik düzen** üzerindeki etkileri incelenecektir.

Bu bağlamda, çalışmada öncelikle Transatlantik düzenin doğasına ilişkin teorik bir çerçeve sunulmakta; düzenin yalnızca yüzeysel çıkar birlikteliğine değil, ABD'nin liderlik rolü ve Avrupa güçlerinin paydaş pozisyonuna dayanan bir güç dengesi ile bu aktörler arasında paylaşılan ortak değerlere yaslandığı öne sürülmektedir. Bu düzenin özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde siyasi, ekonomik ve normatif düzeylerde çok katmanlı bir kriz yaşadığı savunulmaktadır.

Çalışmanın devamında, ABD ve Avrupa Birliği'nin yapay zeka stratejileri karşılaştırmalı olarak ele alınmaktadır. ABD'nin yapay zeka politikası, Çin ile stratejik rekabete odaklanan, yenilikçi ve piyasa yönelimli bir liderlik arayışını yansıtırken; AB ise normatif gücünü kullanarak insan odaklı, etik değerlere dayalı ve düzenleyici bir çerçeve inşa etmeye çalışmaktadır. Bu farklı yaklaşımlar, Transatlantik ilişkilerde yeni bir çıkar çatışmasına işaret etmektedir.

Ancak çalışmanın temel argümanı, bu çatışmanın geçici veya teknik bir uyumsuzluktan öte, daha derin bir krize yol açabileceğidir. Zira yapay zekanın yol açtığı dijital dönüşüm, bu alanda büyük yatırımlar yaparak yeni teknolojilerin

gelişmesine liderlik eden ABD ile söz konusu rekabette geri kalan AB arasındaki halihazırda kırılma eğilimi olan güç dengesinin daha da zedelenmesinin önünü açabilir. Diğer yandan ABD'nin Çin ile rekabete odaklanan agresif stratejisi, Transatlantik düzenin ortak liberal ve demokratik değerlerinin korumacı ve baskıcı politikalarla bir kimlik çatışmasına girmesine sebep olabilecektir.

Sonuç olarak, bu bildiri, yapay zeka teknolojisinin yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda jeopolitik etkileri üzerinden okunarak Transatlantik politik düzenin üzerinde önemli bir gerilim alanı yaratabileceğini ileri sürmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yapay zeka, Transatlantik ilişkiler, ABD, AB

Buluttan Yönetilen Savaşlar: Tekno-feodalizm Üzerine Bir İnceleme

Yıldırım TURAN

Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Süeda UZUN TÜRKER

Arş. Gör., Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Bu çalışma, çağdaş uluslararası sistemde beliren tekno-feodalizm olgusunu, savaş ve dijital altyapı üzerinden şekillenen yeni bir egemenlik biçimi olarak ele almaktadır. Klasik anlamıyla feodalizm, merkezin zayıf olduğu, toprağa dayalı ve serfliğin belirleyici olduğu bir siyasal-ekonomik sistemdir. 1648 Vestfalya Barışı ve 1789 Fransız Devrimi gibi tarihsel kırılmalar bu düzeni sona erdirmiş, modern ulus-devlet sisteminin doğuşuna zemin hazırlamıştır. Ancak uluslararası sistem, bu dönüşümden sonra bile kendi içinde istikrarlı bir yapı arz etmemiş; özellikle 1990'lar sonrasında yaşanan neoliberal dönüşümler, teknoloji odaklı ekonomik politikalar ve sermaye yoğunlaşması, yeni türden güç ilişkilerinin önünü açmıştır. Bill Clinton döneminden itibaren ABD'de devlet eliyle teşvik edilen teknoloji yatırımları, günümüzde özel teknoloji şirketlerinin küresel sistem üzerinde belirleyici aktörler haline gelmesine katkı sağlamıştır.

Bu bağlamda çalışma, Yanis Varoufakis tarafından kavramsallaştırılan tekno-feodalizm olgusunu temel alarak, teknoloji şirketlerinin savaşlara ve dolaylı olarak uluslararası sistemin işleyişine etkilerini sorgulamakta; Elon Musk ve şirketi SpaceX'in Starlink projesi üzerinden bu olguyu örneklemektedir. Starlink'in Rusya-Ukrayna Savaşı'nda hem Ukrayna lehine devreye sokulması hem de belirli bölgelere erişiminin kısıtlanması, özel bir şirketin savaş alanına müdahale edebilme ve yön verebilme kapasitesini gözler önüne sermektedir. Musk'ın, Kırım çevresinde Starlink sistemlerini aktive etmemesi ve aksi durumda şirketinin "suç ortağı" konumuna düşeceği yönündeki açıklamaları, özel aktörlerin stratejik karar alma süreçlerinde nasıl bir güç odağına dönüştüğünü göstermektedir.

Bu durum, devletlerin geleneksel egemenlik yetkilerinin özel teknoloji elitleri lehine aşınmakta olduğunu, feodal ilişkilerin "bulut sistemleri", algoritmalar ve yapay zeka üzerinden yeniden üretildiğini göstermektedir.

Varoufakis'in “bulut serfleri” ve “cloudalists” olarak adlandırdığı yeni sınıfsal ayrımlar, artık üretimden değil veriden, algoritmadan ve dijital altyapıdan rant elde eden bir yapıyı işaret etmektedir. Bu çerçevede Gazze gibi çatışma bölgelerinde yapay zekâ destekli savaş teknolojilerinin test edilmesi ve hedef belirlemede kullanılması da tekno-feodalizmin yalnızca Batı merkezli değil, küresel bir kriz dinamiği taşıdığını ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, bu çalışma, merkezî yapının zayıfladığı, devlet dışı aktörlerin güç kazandığı bir dönemde, teknolojik altyapıya sahip özel şirketlerin “yeni derebeylikler” kurduğu bir sistemin yükselişine işaret etmektedir. Bu bağlamda tekno-feodalizm, sadece ekonomi-politik değil, aynı zamanda güvenlik ve egemenlik tartışmalarını da yeniden şekillendiren çağdaş bir paradigma olarak değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Tekno-feodalizm, Dijital egemenlik, Devlet dışı aktörler, Elon Musk, Starlink

Yapay Zekanın Ortadoğu Uluslararası İlişkiler ve Diplomasisi Üzerindeki Risk ve Yararları

Yunus YILDIRIM

Dr., Ankara Etimesgut Bilim ve Sanat Merkezi

Yapay Zeka (YZ) istihbarat servisleri ve diplomatik etkileşimi yeniden şekillendirerek jeopolitik olarak karmaşık bir görünüme sahip Ortadoğu uluslararası ilişkileri için büyük anlam ifade etmektedir. Bu çalışma YZ'nin bölgedeki istihbarat operasyonları ve diplomatik stratejilerine olan ikili etkisini- yarar ve riskleri-incelelemektedir. YZ istihbarat toplama, analiz ve tahmin kabiliyetlerini arttırarak devlet ve devlet dışı aktörlere görülmedik stratejik avantajlar sağlamaktadır. Fakat, onun istihbarat servislerine bağlanması, etik ikilem, siber güvenlik korunmasızlık ve jeopolitik istikrarsızlık gibi sorunlara yol açmaktadır. Araştırma YZ'nin sağladığı fırsatlar ve sebep olduğu güçlükleri değerlendirerek istihbarat toplamada YZ destekli gelişmeler, diplomaside karar verme ve geniş güvenlik manzarasını kritik olarak analiz etmektedir. YZ' nin Ortadoğudaki stratejik önemi bölgenin jeopolitik istikrarsızlığı, karmaşık güvenlik dinamikleri ve bölgedeki istihbarat ve siber operasyonları destekleyen devlet ve devlet dışı aktörlerin bulunması dolayısıyla özellikle dillendirilmektedir. Örnek tanıyan derin öğrenme, otomatik gözetleme ve diplomatik iletişim için doğal dil işlemcisi gibi yapay zeka destekli istihbarat uygulamaları ulusal güvenlik politikalarına hızla entegre edilmektedir. Ortadoğu'nun Soğuk savaş casusluğundan çağdaş siber savaşa kadar olan istihbarat çatışmaları gözönüne alındığında, YZ'nin istihbarat ve diplomatik uygulamalara entegre edilmesi titiz bir analizi gerektirmektedir. Buna göre araştırma aşağıdaki anahtar soruları ele almayı hedeflemektedir:

- İstihbarat servislerindeki yapay zeka destekli temel gelişmeler nelerdir? Ortadoğu'da nasıl uygulanmaktadır?
- Yapay zeka bölgenin diplomasi ve uluslararası ilişkilerinde karar alma süreçlerini nasıl etkilemektedir.
- Yapay zekanın istihbarat operasyonlarına entegre edilmesiyle ne gibi güvenlik, etik ve jeopolitik riskler ortaya çıkmaktadır?

Araştırma bu soruları irdeleyip politika yapıcılar, istihbarat ajansları ve uluslararası paydaşlar için çeşitli fikirler sunarak Ortadoğu istihbarat servisleri ve diplomasisinde YZ'nin değişen rolüne dair kapsamlı bir anlayış ortaya koymaktadır. Çalışmada veri toplama metodu olarak doküman analizi yapılmıştır. Çalışma için nitel araştırma metodu kullanılmıştır. Bu amaçla ulusal ve yabancı kaynaklar taranmıştır.

Anahtar Kelimeler: AI integrationYZ Entegrasyonu, İstihbarat servisleri, Uluslararası ilişkiler, Ortadoğu diplomasisi, Jeopolitik istikrar

Uluslararası Sistem Çökerken: 1789'dan Günümüze Uluslararası Düzen ve Anlatı Krizi

Şevin FIRAT

Lisansüstü Öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Orta Doğu ve Afrika Çalışmaları

Bu çalışmanın amacı, uluslararası sistemin tarih boyunca geçirdiği büyük krizlerde yeni bir “düzen anlatısı” oluşturma kapasitesine sahip olduğu; buna karşın günümüzde ise hem hegemonik gücün hem de kolektif anlatının eksik olduğu bir evrede bulunulduğunu göstermektir. 1815 Viyana Kongresi’nden 1945’teki Birleşmiş Milletler düzenine, 1991’deki liberal zafer söyleminden 2001 sonrası güvenlik paradigmasına kadar her büyük kriz yeni bir normatif çerçeve yaratmayı mümkün kılmıştır. Ancak günümüzde çoklu kriz ortamında ne bu türden bir hegemonik anlatı vardır ne de küresel ölçekte bir düzen tahayyülü. 1789’dan günümüze dek uzanan süreçte, uluslararası sistemin dönüşümüne dair belirli anlatılar hegemonik söylemler aracılığıyla kurulmuştur. Ancak 21. yüzyılda özellikle 2008 ekonomik krizi sonrasında neoliberal düzenin çökmesi ve 2020’li yıllardan itibaren sıklıkla tartışılan liberal sistemden uzaklaşılması yorumlarına karşılık içinde bulunulan dönem hakkında düzen anlatısı kabiliyetinin kaybolduğu görülmektedir. 21. yüzyılda karşı karşıya olduğumuz durumun sadece yapısal bir kriz değil; aynı zamanda kolektif bir anlatının kurulamamasıyla belirlenen normatif bir boşluktur. Küresel düzeni ayakta tutan kavramların (örneğin demokrasi, insan hakları, egemenlik, uluslararası hukuk) anlamı, dijital çağda hızla parçalanmakta ve çoğul anlatılar arasında bir hegemonya mücadelesine dönüşmektedir. Bu da hem uluslararası düzenin istikrarını hem de kuramsal çözümlemelerin güvenilirliğini tehdit etmektedir. Bu çalışmada, uluslararası sistemin “anlam krizine” girdiği savunulmakta ve bu krizin sadece yapısal değil aynı zamanda normatif ve söylemsel bir çöküşü temsil ettiği ileri sürülmektedir. Bu noktada postyapısalcı düşüncenin sunduğu “anlatı” ve “hakikat rejimi” kavramları üzerinden alternatif bir okuma yapılacaktır. Yöntem olarak çalışmada, söylem analizi ve eleştirel kuram ekseninde bir literatür taraması yapılacak, tarihsel dönemler düzen kuramlarının anlatılarıyla birlikte incelenecek ve kuramsal süreklilikler ve kırılmalar arasındaki ilişki ortaya koyulacaktır. Ayrıca güncel örnekler üzerinden anlatı krizinin somut etkileri incelenecek, Ukrayna-Gazze savaşları, BRICS ile gelen çok kutupluluk tartışmaları, Trump’ın ikinci dönemi ve dijital çağda

enformasyon savaşları gibi vakalarda “haklılık” ve “meşruiyet” kurgularının nasıl bölündüğü analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası sistem, düzen anlatısı, hegemonya

Uluslararası İlişkiler’de Materyalizmler, Doğa ve Sistemin Dönüşümü Sorunu

Yelda ERÇANDIRLI

Doç. Dr., Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

İçinde bulunduğumuz ekolojik yıkım insan toplumlarının doğa ile nasıl etkileşime girdiğini ama aynı zamanda nasıl siyasi sistemler oluşturduğunu kavramayı gerektiriyor. Uluslararası ilişkiler, doğayı “uluslararası” olanın dışında yönetilmesi gereken, toplumun dışında bir bakış açısıyla ele almıştır. Oysa doğa, toplumsal olanla her zaman ilişkiliydi. Doğanın uluslararası sistemin dönüşümüne nasıl etki ettiğini sorunsallaştırmak için bu çalışmada farklı materyalizmlere odaklanıyorum. 19.yüzyılda Avrupa’da gelişen jeopolitik geleneği coğrafyanın önemini vurgulamış olsa da toplumsal olanla diyalektik ilişkisini göz ardı etmiştir. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra ortaya çıkan Uluslararası İlişkiler disiplini ise doğal olanı bilinçli bir şekilde dışladı. 1980’li yıllarda yükselmeye başlayan neo-Marksist yaklaşımlar dahi, tarihsel materyalizmin özünde doğa-toplum diyalektiği olmasına rağmen, doğa ile kapitalist devletler sistemi arasındaki ilişkiyi göz ardı etti. Son yıllarda materyalizmle geri dönüşü canlandıran yeni-materyalist-posthümanistler doğayı uluslararası sistemin oluşumunda fail olarak tanımlayarak sorunlu bir şekilde aldı. Bu çalışmada doğa-toplum arasındaki diyalektik ilişkiyi uluslararası sistemin dönüşümünde nasıl rol oynadığını değil sadece normatif bir perspektiften içinde bulunduğumuz ekolojik yıkıma cevap olarak nasıl olması gerektiğini sorunsallaştırıyorum. Tarihsel-diyalektik materyalist bir yaklaşımdan baktığımızda doğa ile uluslararası sistemin otomatik dönüşümünü sağlayamaz, devlet ise kapitalist sınıflarla kurduğu ilişki nedeniyle ekolojik yıkımın bizzat faili konumdadır. Böyle bir yaklaşım toplumsal hareketlerin ve sınıfın uluslararası sistemi dönüştürme olanaklarına odaklanırken doğanın yıkımını itici güç, kapitalist devletler sisteminin karakterini ise sınırlayıcı yapı olarak ele alır.

Anahtar Kelimeler: Uİ Teorileri, Klasik Jeopolitik, Tarihsel Materyalizm, Yeni Materyalizm, Diyalektik

Uluslararası Sistemin Psikopolitik Dönüşümü: Popülist Paradigma, Gölge Arketipi ve Bilinçdışının Politikası

Tayfun YILDIRIM

Lisansüstü Öğrencisi, Ankara Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

Uluslararası sistemin oluşmasında ve uluslararası ilişkiler disiplininin şekillenmesinde merkezi bir rol oynayan “güvenlik” mefhumu, dışsal tehditlerin bertaraf edilmesine veya ulusların/devletlerin varlıklarını idame ettirme istencine indirgenemeyecek; siyasal, toplumsal ve ideolojik dinamiklerin kesiştiği çok katmanlı bir fenomendir. Siyasal iktidar ilişkilerinden toplumsal düzen tahayyüllerine, ideolojik örüntülerden kurumsal yapıların mimarisine kadar uzanan çok boyutlu bir spektrumda ifadesini bulan güvenlik, gerek uluslararası sistemin temel dinamiklerini tartışmaya açmak gerekse de dünya siyasal sistemindeki dönüşümlerin izini sürmek için temel bir göstergedir. Dezavantajlı toplumsal kesimlere ve madun gruplara karşıtlık ekseninde kitlesel destek bulan sağ popülizm, toplumsal adaletsizlikleri ve yapısal eşitsizlikleri mistifiye eden hegemonik bir projedir. Ulusal aidiyet söyleminde temellenen ve “biz”-“öteki” ayrımları ekseninde şekillenen bir siyaset pratiği olarak sağ popülizm, uluslararası kurumlara ve çok taraflılığa yönelik yaygın bir güvensizlik üretir. Hem iç hem de dış politikayı güvenlik söylemi temelinde inşa eden siyaset pratiği, demokratik kurum ve değerlerin aşınmasına neden olmanın yanı sıra, uluslararası düzenin dönüşümünü de koşullandırır. Bu dönüşüm, çok taraflılığa dayalı normatif çerçevelerin zayıflamasında, ulus devlet merkezli egemenlik anlayışının güçlenmesinde ve otoriter eğilimlerin uluslararası arenada yaygınlık kazanmasında kendisini gösterir. Böylece, küresel iş birliği mekanizmaları erozyona uğrarken, kimlik temelli korkular ve dışlayıcı bir milliyetçilik üzerinden güvenlik politikaları şekillenir. Bu durum da uluslararası ilişkilerde yeni gerilim ve çatışma dinamiklerine zemin hazırlar.

Çalışmada, bu teorik öncüllerden hareketle uluslararası sistemdeki dönüşüm tartışmaya açılacak ve “öteki”ye karşıtlık ekseninde şekillenen siyaset pratiği ve bu pratiğin yarattığı güvenlik söylemi, Carl Gustav Jung’un psikanaliz kuramı bağlamında çözümlenecektir. Jung’un psikiyatri kuramına göre “persona”, bireyin sosyal dünyaya sunduğu, toplum tarafından kabul gören ve normlara uygun yüzünü temsil eder. Kabul görme ve aidiyet arayışının bir ifadesi olması hasebiyle bir maskeye denk düşen persona, gerçek benlik ile sosyal kimlik

arasındaki farkı gizlediği için potansiyel çatışmalara ve gerilimlere neden olur. Buna karşılık, “gölge” (The Shadow) ise bu maskenin ardında kalan; bilinç tarafından kabul edilmek istenmeyerek bastırılan, karanlık ya da olumsuz olarak algılanan yönleri ifade eder. Gölge, yüzleşilmediğinde dışa yansıtılır; birey, kendi içindeki kabul edilemez bulduğu unsurları başkalarına yükleyerek onları “öteki” konumuna iter. Bu çerçevede düşünüldüğünde, liberal demokrasilerin biçimsel yapıları -hukukun üstünlüğü, kuvvetler ayrılığı, seçim sistemi, bireysel hak ve özgürlükler vs.- bir tür persona işlevi görür. Ancak bu persona’nın maskeleydiği yapısal eşitsizlikler, toplumsal adaletsizlikler ve dışlayıcı kimlik politikaları, kolektif gölgeyi oluşturur. Bu gölgeyle yüzleşilmediğinde, bastırılan çelişkiler ve gerilimler; dış tehditlere, göçmenlere, uluslararası kurumlara ya da “öteki” olarak tanımlanan gruplara yansıtılır. Günümüzde, hem iç hem de dış politikayı karakterize eden güvenlik söyleminin, içsel krizlerin ve çözülmemiş tarihsel gerilimlerin bir projeksiyonu olduğunu ifade etmek mümkündür. Liberal demokrasiler, görünürdeki özgürlük ve rasyonalite söyleminin aksine, bilinçdışı bir savunma mekanizmasıyla hareket ederek otoriter siyasetlere zemin hazırlamaktadır. Çalışmada, bu teorik çerçeveden hareketle, gölgeyle yüzleşmenin -yani bastırılan yapısal eşitsizliklerin, toplumsal adaletsizliklerin ve dışlayıcı kimlik politikalarının farkına varmanın- ulusal ve küresel ölçekte daha kapsayıcı, adil ve sürdürülebilir bir barış düzeninin tesisi için elzem olduğu iddia edilecektir. Bu yüzleşmenin, hem demokrasinin biçimsel sınırlarının ötesine geçerek içeriğini güçlendirebileceği hem de uluslararası ilişkilerin dışa kapalı, ötekileştirici paradigmlar yerine katılımcı ve çoğulcu bir zemine oturtulmasını mümkün kılabileceği ifade edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Hegemonya Projesi, Öteki, Psikopolitika, Sağ Popülizm, Uluslararası Güvenlik

BRICS: Yükselen Güçleri Sosyalleştirme Platformu mu? Alternatif Düzen Arayışı mı?

Halit HAMZAOĞLU

Doç. Dr., Kars Kafkas Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

BRIC kavramı ilk kez 2001 yılında Manchester Üniversitesi onursal profesörü Jim O'Neill tarafından Goldman Sachs bankası için hazırladığı bir analiz notunda kullanıldı. BRIC, ekonomik gelişme hızı en yüksek dört ülkeyi (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin) tanımlamaktaydı. O'Neill'in hazırladığı raporda, bahsi geçen ülkelerin 2050 yılına kadar dünyanın en dinamik ekonomik sistemleri haline gelmesi öngörülmektedir. Söz konusu öngörünün temel parametresi, yükselen güçlerin yerleşik liberal dünya düzenine uyumunun çerçevesini belirlemektedir. Bu bağlamda BRIC tanımlamasının *brick* (tuğla) kelimesiyle uyumlu olması tesadüf değildir. Böylece söz konusu tanımlama Brezilya, Rusya, Hindistan ve Çin'in gelişiminin büyük ölçüde tüm dünya ekonomisinin büyümesine katkıda bulunacağına vurgu yapmaktaydı.

2006'da Brezilya, Rusya, Hindistan ve Çin'in bir araya gelmesiyle ortaya çıkan BRIC, 2011'de Güney Afrika Cumhuriyeti'nin katılımıyla BRICS'e dönüştü. BRICS üyesi beş ülke arasında büyük ekonomik farklılıklar vardı ve bu nedenle başlangıçta grubun çok taraflı bir organizasyon için kalıcı ortak çıkarlar sağlayıp sağlamayacağı muammaydı. Mamafih ilk başlarda ağırlıklı olarak iktisadi bir koordinasyon mekanizması olarak teşekkül eden BRICS, ilerleyen süreçlerde uluslararası siyasi konularda da söz sahibi olmaya çalışan bir muhtevaya kavuşmaya başladı. Özellikle 2009 sonrası BRICS, Batı merkezli ekonomik ve siyasi dünya düzenini kabul etmeyen ülkeleri bir araya getiren siyasi nitelikli bir platforma dönüşmeye başladı.

BRICS'in Küresel Güney'de artan popüleritesi Çin ve Rusya'nın çok kutupluluk söylemleriyle desteklenmektedir. Bununla birlikte homojen bir kimliğe sahip olmayan Küresel Güney'in BRICS'e duyduğu ilginin temel nedeni ve motivasyonu, Batı merkezli mevcut düzenin politik ve ekonomik bağlamda uyguladığı tek taraflı yaklaşımlardır. 2024'te Mısır, İran, Etiyopya, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri BRICS'e üye olmuşlardır. Üyelerin artmasıyla birlikte BRICS+ tanımlaması yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Ağustos 2024'te Azerbaycan, 2 Eylül 2024'te Türkiye, BRICS'e katılmak için başvuruda bulundu. BRICS'in bir bütün olarak Batı karşıtı bir oluşum olduğunu söylemek oldukça zordur. Çünkü Rusya, İran ve Çin haricindeki üye ülkelerin birçoğunun Batı ile güçlü ortaklıkları söz konusudur. Bu ülkelerin “Batı karşıtı” bir oluşuma üye olmaları özellikle jeopolitik ve jeostratejik açıdan mümkün görünmemektedir. Ancak daha önce de vurgulandığı gibi BRICS üyelerinin ve genel anlamda bu organizasyona ilgi duyan ülkelerin temel motivasyonunu, Batı'nın tek taraflı biçimde uyguladığı stratejilere “Batı dışı bir tepki” oluşturmaktadır. Bu yönüyle BRICS, Küresel Güney açısından daha çok Batı dışı bir platform olarak ele alınabilir.

Sonuç olarak BRICS'i mevcut liberal düzene karşı bir meydan okuyucu olarak değil, Batı'nın tek taraflılığına karşı Batı dışı bir mekanizma olarak tanımlamak mümkündür. Mamafih müesses nizamın içine düştüğü buhrana nasıl bir çözüm sunacağı konusu, BRICS'in gelecekteki rolünü belirleyecektir. Müesses nizamın çözüm üretimi konusunda yaşayacağı olası başarısızlıklar BRICS'in dönüşümünü tayin edecektir. Bu durumda BRICS, Batı dışı ekonomik küreselleşmenin temel aygıtlarından biri haline gelebilir. Böylece BRICS, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra teşekkül eden iktisadi düzeni reforme eden ve aynı zamanda Küresel Güney'in de menfaatlerini ve beklentilerini gözetleyen bir oluşum olarak karşımıza çıkabilir. Dolayısıyla bu noktada Batı'nın atacağı adımlar, yükselen güçlere ve özellikle de Küresel Güney'in tamamına karşı oluşturacağı stratejiler tayin edici olacaktır.

Anahtar Kelimeler: BRICS, Küresel Güney, Uluslararası Düzen, Yükselen Güçler

Uluslararası Sistemde Kolonyal Süreklilikler: Filistin Bağlamında Değişen Aktörler, Değişmeyen Koşullar*

Tuğçe KELLEÇİ

Dr. Öğr. Üyesi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

Aslı E. ÇOMU

Doç. Dr., Çukurova Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

Filistin tarihi, uluslararası sistemin kolonyal karakterini ve bu bağlamdaki süreklilikleri açığa çıkarabilmek için önemli bir referans noktasıdır. Zira, mevcut uluslararası sistemin evriminde “egemen eşitlik” ve “self-determinasyon” gibi ilkeler önemli bir rol oynasa da bu ilkeler Filistinlilerin tarihsel deneyimleri açısından bakıldığında bir anlam ifade etmemektedir. Filistin, 20. yüzyıl boyunca kolonyalizm, anti-kolonyal mücadele ve ulus-devlet inşası süreçlerini bir arada yaşamış ve halen yaşamaya devam etmektedir. Üstelik farklı tarihsel deneyimlerin iç içe geçtiği bu sorunun tarafı ne sadece Batı ne de İsrail’dir, kendisi de sömürgecilik deneyimi yaşamış olan Mısır ve sınırları yapay olarak çizilmiş olan Ürdün başta olmak üzere bölgesel aktörler de sürecin önemli bir parçasıdır. Bir asırdan uzun bir tarihi olan ve 7 Ekim 2023 sonrası giderek bir insani felaketle derinleşen Filistin’in egemenliği sorunu, uluslararası sistemin bir “istisnası” değil, aksine sistemdeki kolonyal sürekliliklerin bir semptomudur. Filistin’in statüsü, bu uzun tarih boyunca önemli ölçüde değişmeksizin kalmış bir “ertelenmiş egemenlik” halidir.

Birinci Dünya Savaşı sonrası Filistin’de Birleşik Krallık tarafından Milletler Cemiyeti adına kurulan manda rejimi, öngörülenin aksine Filistin’i bağımsızlığa taşıyacak şekilde “kendi kendini yöneten kurumlar” oluşturmamış, bunun yerine çelişkili bir şekilde tarihsel Filistin topraklarında bir “Yahudi ulusal yurdu” kurma hedefiyle toplumsal bölünmenin ve çatışmanın temelini atan bir

* Bu çalışma, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından 2024/2-24 M numaralı proje ile desteklenmiştir.

düalizm yaratmıştır. 1917 Balfour Deklarasyonu'ndaki taahhütün hayata geçirilmesini mümkün kılan manda rejimi 1948'de sona erdiğinde ise Filistin açısından önemli bir tarihsel dönemece girilmiştir. Ancak Birleşik Krallık'ın Filistin'deki manda yönetiminin 1948 sonrası bölgede bıraktığı tarihsel mirası, Filistin'in "egemenliği" değil, bir "erteleme" ve "oyalama"dır. "Ertelenmiş egemenlik" kavramı, sömürgeleştirilen halkların kendi kaderini tayin hakkının sembolik ve yasal olarak kabul edildiği, ancak sömürgecinin bu halkların buna henüz "hazır olmadığı" yönündeki argümanı ile bir "istisna" yarattığı ve bu istisnasını süresiz olarak uzatma kapasitesine sahip olduğu iktidar ilişkisine gönderme yapmaktadır. Manda yönetimlerinin temel sorumluluğu, mandaya tabi kılınan halkların kendi kendilerini yönetebileceği ve bağımsızlaşabileceği aşamaya gelmesini sağlamaktır. Ancak Birleşik Krallık, 1948'de manda yönetimi sona erinceye kadar geçen zaman içinde, Filistin'i ne bağımsızlığa taşımış ne de statüsünü açıklığa kavuşturabilmiştir. Üstelik Filistinli Araplar ile Yahudi yerleşimciler arasındaki çatışmayı da önleyememiş, nihayetinde kendisine uluslararası düzeyde verilen "sorumluluğu" yerine getir(e)memiştir. Manda yönetiminin ardından Gazze'de askeri bir yönetim kuran Mısır'ın ve Batı Şeria'yı ilhak eden Ürdün'ün devraldığı miras ve bir anlamda çözme sorumluluğunu da üstlendikleri statü aslında bu ertelenmiş egemenlik biçimidir. Ancak Filistin tarihi açısından 1948, 1967, 2007 ve 2023 gibi her tarihsel dönüm noktasında olduğu gibi değişmeden kalan tek şey, Filistin'in egemen bir aktör haline gelmesinin engellenmesi/ertelenmesidir.

Bu bildiride, Filistin'in egemenlik statüsündeki erteleme ve oyalamanın uluslararası sistemdeki kolonyal süreklilikleri yansıttığı savunulmaktadır. Bu argümanı desteklemek amacıyla ulusal ve uluslararası arşiv belgelerinden yararlanılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kolonyalizm, Ertelenmiş Egemenlik, Manda Yönetimi, Bölgesel Rekabet, Filistin

İsrail'in Hamas'a Karşı Düzensiz Savaşının Tarihsel-Mukayeseli Analizi: Savaşın Evrimi ve Yeni Dinamikleri

Ali GÖK

Doç. Dr., Gaziantep Üniversitesi, Kamu Yönetimi Bölümü

Harun ARIKAN

Prof. Dr., Çukurova Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

Soğuk Savaş sonrası uluslararası sistemin özne ve nesnelerinde yaşanan yapısal değişimler ile belirsizlikler, yalnızca güç dağılımını dönüştürmekle kalmamakta, aynı zamanda uluslararası normların aşınmasına yol açarak savaşın karakterinde ve çatışma dinamiklerinde belirgin kırılmalara neden olmaktadır. Bu bağlamda, Vestfalyan düzenin inşa ettiği simetrik ve öngörülebilir güven(sız)lık anlayışı yerini, kaotik, çok aktörlü ve belirsizliklerle şekillenen yeni bir paradigmaya bırakmaktadır. Söz konusu geçiş süreci, devletlerin kuvvet kullanma üzerindeki tekelinin aşınması ve savaşın giderek özelleşmesiyle birlikte, devlet dışı silahlı aktörlerin yükselişine ortam hazırlamaktadır. Başka bir deyişle devlet dışı silahlı aktörlerin ve onlarla “asil-vekil” ilişkisi kuran devletlerin, egemenlik sınırlarının belirsizleştiği “gri bölgelerde” uluslararası hukukun bağlayıcı normlarından büyük oranda etkilenmeden hareket serbestisi kazanımı, hibrit veya vekalet savaşları gibi düzensiz savaşları bu dönemin temel dinamiği haline getirmektedir.

Bu çatışma ortamında yürütülen düzensiz savaşlar, geleneksel askeri stratejilerin ötesinde daha kapsamlı ve çok boyutlu doktrinlerin benimsenmesine yol açmıştır. Bir başka ifadeyle düzensiz savaşların yaygınlaşması, devletleri daha esnek ve teknoloji odaklı stratejilere yöneltmiştir. Ancak düzenli ordular, büyük ölçüde tanımlı düşmanlar ve kesin zafer ölçütlerine dayanan konvansiyonel savaşlar için yapılandırıldıklarından, düzensiz savaş koşullarında siyasi, kurumsal ve operasyonel zorluklarla karşılaşmaktadırlar. Bu durum, askeri doktrin ve stratejik planlama aşamalarında süregelen bir revizyon ihtiyacı ortaya çıkarmaktadır.

Örneğin, İsrail'in Hamas ile uzun süredir devam eden mücadelesinde uygulamaya çalıştığı stratejiler bu bağlamda dikkat çekicidir. Oslo Anlaşmaları

(1993-1995) ve Aksa İntifadası (2000-2005) sonrasında İsrail Savunma Kuvvetleri (IDF), konvansiyonel harekât yerine meskun mahalde yürütülen operasyonlara yönelmiş, nitekim Hamas ve Filistin İslami Cihat Örgütü gibi grupların oluşturduğu asimetrik tehditler, düzensiz savaş doktrinlerinin geliştirilmesini beraberinde getirmiştir. 2005 yılında ise İsrail'in Gazze'den çekilmesinin ardından IDF, etki odaklı ve ağ merkezli yeni bir strateji benimsemiştir. Bu strateji kapsamında insansız hava araçları, uydu gözetimi ve Demir Kubbe gibi hava savunma sistemleri ön plana çıkmıştır. Sonraki çatışmalar -özellikle Dökme Kurşun Harekâtı (2008-2009), Koruyucu Hat Harekâtı (2014) ve Duvarların Muhafızı Operasyonu (2021)- IDF'nin askeri yaklaşımının, hava saldırıları, gerçek zamanlı istihbarat kullanımı ve siber yetenekler üzerine kurulu olduğunu göstermiştir. Ancak IDF, teknolojik ve taktik üstünlüğe bağlı bu doktrinsel dönüşümlerle, kısa vadeli ve sınırlı başarılar elde ederken, Hamas'ın askeri altyapısını ve komuta kontrol merkezlerini etkisiz hale getirme noktasında zorluklarla karşılaşmıştır. Nitekim 7 Ekim 2023'te Hamas'ın düzenlediği saldırı, İsrail'in istihbarat ve operasyonel hazırlığında ciddi sistemsel zafiyetleri açığa çıkararak askeri doktrinlerinde yeni bir kırılma yaratmıştır. Söz konusu süreçte IDF, Gazze'de sınırlı kara harekâtı başlatmış ve "çoklu alan operasyonları" kapsamında kuvvet yapılarını yeniden düzenlemeye yönelmiştir. Sonuç olarak teknolojik ilerlemelere rağmen, kapsamlı bir siyasi stratejinin eksikliği, askeri dönüşümün etkinliğini ve sürdürülebilirliğini sınırlandırmaktadır.

Bu çalışma, 1987-2025 yılları arasında İsrail'in Hamas'a karşı yürüttüğü mücadelede askeri doktrinlerin çatışma dinamikleri üzerindeki etkisini tarihsel ve mukayeseli bir çerçevede analiz etmeyi amaçlamaktadır. Çalışma, IDF'nin düzensiz savaş koşullarına uyum sürecini ve bu sürecin saha üzerindeki yansımalarını inceleyerek, savaşın karakterinde ve çatışma dinamiklerinde yaşanan kırılmaları ortaya koyacaktır.

Anahtar Kelimeler: Savaşın Evrimi, Düzensiz Savaş, Askeri Doktrinler, İsrail, Hamas

Sistem Karşıtı mı Sistemik mi? Filistin’de Terörizmin Politik Anlamı

Kasım TİMUR

Arş. Gör. Dr., Çukurova Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

Terörizm sıklıkla anti-sistemik, düzen bozucu ve yıkıcı bir girişim olarak resmedilir. Örneğin geleneksel terörizm alanındaki epistemik cemaatin önemli isimlerinden biri olan Paul Wilkinson, terörizmin “aşırı ve acımasızca yıkıcı” olduğunu (*Political Terrorism*, 1974) söyler. Ona göre “terörist yanılsamaların maskesi” indirildiğinde ve foyası meydana çıkarıldığında ise “savaşın tüm kurallarını ve geleneklerini küçümsediği” ve “bütünüyle yozlaştırıcı” olduğu gözler önüne serilecektir (*Terrorism and the Liberal State*, 1977). Özellikle 11 Eylül sonrası devlet-dışı aktörlerin terörist davranışını anlamak için başvuru olan temel kavramsal çerçeveler, küreselleşmeye, insan haklarına ya da liberal demokratik değerlere yönelik karşıtlık olmuştur. Hatta burada sistem karşıtlığı, Arap-İslami bir fundamentalizm biçimi alan dini bir karakter ile bütünleşik reaksiyoner bir tepki olarak tercüme edilir. Terörizmi belirli bir öze indirgeme sorunu, görünürde karmaşık bir fenomeni soyutlama, işlevsel hale getirme veya anlaşılır kılma gibi gerekçelerin ürünüdür. Ancak bunun ötesinde, genellikle terörizme dair bilgiyi belirli bir iktidar konumundan çarpıtma eğilimindedir. Terör eylemlerinin, zaman zaman uluslararası yaşamın olağan akışını şiddetle kesintiye uğrattığı veya uğratmakla tehdit ettiği doğruysa da, terörizmin meydan okuması her koşulda “sistemi yıkmak” ile meşgul değildir. Zira sistem karşıtlığı tezlerinin aksine, Filistin’de terörizm aslında mevcut uluslararası sistemin Batı-merkezci iktidar alışkanlıkları tarafından işlevsiz kılınan temel normlarının işlemesini talep eder; bu açıdan sistemiktir.

Jean Baudrillard’ın hatırlattığı üzere “[d]üzen nesnel olarak, karşısına çıkan her şeye terör olarak bak[maya]” meyillidir. Gazze’de yaşamın 7 Ekim 2023 sonrası giderek kitleselleşen saldırılar neticesinde uluslararası barış ve güvenlik düzeninin dışına itilmesine karşın, Batı-merkezci sistemin aktörleri alışıldık “teröre karşı savaş” retoriğine sığınmayı ısrarla sürdürmektedir. Bu retoriğe göre, Gazze’de yaşam ve ölüm, “evrensel” insani değer ve yargılara tercüme edilemez görünmektedir. Tıpkı 11 Eylül 2001 sonrası Afganistan ve Irak işgallerinde olduğu gibi, Filistin’in ve spesifik olarak da 7 Ekim sonrası Gazze’nin gerçekliği “teröre karşı savaş”ın sembolik düzeninde çarpıtılmaktadır. Ancak Filistin’de devlet-dışı aktörlerin şiddetli tepkileri ancak daha geniş bir

tarihsellik içinde, özellikle de işgal, mülksüzleştirme ve yerinden etme ile şekillenen şiddetli bir yerleşimci sömürgecilik deneyimi dolayısıyla anlaşılabilir. Bu bağlamda, Filistin’de devlet-dışı aktörlerin terörizmi aslında sistemin işleyişindeki sorunlara tepkisel niteliktedir. Filistin halkına yönelik uluslararası hukuk ihlallerinin bir “İsrail istisnacılığı” yaratacak ölçüde olağanlaştırıldığı koşullarda, terörizm insan haklarıyla ve sistemin egemenlik, kendi kendini yönetme (*self-government*) ve kendi kaderini tayin (*self-determination*) gibi temel ilkeleriyle bağlantı kurma metodu haline gelmiştir. Diğer bir deyişle Filistin’de devlet-dışı aktörlerin terörizmi, tarihsel ve politik açıdan uluslararası sistemdeki sorunların birer göstergesidir.

Anahtar Kelimeler: Terörizm, Devlet-dışı Aktörler, Sistem Karşıtlığı, Yerleşimci Sömürgecilik, Filistin

ABD-Çin Rekabeti Karşısında Mercosur'daki Küçük Devletlerin Konumu: Uruguay ve Paraguay Örnekleri

Hazal Melike ÇOBAN

Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Bu çalışma, Mercosur bölgesel örgütü içinde yer alan küçük devletlerin, giderek derinleşen ABD-Çin jeopolitik rekabeti karşısındaki stratejik davranışlarını incelemektedir. Araştırma şu iki temel soruya odaklanmaktadır: (1) Küçük devletler ABD Çin rekabetine nasıl yanıt vermektedir? (2) Mercosur, bu devletlerin stratejik davranışlarını ne ölçüde sınırlamakta veya kolaylaştırmaktadır? Teorik olarak “Küçük Devletler” literatürüne dayanan bu araştırma, küçük devletleri yalnızca güç kaynakları sınırlı edilgen birimler olarak değil, dış politika alanında aktif stratejiler geliştirebilen özneler olarak ele almaktadır. Bu bağlamda, çalışma ‘hedging’ davranışları, kurumsal ve yumuşak dengeleme stratejileri ile niş diplomasi gibi kavramları kullanarak küçük devletlerin uluslararası sistemde nasıl manevra alanı yarattığını tartışmaktadır.

Araştırma yöntemi olarak karşılaştırmalı vaka çalışması tercih edilmiştir. Uruguay ve Paraguay örnekleri üzerinden süreç izleme yöntemiyle resmi belgeler, diplomatik açıklamalar, Mercosur kararları, ikili anlaşmalar ve üst düzey ziyaret kayıtları gibi birincil kaynaklar analiz edilmektedir. Uruguay örneği, özellikle Lacalle Pou döneminde Çin’le ikili serbest ticaret anlaşması arayışlarıyla ‘stratejik hedging’ davranışı sergilemektedir. Bu yönelim, Mercosur’un ortak dış tarife politikası nedeniyle örgüt içinde gerilim yaratırken, aynı zamanda Uruguay’ın Arjantin ve Brezilya’ya olan ekonomik bağımlılığını Çin ve Asya Pasifik ile çeşitlendirme stratejisini yansıtmaktadır. Uruguay, Mercosur’a kurumsal bağlılığını korurken, bu çerçevenin sınırlarını da test etmektedir. Paraguay ise, Tayvan’ı diplomatik olarak tanımayı sürdüren az sayıdaki devletten biri olarak farklı bir strateji benimsemektedir. Çin’in baskılarına karşı bu duruşunu korurken, ABD ile daha derin ekonomik ve diplomatik bağlar geliştirmeyi amaçlamaktadır. Paraguay’ın hidroelektrik temelli dışa bağımlı ekonomik yapısı, dış politikasında sembolik bir Batı ittifakıyla stratejik bağımlılık arasında bir denge arayışıyla şekillenmektedir.

Bu bağlamda Mercosur, küçük devletler için hem sınırlayıcı bir çerçeve hem de pazarlık gücü sağlayan bir araç işlevi görmektedir. Bölgesel entegrasyon

girişimlerinin zayıfladığı günümüz uluslararası sisteminde, Mercosur'un bu ikili doğası küçük devletlerin strateji geliştirme olanaklarını doğrudan etkilemektedir. Bu çalışma, Küçük Devletler Teorisi ile Latin Amerika'da bölgeselcilik literatürünü birleştirerek, bölgesel örgütlerin büyük güç rekabeti karşısında küçük devletlerin öznelliklerini nasıl şekillendirdiğini anlamaya katkıda bulunmaktadır. Sonuç olarak, küçük devletlerin yalnızca tepki veren değil, uluslararası düzende stratejik esneklik ve özgün dış politika geliştirme kapasitesine sahip etkili özneler olduğu savunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Küçük devletler, uluslararası sistem, bölgeselleşme, Uruguay, Paraguay

Stratejik Yolsuzluk ve Hegemonya Mücadelesi: Rusya ve Çin'in Uluslararası Sistemi Yeniden Şekillendirme Stratejileri

Soner TAUSCHER

Dr. Öğr. Üyesi, Sakarya Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Yiğit Cem ESKİCİOĞLU

Arş. Gör., Sakarya Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Uluslararası sistemde hegemonya, askeri ya da ekonomik üstünlüğün ötesinde kültürel etki ve normatif düzen kurma kapasitesiyle yakından ilişkilidir. Soğuk Savaş sonrası dönem, uluslararası sistemin dönüşümünü beraberinde getirmiş; özellikle Rusya ve Çin gibi otoriter rejimlerin yolsuzluğu stratejik bir dış politika aracı olarak kullanması, hegemonya tartışmalarına yeni bir boyut kazandırmıştır. Bu çalışma, stratejik yolsuzluk kavramı üzerinden Rusya ve Çin'in uluslararası sistem içindeki güç projeksiyonlarını ve hegemonik pozisyon arayışlarını karşılaştırmalı olarak analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Akademide son yıllarda tartışılmaya başlanan stratejik yolsuzluk veya yolsuzluğun silahlandırılması, bireysel çıkar ya da iç siyasal ranttan öte, uzun vadeli jeopolitik hedeflerin gerçekleştirilmesi için yolsuzluk mekanizmalarının araçsallaştırılmasını ifade etmektedir. Küresel sistemin derin dönüşümler geçirdiği bir dönemde, şeffaflık ve kamu denetiminden muaf otoriter rejimler, kayırmacı kapitalizm aracılığıyla özel sektörü geliştirmiş ve bu yolla elde ettikleri kaynakları kurumları zayıflatmak, demokrasiyi aşındırmak ve hedef ülkelerde dış politika özerkliğini kontrol altına almak için kullanmaktadır. Stratejik yolsuzluk pratikleri arasında sıkça başvurulan yöntemlerin başında; *Dönen Kapı* (otoriter devletlerin siyasi etkilerini artırmak amacıyla eski üst düzey Avrupalı yetkililerin bu devletlere bağlı şirketlerde kilit pozisyonlara getirilmesi); *Yasa Dışı Siyasi Finansman* (Avrupa'daki aşırı sağ partilere yasa dışı yollarla sağlanan maddi destek aracılığıyla, AB içindeki siyasal bölünmeleri derinleştirmeyi amaçlamaktadır); *Kara Para Aklama* (otoriter rejimlerde yasa dışı yollarla elde edilen gelirlerin Batı'nın finansal sistemleri üzerinden aklanmasını mümkün kılarak hem ekonomik denetimi zayıflatmakta hem de demokratik sistemlere olan güveni sarsmaktadır) ve *Yargı Yolsuzluğu* gibi

faaliyetler yer almaktadır. Dahası, stratejik girişimler; seçimlere müdahale, dezenformasyon, siber saldırılar ve şeffaf olmayan finansal operasyonlar üzerinden demokratik süreçleri zayıflatmak ve kamu güvenini aşındırmak amacıyla kullanılmaktadır. Stratejik yolsuzluğun mekanizmaları ve boyutları üzerine literatürde yakın tarihli çalışmalar yayımlanmaya başlansa da dış politika aracı olarak yolsuzluk dinamiklerinin kaynak ülkeler tarafından hangi motivasyonlarla ve hangi hedeflere yönelik kullanıldığı yeterince incelenmemiştir. Rusya, özellikle eski Sovyet coğrafyasındaki ülkelerde hegemonik yolsuzluk stratejisiyle, seçkinlerin satın alınması, seçimlere müdahale ve enerji bağımlılığı yaratma yoluyla doğrudan siyasi kontrol hedeflemektedir. Buna karşılık Çin, kurumsal ve yumuşak güç temelli bir yaklaşımı tercih ederek Kuşak ve Yol Girişimi kapsamında altyapı yatırımları, sponsorluklar, elit ilişkileri ve finansal akışlar üzerinden kurumsal hegemonyasını inşa etmektedir. Her iki ülke de stratejik yolsuzluk pratiklerini farklı amaçlar için kullanarak uluslararası sistemi Batı merkezli düzenden uzaklaştırmayı ve alternatif normatif alanlar yaratmayı amaçlamaktadır.

Çalışmada, iki ülkenin stratejilerinin temel farkları; hedef ülke profilleri, araçsal yöntemleri, normatif meşruiyet çerçeveleri ve gösterilen uluslararası tepkiler bağlamında ele alınmaktadır. Nitel karşılaştırmalı yöntem kullanılarak geliştirilen analizde, Rusya örneğinde etki alanındaki ülkeler (BDT üyesi olan eski Sovyet ülkeleri) ve Batı ülkeleri üzerinden işleyen farklı stratejiler; Çin örneğinde ise Güneydoğu Asya, Latin Amerika ve Afrika ülkelerindeki altyapı yatırımı odaklı dış politika girişimlerine yer verilmektedir. Dolayısıyla çalışma ile yolsuzluğu dış politika aracı haline getiren otoriter rejimlerin, liberal uluslararası düzenin normatif yapısını nasıl aşındırdığını ve etki alanındaki hedeflenen girişimlerinin hegemonya kurma çabalarıyla nasıl kesiştiği tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Stratejik Yolsuzluk, Dış Politika, Hegemonya Mücadelesi, Rusya, Çin

Hegemonik Dönüşüm ve Asimetrik İttifaklar: Pakistan'ın ABD Düzeninden Uzaklaşması ve Çin ile Stratejik Derinleşme

Dilek KÜÇÜKBOZ

Arş. Gör., Hitit Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

ABD ile Pakistan arasında altmış yılı aşkın süredir devam eden asimetrik ittifak ilişkisi, 2010'lu yıllardan itibaren belirgin bir kırılma sürecine girmiştir. Soğuk Savaş döneminde Sovyet yayılmacılığına karşı cephe hattında yer alan ve 11 Eylül saldırılarının ardından Afganistan'daki Amerikan operasyonlarının kilit ortağı haline gelen Pakistan, bugün gelinen noktada ABD öncülüğündeki düzeden uzaklaşmakta ve Çin liderliğindeki alternatif küresel hiyerarşiye yönelme sinyalleri vermektedir. Bu dönüşüm, yalnızca dış politika çıkarlarının dönemsel uyumsuzluklarıyla değil, aynı zamanda yapısal ilişki düzeyindeki asimetriklerle de şekillenmektedir.

2011 yılında Usame Bin Ladin'in Pakistan'ın Abbottabad şehrinde ABD özel kuvvetleri tarafından düzenlenen bir operasyonla öldürülmesi iki ülke arası ilişkilerde önemli bir kırılma yaratmış, aktörlerin birbirlerini algılama biçimleri üzerinde ciddi bir tahribata yok açmıştır. Aynı dönemde uluslararası sistemde Çin'in yükselişiyle küresel güç dengelerini yeniden şekillendirirken, ABD'nin Asya-Pasifik merkezli stratejik öncelikleri doğrultusunda Hindistan'a verdiği ağırlık Pakistan açısından dışlandığı bir düzen algısını güçlendirmiştir.

Çin, geleneksel olarak Pakistan için önemli bir ekonomik, askeri ve diplomatik denge unsuru olarak ABD ile ilişkilerde yaşanan krizler bağlamında kritik bir cankurtaran halatı görevi göre de Pakistan ABD liderliğindeki düzenin önemli bir parçası olma halini sürdürdü. Ancak 2010 sonrası Pakistan- Çin ilişkilerinin ABD ile Çin arasındaki küresel rekabetle aynı ana denk gelmesi ve önceki dönemlerden farklı olarak stratejik ve yapısal bir derinlik kazanması-örneğin Çin-Pakistan Ekonomik Koridoru (CPEC) gibi projelerle- yalnızca ikili düzeydeki bir yakınlaşmayı değil, aynı zamanda Pakistan'ın küresel hiyerarşik düzen içerisindeki konumunu yeniden tanımlama arayışını da yansıtmaktadır. Dolayısıyla yaşanan krizler sadece ikili ilişkilerin (ABD-Pakistan) değil, aynı zamanda küresel hiyerarşilerin yeniden şekillendiği bir dönemde hegemon- alt devlet ilişkilerinin sürdürülebilirliğine ve hiyerarşik rekabetin alt devletler üzerindeki yansımalarına dair önemli ipuçları sunmaktadır.

Bu çalışma, David A. Lake'in geliştirdiği Hiyerarşi teorisi çerçevesinde hegemon devlet (ABD) ile ittifakın küçük müttefiki (Pakistan) arasındaki asimetrik ittifak ilişkisinde yaşanan dönüşümü kavramsallaştırmayı ve söz konusu ikili arasındaki krizleri daha geniş sistemsel ve ilişkisel parametreler çerçevesinde değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda çalışma, hegemon ile alt devlet arasında yaşanan krizlerin; sistemsel dönüşümler, hegemonun asimetrik ilişkideki ayrıcalıklarını aşırı kullanması (overreaching), ikilinin çelişen çıkarları, küçük müttefiklerdeki iktidar elitlerinin siyasi hayatta kalma stratejileri, alt devletin maddi ihtiyaçları ve son olarak hegemonun alt devletin yer aldığı bölgeye yönelik angajman politikaları gibi daha geniş parametreler içinde ele alınması gerektiğini öne sürmektedir. ABD ile Pakistan arasındaki stratejik uzaklaşma, küresel ölçekte hegemonya mücadelelerinin yeniden tanımlandığı bir dönemde asimetrik ittifakların nasıl evrildiğini anlamak açısından önemli görünmektedir. Bu bağlamda çalışma, asimetrik ittifak ilişkilerinin sürdürülebilirliği ve dönüşümünü analiz etmek için Otorite-Otonomi Dengesi, Materyal Denge ve Angajman Dengesi gibi kavramsal araçlar önererek hegemon-alt devlet ilişkilerinin kırılğan doğasına ve yeniden yapılanma biçimlerine dair analitik bir çerçeve sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: ABD, Pakistan, Çin, Asimetrik İttifaklar, Hiyerarşi

1989: Doğu Avrupa'da Sistem Değişimini Yeniden Düşünmek

Klevis KOLASI

Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

1989, Berlin Duvarı'nın yıkılmasıyla simgelenen ve komünist rejimlerin çözülmesiyle sonuçlanan sistemselsel bir kırılma noktası olarak hafızalara kazınmıştır. Bu tarih, çoğunlukla "demokrasiye geçiş", "serbest piyasa ekonomisine entegrasyon" ya da "Avrupa'ya dönüş" biçiminde normatif çerçevelerle değerlendirilmiş; 1990'larda yaşanan sosyal ve ekonomik zorluklar ise komünist geçmişin bir mirası olarak sunulmuştur. Ancak, 2008 sonrası dönemde Orta ve Doğu Avrupa'da gözlemlenen otoriterleşme dalgası, bu dönüşüm anlatılarını yeniden gözden geçirmemizi zorunlu kılmaktadır. Macaristan'da Viktor Orbán liderliğindeki Fidesz'in yükselişi gibi örnekler, artık komünist geçmişin ötesinde tarihsel ve yapısal başka dinamiklerin de değerlendirmeye alınmasını gerektirmektedir.

Bu bildiri, 1989'daki sistem dönüşümünü, eleştirel ekonomi politik ve uluslararası tarihsel sosyoloji çerçevesinden bir *karşı-devrim* olarak kavramsallaştırmayı önermektedir. Antonio Gramsci'nin "pasif devrim" kavramına dayanan bu yaklaşım, 1989'u yalnızca otoriter rejimlerin yıkımı değil, aynı zamanda alt sınıfların 1945 sonrası "reel sosyalist" dönemlerde elde ettiği sosyal ve ekonomik hakların geri alınması sürecinin başlangıcı olarak değerlendirir. Bu dönüşüm, neoliberal küreselleşmenin (kapitalizmin) bölgesel düzeyde yeniden yapılandırılması anlamına gelmektedir.

Bu doğrultuda, bu çalışma 1989 dönüşümünü, 1920'ler ve 1930'larda yaşanan karşı-devrimci süreçlerle tarihsel bir süreklilik içinde değerlendirir. Halperin'in belirttiği üzere, bu tür dönüşümler, genellikle hızlanan ama esasen *liberal olmayan* küreselleşme dalgalarının ortasında, sermaye birikiminin ve dışa açılımın içsel toplumsal reformlardan daha fazla önemsendiği dönemlerde gerçekleşir. 1945–1980 arası dönemin görece *liberal* bir uluslararası düzen sunduğu düşünülürse, 1980 sonrası neoliberal dönemin, tıpkı 1920'lerde olduğu gibi, piyasaların yerel bağlamlardan "kopartıldığı" bir yeniden düzenleme çağına işaret ettiği ileri sürülebilir. Bu bağlamda, 1989 dönüşümü, sadece bir ideolojik çöküş değil; sermaye lehine yeniden yapılanmanın tarihsel bir parçası olarak kavranmalıdır.

Bildiri ayrıca, günümüzde yükselen aşırı sağın bu karşı-devrimci sürecin bir parçası olduğunu savunur. Aşırı sağ hareketler, çoğunlukla liberal düzene bir tepki olarak sunulsa da aslında neoliberal küreselleşmenin temel yapısal öncüllerini yeniden üretmekte; sistem eleştirisini ise “medeniyet”, “göçmen karşıtlığı” ve “ulus kimliği” gibi kültürcü temalara kanallize ederek radikal bir alternatif değil, *romantik anti-küreselleşme* (küreselleşmeye 1945 öncesi sosyal ve kültürel değerler adına karşı çıkmak) biçiminde kriz sürecindeki neoliberal kapitalizmi güçlendiren bir yönelim sergilemektedir. Dolayısıyla, 1989’u ve sonrasını yeniden düşünmek, günümüz krizlerini anlamlandırmak açısından da kritik bir önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: 1989 dönüşümü, Pasif devrim, Karşı-devrim, Neoliberalizm, Eleştirel ekonomi politik, Uluslararası tarihsel sosyoloji

Soğuk Savaş'ın Bitiminde Bölgesel Güçlerin Yükselişi ve Düşüşü

Coşkun Soysal

Dr. Öğr. Üyesi, Gaziantep Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Soğuk Savaş bittiğinde dünya ABD'nin tek merkez teşkil ettiği bir görünüm arz ediyordu. 1945 sonrasında kurumsallaştırılan Atlantik eksenli “liberal uluslararası düzen”, Çin'in ve Rusya'nın on yıl arayla, 2001 ve 2011'de, Dünya Ticaret Örgütü'ne üye olmalarıyla, ABD'nin merkezinde yer aldığı neoliberal hegemonyanın küresel ölçekte tesis edilmesini sağlamıştı. Ne var ki, bu yeni küresel düzenin tek merkezi olan ABD'de 1990'ların başında yürütülen “Yeni Dünya Düzeni” tartışmaları henüz bir sonuca varamadan, dünyanın tek merkezden idaresinin bir hayli güç olduğu da aynı yıllarda yeniden görülmeye başlamıştı. Soğuk Savaş'ın dünyanın pek çok köşesinde farklı sonlanmasından kaynaklanan yeni ve karmaşık, fakat kapitalist sistem içi çatışma dinamikleri karşısında ABD dış politika yapım mekanizmasının organik entelektüellerinin yanıtı, “eksen ülkeler” ya da “jeostratejik eksenler” gibi farklı kavramsallaştırmalar üzerinden, “hegemonik istikrar” kuramını bu defa bölgesel düzeye tatbik etmek ve ABD dış politikası için üzerine odaklanılacak belli sayıda bölgesel güç belirlemek olmuştur.

ABD merkezli neoliberal küresel düzenle daha fazla bütünleşme arzusundaki toplumsal oluşumlardaki hâkim sınıfların, bölgesel güçlere atfedilen bu yeni rolü “alt-emperyalist” olarak tanımlanabilecek hegemonya projeleriyle içselleştirdikleri ve fırsat olarak değerlendirdikleri görülmüştür. Brezilya'da “sadık pazarlık”, Türkiye'de “Yeni Osmanlıcılık” olarak ortaya çıkan farklı alt-emperyalist tasarılar, ABD merkezli neoliberal küresel düzende, bölgesel düzeyde hegemon güç olmaya heves eden yönetimlere işaret etmektedir. Hegemonyanın tesis edilmesi kadar sürdürülmesinin de sürekli mücadele etmeyi gerektirmesinden kaynaklanan kırılganlık, alt-emperyalizmin sürdürülmesi zor bir ara ilişki formu olmasının da etkisiyle bölgesel güçlerin hızla öne çıkıp yine benzer hızda bölgesel liderlik iddialarından geri çekilmek durumunda kalmalarına neden olabilmektedir. Alt-emperyalist bölgesel güçlerin öne çıkıp geri çekildikleri böylesi süreçlerde, ABD emperyalizminin hem imkân tanıyan hem de sınırlandıran bir yapısal çerçeve olarak işlediği de görülmektedir.

Bu bildiride, bölgesel güçlerin Soğuk Savaş sonrası dönemde bölgesel liderlik iddialarıyla ortaya çıkmaları, ABD dış politika yapım mekanizmasının organik entelektüellerince formüle edilen kavramsallaştırmalar etrafında tartışılmakta ve böylesi bölgesel liderlik iddiaları, Yeni-Gramsciyan tarihsel materyalist bir yaklaşımla alt-emperyalist hegemonya projelerinin birer parçası olarak değerlendirilmektedir. Bu çerçevede, bildiride, ilk olarak, Soğuk Savaş'ın hemen ardından ABD dış politikasının organik entelektüellerince öne sürülen bölgesel güçlere odaklanma ihtiyacı ve bu ihtiyaca binaen üretilen farklı kavramlar tartışılacaktır. Ardından, bölgeselleşme süreçleri üzerinden neoliberal hegemonyanın farklı düzeylerde konsolidasyonunu öngören “yeni bölgeselcilik” yaklaşımı ele alınacak ve bununla uyumlu bölgesel liderlik iddialarını içeren alt-emperyalist hegemonya projelerinin kırılma niteliğinin daha iyi anlaşılabilmesini sağlamak adına, “alt-emperyalizm” kavramı açıklanacaktır. Bildiri, son olarak, alt-emperyalizmin sürdürülmesi zor, kaygan niteliği ile birbiriyle zıtlık arz eden farklı dinamikleri aynı anda içermesi sonucunda Soğuk Savaş sonrasında bölgesel liderlik iddialarıyla hızla öne çıkan bölgesel güçlerin nasıl bu iddialarından benzer hızda geri çekilebildiklerini, Orta Doğu bölgesel düzeni üzerinden örneklendirmeye çalışacaktır.

Anahtar Kelimeler: Neoliberal hegemonya, bölgesel güçler, alt-emperyalizm, Soğuk Savaş sonrası dönem, Orta Doğu

Hegemonyanın Krizi: Trump, Sermaye Fraksiyonları ve Uluslararası Düzen Tartışmaları

Tolgahan AKDAN

Dr., Aksaray Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Bu çalışma, Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ardından Amerika Birleşik Devletleri'nde ortaya çıkan “yeni dünya düzeni” tartışmalarını ele almakta; uluslararası düzene ilişkin ortaya çıkan rakip vizyonlara ve Donald Trump'ın bu tartışmaları yeniden şekillendirmedeki rolüne odaklanmaktadır. Çalışma, bu düzen tartışmalarını yalnızca dış politika vizyonları arasındaki teorik anlaşmazlıklar olarak değil, aynı zamanda rakip sermaye blokları ve bunlarla ittifak halindeki entelektüel ağlar arasındaki daha derin içsel iktidar mücadelelerinin bir yansıması olarak ele almaktadır. Çalışma, Soğuk Savaş sonrasında ortaya çıkan üç temel küresel düzen vizyonunu ortaya koymaktadır. İlki, çok uluslu şirketlerin desteğiyle dikkat çeken liberal uluslararasıçı vizyondur. İkincisi, askeri-endüstriyel kompleks ile ABD'nin tek kutuplu hegemonyasının sürdürülmesinden çıkar sağlayan sermaye gruplarının benimsediği yeni-muhafazakâr vizyondur. Üçüncüsü ise, sanayisizleşme ve serbest ticaretin olumsuz etkilerine maruz kalan içe dönük sermaye fraksiyonlarıyla birlikte paleo-muhafazakârlar ve liberteryenler tarafından savunulan, ancak sınırlı etki yaratabilen **içe çekilme (retrenchment) vizyonudur**. Çalışma, bu rekabet halindeki aktörlerin küresel düzene dair vizyonlarını kendi çıkarları doğrultusunda şekillendirdiklerini ve değişen jeopolitik ve jeoekonomik koşullara uyum sağlamaya çalıştıklarını ileri sürmektedir. Başlangıçta, ABD'nin tek kutuplu hegemonyasını sürdürmeyi hedefleyen yeni-muhafazakâr vizyon ağırlık kazanmış ve bir tür uzlaşıya dönüşmüştür. Ancak özellikle Çin'in yükselişiyle birlikte değişen küresel dengelerin ve gerilemekte olan hegemonyanın bu uzlaşığı ciddi biçimde zayıflatığı ve bu durumun Donald Trump'ın siyasi yükselişine zemin hazırladığı savunulmaktadır. Hegemonyanın gerilediği bir çağda Trump'ın yaklaşımı, “büyük güç siyaseti” (great power politics) çerçevesine dayanmaktadır. Bu yaklaşım, Amerikan istisnacılığı ve tek kutupluluğun sınırlarını kabul etmekle birlikte, ABD'nin küresel üstünlüğünü sürdürmeye yönelik politikaları öncelemeye devam etmektedir—ancak bu kez, liberal uluslararası düzenin ilke ve kurumlarını sürdürmek yerine onları geri plana iterek yapma eğilimindedir.

Bu doğrultuda çalışma, söz konusu tartışmaların son dönemde neden yeniden yoğunlaştığını içsel iktidar mücadeleleri bağlamında ele almakta; sermaye fraksiyonları, entelektüel akımlar ve dış politika vizyonları arasındaki etkileşimi haritalandırmakta; ve uluslararası düzenin geleceğine dair süregelen belirsizlikleri, Trump'ın bu tartışmalardaki özgül konumunu ve muhtemel kalıcı etkisini, ayrıca şekillenmekte olan yeni uluslararası durumun temel karakteristiklerini anlamaya çalışmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Soğuk Savaş Sonrası Dönem, Uluslararası Düzen, ABD Dış Politikası, Trump Dönemi Dış Politikası, Büyük Güç Siyaseti, Hegemonya Krizi

Sovyet Sonrası Uluslararası Düzendeki Rusya'nın Dönüşen Konumu ve Savaş Sanayinin Rolü

Gözde SOMEL

Dr. Öğr. Üyesi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Tarih Bölümü

Sovyetler Birliği, Soğuk Savaş boyunca özünde kapitalist dünya sistemine karşı tarihsel bir alternatifin taşıyıcısıydı. Kamusal mülkiyet ve planlı ekonomiye dayanan bu alternatifin temel dayanaklarından biri, Sovyet savaş sanayiydi. Savaş sanayii, Sovyetler'in hem içeride üretici güçleri seferber etmesinde hem de dışarıda uluslararası düzenin alternatifsiz olmadığını göstermesinde merkezi bir rol oynuyordu.

Ancak 1991'de Sovyetler Birliği'nin çözülmesiyle birlikte, bu alternatif yapısal temel çöktü. Yeni kurulan Rusya Federasyonu, emperyalist Batının gözetiminde kapitalist restorasyona girdi; sanayi alt yapısı parçalandı, devletin planlayıcı rolü ortadan kaldırıldı. Uluslararası alanda “oligarklar” olarak anılacak hırslı bir kapitalist sınıf Sovyetlerden kalan birikime el koyarak serpildi. Bu sırada savaş sanayii büyük bir gerileme yaşadı. Sovyetler'in sistem karşıtı aktör olarak sahip olduğu küresel ağırlık, Rusya'nın bu yeni yapıda çevresel bir aktöre dönüşmesiyle yer değiştirdi. Uluslararası sistemdeki bu konum değişikliği, sadece jeopolitik değil, aynı zamanda sınıfsal ve ekonomik bir dönüşüme de işaret ediyordu. Devletin uluslararası sistemdeki rolü, artık alternatif üretmek değil, kapitalist sisteme uyum sağlamak üzerinden şekilleniyordu.

Bu dönüşüm, 2000'li yıllarda Vladimir Putin'in iktidara gelişiyiyle birlikte yeniden sorgulanmaya başlandı. Putin, dağınık yapıyı toparlama ve Rusya'yı yeniden büyük güç statüsüne taşıma vaadiyle hareket etti. Enerji sektörüyle birlikte savaş sanayii yeniden canlandırıldı. Ancak bu canlanma, Sovyetler dönemindeki gibi planlı ve sosyalist bir zemin üzerinde değil; devlet destekli bir sermaye birikim rejimi çerçevesinde gerçekleşti. Bu noktada savaş sanayii, teknolojik altyapısı ve personel birikimiyle Sovyetlerden devralınan sürekliliği yansıtısa da önemli politik sonuçlar yaratacak şekilde bambaşka bir sınıfsal yapının içinde şekilleniyordu.

Putin'in 2007 Münih Güvenlik Konferansı'nda yaptığı çıkış, Rusya'nın uluslararası düzene yönelik rahatsızlığının açık ifadesiydi. NATO'nun genişlemesi, ABD merkezli güvenlik mimarisi ve tek kutupluluk eleştirileri,

Rusya'nın artık sistemde çevresel bir aktör değil, ona müdahale eden bir güç olarak hareket etmeye başladığını gösteriyordu. Fakat bu müdahaleler, Sovyetlerin sistem karşıtı pozisyonundan farklı olarak, sistem içinde yeniden tanımlanmış bir güç mücadelesi şeklinde tezahür ediyordu.

Gürcistan (2008), Kırım (2014) ve Ukrayna (2022) müdahaleleri ile 2015'ten itibaren Rusya'nın Suriye'deki askeri varlığı bu dönüşümün jeopolitik izdüşümleridir. Savaş sanayiinin teknolojik gelişimi, bu müdahalelerin teknik temelini oluştururken; bu sektörün etrafında şekillenen siyasal-ideolojik söylem, Rusya'nın tarihsel rolünü yeniden tanımlama çabasını da yansıtır. Bu çabanın en çarpıcı göstergelerinden biri, nükleer doktrin alanında yaşanan dönüşümdür. Sovyetler Birliği, nükleer silahları ilk kullanan taraf olmayacağını taahhüt etmiş; bu silahları temel olarak bir savunma ve caydırıcılık aracı olarak konumlandırmıştır. Buna karşılık Putin yönetimi, özellikle 2020 sonrası güvenlik belgelerinde nükleer silahların kullanımı konusundaki eşikleri belirsizleştirmiş ve bu silahların çatışma senaryolarında "açıkça masada" olduğunu ilan etmiştir. Bu değişiklik, savaş sanayiinin sadece teknik bir kapasite değil, aynı zamanda uluslararası düzenin yeniden tanımlanmasında kullanılan bir baskı ve müdahale aracına dönüştüğünü göstermektedir.

Sonuç olarak, Sovyetler Birliği ile Rusya Federasyonu arasında savaş sanayiinde gözlemlenen teknik ve kurumsal sürekliliğe rağmen, bu sektörün uluslararası düzende taşıdığı anlam köklü biçimde değişmiştir. Sovyetler'in sistem karşıtı ağırlığına karşılık, Rusya mevcut düzen içinde yeniden pay talep eden bir aktöre dönüşmüş; bu dönüşüm ise savaş sanayiini stratejik bir araç olarak merkezde tutan, fakat artık farklı bir sınıfsal ve yapısal zeminde işleyen bir müdahale biçimini ortaya çıkarmıştır.

Bu çalışma, savaş sanayiini merkeze alarak Sovyet sonrası Rusya'nın uluslararası düzene müdahale biçimlerini tarihsel süreklilik ve yapısal kopuş ekseninde değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Savaş sanayii, uluslararası düzen, Sovyet mirası

Rusya Federasyonu'nun Alternatif Küresel Düzen Ajandası

Osman TEKİN

Dr. Öğr. Üyesi, Milli Savunma Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından uluslararası ilişkiler disiplininde yapılan çalışmalarda birbiri ile bağlantılı iki tema üzerine yapılan çalışmalar yoğunluk kazandı. Bunlar;

- İki kutuplu düzenin sona ermesinin ardından uluslararası sistemde meydana gelen yapısal sorunlar ve değişiklikler,
- Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından ideoloji temelli dış politika anlayışının terk edilmesiyle beraber Rus dış politikasının hangi dinamikler üzerine inşa edileceği

Bu iki tema modern Rus dış politikasının ve küresel ajandasının Soğuk Savaş sonrasında şekillendirilmesi ile doğrudan bağlantılı iki temel husustur. Bu hususların Rus dış politikasında yorumlanma şeklinin temel doğruları ve zamanla geçirdiği dönüşüm, günümüzde Rusya'nın küresel ajandasının şekillenmesinde önemli bir yere sahiptir. Bu küresel ajanda bünyesinde Rus dış politikasında en çok öne çıkan husus, mevcut uluslararası düzenin sürdürülemez olduğu ve revize edilmesi gereken yapısal gerçekler olduğuna yönelik iddialı politikalarındır. Bu politikaların yansımaları uluslararası ilişkilerde Batılı ve Batılı olmayan devletler bünyesinde farklı karşılıklar bulması Rusya'nın güncel küresel ajandasının şekillenmesinde önemli bir etkiye sahiptir. Bu bağlamda, Rus dış politikasının küresel ajandasının alternatif küresel düzen arayışı ve arzusu düzleminde, dış politikasının temel dinamikleri de göz önüne alarak analizi yapıldığı takdirde öne çıkan argümanlar;

- Uluslararası Sistemde Tek Kutupluluktan Çok Kutupluluğa Geçiş ve Medeniyet Temelli Yaklaşımlar: Soğuk Savaş'ın ardından uluslararası sistem, ABD'nin öncülüğünde tek kutuplu bir düzen kurma çabasına sahne olmuş; ancak bu yapı, sistemin yapısal çeşitliliğini karşılayamamış ve sürdürülebilir olmamıştır. Bu durum, büyük güçlerin çıkarlarının belirleyici olduğu çok kutuplu bir sisteme geçiş sürecini beraberinde getirmiştir. Bu dönüşüm sürecinde Rusya, başlangıçta Batı bloğuna entegre olmaya çalışan majör bir güç olarak

uluslararası sistemde yer edinmeye çalışmıştır. Ancak bu arzusunun karşılık bulmaması üzerine, uluslararası düzenin meşruiyetinin yalnızca güç dağılımına değil, aynı zamanda tarihsel ve kültürel derinliği olan medeniyet temelli yaklaşımlara dayanması gerektiğini savunmakta; bu doğrultuda, büyük güçlerin geçmişten gelen nüfuz alanları çerçevesinde alternatif sistem modelleri geliştirmesi gerektiğini öne çıkarmaktadır.

- **Liberal Evrensellik Eleştirisi ve Çoğulluk Temelli Düzen Arayışı:** Tek bir başat gücün ya da ittifakın mutlak doğrulara sahip olduğu varsayımıyla şekillenen liberal uluslararası düzen anlayışı, kültürel, yapısal ve fikişsel çeşitliliği göz ardı etmektedir. Bu durum, yalnızca Batı dışı aktörlerin değil, aynı zamanda küresel düzeyde farklı toplumların kendi kimliklerini koruma arzusu ve öznellik taleplerini tetiklemiştir. Bu bağlamda, geleneksel ve muhafazakâr değerler, Batı'nın liberal normlarına karşı bir tepki olarak yükselmekte, ulusların tarihsel ve kültürel aidiyetleri üzerinden kendini yeniden inşa etmektedir. Dolayısıyla uluslararası düzenin sürdürülebilirliği, bu çeşitliliği tanıyan ve çoğulluk temelinde uzlaşma arayan yapısal dönüşümlerle mümkün olabilecektir.
- **Uluslararası Kurumların Reformu ve Ekonomik Egemenliğin Savunusu:** Mevcut uluslararası kurumların temsil gücü ve işleyiş mekanizmaları, günümüzün çok merkezli güç yapısına karşılık vermekte yetersiz kalmaktadır. Bu bağlamda, uluslararası örgütlerin daha katılımcı, esnek ve güncel gerçeklikleri yansıtan bir yapıya kavuşturulması gerekliliği öne çıkmaktadır. Benzer şekilde, uluslararası ekonomik düzende de Batı merkezli neoliberal küreselleşmeye karşı, devlet egemenliğini ve ulusal çıkarları gözetan bir “egemen küreselleşme” anlayışı savunulmaktadır. Rusya'nın dış politik vizyonunda bu yaklaşım, liberal ekonomi kurallarını reddetmeden; ekonomik ilişkilerin jeopolitik amaçlarla silahlaştırılmasına karşı durmayı ve ekonomik düzenin daha dengeli, kapsayıcı bir yapıya kavuşmasını hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Rusya, çok kutupluluk, muhafazakarlık, revizyonizm

Rusya'nın Alternatif Küresel Düzen Ajandasının Yeni Cumhuriyetçilerde Bulduğu Karşılık

Başaran AYAR

Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

2024 seçimleri ile yeniden ABD başkanı seçilen Donald Trump'ın ikinci döneminde, 2016'daki ekibine nazaran Cumhuriyetçi Parti'nin müesses nizamının dışında kalan ve reaksiyoner aktörlerin öne çıktığı görülmektedir. Başkanlık seçimi kampanyasından itibaren geleneksel Cumhuriyetçi çizginin dışında söylem ve eylemleriyle dikkat çeken Donald Trump'ın politikalarının arka planında bazı “fikir girişimcilerinin” (idea entrepreneurs) öne çıktığı görülmektedir. Bu isimlerden Appalachialı kimliğini ve geleneksel değerlerini vurguladığı otobiyografisiyle ismini duyuran J.D. Vance başkan yardımcısı olarak seçilirken Twitter platformunu satın almasından itibaren siyasi ağırlığını artıran ve seçimlerde Trump'a büyük destek veren Elon Musk, Hükümet Verimliliği (DOGE) birimini koordine ederek doğrudan yönetimde yer almaktadır. Birinci Trump döneminde de aktif olan fakat daha sonra geri plana çekilen Steve Bannon ile ana akım medyadan sosyal medya platformlarına geçen Tucker Carlson ise uç-sağ fikirlerin görünürliğini artıran önemli platformlar sağlamaktadır. Kara-Aydınlanmacılık olarak da nitelendirdiği yeni-reaksiyonerlik hareketinin kurucusu Curtis Yarvin ise siyasi aktivizminden ziyade ideolog kimliğiyle tanınmakta ve mevcut ABD yönetiminin vurguladığı birçok konseptin yaratıcısı konumundadır (örn. mevcut DOGE kurumunun ilham kaynağı Yarvin'in 2012 yılında önerdiği “Retire All Government Employees-RAGE” projesidir). Peter Thiel ise Elon Musk'ın eski ortağı, ABD hükümetine büyük-veri analizi sağlayan Palantir şirketinin kurucusu ve J.D.Vance'in hem eski işvereni hem siyasi sponsoru olarak incelenen isimler arasında görünürlüğü nispeten az olsa da kayda değer bir etki sahibi olarak öne çıkmaktadır.

Bu çalışma kapsamında J.D. Vance, Steve Bannon, Tucker Carlson, Curtis Yarvin, Peter Thiel, ve Elon Musk'ın dış politikaya dair genel görüşleri incelenecek ve bunların panelin ilk tebliğinde irdelenen Rusya'nın ajandasıyla uyduğu noktalar göz önüne serilecektir. Bu bağlamda:

Uluslararası Sistemde Tek Kutupluluktan Çok Kutupluluğa Geçiş ve Medeniyet Temelli Yaklaşımlar: Yeni Trump yönetiminin hem vurguladığı

konseptlerin hem de odaklandıkları vakaların çok kutuplu ve medeniyetçi dünya algısıyla uyuştugu görülmektedir. Örneğin Biden yönetiminin ihmalkarlıkla suçlandığı Güney Afrika'da beyazlara dönük soykırım söylemi, Ukrayna Savaşı'nda 2014'den bu yana takip edilen çizginin yerle yeksan edilmesi, çok kutuplulukta büyük güçlerin kendi etki alanlarına hakimiyeti fikri ile uyuşan Grönland ve Kanada'nın ABD topraklarına katılması söylemi gibi temalar öne çıkmaktadır.

Otoriter ideal olarak Rusya: Özellikle Carlson'un söyleminde öne çıkan bu yaklaşım, ABD'nin iç politikada istikrarlı, müreffeh ve geleneksel değerlerin korunduğu bir düzen kurabilmesi için Putin yönetimindeki Rusya'yı bir örnek olarak ele almaktadır.

Neoliberal küreselleşme eleştirisi ve korumacılık: Bu noktada Soğuk Savaş döneminden beri öncelenen neoliberal küreselleşmenin Amerikan halkının aleyhine işlediği ve korumacı önlemlerle bu durumun düzeltilmesi gerektiği öne sürülmektedir.

Rusya karşıtı dış politikanın sorgulanması: Yeni Trump yönetiminin, dış politikayı ABD'de süregelen "Kültür Savaşlarının" bir parçası olarak ele aldığı görülmektedir. Özellikle Ukrayna'nın işgali Biden'ın savaşı olarak nitelendirilmekte ve Rusya ile daha yapıcı bir ilişki biçimine ulaşmanın mümkün olduğu savunulmaktadır.

Genel olarak ikinci Trump döneminin "ideoloji girişimcilerinde" (*idea entrepreneurs*) Rusya'ya bakışın gerek geleneksel Cumhuriyetçi müesses nizamın gerekse Demokratların pozisyonuna göre daha olumlu olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Trump, yeni-reaksiyonerlik, Vance, Carlson, Yarvin, Bannon

Sistem Karşıtlığının “Üçüncü Dünyacı” Suretleri: Bağlantısızlar Hareketi ve Avrasyacılık Üzerine Eleştirel Bir Karşılaştırma

İhsan Ömer ATAGENÇ

Doç. Dr., Kırklareli Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Soğuk Savaş döneminde Bağlantısızlar Hareketi, 2000’li yıllarda ise Avrasyacılık fikrini temsil eden Uluslararası Avrasya Hareketi (UAH) mevcut sisteme karşı “mazlum milletler” söylemi üzerinden alternatif bir proje girişimi olarak ortaya çıkmıştır. Her iki hareket mevcut düzene karşı alternatif bir örgütlenme modeli ortaya koyduğu kadar alternatif bir sistem iddiasına da sahiptir. Her ikisi de “emperyalizm” kavramını merkeze almakta ve mevcut düzen içindeki baskıya karşı özgürleşme talebi ile ortaya çıkmaktadır. Ancak söylem bağlamındaki benzerliğin ötesinde bu iki yaklaşım biçimi arasında oldukça önemli farklılıklar bulunmaktadır. Bunlardan ilki “emperyalizm” kavramına dair yorum farklılıkları ile ilgilidir. İkinci husus, Bağlantısızlar Hareketi “iki kutuplu” sistem içinde kendisine iş birliği temelinde yatay ve demokratik bir alan aramaya çalışırken Avrasyacılık katı hiyerarşik ve otoriter bir alternatif hegemonya girişimi olarak ortaya çıkmıştır. UAH içindeki komünist partilerin varlığı ise Avrasyacılık düşüncesinin temelindeki muhafazakâr ve otoriter düşüncenin gölgesinde bir meşrulaştırma aracı olmaktan öte bir işleve sahip değildir. Üçüncü bir husus ise sistem karşıtlığı ile küresel iktidara yönelik karşıtlık arasındaki farklılık temelinde her iki hareketin yeniden analiz edilmesi ihtiyacının ortaya çıkmasıdır. Sadece retoriğe bakıldığı zaman 2000’li yılların Avrasyacılık düşüncesi üçüncü dünyacılık söylemi bağlamında kendisini Bağlantısızlar Hareketi’nin bir devamı olarak tanıtmaktadır. Türkiye’de Avrasyacılık düşüncesinin yükselişe geçtiği dönemde de Bağlantısızlar Hareketi ile UAH arasında bu bağlamda bir öncüllük-ardıllık ilişkisi kurulmuştur. Bu problemleri irtibat Kemalist dış politikaya 2000’li yıllarda aranan yeni model bağlamında kendisini göstermiştir. Ancak her iki yaklaşım kendisini mevcut sisteme karşı inşa etmesine ve baskı altında olduğu iddia edilen “mazlum milletler” söylemi üzerinden kendisini meşrulaştırmasına rağmen bu konuda bir süreklilikten bahsetmek mümkün görünmemektedir. Bağlantısızlar Hareketi ile Avrasyacı yaklaşım arasında gerek söylem gerekse örgütlenme bağlamında çok belirgin karşıtlıklar bulunmaktadır. Bu çalışma her iki yaklaşımın gerek tarihsel gerekse siyasal arka planlarındaki farklılığını ortaya koyan karşılaştırmalı bir

inceleme yapacaktır. Yapılacak eleştirel karşılaştırma ile her iki hareketin ortaya çıkmasını sağlayan “anti-empyralist” motivasyonun temeldeki farklılıkları, “Üçüncü Dünyacılık” ve “sistem karşıtlığı” bağlamında Avrasyacılık düşüncesinin gerek söylemsel gerekse eylemsel çelişkileri analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Üçüncü Dünyacılık, Bağlantısızlar Hareketi, Avrasyacılık, Uluslararası Avrasya Hareketi

Trump Yönetiminin Avrasya Yaklaşımı ve Rusya'nın Çok Kutuplu Dünya Vizyonu: Karşılaştırmalı bir Analiz

Murat GÜNEYLIOĞLU

Doç. Dr., Kırklareli Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Bu çalışma Trump yönetiminin Avrupa, Rusya ve Eski Sovyet Coğrafyasına yönelik yaklaşımını incelemekte ve ABD Başkanı Trump'ın dış politika perspektifi ve Rusya'nın çok kutuplu dünya vizyonu arasında örtüşen noktaları ortaya koymaktadır. Çalışma Trump dış politikasının ve bölgesel yaklaşımlarının gerek kasıtlı olarak veya gerekse dolaylı yollardan Rusya'nın savunduğu çok kutuplu düzene geçiş sürecine katkıda bulunduğunu öne sürmektedir. Rusya'nın ideal çok kutuplu düzen anlayışı, Putin yönetiminin ilk yıllarından itibaren esas olarak üç temel üzerine inşa edilmiştir: (i) ABD'nin uluslararası alanda dominant pozisyonu ve müttefikleri dahil olmak üzere diğer devletlerin endişelerini dikkate almayan "tek taraflı" politikalarının yoğun bir eleştirisi; (ii) büyük güç kapasitesine sahip olan ve birbirlerini karşılıklı olarak tanıyan sınırlı sayıda devletin birbirlerinin etki sahalarına müdahale etmeden uluslararası politikaya yön verdiği bir büyük güç ilişkileri modeli; ve (iii) Rusya'nın yakın çevresinde ve Avrupa'da yaydığı muhafazakar ve otoriter değerlere, farklı siyasal modellere ve medeniyetsel çeşitliliğe (civilizational diversity) saygı gösteren alternatif bir uluslararası düzen tasviri. Son dönemde Rusya'nın çok kutupluluk söyleminde öne çıkan bu normatif boyut, liberal hegemonyanın dayandığı değerlerin üstünlük ve evrensellik iddialarına karşı çıkmakta ve farklı medeniyetleri temsil eden devletlerin bir arada var olduğu ve pragmatik ilişkiler kurduğu çok merkezli bir düzeni savunmaktadır.

Ocak 2025'te göreve gelişinden itibaren Trump yönetimi Rusya'nın çok kutuplu dünya vizyonunu destekleyen kritik adımlar atmıştır. Öncelikle Trump'ın NATO ve AB üyesi müttefiklerine yönelik aşırı tek taraflı yaklaşımı, "Grönland" meselesi örneğinde de görülen neo-empyralist ve saldırgan söylemleri ve Ukrayna savaşında "maden anlaşması" gibi maddi çıkarlarını öncelemesi, ABD'nin 1990'lardan bu yana inşa ettiği liberal değerleri koruyan "iyi huylu hegemon" imajını aşındırmıştır. Bu adımlar Rusya'nın çok kutuplu bir düzen içinde dengelenmesi gereken kontrolsüz ve istikrar bozucu ABD anlatısını desteklemiştir. İkinci olarak, Trump'ın Rusya ile Riyad'da başlattığı Ukrayna savaşı görüşmelerinden Avrupa ülkeleri ve Ukrayna'yı dışlaması, Kremlin'in çok

kutuplu dünyada büyük güç ilişkileri perspektifiyle uyum göstermiştir. Ayrıca, Trump'ın Ukrayna'yı ateşkese zorlamak için askeri desteği kesmeye yönelik tehditleri ve Kırım'ın Rusya'ya bırakılmasından bahsetmesi, bölge devletlerine ABD ve NATO desteğinin güvenilir olmadığı sinyalini vermiştir. Trump'ın Moskova'ya yakın çevresinde taviz verme eğilimi bölgesel devletleri Rusya'ya dengelemekten caydırarak Kremlin'in etki sahasını konsolide etmesini kolaylaştırabilir. Üçüncü olarak, Trump yönetimi Avrupa içerisinde Rusya'nın savunduğu muhafazakâr ve otoriter normlara sempati duyan aşırı sağ hareketlere ideolojik yakınlık göstermiş ve doğrudan desteklemiştir. Trump'ın liberal normları, elitleri ve kurumları hedef alan açıklamaları ile Avrupa'da AB ve NATO karşıtlığını teşvik etmek ve transatlantik ittifakı zayıflatmak için aşırı sağ hareketleri destekleyen Putin'in söylemleri ciddi benzerlik göstermektedir. Trump ve Rusya'nın geliştirdiği bu ortak tavır ABD liderliğindeki liberal düzeni ve NATO ittifakını zayıflatmanın yanı sıra, Avrupa'da kutuplaşma ve siyasi çalkantıları büyütürken AB'nin kendi içeresine kapanmasını destekleyecek ve Rusya'nın yakın çevresindeki siyasal ve normatif etkisini genişletmesine imkân tanıyabilecektir.

Bu bağlamda, çalışma Trump'ın Avrasya'ya yönelik yaklaşımının Rusya'nın etki sahasını koruyarak Avrupa içlerine doğru ilerletmeye çalıştığı ideal çok kutuplu dünya düzenini desteklediği sonucuna varmaktadır. Diğer taraftan çalışma, Rusya'nın çok kutupluluk vizyonunun temel dayanaklarının yükselişte olan Çin tarafından da paylaşıldığının altını çizmektedir. Sonuç kısmında Rusya ve Çin'in NATO ve AB'yi parçalamaya yönelik ortak hedefleri göz önüne alındığında ABD'nin attığı adımların bölgesel ve küresel güç dinamiklerinde ortaya koyabileceği değişikliklere de dikkat çekilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Düzen, Çok kutupluluk, ABD, Rusya, Avrasya

Rusya'nın Avrasya Ekonomik Birliği Aracılığıyla Bölgesel Etki Alanı İnşası

Sibel TURAN

Prof. Dr., Trakya Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Hulusi Ekber KAYA

Dr. Öğr. Üyesi, Trakya Üniversitesi, Uluslararası Ticaret ve Finansman Bölümü

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle ortaya çıkan tek kutuplu düzen ve günümüzdeki çok kutupluluk arayışları, Rusya'nın jeopolitik stratejilerinin tarihsel ve kuramsal arka planını oluşturmaktadır. Soğuk Savaş sonrası dönemde Rusya, uluslararası sistemde kaybettiği süper güç statüsünü yeniden kazanma ve eski Sovyet coğrafyasındaki geleneksel nüfuz alanlarını konsolide etme arayışına girmiştir. Bu arayışın en somut ve iddialı çıktılarından biri, Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) coğrafyasında ekonomik entegrasyonu derinleştirme amacı taşıyan Avrasya Ekonomik Birliği'nin (AEB) kurulması olmuştur. Ancak AEB, salt bir ekonomik birlik olmanın ötesinde, Rusya'nın bölgesel ve küresel ölçekte güç projeksiyonu için kritik bir araç olarak görülmektedir. Bu çalışma, **neorealist yaklaşımlar** ve **hegemonik istikrar teorisi** çerçevesinde, Rusya'nın AEB'yi bir **bölgesel hegemonya** ve **jeopolitik stabilizasyon** aracı olarak kullanma niyetini Birlik içindeki merkezi konumu bağlamında sorgulayacak ve Birliğin, Rusya'nın enerji kaynakları ve transit güzergahlar üzerindeki stratejik kontrolünü pekiştirerek, üye ülkeler üzerindeki ekonomik ve dolayısıyla siyasi bağımlılığı artırma potansiyelini analiz edecektir. Bu bağlamda, Kazakistan, Beyaz Rusya, Kırgızistan ve Ermenistan'ın AEB içerisindeki ekonomik ve siyasi otonomileri, Rusya'nın hegemoni arayışının sınırlarını göstermesi açısından önemli bir inceleme alanı sunmaktadır. Çalışma ayrıca, AEB'nin **çok kutuplu dünya düzenine geçiş** sürecinde Rusya için bir dayanak noktası veya alternatif çekim merkezi oluşturup oluşturmadığını da ele alacaktır. Özellikle Çin'in "Kuşak ve Yol Girişimi" ile Avrasya coğrafyasındaki artan ekonomik ve jeopolitik etkisi karşısında, Rusya'nın AEB'yi kendi jeopolitik çıkarlarını koruma, bölgesel liderliğini sürdürme ve dış tehditlere karşı bir denge mekanizması olarak nasıl konumlandığı da çalışmada ele alınacaktır. Bu iki bölgesel girişim arasındaki rekabet ve potansiyel iş birliği alanları, Avrasya'nın gelecekteki uluslararası sistemdeki yerini belirlemede anahtar rol oynamaktadır.

Sonuç olarak, bu çalışma, Rusya'nın köklü değişimler içinde kendi yerini yeniden konumlandırma ve bölgesel nüfuzunu pekiştirme çabalarını analiz etmeyi amaçlarken Avrasya Ekonomik Birliği'nin Rusya için bir bölgesel etki alanı inşası aracı olarak ne ölçüde başarılı olduğunu, bu girişimin uluslararası sistemin gelecekteki dönüşümüne nasıl bir katkı sağlayacağını ve söz konusu entegrasyon modelinin sürdürülebilirliğini derinlemesine tartışacaktır. Birliğin iç dinamikleri, üye ülkelerin farklılaşan çıkarları ve küresel ekonomik gelişmeler, AEB'nin gelecekteki evrimini doğrudan etkileyecek faktörlerdir. Bu kapsamlı analiz, 1789'dan bugüne uluslararası sistemdeki güç dengesi dinamiklerini, bölgesel entegrasyonların rolünü ve özellikle Rusya'nın Avrasya'daki stratejik hamlelerini anlamak adına önemli bir vaka çalışması sunmaktadır. Çalışma, hem tarihsel bir perspektif sunacak hem de günümüzdeki jeopolitik gelişmelere ışık tutarak uluslararası ilişkiler literatürüne katkıda bulunacaktır.

Anahtar Kelimeler: Avrasya Ekonomik Birliği, Rusya Federasyonu, Bölgesel Güç Mücadelesi, Uluslararası Sistem

Avrasya'da Kurumsal Dış Politika Arayışı: Türk Devletleri Teşkilatı Örneğinde Normatif Güç Eksikliği Sorunu

Ergün MAMEDOV

Doktora Öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Uluslararası ilişkiler literatüründe Soğuk Savaş sonrası dönemde çok kutupluluğun ivme kazanması, yalnızca küresel güçlerin değil, aynı zamanda bölgesel aktörler ile örgütlerin de dış politika alanında daha kurumsal ve normatif yönelimlerle uluslararası sisteme entegre olma çabalarını beraberinde getirmiştir. Bu doğrultuda gelişen bölgesel iş birliği modelleri; güvenlik, ekonomi, ulaşım ve kültür gibi birçok alanda ortaklık zeminleri oluşturmuş, bölgesel aktörlerin yalnızca işlevsel değil, aynı zamanda değer temelli yapılarla sistemde anlamlı bir yer edinmesini gerekli kılmıştır. Bu çerçevede, 2009 yılında Nahçıvan Antlaşması'yla kurumsallaşan ve 2021 yılında Türk Devletleri Teşkilatı (TDT) kimliğiyle yeniden yapılandırılan yapı, Avrasya ölçeğinde Türk dünyasına dayalı bütünleşik bir vizyonun siyasal temsil mekanizması olarak şekillenmiştir. TDT, çok taraflı iş birliğini diplomatik düzleme taşımayı hedeflemiş; dış politika alanında kurumsal kapasite geliştirme bakımından belirli bir mesafe kat etmiş olmakla birlikte, ortak normatif değerler, ilkeler ve davranış kalıpları üretme konusunda yapısal ve söylemsel sınırlılıklarla karşı karşıya kalmıştır.

Bu çalışmada, TDT örneği temelinde Avrasya coğrafyasında gelişen kurumsal dış politika arayışları, normatif güç kapasitesi bağlamında teorik ve ampirik düzeyde incelenmiştir. Kurumsal çerçeve, Ian Manners'ın Avrupa Birliği (AB) bağlamında geliştirdiği normative power yaklaşımına dayandırılmış; bu yaklaşıma göre uluslararası aktörlerin yalnızca maddi güç unsurlarına değil, aynı zamanda değer üretimi, norm inşası ve sistemsel yönlendirme kapasitelerine göre de değerlendirilmesi gerektiği savunulmuştur. Bu bağlamda TDT, sadece teknik ve işlevsel bir platform olarak değil, aynı zamanda normatif aktörlük iddiası taşıyan bölgesel bir yapı olarak ele alınmıştır. Teşkilatın bölgesel sistemde kalıcı bir meşruiyet ve diplomatik etkinlik kazanabilmesi için yalnızca yapısal kurumsallaşmaya değil, üyeleri arasında dış politikada normatif uyumun sağlanmasına da ihtiyaç duyduğu ileri sürülmüştür.

Çalışmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiş; TDT'nin resmî belgeleri, zirve bildirileri, kurumsal açıklamaları ve çok taraflı diplomatik metinleri

üzerinden söylem analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz sürecinde özellikle Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin (KKTC) gözlemci üyeliği, İkinci Karabağ Savaşı sonrası üye devletlerin benimsediği diplomatik tutumlar ve Zengezur koridoruna ilişkin söylemler, örgütün dış politika bağlamında ortak normatif tutum geliştirme kapasitesini sınanan başlıca örnek olaylar olarak değerlendirilmiştir. Bu örnekler, birlikteliğin çoğunlukla sembolik düzeyde kaldığını ve üye devletler arasında dış politikaya ilişkin söylemsel bir bütünlük oluşturulamadığını göstermiştir. Bulgular, TDT'nin görünürdeki kurumsal istikrarına ve sembolik uyuma rağmen, dış politika alanında ortak normatif referans çerçevesi ile değer temelli ilkeler oluşturma konusunda yapısal bir senkronizasyon geliştiremediğini ortaya koymuştur.

Sonuç olarak çalışma, TDT'nin kurumsal dış politika söylemini normatif güç eksenini üzerinden değerlendirerek, bölgesel örgütlerin uluslararası sistemde meşru, bütüncül ve sürdürülebilir aktörler hâline gelebilmesi için yalnızca yapısal kapasiteye değil, aynı zamanda ortak değerler sistemine, normatif uyuma ve ilkesel tutarlılığa sahip olmaları gerektiğini savunmuştur. Bu bağlamda, TDT'nin uzun vadede uluslararası sistemde etkin ve anlamlı bir aktöre dönüşebilmesi, sembolik entegrasyonun ötesine geçerek, değer merkezli ve kurumsal temelli bir dış politika kodlamasını gerçekleştirebilmesine bağlıdır.

Anahtar Kelimeler: Türk Devletleri Teşkilatı, Kurumsal Dış politika, Normatif Güç, Bölgesel Diplomasi, Avrasya

Eskiçağ Tarihi Disiplini ve Akademik Açılımlar

Sultan Deniz KÜÇÜKER

Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, Tarih Bölümü

19. yüzyılın sonlarındaki arkeolojik keşifler ve ardından hiyeroglif ve çivi yazı sistemlerinin deşifre edilmesi ile Mısır ve Mezopotamya uygarlıklarının siyasi ve hukuki bünyeleri de aydınlanmaya başlamıştır. Bu keşiflerin ardından uzunca bir süre bu geleneğin Batı uygarlıkları ile ilişkileri göz ardı edilmekle beraber Batı devlet geleneği Hellen uygarlığı özelinde doğrudan *polis* merkezli bir bakış açısıyla idealize edilerek işlenmiştir. Ne var ki 20. yüzyılın ortalarından itibaren akademik eğilim, kısmen de olsa *polis* merkezliyetçi bakış açısından sıyrılmaya ve genel olarak Hellen dünyası içindeki sorgulamalar ve açılımlarla sürdürülmeye başlanmış, bu bağlamda örneğin Hellen siyasi dünyası içinde Arkaik Dönem'den itibaren federatif yapıların da mevcudiyeti üzerine pek çok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalar zaman içinde genişletilmiş, çeşitlenmiş ve gelenen noktada bizzat Arkaik ve Klasik Dönemler içinde çok devletli pek çok örgütlenme biçiminin var olduğu ortaya konmuştur.

Doğası gereği bu açılım kadar destek görmese de akademide yine 20. yüzyılın ortalarından itibaren gerçekleşmiş olan bir diğer açılım, Antik Yakın Doğu medeniyetlerinin özellikle hukuki bünyelerinin Batı hukuku ile ilintili olarak irdelenmesi üzerinedir. Doğu ve Batı medeniyetleri arasındaki büyük sosyo-politik farklılıklar, elbette başlangıcından itibaren bu çalışmalara kuşkulu bir yaklaşım sergilenmesine neden olmuştur. Ne var ki böylesi bir yaklaşım, konu üzerine akademik çalışmalar yapılmasının önüne geçmemiştir. Zira Hellen ve Roma hukuki kaynakları gibi Mezopotamya hukuk geleneğine ait yazılı belgelerin de çokluğu, her türlü tartışma için somut bir araştırma zemini sağlamıştır.

Yine Mezopotamya uygarlıklarına ait bazı sınırlı veriler ve belirli örnekler üzerinden ortaya atılan 'primitif demokrasi' tartışmalarını da benzer açılımlar arasında değerlendirmek mümkündür. Bu çalışmada, konu edilmiş olan tüm yeni yönelimlerin akademik kapsamına ilişkin bir sunum yapılacaktır. Eskiçağ Tarihi disipliniinde sürdürülen devlet eksenli çalışmalarda, özellikle 1950'lerden itibaren Batı merkezliyetçi yaklaşıma getirilen bu açılımların politik bir arka planının olup olmadığı ya da bu yönde sürdürülen çalışmaların uzun vadede

devletlerarası politikalarda dönüştürücü, şekillendirici etkilerinin bulunup bulunmadığı gibi konular ise siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler disiplini uzmanlarının değerlendirmelerine bırakılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Eskiçağ Tarihi, Hellen, Roma, Mezopotamya, Akademik Çalışmalar

İki Savaş Arası Balkan Siyasetinde Güç Dengesini Sağlama Çabası: Balkan Antantı'nın Kuruluşu, İşlevi ve Sonuçları

Muhsin Ertürk BUDAK

Öğr. Gör. Dr., Kafkas Üniversitesi, Tarih Bölümü

İki Dünya Savaşı arasındaki dönem, uluslararası sistemin kırılma çağı, bir önceki büyük çatışmanın yaralarını sarmadan yeni bir savaşın ayak seslerinin duyulduğu sancılı bir geçiş evresiydi. Avrupa'da revizyonist güçlerin yükselişi – özellikle Hitler Almanya'sının Versay Antlaşması'nı hiçe sayan politikaları ve Mussolini İtalya'sının Akdeniz'de hegemonya kurma arzusu – devletlerin dış politikalarını kökten yeniden şekillendirdiği bir zaman dilimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemde Milletler Cemiyeti'nin yetersizliği ve büyük güçlerin kendi çıkarlarını koruma gayretleri, barışı koruma mekanizmalarını işlemez hale getirmiş, uluslararası arenayı bir jeopolitik satranç tahtasına dönüştürmüştü.

Türkiye Cumhuriyeti için bu dönemde temel hedef, Lozan Antlaşması ile kurulan yeni statükoyu ödün vermeden korumak ve "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" ilkesi çerçevesinde barışçı dış politika ilkelerini benimseyerek bölgesel güvenliği sağlamak olmuştur. Genç Cumhuriyet hem iç yapılanmasını tamamlamak hem de dış tehditlere karşı ayakta durabilmek için Atatürk'ün vizyoner liderliğinde pragmatik ve gerçekçi bir dış politika izlemiştir. Özellikle Batı ile ilişkilerde denge kurma çabası, bir yandan ekonomik kalkınma için gerekli desteği ararken, diğer yandan tam bağımsızlık ilkesinden taviz vermemeyi amaçlamıştır. Ancak, bu hassas dengeyi tehdit eden gelişmeler, özellikle 1930'lu yılların başlarından itibaren Avrupa'da artan revizyonist eğilimler, Türkiye'yi aktif bir ittifak arayışına yöneltmiştir. 1933 yılında Hitler'in Almanya'da iktidara gelişiyle birlikte Almanya'nın silahlanmaya başlaması ve Lebensraum (yaşam alanı) ideolojisini benimsemesi, aynı şekilde İtalya'nın Mussolini önderliğinde Habeşistan'a yönelik saldırgan politikalar ve Akdeniz'deki yayılmacı rotası, Türkiye'nin güvenlik algısını kökten değiştirmiştir. Bu durum, özellikle Balkanlar'da olası bir İtalyan veya Alman yayılmacılığına karşı tampon bölge oluşturma ve bölgedeki istikrarı öncelik hâline getirmiştir.

Bahsi geçen bu ağırlaşan uluslararası koşullar altında, Türkiye'nin öncülüğünde Balkanlarda önemli güç dengesini oluşturan Yunanistan,

Yugoslavya ve Romanya'nın katılımıyla 9 Şubat 1934 tarihinde Balkan Antantı imzalanmıştır. Bu ittifak, sadece bir askeri veya güvenlik anlaşması olmanın çok ötesinde, Türkiye'nin çok taraflı diplomasi anlayışını benimsediğini ve bölgesel barışa aktif katkı sağlama iradesini gösteren önemli bir adım olarak değerlendirilmelidir. Antlaşma ile taraflar, birbirlerinin sınırlarını karşılıklı olarak tanımış, iç işlerine karışmamayı taahhüt etmiş ve olası dış tehditlere karşı dayanışma içinde hareket edeceklerini ilan etmiştir. Bu maddeler, bölgesel istikrarın temelini atmış ve potansiyel saldırgan güçlere karşı caydırıcı bir etki yaratmayı amaçlamıştır. Antant, özellikle İtalya'nın bölgedeki artan askeri ve siyasi etkisini sınırlandırmaya ve mevcut statükonun korunmasına yönelik önemli bir girişim olarak kabul görmektedir. Türkiye, bu antantla birlikte, bölgesel güvenliğin sadece kendi sınırları içinde değil, komşu ülkelerle iş birliği yaparak sağlanabileceği vizyonunu somutlaştırmıştır. Bu ittifak, uzun yıllar süren Balkan anlaşmazlıkları ve savaşların ardından gelen önemli bir uzlaşma ve iş birliği örneği teşkil etmiştir. Balkan Antantının oluşumu, yalnızca bölge ülkeleri açısından değil, yurt içi kamuoyu, Avrupa başkentleri ve uluslararası basın tarafından da büyük bir dikkatle izlenmiştir. Dönemin gazeteleri, diplomatik raporları ve siyasi analizleri, Antantın hem olumlu hem de olumsuz birçok yönünü tartışmıştır.

Balkan Antantı, Türk dış politikasının aktif, barışçı ve çok taraflı yönünü gözler önüne sermiştir. Bu değerlendirmeler ışığında hazırlanacak bildiri, Balkan Antantının oluşum sürecini, işlevlerini ve uluslararası düzeydeki yankılarını tarihsel belgeler, arşiv kayıtları, dönemin basını ve akademik çalışmalar ışığında derinlemesine ele almayı amaçlamaktadır. Bildiri, Antantın sadece bölgesel bir güvenlik paktı olmaktan öte, Türkiye'nin uluslararası sistemdeki rolünü ve diplomasi anlayışını nasıl şekillendirdiğini de irdedeleyecektir.

Anahtar Kelimeler: Balkan Antantı, Türkiye, Yugoslavya, Yunanistan, Romanya, İki Savaş Arası

Afrika Tarih Yazımı Deneyimi Üzerinden Merkezci Olmayan bir Tarih Yazınının İmkânları

Ela ÖZKAN

Arş. Gör., İstanbul Gedik Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler (İngilizce) Bölümü

1789'dan bugüne, bir uluslararası sistemin inşa edilebilmiş olduğu kabul edilse de bu iki yüz elli yıllık sürede evrensel toplumun koşullarının oluşturulabildiğini söylemek zordur. Nitekim uluslararası sistemin Avrupa merkezliliğinden kaynaklanan sınırlılıklar, tüm insanlar ve toplumların sisteme eşit biçimde dahlinin sağlanması talebiyle, 1805 Haiti Anayasası'ndan bu yana itirazlara neden olmuştur. Bu itirazlarla birlikte, Achille Mbembe'nin (2021, s. 87) dikkat çektiği gibi 18. yüzyıl sonu ve 19. yüzyıl başının en önemli siyasal sorunlarından biri Avrupa devletlerinin yayılması sorunu olmuştur ve bu emperyal yayılma öncelikle çıplak şiddet ve zorbalıkla gerçekleştirilmiştir.

Bununla birlikte zorbalığın ardından entelektüel çalışma gelmiştir. Ngũgĩ wa Thiong'o'nun (2017, s. 34), Afrika Talanı'nı başlatan Berlin Konferansı'ndan sonraki dönem için sarf ettiği sözlerle “kılıç ve kurşun gecesinin ardından tebeşir ve kara tahta sabahı doğmuştur”. Tarih yazımına ve öğretimine ilişkin çalışmalar da bu “tebeşir ve kara tahta” faaliyetlerinin en etkili alanlarından birini oluşturmuştur.

Sembolik olarak 1789'la başlatılan ulus-devletleşme süreci Avrupa'da tarihe bakışı değiştirmiş ve tarihin artık dünyayı anlamaya yarayan bir bilgi olarak ele alınmasına ve eğitimin bir parçası hâline getirilmesine yol açmıştır. Ancak Avrupa merkezli tarih yazını içinde Afrika'yı insanlığa katkıları bakımından uygarlık dışı resmetme tutumu hâkim olmuştur. Kıtanın dünya tarihinden dışlanması konusunda Hegel adeta simgesel bir isme dönüşmüştür. Gerçekten de Hegel (2006, s. 75), “bir çocukluk ülkesi” olarak tanımladığı Afrika'yı dünya tarihi kapsamında incelemeye değer bulmamıştır. Avrupa 15. yüzyılda kendine zamansal öteki olarak Ortaçağ'ı inşa ettiği gibi, 19. yüzyılda da sömürge faaliyetlerini yoğunlaştırdığı Afrika'yı uzamsal ötekisi olarak kurgulamıştır. Barbarlık, cehalet ve irrasyonellikle tanımlanan Ortaçağ'ın bu karanlık nitelikleri Afrika'ya atfedilmiş ve kıta, modern Avrupa'nın karşı temsili olarak görülmüştür.

II. Dünya Savaşı'nın ardından sömürgelerde başlayan bağımsızlık hareketleri ve eski sömürgelerin birer ulus-devlete dönüşmesiyle birlikte sömürgecilerin siyasi ve ekonomik alanlardan tasfiye edilmesinin yanı sıra kültürel alanda bıraktıkları etkiler de temizlenmeye çalışılmıştır. Afrika'da yükselişe geçen ulusal bilinç, Afrika tarihinin kıtaya dışarıdan gelen tüccarlar, gezginler, misyonerler ve elbette sömürgeci devletler yerine, Afrikalılar tarafından ya da en azından Afrika perspektifinden yazılmasına yönelik çabaları tetiklemiştir. Ulusalcılık bağlamında 19. yüzyıl, Avrupa üniversitelerinde tarih kürsülerinin yaygınlaştığı dönem olarak anılmaktadır (Le Goff, 2016, s. 28). Afrika'da da benzer biçimde 1950'lerden itibaren bağımsız ulus-devletlerin kurulmaya başlamasına, kıta ülkelerindeki üniversite sayısındaki belirgin artış eşlik etmiştir. Afrika tarihinin Avrupa merkezilikten arındırılarak yeniden yazılmaya başlaması da bu sayede gerçekleşmiştir. Ulusal düzeydeki bu çalışmalara, bağımsızlığını kazanan devletlerin Birleşmiş Milletler nezdindeki çabaları eşlik etmiştir. BM'nin bu yeni üyelerinin girişimleriyle 1964'te UNESCO öncülüğünde Genel Afrika Tarihi'nin yazılmasına karar verilmiş, 1970'te projeyi uygulamak üzere Uluslararası Bilim Komitesi kurulmuş ve toplam on bir cilt olarak planlanan eserin hâlihazırda sekiz cildi yayınlanmıştır.

Bütün bu tarihi düzeltme çalışmaları, kimi yorumcular tarafından uluslararası sisteme bir meydan okuma olarak değerlendirilmiş ve Avrupa merkezli tarih yazımına alternatif bir yaklaşım getirdiği için takdir edilmiştir. Ancak diğer bazıları tarafından merkezci bakışı sürdürmekle ve Avrupa yerine Afrika'yı odağına alan bir perspektif sunmakla eleştirilmiş ve yalnızca uluslararası sisteme avantajlı biçimde dahil olma çabası olarak okunmuştur. Bu çerçevede, sunulacak bildiriyle temel olarak, “merkezci olmayan bir tarih yazımı mümkün mü?” sorusunun, Afrika tarih yazımı deneyimi üzerinden tartışılması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tarih yazını, Avrupa merkezilik, Afrika

Yağlı Boya Tablolarından Fosil Yakıtlara Dayalı Sermayeye Uzanan Protestolar: İklim Aktivizmi ve Uluslararası Sistem Üzerine Tarihsel Materyalist Bir Değerlendirme

Özlem ÖZAN

Arş. Gör., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Son yıllarda özellikle kültür kurumlarını ve müzeleri hedef alan iklim eylemleri, sembolik ve yeni bir protesto biçimi gibi görünse de uluslararası sistemin ideolojik temellerine yönelik bir meydan okumayı temsil etmektedir. Geleneksel protestoların ve eylemlerin iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine karşı sistemik bir etki yaratmakta başarılı olamaması, yeni ve farklı yöntemler ile bu tepkinin ortaya koyulmasını zorunlu kılmıştır. Bu da mevcut uluslararası sistemin ideolojik temellerine yani kapitalist moderniteye ve kültüre karşı gelmek amacıyla, ikonik sanat eserlerine boya veya yiyecek atılmasına ya da ünlü sanat kurumlarının işgal edilmesine yol açmıştır.

Kapitalist modernleşmenin mevcut ekolojik sonuçlarına yönelik tarihsel ve sistemik bir eleştiriyi yansıtmayı amaçlayan bu çalışma, son yıllarda iklim aktivistlerinin sanat kurumlarına yönelik sembolik saldırılarının, 1789'dan beri şekillenen uluslararası sistemin yapısının tarihsel bir sonucu olarak nasıl yorumlanabileceği sorusuna odaklanmaktadır. Böylece, iklim krizine yönelik çözümlerin başarılı olamamasının arkasında gizlenen fosil yakıtı dayalı sermaye birikiminin hem ekolojik sorunları hem de bağımlılığı yeniden nasıl ürettiği açıklanacaktır. Dolayısıyla, iklim krizinin sadece bir politika başarısızlığı değil, fosil yakıtı dayalı sermaye birikimi ile doğanın sınırlarına ulaşılması ve sömürülmesi arasındaki bağlantının bir tezahürü olduğu görülecektir.

Fosil yakıtlara dayalı sanayileşme ile başlayan ve neoliberal küreselleşme ile devam eden bağımlılık ilişkisinin üretildiği kapitalist modernleşme sürecinde, uluslararası sistemin dönüşümünün tarihsel materyalist bir bakış açısıyla incelendiği bu çalışma ile radikalleşmeye başlayan iklim aktivizminin sadece iklim adaleti için bir isyan olmadığını, aynı zamanda kapitalist modernleşmeye yönelik bir meydan okuma olduğunu açıklamak amaçlanmaktadır. Bu noktada, önceleri protestolarında geleneksel yöntemleri kullanan iklim aktivistlerinin eylemlerinin sanat eserlerine yönelik sembolik eylemlere dönüşmesi ile ekolojik sorunların çözümünde uluslararası sistemdeki meşruiyet krizine bir çözüm

getirip getirmeyeceği tartışılacaktır. Böylece, iklim aktivistlerinin burjuva egemenliğine, emperyalist sömürüye ve doğanın metalaştırılmasına karşı bu mücadelesi, tarihsel materyalist bir bakış açısı ile değerlendirilerek bu alandaki literatüre katkıda bulunulması hedeflenmektedir.

Bu çalışmanın üç bölümden oluşması planlanmaktadır. İlk bölümde, tarihsel materyalizmin çevre krizleri ve toplumsal hareketleri nasıl analiz ettiği açıklanacaktır. Burada, kapitalizmin yayılma ihtiyacı etrafında şekillenen uluslararası sistemin tarihsel olarak nasıl üretildiği ve yayılma sürecinin ideolojik araçları olan sanat ve kültür kurumlarının rolü incelenecektir. İkinci bölümde endüstriyel kapitalizmin yükselişinden günümüze kadar olan süreç, üretim şekillerinin ve ekonomik düzenin değiştiği önemli kırılma noktalarına göre dönemlere ayrılacaktır. 1789'dan günümüze kadar geçen yılların beş farklı dönemde inceleneceği bu bölümde kapitalizmin yükselişi ve ekolojik kriz arasındaki ilişkiye de yer verilecektir. Son bölümde ise, radikalleşen iklim aktivizmi, uluslararası sistemin derinleşen ekolojik ve ideolojik krizinin bir yansıması olarak analiz edilecek ve kültürel kurumlara yönelik sembolik saldırılar fosil yakıtlara dayanan kapitalizme bir meydan okuma olarak yorumlanacaktır.

Anahtar Kelimeler: İklim Krizi, İklim Aktivizmi, Sanat Eserlerine Yönelik Eylemler, Uluslararası Sistem, Tarihsel Materyalizm

Uluslararası Sistemin Dönüşümüne Alternatif Bir Bakış: Küresel Elektrikli Araç Sektörü ve Teknolojik Devinimin Sistemik Etkileri

Fatih Bilal GÖKPINAR

Arş. Gör., Bursa Uludağ Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Uluslararası İlişkiler (UI) yazınında uluslararası sistemin dönüşümünü ele alan çalışmalar, tarihsel olarak askerî kapasite, finansal hegemonya ve kurumsal liderlik değişkenlerine odaklanmış; teknolojinin dönüştürücü rolünü ise çoğunlukla ikincil yahut dolaylı bir etken olarak değerlendirmiştir. Oysa teknolojiyi tali konuma yerleştiren bu bakış açısı, günümüz küresel siyasetine yön veren üç temel boyutun gözden kaçırılmasına neden olmakta ve analitik açıklayıcılığı sınırlamaktadır. Birincisi, üretken sermaye giderek patent, ve algoritma gibi soyut varlıklarda yoğunlaşmakta; dolayısıyla güç dağılımının maddi unsurlarla (askerî yığınak, döviz rezervi vb.) açıklanması eksik kalmaktadır. İkincisi, özellikle öncü sektörlerin tetiklediği teknolojik paradigmlar, küresel tedarik zincirlerini yeniden örgütleyerek devletlerin politika manevra alanlarını daraltmakta veya genişletmekte; bu da stratejik iş birliklerinin (ör. batarya ittifakları) ve yaptırım rejimlerinin etkinliğini belirleyici biçimde etkilemektedir. Üçüncüsü, dijital-yeşil dönüşüm karbon piyasaları ve yeşil finansal araçlar üzerinden yeni rant alanları yaratmakta; teknolojik liderliği ihmal eden modeller bu rant devinimini kavrayamamaktadır.

Bu çalışma, söz konusu sınırlılıkları aşmak amacıyla teknoloji merkezli bir güç-geçiş yaklaşımı geliştirmekte ve uluslararası sistem ile ulusal güç arasındaki belirleyici ilişkide teknolojinin konumunu irdelemektedir. Christopher Freeman'ın öncü sektör kuramından hareketle inovasyonun makroekonomik getirilerinin devlet kapasitesi üzerindeki doğrudan etkileri tartışılmakta; güncel sistemik dönüşüm, elektrikli araç (EV) endüstrisi örneği üzerinden bir "mikrokozmos" olarak analiz edilmektedir. Böylece, teknolojik paradigmların uluslararası güç dengelerini nasıl yeniden şekillendirdiğine dair kavramsal ve ampirik bir çerçeve sunulmaktadır. Elektrikli araç endüstrisi, lityum-iyon batarya kimyası, yarı iletken güç elektroniği, 5G/V2X haberleşme protokolleri ve yapay zekâ temelli otonom sürüş algoritmaları gibi potansiyel genel amaçlı teknolojileri (GPT) bütünleştirilmesi; lityum, kobalt, nikel ve nadir toprak elementleri gibi stratejik hammaddeler üzerindeki rekabeti yansıtması; dijital-yeşil ikiz dönüşümün kesişim noktasında yer alması ve otomotiv ticaretinde hızla büyüyen

bir alt segment olarak küresel mal ticaretindeki payını artırması sayesinde uluslararası sistemin güncel dinamiklerini analiz etmek için eşsiz bir örneklem sunmaktadır. Ayrıca, açık kaynaklı veri setlerinin mevcudiyeti—satış, patent ve mali göstergelerin ayrıntılı biçimde erişilebilir olması—sektörü güç-geçiş argümanlarının ampirik testi açısından elverişli bir “laboratuvar”a dönüştürmektedir.

Bu çalışma, 2016-2022 arasında ivme kazanan dijital-yeşil dönüşümü uluslararası sistemdeki güç geçişinin kritik eşiği olarak konumlandırmaktadır. Dönem, Çin’in 2017’de yürürlüğe koyduğu NEV kotasıyla başlayan ihracat hamlesini, AB’nin 2020’de kabul ettiği Yeşil Mutabakat ve sınırda karbon düzenlemesiyle derinleşen sanayi-iklim sentezini, ABD’nin 2022 tarihli Inflation Reduction Act ile kurumsallaştırdığı teşvik-korumacılık dalgasını eşzamanlı olarak içermektedir. Elektrikli araç ekosistemi—batarya hammaddelerinden yazılıma uzanan değer zinciriyle—bu üç gücün teknoloji-ticaret bloklaşmasını görünür kılan nadir bir laboratuvar işlevi görmektedir. Yerel üretim şartları, kritik maden kotaları ve Çin merkezli fiyat kırma stratejileri yalnızca sistemin büyük aktörleri arasındaki rekabeti değil, Türkiye yahut Macaristan gibi ara-eklemlenmiş ekonomilerin stratejik özerklik arayışını da yeniden şekillendirmekte, dolayısıyla sistemik bir etkiyi barındırmaktadır. Böylece çalışma, Waltz sonrası sistem analizlerinin ihmal ettiği teknolojik boyutu açığa çıkararak Freeman’ın öncü sektör kuramı çerçevesinde teknolojik atılımların üretim yapısını ve uluslararası sistem içerisindeki konumlanmaları nasıl dönüştürdüğünü makro düzeyde izleyecek bir perspektif açığa çıkartmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: EV Ekosistemi, Uluslararası Sistem Dönüşümü, Yeşil Sanayi Politikaları, Güç Geçiş

